

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

הלכות פקדון (רצא – שב)

רצא	דין שומר חנם מאימתי מתחייב בשמירה, וכיצד היא השמירה
רצב	שלא לשלוח יד בפקדון, ואם שלח בו יד
רצג	מתי ניתן הפקדון ליתבע, ואם יכול להחזירו בכל מקום
רצד	הכופר בפקדון או שטוען נגנב
רצה	שילם הנפקד כיצד משביעין אותו
רצו	המפקיד בעדים וטוען הנפקד נגנב או להד"מ
רצז	הכופר בפקדון אפילו נותן המפקיד סימן
רצח	נפקד אומר: איני יודע כמה אני חייב, והמפקיד טוען ברי
רצט	שנים שהפקידו ביד אחד ואחד מהם בא לתבוע
שא	שנים שהפקידו, אחד ק' ואחר ר', וכל אחד תובע מאתים
שב	דין השומרים בעבדים וקרקעות ובהקדשות ובשל עניים דיני שומרים א' האיש וא' האשה
	הלכות שומר שכר ואומנים (שג-שו)
שג	שומר שכר באיזה דבר חייב או פטור ומאימתי מתחייב
שד	המעביר חבית ממקום למקום ונשבר, מתי חייב
שה	שומר שכופר או שטוען נאנס או נגנב
שו	האומנים שומרי שכר, ואם קלקלו, וטבח שנבל הלכות שוכר (שז-שימ)
שז	דיני השוכר וחיובו ופטורו ואם השאיל או השכיר
שח	השוכר בהמה לרכוב עליה כמה יטעון עליה
שט	השוכר את הבהמה לילך למקום ידוע והוליכה למקום אחר
שי	השוכר את החמור ונסתמא או מת או נשבר
שיא	השוכר הספינה ופרקה בחצי הדרך או טבעה בחצי הדרך
שיב	המשכיר בית לחבירו לזמן קצוב או סתם
שיג	המשכיר בית לחבירו בבירה גדולה באיזה מקום רשאי להשתמש
שיד	מה הדברים שעל המשכיר לעשות או על השוכר
שמו	דין המשכיר בית על תנאי
שטז	המשכיר בית לחבירו לזמן קצוב ורצה השוכר להשכירו לאחרים
שזז	אמר השוכר פרעתי שכר הבית, והמשכיר אומר לא פרעת
שיח	השוכר רחים מחבירו ושוב לא נצטרך
שיט	מי שהטעה חבירו עד שהכניס פירותיו לביתו הלכות חכירות וקבלנות (שכ-של)
שב	מקבל או חוכר מחבירו היאך יתנהג זה עם זה
שכא	המקבל בית השלחין ושדה האילן ויבשו
שכב	המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשדפה

מאיר המשפט על וזשן משפט ולק ו'

קג	המקבל שדה מחבירו ולקתה בעומריה	שכג
קד	המקבל שדה לזורעה מין ידוע ובא לשנותה	שכד
קד	המקבל שדה מחבירו אם רשאי לזורעה פשתן	שכה
קה	המקבל שדה לזורעה שומשמיין זורעה חטין	שכו
קה	דין מקבל שבא להסתלק ועדיין לא נגמרו הזרעים	שכז
קו	דין מקבל שרוצה להסתלק מפני רעת השדה	שכה
קו	המקבל שדה לזמן ומת והניח בן	שכט
קז	המקבל שדה ליטע כמה אילנות שכירות פועלים (שלא-שלט)	של
קח	השוכר פועלים ינהג עמהם כמנהג המדינה	שלא
קי	דין האומר לשלוחו צא ושכור לי פועלים, ושכרן יותר ממה שאמר לו	שלב
קיז	השוכר את הפועל ובא הפועל לחזור קודם שהתחיל או אחר בן	שלג
קלב	השוכר את הפועל להשקות השדה, והשוכר מלמד וחלה בנו	שלד
קלד	השוכר את הפועל למלאכה סתם או למלאכה ידועה	שלה
קלז	השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו	שלו
קלט	דין אכילת פועל בשעת מלאכה ממה אוכל או מתי אוכל	שלוז
קמה	דין אכילת בהמה בשעת מלאכה ואיסור חסימתה	שלח
קמו	לתת שכר אדם בהמה וכלים בזמנו, ומתי זמנו	שלט

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

רצא – דין שומר חנם מאימתי מתחייב בשמירה, וכיצד היא השמירה, ובו כ"ח סעיפים.

(א) שומר חנם פטור בשבועה מגניבה ואבידה ואינו חייב לשלם (ג) כי אם בפשיעה (ד).^(א) שומר חנם – השם תכשיט על צואר הכלה לחופה לסגולה, ונאבד, הכלה חייבת כמו שואל, כיון שנשתמשה בתכשיט ונתיפה בו סברה וקבלה, אעפ"י שהיא לא שאלה מן המשאיל כיון שהונח בצואר' ממש ולא מחתה בה, ועוד אשה ששאלה משכנתה כלי כסף וכלי זהב ללכת לחופה, אין הבעל חייב במה שלותה אשתו, וצריך לישבע שאינה ברשותו ושלא שלח בה יד ושלא פשע בגנבתם גם האשה תשבע והיא חייבת לשלם כשתמצא ידה (ש"ך בשם המבי"ט).

(ב) שם - פשיעה נקרא מה שהיה לו לטרוח ולא טרח (ש"ך בשם המהר"ן ששון עז' 1).^(א) ואינו חייב לשלם כו' - שומרין חייבין לשלם מעידית שבנכסיהם כמזיקין, ועמ"ש לקמן סי' ת"ך ס"ג. ובעסקא שהיא פלגא מלוה ופלגא פקדון, במקום שהוצרך לגבות ממנו גובה החצי מעידיות וחצי מבינונית (ש"ך). וביוקרא וזולא, כל השומרין משלמין כשעת הפשיעה² (קצה"ח³).

(ג) כי אם בפשיעה כו' - ואם נגנבה או נאבדה מחמת שפשע בשמירתו ג"כ חייב (סמ"ע), ואפי' נאנס מחמת פשיעתו כדלקמן ס"ו (ש"ך).

(ב) שומר חנם הוא שהפקיד אצלו כסף או כלים או בהמה או כל דבר לשמור (ה) והוא קבל עליו לשמרו, ואפילו לא קיבל בפירוש אלא שאמר לו הנח לפני הוא שומר חנם (ו).^(א) אבל אם אמר לו הנח לפניך או הנח סתם (ז) או שאמר לו הכי הנח לפניך (ח), אפילו שומר חנם לא הוי (ט), ואינו חייב שבועה כלל, אבל מחרים על מי שלקח פקדון שלו ולא יחזירנו לבעליו. ומכל מקום מי שהיה מהלך בדרך ואמר ליה חבירו הולך עמך אלו המנעלים, ואמר לו הניחם כאן על החמור והניחם שם, ולא קבלם הנפקד בידו אלא כמו שהניחם המפקיד על החמור כך הוליכם ולא קשרם, והלך לו מן הצד להסך רגליו והניח החמור על אם הדרך ונאבדו המנעלים (י), הוי שומר חנם והוה ליה פושע וחייב לשלם. הגה' ללא אמרנו דאם אמר הנח סתם לא הוי שומר חנם אלא במקום המשתמר, אבל בדרך וכיוצא בו ודאי קבל עליו שמירה (יא).^(א) ויש חולקין וסבירא להו דאפילו במקום שאינו משתמר לא הוי שומר חנם עד שיאמר הנח לפני.

(ג) או כל דבר לשמור - המפקיד בסתם אין השומר מתחייב עד שיאמר שמור לי, ולזה כיון המחבר בדקדוק לשונו במ"ש שהפקיד אצלו כסף או כלים "לשמור", משמע דאין השומר מתחייב עד שאמר לו לשמור, היינו כשמיוחד לו מקום שא"צ שמירת בעלים דאז אין מוכח מענינו שהבעלים יקבלו שמירה על עצמן, אבל במקום שצריך שמירת בעלים, כשנותן לידו הרי מוכח מענינו שכונתו לשמירה. ולכן ברעש מלחמה אם נתן אחד לחבירו להניחו במטמון שיש לו בקרקע בביתו, ואחר כלות הרעש חפר הנפקד הקרקע להוציא שלו והודיע להמפקיד שכבר הוציא שלו, ואח"כ נגנב הפקדון. ופסקינן שאפילו שבועה אינו חייב, דלא נעשה שומר כלל כיון שלא אמר שמור לי, והמקום א"צ שמירת בעלים ולא מוכח מענינו שנתכוין לשמירה (נתה"מ).^(א) וכן אם אשה אחת שלקחה תינוק של אחותה על

¹ האם יש עוד להביא משם, וגם עח, וע"ט לא ראיתי תוספת וכן במהר"ט סימן ק"ה דף ק"ה ע"ב וד':

² צ"ע בדבריו שמזכיר שעת הפשיעה וכן שעת הגזילה, וצ"ע
³ לא הבאתי דברי הנתה"מ שלא ראיתי הלכה שיוצא ממנו.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

זרועותיה לילך עמו לרחוב, ואחותה נתנה ליד בנה התינוק דינר אחד לשחוק בו, ונאבד אח"כ הדינר מן התינוק ותובעת אם הילד שתשלם לה הדינר, ואמרה שסמכה על אחותה שתהא משמרתו. ופסק שהאשה פטורה מלשלם, כיון שאחותה לא אמרה לה כלום בעת שנתנה הדינר ליד התינוק, גרע מהנח סתם ולא קיבלה עלה שמירה כלל, ואפילו אם אירע שהאשה שהיתה נושאת התינוק נטלה הדינר מיד התינוק והחזירה אותו ליד התינוק, נמי פטורה, דמעיקרא אבידה מדעת היא (פ"ת).

⁽¹⁾ אלא שאמר הנח לפני הוא ש"ח - ואם קבל שכר הוי ש"ש בלשון זה שאמר הנח לפני ועי' לקמן ס"ה⁴ (ש"ך), ואם אחד שקנה מתבירו סחורה בקנין סודר או בשאר קנינים שאינו יכול לחזור בהן ונשאר אצל מוכר, אפילו שומר חנם לא הוי, דהא לא אמר שמור לי. אמנם נראה דזה מיירי שכבר נתן המעות, או שאינו מקפיד על המעות, שנותן לו בהקפה, אבל אם אינו רוצה ליתן לו עד שיתן המעות הוי שומר שכר. ואם אחד זיכה חפץ לחבירו במתנה ע"י אחר ונשאר החפץ אצל האחר, אם זיכה לקטן ע"י אחר, דאם הקטן כאן, ודאי לשמור מסרו לידו, וה"ל כאמר שמור לי, ואם אין הקטן כאן, י"ל כדי לזכות על ידו מסר לו ולא לשמור. אמנם נראה דדין זה לא שייך רק בזוכה לקטן, אבל בזוכה לגדול נראה דודאי שומר הוי כשהגדול אינו כאן, דאם זיכה מתנה לאחור ואין האחר בכאן, לא גרע משומר אבידה (עי' לעיל סימן רס"ז סט"ז). ומ"מ לא הוי שומר שכר משום פרוטה דרב יוסף, עי' סי' ע"ב סק"ז?, דלא שייך פרוטה דרב יוסף כי אם כשחייביה רחמנא בחיוב מצוה זו, כגון בהלואת משכון שחייביה רחמנא להלוות וממילא נכנס בחיוב שיטוח וניעור מחמת מצות רחמנא, אבל בדבר שלא נכנס בחיוב שיטוח וניעור מחמת חיוב מצות רחמנא, לא הוי שומר שכר (נתה"מ).

⁽¹⁾ הנח סתם - וה"ה אם שתק אפילו א"ל שמור לי והניח לפניו, דשתיקה לא הוי כהודאה כי אם כשיש זכות להשותק, או בתביעה לפני ב"ד ושתיקה. אבל אם אמר שמור לי ומשכו הנפקד לרשותו בשתיקה, שעשה מעשה, ודאי דנתחייב בשמירה (נתה"מ).

⁽²⁾ או שאמר לו הרי הבית לפניך - ואף על פי שקבל ממנו שכירות, מ"מ הא ביתא קמך אמר ליה ר"ל לא קיבל השמירה ולא הוי אפילו ש"ח⁵ (ש"ך), כלומר, אף על פי שהבטיח לו השכר בפירושו כשישמור, מ"מ כשאומר לו הרי ביתא קמך הוה כאילו פירש לו שאינו רוצה להיות שומר והשכר יהיה רק בעד הבית, וכיון שנתן לו השכר או אפילו התחייב עצמו בהשכר אחר שאמר הא ביתא קמך, הוי כאילו נתרצה ליתן לו כל השכר רק בעד הבית וחייב בכל השכר, והנפקד פטור מחיוב שמירה (נתה"מ). ראובן שאמר לשמעון הולך פקדון זה לפלוני אמר לו איני מוליכו כי מתיירא אני פן יאבד בדרך והרי זה מחלוקת על כן איני נוטלו מידך, אם רצונך שאוליכהו דרך חסד השליכהו ארצה ואקימהו מן הארץ ויחשב אצלי כמציאה כי מקרי הדרכים רבים, הכוונה היתה לפטור עצמם מאחריות לגמרי, ותנאי זה ודאי מהני לכ"ע, ואין מקום לחייב השני מטעם שומר אבידה כי מי שנוסע למרחקים דרך מקום אחריות ישליך את פקדונו על עגלה שלו והוא בעל כרחו יהיה שומר אבידה, אלא ודאי לא מצי המפקיד לעשות מנכסיו דין אבידה ולחייב את חבירו שישמרנו בעל כרחו, ועכ"פ נראה מחשבתם שאין רוצים בשמירה וא"כ ודאי פטורים מכל אחריות וזה ברור (קצה"ח).

⁽³⁾ אבל אם אמר לו הנח לפניך - י"א דהיינו דוקא בהיזק דאתא להו מעלמא, אבל בהיזק דאתא להו מחמת שומר ובהמותיו, חייב באמר לו הנח סתם, וי"ח וכן הוא בשו"ע לקמן ס"ג, עיי"ש ס"ק (יג) (סמ"ע), ר"ל הא דהשו"ם יחד אף בחצר היינו דוקא בהיזק דעלמא אבל בשוק י"ל דאין חילוק (ש"ך⁶), ומשום דלא קיבל עליו שמירה אפילו שומר חנם לא הוי ומש"ה פטור נמי מדין שבועה, דלא רמי רחמנא שבועה אלא בשומרין וזה אינו שומר. ומיהו אם טען שהפקיד אצלו, וזה אומר לא אמרתי אלא הנח לפניך, נשבע היסת, וכולל

⁴ ע' בתשו' נ' לב ס"א כלל י"ז ר"ס צ"ו - ש"ך

⁵ עיין בתשובת מהרא"ן ששון סימן קמ"ד ובתשובת ר"ל נ' חביב סימן צ"ד

⁶ עי' נתה"מ שמפרש את הש"ך, אבל נ"ל שזה מובן מעצמו, ולכן אין להביא את הנתה"מ.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

בשבעות שלא שלח בהן יד וכו' (עי' לעיל רצ"ו ס"ז), ובשליחות יד חייב אפילו באומר הנח לפניך הוא מדין גנב וגזלן וכמו שאר כל אדם, ולכן פטור על ידי שליח, שונה משליחות יד דפקדון דחייב על ידי שליח, אבל על מנת לשלם דפטור מאונסין, ואינו אלא מתורת שליחות יד דשומרין, זה שאומר הנח לפניך פטור⁷ (קצה"ח)⁸.

(¹) ונאבדו המנעלים – עי' לקמן ס"ה שיש מח' אם צריך משיכה, ונראה דבכאן כו"ע מודו דחייב לשלם, דדוקא במקום שאין עושה מעשה בגוף החפץ רק שפשע בשמירה שלא שמר ביתו, דבזה איש אחר שלא קיבל שמירה אינו חייב דהא אפילו פורץ גדר לפני בהמת חבירו פטור, רק שומר חייב, ומשו"ה כשלא עשה קנין כאחר דמי ופטור, אבל אם עשה מעשה בגוף החפץ, כגון שראובן נטל כלי מבית שמעון והניחו באם הדרך במקום שאינו משתמר, ודאי דחייב אפילו לא עשה קנין, הוי כמאבדו ומפסידו בידיים דחייב, ומשו"ה אפילו הוא אינו שומר או שהיא שמירה בבעלים חייב בכיוצא בזה, וה"נ שהולכנו ממקום המשתמר והניחו במקום שאינו משתמר לגמרי, הוי כמזיק בידיים וחייב, אך מ"מ אינו שומר לענין אם טוען ששמרו כראוי שיהיה חייב בשבועת שומרים למאן דס"ל דבעי משיכה בשומרין (נתה"מ).

(²) אבל בדרך כו' – אפילו א"ל בשוק הנח סתם, דלא ה"ל דין שומר חנם, דאיכא למימר דכונתו היתה הנח ונטור לך, ודוקא כשהלך זה בדרך והמפקיד נשאר פה, דבזה ודאי כשאמר לו הנח זה על החמור דעתו היתה לשומרם, דאל"כ מי ישמרם כיון דבעל המנעלים ישאר פה, ומ"ש מור"ם דיש חולקין צ"ע שאין חולק בזה (סמ"ע), וי"ח דבהנח סתם החילוק פשוט דשם מיירי בשוק ושניהם כאן דיכולין לומר דתיב ונטור לך קאמר, משא"כ במנעלים שהולך מכאן, דבהילוך דחצר לא קפדי אינשי ותיב ונטור קאמר, אבל בבית דאהילוך דבית קפדי אינשי עי' לעיל קנד סק"ז בסמ"ע, ואי אפשר לומר דתיב ונטור לך דע"כ עול ונטור לך קאמר, ולכן בהא ביתא קמך דלא הוי שומר חנם כיון דהבית מקום המשתמר הוא, א"כ י"ל שלא היתה כונתו שיהיה השומר רק שיהיה משומר מכח הבית שהוא משתמר, משא"כ במנעלים שהוא מקום שאינו משתמר וגם הולך משם, סתם משמע לשון שמירה (נתה"מ).

(ג) ³ בבקש מחבירו שיתן רשות להכניס בהמתו או פירותיו לחצרוניב) ונתן לו רשות ולא פירש כלום בשמירתו, אינו חייב בשמירתו כלל (יג).

(²¹) לחצרו כו' – דוקא בחצר אבל אם הכניס ענינו לבית בעל הבית ברשות סתמא דמילתא קביל עליה בעה"ב נטירותא⁹ (ש"ך), עי' לעיל ס"ק (ה) וס"ק (יא) (נתה"מ), אם טען הנפקד כי בעת שביקשו ממנו להצניע אמר בפירוש בזה"ל, למה לא אקבלנו הלא לא מזיק לי דבר, הוי שומר חנם, ומה שטען דבמה שאמר "הלא לא מזיק לי" דבר התנה שלא יקבל שום אחריות ושיהיה פטור אפילו משבועה, זה הבל, דלשון זה לא משמע תנאי כלל אלא פטומי מילי, שהבטיח לנפשו שלא יקרה לו שום הפסד ע"י זה באשר שלא עלה על דעתו שיגנב מעמו, דאם היתה דעתו לתנאי היה לו לומר בלשון תנאי ע"מ שלא יקרני שום הפסד (פ"ת).

(²²) אינו חייב בשמירתו כלל – השומר פטור אפילו מהיזק דאתא לפירות דהמפקיד מבהמתו דהנפקד כנ"ל ס"ק (ט) (סמ"ע), וי"ח דחייב בהיזק דאתי ליה מיניה והוה בעיא היא ולא איפשטא ואי תפס לא מפקינן מיניה (ש"ך).

(ד) אפילו כשקיבל עליו אינו חייב אלא כפי שווי החפץ שקבל עליו לשמור שאם נתן לו לשמור דינר זהב ואמר לו הזהר בו של כסף הוא ופשע בו ונאבד אינו חייב אלא בשל כסף שיאמר לו לא קבלתי עלי אלא שמירת דינר של כסף (יד) וכן כל כיוצא בזה אבל אם הפסידו בידיים משלם של זהב (טו) הגה שמעון קבל ספרים מראובן להוליכם למקום אחר ונלקחו

⁷ נכון? השורה האחרונה.

⁸ עי' קצה"ח שז סק"א כמה דעות שבהסתלקות הבעלים השומר נתחייב וצ"ע

⁹ ע' בתשו' מ"ע סי' צ"ב = ש"ך

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

במכס ואומר שראובן פשע שאמר שאין נותנין מכס מספרים וכלל כן לא היה מקבל עליו השמירה כי אין לנו לטרוח בדבר המכס הדין עם שמעון.

⁽⁷⁷⁾ לא קבלתי עלי אלא שמירת דינר כסף - המפקיד גופיה פשע שאמר לה של כסף הוא, אבל אם אמר לה סתם הזהרי בו, מה שאדם מפקיד גבי חבירו וראה אותו פשיטא דמקבל עליה כל שוויו בין רב בין מעט, היינו בדבר כמו אבן טובה פשיטא דחייב כל שוויו דסתם אבן טובה רגיל שהוא יקר ולכך קיבל עליו בין יקר ובין זול, אבל סייף דאין רגילות שיהיה יקר ע"כ מצי אמר נטירותא דסייף יקר לא קבלתי עלי וכו', ומ"מ הוי ספיקא דדינא¹⁰, אבל מזיק בידים חייב כשל זהב. ודין זה אפילו אם אח"כ נודע לשומר שהוא זהב הרי הוא לגבי זהב כאינש דעלמא ואינו שומר כלל בשמירת הזהב כיון דבשעת קבלתו לשמירתו לא קיבל על עצמו שמירת זהב וגרע מאומר הנח, אבל בשואל כה"ג נראה דחייב כיון דאפילו נתן לו רשות להשתמש בו והוא משתמש בו חייב, א"כ ה"ה בזה נמי כיון שנשתמש בו אחר שנתברר לו שהוא זהב מתחייב באונסין כוליה כמו כל שואל דעלמא. וביוקרא וזולא כה"ג, כגון שנתן לו שעורין לשמור, ואח"כ נתייקר ועמדו שעורין בדמי חטין, דודאי חייב ביוקרא כשעת הפשיעה, ולא מצי אמר נטירותא דיוקר לא קבילת עלי, אמנם בשומר אבידה שסבור שהוא כסף כגון שהיה מחופה כסף ובתוכו זהב, וכן בגנב וגזלן תפוחי זהב במשכיות כסף ולא ידע שהוא זהב מי נימא דדומה לשומרין ופטורין כה"ג, או לא גרע ממזיק דחייב משום מאי הו"ל גביה דאזקתיה, ולפי ה"ל נראה בשומר אבידה וגנב וגזלן דלא באו לידם מיד הבעלים דנימא בהו פשיעותא דבעלים וא"כ ודאי חייבין בשומר אבידה ומכל שכן בגנב וגזלן. אלא דאכתי יש לומר דפטורין כיון דגנב וגזלן לא מיחייבי אלא במשיכה הראוי לקנין, וידו אינו קונה כה"ג דלא ידע שהוא זהב, ומהאי טעמא נמי בשומר אבידה כיון דכל השומרין צריכין משיכה כשם שתיקנו בלקוחות כך תיקנו בשומרין, א"כ כל כה"ג דלא ידע מזהב לא הוי משיכה ובלא משיכה אפילו שומר אבידה לא נתחייב. וכל מה שהבאנו לענין סייף זהו דוקא בשוה, אבל אם אינו שוה והעכו"ם מעליל עליו ביותר משוויו, אינו משלם אלא דמי שויו (קצה"ח¹¹). וי"א דאם נודע לו לשואל קודם שנאבד שהוא של זהב, פטור, כיון שהמשאיל נתן לו רשות להשתמש בו אף שידע שהוא של זהב ונתרצה מה שהשואל לא מקבל על עצמו רק חיוב תשלומין של כסף, ומה בכך שנתוודע לו שהוא של זהב, וכי בשביל זה נתבטל רשות תשמיש. ובענין שומר אבידה במקום דלא הו"ל לאסוקי אדעתא פטור. ובגזל זהב מכוסה בכסף ונאנס אי צריך לשלם זהב, דגזלן בודאי חייב, דהא קני ליה גוף הדבר עכ"פ בשוויו כסף, דלפי שוויו כסף ודאי צריך לשלם ונעשה גזלן על גוף הדבר (נתה"מ).

⁽⁷⁸⁾ אבל אם הפסידו בידים משלם כו' - דא"ל מאי הוה לך גביה להפסידו. ודוקא כשבירר המפקיד שדינר זהב הפקידו, אבל אם אינו יכול לברר, אינו צריך לשלם לו של זהב אפילו הפסידו בידים (סמ"ע), וי"א דעשו תקנת נגזל במזיק משמע דה"ה הכא נשבע הניזק ונוטל, מיהו דשאני הכא דכיון דאמר מתחלה של כסף הוא אינו נאמן אח"כ בשבועתו ולפ"ז היכא דהפקידו סתם והנפקד אומר שמא מוזהב הוא והמפקיד אומר ודאי זהב הוא נשבע ונוטל לכ"ע (ש"ך).

(ה) ויש מי שאומר שהשומר הזה מיד כשקבל עליו לשמור או שאמר הנח לפני ונסתלקו הבעלים משמירה חייב עליו אם פשע אע"פ שלא משך (מז) ויש מי שאומר¹² שאינו חייב עד שימשוך (יז) ובמקום שמשיכה קונה (יח).

⁽⁷⁹⁾ ונסתלקו הבעלים משמירתן - חדא באידך תליא, כיון דנסתלקו הבעלים משמירתן, נמצא דמוטל עליו לשומרו מאחר דקיבל עליו לשומרו. ועוד, דאי לא נסתלקו הבעלים

¹⁰ זה מסכנת הש"ך האם זה גם מסכנת הקצה"ח.

¹¹ האם הקצה"ח חולק על השו"ע והוא המח' רמב"ן ותוס' הובא בנתה"מ?

¹² ע' בתשו' מבי"ט ח"ב / ח"א / סי' שמ"א: (ש"ך).

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

משמירתם אלא הוּ שומרין קצת עמו בתחילת השמירה, ה"ל שמירה בבעלים דפטור הנפקד (עי' לקמן סכ"ח) (סמ"ע)¹³.
(ט') עד שימשוך - ואם הקדים שכר לשומר שכר, נראה ודאי דהוי שומר שכר בלא משיכה דהא קנין מהני (נתה"מ).

(ח') ובמקום משיכה קונה - והיינו כשמשך לחצירו או בחצר של שניהן או לסימטא (עי' קצ"ז ס"ב) (סמ"ע), ואפילו בשטרות בשומרין לא בעי כתיבה וסגי לה במשיכה, ואכתי צ"ע (קצה"ח), וי"א דלענין שיחזיק השט"ח למוכרו ללוה או למלוה יש בו מכר מדאורייתא ומהני משיכה, א"כ מכ"ש כשמושך להתחייב בשמירתן כפי שויין למכור, לזה ודאי במשיכה בעלמא סגי (נתה"מ).

(ו) אם פשע בו ולא שמרו כראוי לענין אחד אע"פ שלבסוף נאבד באונס בענין אחר (יט) חשיב פושע וחייב לשלם מעשה באחד שהפקיד מעות אצל חברו והניחם במחיצה של קנים והיו טמונות בעובי המחיצה (כ) ונגנבו משם ואמרו חכמים אע"פ שזו שמירה מעולה לענין גניבה אינה שמירה כראוי לענין האש ומאחר שלא טמנו בקרקע או בכותל בנין פושע הוא וכל שתחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב וכן כל כיוצא בזה (כא).

(ט') אף על פי שלבסוף נאבד באונס בענין אחר כו' - היינו דוקא כשנוכל לתלות ולומר אם לא היתה הפשיעה מתחילה לא הוה נעשה האונס, ואז אף שהתליה בהאונס הוא ענין רחוק, תלינן בו וחייב, משא"כ אם מתה, כמ"ש המחבר בסעיף ט' (סמ"ע), ולענין יוקרא וזולא, חייב לשלם כשעת הוצאה מן העולם ולא כשעת הפשיעה, ופשוט¹⁴ (נתה"מ).

(ז) והיו טמונות בעובי המחיצה - פירוש, אף שבכה"ג אם היו טמונות בכותל בנין אפילו הוא של עצים היה פטור מגניבה (עי' לקמן סט"ו), שאני כותל בנין בקורות דאינו עלול להשרף כ"כ מהר, ואף אם יאחז בו האש יכול להציל הפקדון שבתוכו, משא"כ במחיצה של קנים, משו"ה מחשב לפשיעה (סמ"ע).

(כא) וסופו באונס כו' - אפילו באונס דלא שכיח כלל (ש"ך), וי"ח שבאונס דלא שכיח כלל פטור¹⁵ (פ"ת).

• רע"א - זה רק בפשיעה גמורה ולא בשינוי

(ז) המפקיד אצל חברו בין כלים בין מעות ואמר תן לי פקדוני ואמר לו השומר איני יודע אנה הנחתי פקדון זה או באיזה מקום קברתי הכספים (כב) המתן לי עד שאבקש ואמצא ואחזיר לך (כג) הרי זה פושע וחייב לשלם מיד (כד).

(כב) אנה הנחתי - בפשטות דברי המחבר נראה הטעם דהוי פשיעה, א"כ אם היה בבעלים פטור דפשיעה בבעלים פטור. אמנם י"א דפשיעה זו מטעם מזיק היא דאפילו בבעלים חייב (נתה"מ).

(כג) המתן לי עד שאבקש כו' - דכל שומר מחויב לתת לב אנה יניחו ולהיותו במקום משומר. ושומר שאינו יודע אם נגנב בפשיעה או שלא בפשיעה, מתוך שאינו יכול לישבע משלם כו' (סמ"ע), ה"ה בטוען שהבין מלשון השטר שנתן לו רשות לעשות כן באופן שלא פשע במה ששינה, אם אינו יכול לישבע משלם¹⁶ ועי' לקמן סי' רצ"ח ס"ב דנשבע שא"י שנגנב פטור¹⁷ (ש"ך), ועיין בתשובת זכרון יוסף סי' א' אות י"ב י"ג מ"ש בזה (פ"ת).

(כד) לשלם מיד כו' - וא"צ להמתין עד שיבקש (ש"ך).

(ח) באו עליו גנבים ונגנבו הפקדון ואלו צווח היו באים בני אדם להציל חייב (כה) דכיון שלא צווח פשע ואפילו אם באו אנשים צריך לצעוק ולבקש אנשים שיעזרוהו לעמוד

¹³ לא הבאתי את דברי הש"ך והנתה"מ.

¹⁴ עי' לקמן ס"ק (פב).

¹⁵ נכון?

¹⁶ החמשה מילים אחרונות שלי, ולא ברור לי בכלל.

¹⁷ ועי' בתשו' ר"ש כהן ס"ג סי' פ"ז ובתשו' רשד"ם סי' מ"ח ותכ"ט ועי' בתשו' ה' לב ח"ג סי' קט"ו - ש"ך.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

כנגדם(כו) ואם היה אפשר לו לעשות כן ולא עשה חייב ודוקא בחנם אבל אם לא היה מוצא מי שיבא לעזרו אלא בשכר פטור(כז).

^(כה) היו באים בני אדם להציל - פירוש, גנבים באים בהחבאה וגונבים והולכים לדרכם, ואילו היה צועק אל בני אדם היו רודפים אחרי הגנבים והיו משיגין אותן ולוקחין הגניבה מידן (סמ"ע).

^(כב) אנסים - אנס הוא שבא ביד חזקה בחרב וחיצים ליקחו מיד השומר, וצריך מתחילה להיות בני אדם בעזרו נגדן שלא יקחוהו האנסים (סמ"ע).

^(כז) אלא בשכר פטור - והיינו דוקא שומר חנם, אבל שומר שכר חייב אפילו בשכר עי' לקמן סי' ש"ג ס"ח (סמ"ע).

(ט) פשע השומר ולא שמר הבהמה כראוי ויצאה לאגם ומתה שם כדרכה פטור אע"פ שתחילתו בפשיעה לענין זאבים וגנבים ואם טרפה זאב או גנבה משם היה חייב עכשיו שמתה כדרכה פטור(כח) שלא גרמה לה יציאתה אבל אם גנבה גנב מהאגם ומתה כדרכה בבית הגנב הרי השומר חייב(כט) אע"פ שהוא שומר חנם שאפילו לא מתה הרי היא אבודה ביד הגנב ויציאתה גרמה לה להיגנב וכן כל כיוצא בזה

^(כח) עכשיו שמתה כו' - דמלאך המות מה לי הכא מה לי התם, ואין שום טעם לתלות המיתה בהפשיעה דהיציאה (סמ"ע).

^(כט) אבל אם גנבה גנב כו' - דכיון דמיד שגנבה גנב מהאגם נתחייב השומר מחמת פשיעה דהניחה לצאת להאגם, וכיון דמתחייב, שוב אין פוטרין אותו כשמתה בבית הגנב (סמ"ע).

(י) העלה הבהמה לראש ההר(ל) ונפלה ומתה הרי זה פשיעה מתה שם כדרכה פטור ^(ל) העלה הבהמה לראש ההר - אפילו העלה לרעות, כל שאינו מרעה בהר יותר טוב מבמקום אחר, חייב אם העלה שם ונפלה (סמ"ע).

(יא) עלתה מאליה אפילו לא עלתה בעל כרחו אין זו פשיעה אלא דומה לגנבה ופטור שומר חנם(לא).

^(לא) עלתה מאליה כו' ופטור כו' - מיירי שהשומר הוא עמה באגם לשומרה מגנבים וזאבים, שונה מסעיף ט' (סמ"ע).

(יב) שומר חנם שהניח הבהמה ונכנס לעיר ובא ארי ודרסה זאב וטרפה אם נכנס בשעה שדרך בני אדם ליכנס פטור(לב) אפילו אם היה יכול להציל אם היה שם ואם נכנס בשעה שאין דרך בני אדם ליכנס רואים אלו היה יכול להציל אם היה שם חייב ואם לאו פטור(לג).

^(לב) בשעה שדרך בני אדם ליכנס כו' - דהא נטריה כדנטרי אינשי (סמ"ע)¹⁸.

^(לג) ואם לאו פטור - דאע"פ דהיה תחילתו בפשיעה לענין גניבה ואבידה, מ"מ האונס לא בא לבסוף מחמת הפשיעה, דאף אם היה שם לא היה בידו להצילו מהארי (סמ"ע). וי"J דחייב, עי' ש"ג ס"י שהרמ"א שם חולק, וכאן סתם (ש"ך).

(יג) כיצד דרך השומרים, הכל לפי הפקדון. יש פקדון שדרך שמירתו להניחו בבית שער(לד), כגון הקורות והאבנים. ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בחצר, כגון חבילות פשתן הגדולים וכיוצא בהן. ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בבית כגון שמלה וטלית ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בתיבה או בארגז ונועל עליו כגון בגדי משי וכלי כסף וכלי זהב וכיוצא בהם(לה) הגה יט' אומרים דסתם תיבות חתוכות אכל עכצרים(לו) ולכך להקדים כגדים וכדומה על נס ולא להניח תיבות והכל הוא לפי הענין.

^(לד) בבית שער - פירוש, אף על גב דהכל נכנסין ויוצאין דרך שם, מ"מ משום כבידתן אינן נגנבין בקלות, ומדרך בני אדם להניחן במקום שרבים מצויים שם (סמ"ע).

¹⁸ ע' בתשו' ר"ש כהן סי' ק"י ובתשובות ר"י לבית לוי סי' כ"ח דף קמ"ט (ש"ך).

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(לה) וכלי כסף וכלי זהב - פירוש, בגדים הנעשים מחוטי כסף או זהב דומיא דכלי משי דנקט, דאילו כלי כסף וזהב ממש לא גרע מכספים עי' לקמן סוף סט"ו דאין להם שמירה אלא בקרקע (סמ"ע).

(לו) דסתם תיבות חתורות כו' - היינו כשיש בהם מאכל, ואם יש שם בסמוך מים בענין שיכולים העכברים לשתות פטור, לפי שאין דרך עכברים לקלקל בגדים רק מחמת צמאון¹⁹ (ש"ך).

(יד) השומר שהניח²⁰ הפקדון במקום שאינו ראוי לו ונגנב משם או אבד אפילו נאנס שם כגון שנפלה דליקה ושרף כל הבית(לו) הרי זה פושע וחייב לשלם ואע"פ שהניח הפקדון עם שלו אם ראוי לשמירה פטור ואם אין המקום ראוי לשמירה חייב בשלו הוא רשאי ואינו רשאי בשל אחרים

(יז) ושרף כל הבית - עי' לעיל ס"ק (יט) אינו חייב על תחילתו בפשיעה וסופו באונס א"כ נוכל למצוא מקום לתלות בו ולומר טעם דאילו לא פשע בתחילה לא היה אירע בו האונס, ה"נ צריכין לומר אם לא פשע והיה מניח הפקדון בארגז היה נותן לכו להציל הארגז טפי (סמ"ע).

(טו) הכספים והדינרים(לח) ולשונות של זהב ושל כסף ואבנים טובות אין להם שמירה אלא בקרקע²¹(לט) ויתן עליהם טפח עפר או יטמינם בכותל(מ)²² בטפח התחתון הסמוך לקרקע או בטפח הסמוך לקורה אפילו לא יתנם באמצע עובי הכותל רק שיכניס טפח בתוכו(מא) אבל לא באמצע הכותל שמא יחפרו הגנבים ויגנבו אפילו נעל עליהם כראוי בתיבה או החביא אותם במקום שאין אדם מכירו ולא מרגיש בו הרי זה פושע וחייב לשלם

(נה) הכספים והדינרין כו' - סתם כספים ר"ל מטבע של כספים, ודינרין ר"ל דינר של זהב (סמ"ע).

(טז) אלא בקרקע - הא דצריך שמירה "בקרקע", היינו דוקא לדידהו דהיו להם בתים רעועים, אבל לדידן האינדנא א"צ שמירה בקרקע. אפילו אם לא היתה כיפה אלא מקורה בעצים אין לחייבו אם אותו חדר מיוחד לנפקד לשמור בו כל חפציו היקרים לו, ואינו מניח להשתמש בו אלא בני אדם הנאמנים לו, כה"ג חשיב מקום הראוי לשמירה, דהרבה בתים אין להם כיפת אבנים ומסתמא גם המפקיד ידע כך ואדעתא דהכי הפקיד וכו' לשמירה מעולה נתכוין שהניח במקום שאין האנסים ועבדי השלטון וגנבים נותנין לב שיש שום ממון באותו מקום (סמ"ע).

¹⁹ וע"ש ע' בתשו' מהר"א ו' ששון סי' ע"ז דף ק' ע"א וסי' ע"ח וע"ט - ש"ך)
²⁰ ש"ך חושן משפט סימן רצ"א ס"ק כ

(כ) השומר שהניח כו'. ע' בתשובת מבי"ט ח"א/ח"ב/ בשאלות השניות סי' ע' וסי' קל"ג:
²¹ ע' סמ"ע סקל"א: ראובן שכר את שמעון לילך אחר סחורה, ונתן מעותיו לשמעון והניח אותן המעות אצל מעותיו, ובדרך שכב בחדר ונגנב ממנו, השליח חייב לשלם דהוה פשיעה שהניח הכיס בחדר, דה"ל להניחו תחת מראשותיו או לקשרו תחת זרועותיו. ועיי' ש"ב"ת שזה דווקא בשומר חנם אמנם בשומר שכר חייב, עי' שג"ב, וכל זה דוקא בנידון השאלה שם ששכב בחדר עם אנשים מכובדים, אבל אם לא היו מכובדים היה חייב משום דהוי תחילתו בפשיעה לגבי אנשים שְלָנו עמו, ואז חייב אפילו בשומר חנם, וצ"ע. שומר שכר שלן בשדה עם שיירא ושם המעות בתוך חליפתו, והניח החליפה עם המעות מראשותיו ושכב עליו ונגנב החליפה עם המעות. חייב לשלם, דמה דהלך לישון בעידנא דניימו אינשי ולא חטפתו שינה לאונסו לא מיקרי אונס, ומה שהניח בתוך החליפה והניחו מראשותיו לאו שמירה היא כלל לגבי כספים, ועובדא הנ"ל שונה שהיה ישן בתוך חדר ועם אנשים מכובדים כו'. ועוד, היה לו להניח כיסו תחת מראשותיו, והיינו שהיה לו להניח המעות עצמן בלא הבגד ואז היה שמור טובא, כי אין רואה ואין יודע שמונח שם איזה דבר, אבל בנידון דידן שהניח בתוך החליפה ובדאי היה מורשו לבר והיה נראה קצותיו חוץ מראשותיו, אין זו שמירה כלל, ואף שישן עליו, הוא בדרך ובשדה שכיחי עוברים ושבים ושכיחי גנבי ובפרט בלילה כו'.

²² וע' בס' א"א דף ק"ב ע"ד (ש"ך).

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

(מ) או יטמינם בכותל כו' - היינו במקום דשכיחי רמאין הבקיאים לחפש ולבדוק בקרקע, אזי לא יניחם בקרקע אלא בכותל בטפח כו', אבל לא באמצע גובה הכותל בזמן דאיכא גנבים ורמאים המחפשים תחת הקרקע ובאמצע גובה הכותל יותר מטפח, אבל אם אין שכיחים הני רמאין, טוב יותר להטמינם בקרקע (סמ"ע).

(מב) אפילו לא יתנם באמצע עובי הכותל - פירוש, לא הטריחוהו בכך, אבל אם הניחם תחת הקרקע או בעובי הכותל יותר מטפח עדיף טפי (סמ"ע).

(מז) המפקיד אצל חבירו כספים ערב שבת סמוך לבין השמשות(מב) אינו חייב לטרוח ולקבור אותם עד מוצאי שבת ואם נתאחר למוצאי שבת כדי לקברם ולא קברם ונגנבו או נאנסו חייב ואם תלמיד חכם הוא המפקיד אינו חייב עד שישא אחר שיבדיל כדי לקברו ויז' אומרים להוא הדין אס הנפקד תלמיד חכם

(מב) סמוך לבין השמשות כו' - ל"ד ביה"ש אלא אפי' מחצי היום ואילך²³ (ש"ך).

(יז) התנה הנפקד על מנת שלא אטמנם בקרקע וכן כל דבר ודבר שיניחנו עם שלו הכל לפי תנאו

(יח) במה דברים אמורים²⁴ שכספים אין להם שמירה אלא בקרקע בשעה שגנבים מצוים ואנשים רמאים שמחפשים אחריהם אבל במקום דליכא כל הני אין צריך לכסותם בקרקע אלא מניחם במקום שמניח מעותיו וצמקוס²⁵ המשתמר(מג) כפי דרך המקום וכפי הזמן שהוא מפקיד(מז).

(מב) ובמקום המשתמר - שומר שהניח מעות ניירות שטרי הקיסר בכרך נייר והניחם בכיס שבחיקו במקום שמניח מעותיו, וכתב דזה הוי פשיעה, כי מנהג העולם להניחם בתוך אמתחת של עור שקורין ארנק, ואותה אמתחת נותן בתוך כיסו שבחיקו, ואם זה לא עשה כך רק נתן הניירות בכרך נייר בעלמא והניח בכיסו הוי פשיעה, כי אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה, ומחמת דקותן ומעט הכמות המה קלים ויכולים הניירות להשט ולפול ארצה בלי הרגשה, ואין זו שמירה מעולה המוטלת על השומרים, ולכן אפילו אם הוא שומר חנם חייב בפשיעה זו (פ"ת).

(מז) וכפי הזמן - ראובן והמיועד להיות חתנו השלישו אצל שמעון מעות נדוניה צרור וחתום על ל' יום, וקיבל עליו להצניע, והוא הניחו בארגז סגור שבו היו מלבושים יקרים ואיזה כפות כסף, ולסוף כאשר נתאחר אצלו נאנס הפקדון הנ"ל ע"י אנשי מלחמות שבאו בלילה ושללו כל אשר מצאו בארגז הנ"ל, ועתה תובע ראובן משמעון יען כי לא שמר כדרך השומרים כו'. פטור שהמפקיד על דעת המנהג בזמנו הוא מפקיד, והמנהג בזמנינו להניח אפילו פקדון מעות צרורים בתיבה מסוגרת וכיוצא. ואפילו נתן רשות להמשרתת לכנוס ולהוציא דבר מן הארגז, זה אינו פושע, כיון שלא מסר שמירת הארגז והמפתח רק לאשתו ולבני ביתו, הדרינן לכללא דכל המפקיד על דעת אשתו ובניו וב"ב הוא מפקיד, רק דלפ"ז היו צריכין גם אשתו ובני ביתו לישבע שבועת שומרין ושלא הניחו לפותחו ע"י אחד מב"ב הקטנים, אמנם אם נתפרסם שם שאנשי חיל המלחמה ממשמשים ובאים וידוע לנו שיש בהם שוללים וחומסים גשושאי טפוחאי, א"כ הדרינן לדינא דש"ס דכספים אין להם שמירה אלא בקרקע, ואף שבשעת קבלת מעות הפקדון והנחתו בארגז היה הפקדון משומר שם, מ"מ חשיב פושע במה שלא פינה לאחר ששמע מביאת האויבים למקום אחר (פ"ת).

²³ ע' בתשובת מהרי"ט סי' מ"ד ע' בתשו' מהרא"ן ששון סי' ע"ט - ש"ך.

²⁴ ש"ך חושן משפט סימן רצא ס"ק כג

(כג) בד"א כו'. ע' בתשו' רשד"ם סי' מ"ז וצ"ע ובתשו' נ' לב סוף ספר ד' ד"ח וע' ברשד"ם סי' מ"ט וע"ו וק"ז וקכ"ה וקל"ד וקמ"ח ושי"ד ותמ"ד ובתשו' מהר"ן ששון סי' ק"ן ובתשו' ר"ש כהן ס"ב סי' קס"ט:

²⁵ ש"ך חושן משפט סימן רצא ס"ק כד

(כד) ובמקום המשתמר. ע' בתשו' מהר"מ מינ"ץ סי' נ"ט ובתשובת מהרי"ט סי' ק"ה דף קכ"ז ור"ס קכ"ג:

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

(יט) אפילו בשעה שגנבים²⁶ מצויים לא אמרו כספים אין להם שמירה אלא בקרקע אלא במפקיד סתם אצל חבירו לשמורם אבל מפקיד מעות אצל חבירו כדי להתעסק בהם(מה) וירויה פשיטא דהוי כמו אמר לו בפירוש שאינו מצריכו לקברן בקרקע^(מה) כדי להתעסק בהן כו' - עיין בסמוך סעיף כ"ג [סקל"ה] כתבתי ראייה לזה (סמ"ע).

(כ) המפקיד כספים אצל חבירו בדרך להוליכם לביתו(מו) או ששלח עמו מעות ממקום למקום צריכים שיהיו צרורים ומונחים בידו(מו)(מה) או קשורים כראוי על בטנו מכנגד פניו עד שיגיע לביתו ויקברם כראוי ואם לא קשרם בדרך הזאת אפילו נאנסו חייב לשלם שהרי תחילתו בפשיעה

^(מב) בדרך להוליכם לביתו כו' - דאל"כ הא קי"ל דאין שמירה לכספים אלא בקרקע. מיהו מצינו בלא זה נמי, כגון שהפקיד בידו מעות של עסק שצריך ליטול מהן, שאין צריך לטומנם בקרקע כמ"ש בסי"ט (סמ"ע).

^(מג) ומונחים בידו - אם הניח במקו' שמניח מעותיו דפטור, ועי' סמ"ע לקמן ס"ק (מט)²⁷ (ש"ך), צרורים ומונחים בידו - בדוכתא דשכיחי אנשי החיל ששומטים מיד בני אדם, פשיעה היא להוליך בידו כסף או זהב, וזה הוא דרכן של בני אדם בעלי דעה לצרור ולהניח בחיקו, ולתוספת שמירה שלא יפול מחיקו קושר ראש הסדין באזורו, נמצא שמור מגניבה ושמור מאבידה (פ"ת).

^(מד) שם - בן השותף שהיה בידו צרור השותפות בנסעו למקום מלאכת השותפות, ושמור בחפיסה שלו עם מעותיו של עצמו והניחו בכיס התפור בבתי שוקיים ובדרך אבד כל המעות, וכתב דזה הוי כעין פשיעה שדרך לצרור מעות בכיס התפור בבגד שעל החזה כו' אמנם אם הניחו בכיס התפור בבתי שוקיים במעמד השותפים, א"כ י"ל דבכה"ג הרי ראו ונתרצו על שמירה פחותה כזו, והאי ונתרצה לאו שאמר מרובה אני בזה דאי הכי מאי למימרא, אלא ששתק (פ"ת).

(כא) כל המפקיד אצל בעל הבית בין כלים בין מעות על דעת אשתו ובניו ובני ביתו הגדולים²⁸ הוא מפקיד(מט) וכן אם הנפקד החזיק הפקדון לאשת המפקיד פטור(נ) ועי' לקמן סי' ק"מ ס"ח(נא) אבל אם מסר לבניו ובני ביתו הקטנים או לעבדיו בין גדולים בין קטנים(נב) או לאחד מקרוביו שאינם שרויים עמו בבית ואין סומכין על שלחנו ואין צריך לומר אם מסרם לאחר הרי זה פושע וחייב לשלם אלא אם כן הביא השומר השני ראייה שלא פשע(נג) וכן אם הניח אחרים ליכנס במקום שהפקדון מונח לע"פ שאינו בחזקת גנבים אם נגנב חייב לשלם דהוי פשיעה(נד).

^(נט) על דעת אשתו ובניו - היינו על דעת שלא יהא שומר נמנע מלמוסרם לאנשי ביתו הגדולים ונאמנים לגביה הוא דמפקיד. והטעם הוא, דאדם יודע דאין הנפקד יכול להיות תמיד בביתו לשמור פקדונו (סמ"ע)²⁹, אפילו שומר שכר (ש"ך), וי"ח שדווקא בשומר חנם³⁰ (קצה"ח)³³³²³¹.
^(ז) פטור כו' - וי"ח עי' לעיל סי' ס"ב ס"ק צ"ד (ש"ך).

²⁶ ש"ך חושן משפט סימן רצא ס"ק כה

(כה) אפי' בשעה שהגנבי' כו'. ע' בתשו' מהרא"ן ששון סי' ק"ן:

²⁷ ע' בתשו' מהרא"ן ששון שם ובתשו' מבי"ט ח"ב/ח"א/ סי' שמ"ב - ש"ך

²⁸ ע' לקמן קצות רצג סק"ג דה"ה מי שנאמן או רגיל להפקיד אצלו, וע' שם שהסמ"ע עב?

סקצ"ו חולק, והש"ך לומד כקצות

²⁹ ע' בתשו' ר"מ אלשיך סי' ל"ט (ש"ך)

³⁰ הקצה"ח הביא צד (וכן הפ"ת) שאם מסר לאשתו ובניו, והוא עצמו יכול ליטול שהיה אונס

או שיש עדים, אז פטור. האם יש צורך להביאו. ועי' לקמן ס"ק (עה).

³¹ עי' פ"ת הובא לקמן סי' ש"ג במאיר המשפט סק"א.

³² עי' לקמן ס"ק (נז), ועי' לקמן ס"ק (עט).

³³ לא ראיתי הלכה יוצא מהנתה"מ.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

^(א) ועיין לקמן סימן ש"מ כו' - שם כתב מור"ם דין אם החזיר השואל לאשת המשאיל די ש אומרים דחייב, ואפשר לחלק בין שואל דכל הנאתו שלו לשאר שומרים, ע"ש. ועיין לעיל סימן ע"ב סעיף ל"א ס"ק צ"ח] מה שכתבתי מזה (סמ"ע) ³⁴.

^(ב) בין גדולים כו' - פירוש, כנעניים, ומשום דסתם עבדים כנעניים גזלנין הן, משא"כ עבדים עבריים הו' דומיא לבני ביתו (סמ"ע) ³⁵.

^(ג) ראייה שלא פשע. דאם פשע בה מתחילה אף שיש עדים שנאנסה בסוף היה חייב וכו"ל [סעיף ו'] (סמ"ע). ראייה שלא פשע כו'. ע"ל מ"ש בסעיף כ"ו (ש"ך), זה קאי אסוף דבריו במסרם לבן דעת, אבל ברישא שמסרו לחש"ו חייב אפילו נאנסו לבסוף, כשהאונס בא מחמת הפשיעה, דאין לך פשיעה גדולה מזו שמסרם לחש"ו (נתה"מ).

^(ד) אם הניח אחרים ליכנס - אפילו טוען שמא נגנב קודם שהניח לאחרים ליכנס דחייב (נתה"מ).

(כב) מי שהוא ידוע בודאי שאינו רגיל לשמור הפקדון אלא למסרו ביד אחר שאינו שרוי בביתו ואינו סומך על שלחנו דינו כמוסר לבני ביתו(נה)

^(ה) כמוסר לבני ביתו - ובזה אם פשע האחרון ואין לו לשלם פטור הנפקד לכו"ע עי' לקמן סכ"ד (ש"ך).

(כג) מעשה באחד שהפקיד מעות אצל חבירו ונתנם השומר לאמו והחביאה אותם ולא טמנה אותם ונגנבו ואמרו חכמים אין השומר חייב לשלם מפני שנתנם לאמו שכל המפקיד על דעת בניו ובני ביתו הוא מפקיד ואע"פ שלא אמר להם פקדון הם יש לו למעון כל שכן שהיתה נזהרת בהם אם היתה סבורה שהם שלו(נו) וכן אין אמו חייבת לשלם שהרי לא אמר לה שהם פקדון(נה) ואמרו חכמים ישבע השומר שאותם המעות עצמם הם שנתן לאמו(נט) ותשבע אמו שהחביאה אותם(ס) ונגנבו ויפטרו שניהם וכן כל כיוצא בזה ודוקא צמעות וכיוצא בזה בדבר שאינו מסויים לריכין שניהם ליצבע(סא) לכל אם הוא חפץ מסויים נצבע השני ולא הראשון(סב).

^(ט) כל שכן שהיתה נזהרת כו' - והא דלא טמנתם בקרקע, משום דסברה דשל בנה הן והוא יעסוק בהן ולא ניחא ליה בהטמנתן בקרקע ³⁶ (סמ"ע), כלומר שלא היתה רוצה לטרוח כיון שלא ניתן לה בתורת שמירה של אחרים דדוקא שומר מחויב לטרוח והיתה סבורה שהבן לא יקפיד ודי לו בשמירה זו (ש"ך) ³⁷, א"כ כל נפקד יאמר כן סברתי שרוצה להתעסק, לכך כתב דבן שאני משום דהיתה סבורה שהבן לא יקפיד כו', פירוש שרגילה תמיד בכך ואינו מקפיד (נתה"מ).

^(י) שם - ודוקא ש"ח אבל ש"ש חייב דה"ל לפרש שהוא פקדון (ש"ך) ³⁸, וי"א כיון דהוא שומר שכר ומסר לאמו שהיא שומר חנם ונגנב לבסוף, ודאי דחייב כמבואר לקמן סעיף כו', אלא צ"ל דכונתו דהיו שניהם שומרי שכר דחייב הראשון דהוי כנגנב אצל הראשון, ואפילו להך דעה דסעיף כ"ד דפטור באין לשני לשלם, הכא חייב הראשון (נתה"מ) ³⁹.

^(יא) שהרי לא אמר לה דשל פקדון הן - ואין המפקיד יכול להשביעה ע"ז שלא אמר לה בנה שהן של פקדון, דאין נשבעין על טענת ספק, דהרי המפקיד לא יכול לטעון ברי שאמר לה שהן של פקדון (סמ"ע), אבל אם הבן אומר שא"ל שהוא פקדון צריכין לישיבע היסת נגד הבן אף שהוא קרוב, והא דפטורה משבועה, היינו כשיש עדים שנאנסה או שמאמינה, דאל"כ פשיטא דיכול להשביע ע"ז ע"י גלגול שהחביאה (ש"ך), אמנם לפי דעה קמייתא

³⁴ לא הבאתי קצה"ח סק"ז.

³⁵ ש"ך חושן משפט סימן רצא ס"ק כט

(כט) בין גדולי' בין קטני' כו'. ע' בתשו' ר"ש כהן ח"ב סי' פ"ה ובתשו' רשד"ם סי' רכ"ב:

³⁶ אבל חפץ שלא שייך לומר שהוא יעסוק בהם, אין כזה טענה (נתה"מ סק"ג).

³⁷ עיין בתשובת מהר"ט סי' מ"ד וק"ה ריש דף קכ"ו: - ש"ך

³⁸ עי' לעיל ס"ק (מט).

³⁹ חלק הפ"ת השייך לכאן לא הבאתי האם הוא נצרך?

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

של הרמ"א בהג"ה שבסעיף שאח"ז חייב, כיון דלפי דברי הבן פשעה האם והאם כופרת, הוי כאין לה לשלם כמבואר בסימן קע"ו סעיף ל"א ע"ש, וממילא לדעה זו האם חייבת לישבע נגד הבן. והש"ך מיירי לדעה ב', או במקום שאין לבן לשלם, ורוצה המפקיד להשביע האם ע"פ טענת הבן (נתה"מ)⁴⁰.

^(ט) ישבע השומר שאותם המעות - והיא שבועת שומרים דאורייתא, ועי' לקמן סכ"ו סקל"ב אם צריך לכלול שלא שלח יד (נתה"מ).

^(ס) שהחביאה - פירוש, נתנתם במקום משומר כגון בארגז (סמ"ע), הטעם שאינה נשבעת שנגנב, משום דדילמא לא החביאה אותם כלל, ובכה"ג ודאי אפי' היה המעות של בן, היה הבן מקפיד, וא"כ הוי פשיעה לגבי בן, וחייבת לשלם להמפקיד, לכך צריכה לישבע ג"כ שהחביאה אותם (ש"ך), שבועה זו אינה מוטלת על אמו מצד שבועת שומרים, דלא נעשה שומר בכך עד שיאמר לו בפירוש שמור לי (עי' לעיל ס"ק (ה)), וכ"ש בני ביתו שמניח בסתם דברים שלו בידם שלא נעשו שומרים עליהם ואין עליה שבועת שומרים. רק למאן דס"ל דהשומר הראשון חייב לשלם כשאין להשומר שני לשלם, מהני שבועת אמו לפטורו כיון שהאמין על עצמו שבועת אמו. ולמאן דס"ל דהשומר הראשון בלא"ה פטור וע"כ שבועת אמו היא לפטור נפשה, ע"כ צ"ל דמיירי שאמר לאמו שמור לי (נתה"מ).

^(סא) בדבר שאינו מסויים - פירוש, ואז היא לא יכולה לישבע שאותן מעות עצמן שהפקיד ביד בנה נתן בנה בידה ונגנבו, משו"ה הוצרך בנה הנפקד לישבע ע"ז, אבל בדבר מסויים א"צ לישבע בנה אלא האם נשבעת על הכל (סמ"ע).

^(סב) אבל אם הוא חפץ מסויים נשבע השני - וי"א היינו בידוע שנתן לה אזי נכנסה היא תחתיו, וכן ברגיל להפקיד אם ידוע שנתן לו הרי השני נכנס תחתיו, אבל כל זמן שלא מסרו לשני אין השני נאמן בשבועתו, אף על גב דמהימן ליה, כיון שאינו בע"ד שלו אינו נאמן בשבועתו לפטור את הראשון, וא"כ ה"נ כל זמן שלא נשבע שמסר לאימיה לא מהימנא לישתבע עבורו כיון דאינה בע"ד שלו, והוה מחלוקת שבסעיף כ"ד (קצה"ח).

(כד) מכאן אתה למד שהשומר שמסר הפקדון לאשתו ובני ביתו והודיעם שהוא פקדון ולא שמרו כדרך השומרים שהם חייבים לשלם (סג) לבעל הפקדון ובעל הבית פטור שכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד ואם אין להם לשלם יס' אומרים דנעל הבית חייב לשלם (סד) וי"א אומרים לפטור (סה).

^(סז) והודיעם שהוא פקדון כו' עד שהן חייבין לשלם - מפני שהודיעם משו"ה הן חייבים לשלם, אמנם מה שהוא פטור הוא אפילו בלא הודיעם נמי (סמ"ע).

^(סח) דבעל הבית חייב לשלם - אף על פי שלא הודיעם ועי' סי' ע"ב סעיף ל' (ש"ך), ואם ידוע שאינו משמרו בעצמו רק מסרו לאשתו ובניו פטור (ש"ך).

^(סח) ויש אומרים דפטור - כיון דכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד, ה"ל כמסר המפקיד עצמו בידם (סמ"ע)⁴¹, היינו דוקא בשומר חנם ושומר שכר, אבל בשואל שמסר לשואל אחר שרגיל להשאיל (דמותר כמבואר בסימן שמ"ב ע"ש בש"ך סק"א), חייב הראשון לשלם להמשאיל כשאין להשני לשלם, ומכ"ש כשמסר השואל לאשתו ובניו, דודאי לא היתה דעת המשאיל על חיוב הגוף דאשתו ובניו רק על חיובא דגוף השואל. ובשומר חנם ושומר שכר אפילו היה עני בשעה שמסר לידו פטור, כיון שמסרו לשומר בן דעת ודאי ישמרנו, והרי עשה השמירה המוטלת עליו (נתה"מ).

(כה) מעשה באחד שהפקיד כשות אצל אחד, והיה לשומר כשות אחרים. ואמר לשמשו, מזה הכשות תשליך לתוך השכר, והלך השמש והשליך מכשות של פקדון. אמרו חכמים השמש פטור, שהרי לא אמר מזה תשליך ומזה אל תשליך, ודימה שהוא מראה מקום, ואינו מקפיד על זה. וכן בעל הבית פטור, שהרי אמר לו מזה תשליך, ואינו משלם

⁴⁰ לא הבאתי דברי הפ"ת כאן.

⁴¹ ואם היה ש"ש ומסר לש"ח עיין בתשוב' דברי ריב"ט סי' רי"ז ורי"ח באורך ובתשו' רשד"ם בסי' מ' באריכות וסי' נ' עיין בתשו' רמ"א ס"ס כ"ז (ש"ך)

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

אלא דמי מה שנהנה בלבד. לפיכך אם נעשה השכר חומץ, פטור מלשלם. בין כך ובין כך חייב השומר בשבועה שכך אירע, וכן כל כיוצא בזה. ואם היה כשות הפקדון רחוק ממקום הטלת השכר(סו), ושלו קרוב, ושהה השליח לבא, והיה שם בעל הבית ולא אמר ליה דבר, חייב לפי שכשראה אותו שוהה(סז), הוי ליה להעלות על דעתו קודם שישליכנו לתוך השכר, שממקום רחוק הביאו. ואם היה שומר שכר יש מי שאומר שבין כך ובין כך חייב(סח), שהוה ליה לפרש ולומר לא תשליך מזה.

^(סו) ⁴² ואם היה כשות הפקדון רחוק כו' - וכ"ש אם הוא קרוב והוא מיהר לבוא, דהיה לו להרגיש שמהפקדון לקח, וחייב (סמ"ע), וי"ח, כשהוא קרוב וא"ל הטל מזה, שהוא רחוק, הוה ליה כאמר ליה הטל מזה ולא מזה, דאם לא כן למה הטריח להביא ממרחק (ש"ך), מ"מ אין מציל הנפקד מלשלם כשאין לו לשמש לשלם, דהא מ"מ הנפקד פשע כיון שהרגיש ולא מנעו להשמש, דדמי להיה יכול להציל ולא הציל (נתה"מ).
^(סז) לפי שכשראה אותו שוהה כו' - אם א"ל להשליח הטל מזה ולא משל פקדון, אז מטעם שהה השליח לבוא לחוד אין לחייב להנפקד, די"ל דאירע לו ענין בדרך שהוצרך לשהות מעט, וק"ל (סמ"ע).

^(סח) ואם היה שומר שכר כו' - דעליו לדקדק טפי (סמ"ע).

(כו) 'שומר'⁴³ שמסר לשומר חייב אפילו אם הוא שומר חנם ומסר לשומר שכר⁴⁴ (סט) דאמר לו את מהימן לי בשבועה היאך לא מהימן לי בשבועה אפילו אם ידוע לכל מה שהשני טוב וכשר יותר מהראשון(ע) מיהו סומך סמסר לסומך לפני המפקיד וללא מיחה פטור(על) לפיכך אם דרך הבעלים להפקיד תמיד(עב)(עג) דבר זה(עד) אצל השומר השני הרי השומר הראשון פטור מלשלם והוא שלא ימעט שמירתו(עה) אבל אם מעט שמירתו כגון שהראשון היה שומר שכר והשני שומר חנם או שהראשון שואל(עו) והשני שומר שכר(עז) פושע הוא הראשון ומשלם אע"פ ששאל או שכר בבעלים(עה) ואם יש עדים ששמר השני כראוי(עט)(פ) נפטר שומר ראשון ואפילו לא היו שם עדים אם השומר הראשון ראה ויכול הוא לישיבע הרי זה נשבע ונפטר(פא) (ועיין סימן עב סעיף ב)

^(טט) אם הוא ש"ח - ומ"מ אם פשע השני, רצה גובה מהשני, ואפילו אם שומר הראשון שאל בבעלים, מ"מ הב' חייב ולא מיקרי שאלה בבעלים, דכיון דאין הממון של שומר הא'⁴⁵ (ש"ך), וי"א שאין לשומר שני חיוב כלפי הבעלים הראשונים, ואם הבעלים תובעים אותו יכול לומר לאו בעל דברים דידי את, ואין יכולים הבעלים לתבוע שומר השני רק מדר' נתן, כיון שהשני קיבל עליו שמירה מהראשון⁴⁶ (נתה"מ), וי"א שיש ט"ס בש"ך וצ"ל: ואף אם שומר השני שאל בבעלים כו', אבל מדין שומר הראשון אם היתה שמירה בבעלים פטור לגמרי (פ"ת).

^(צ) שהשני טוב וכשר כו' - משום דמצי א"ל דלא היה לך להאמינו למי שאין לי עסק עמו (סמ"ע)⁴⁷.

^(אצ) לפני המפקיד - אם שומר מסר לשומר שלא בפני המפקיד אלא שאח"כ הודיע להמפקיד, עיין סמ"ע קע"ו סקל"ד [ז"ל: משמע דיסכים עמו בפירוש, אבל בשתיקה

⁴² לא הבאתי ש"ך סקל"ט ונתה"מ, האם נצרך?

⁴³ ע"י שז סמ"ע סק"ד, ונתה"מ שם, ו"מ"ע אם להביאם כאן. ו

⁴⁴ ע"י פ"ת שז סק"א מח' שבו יעקב שאם נגנב הכסף הולך לשומר חנם, וי"ח שזה הולך לבעלים, אבל בעלים צריכים לתת לשומר חנם דמי שומר שכר.

⁴⁵ עיין בתשו' ר"מ אלשקר סי' ל"ט - ש"ך

⁴⁶ ולכן בשואל בבעלים, השני חייב לראשון, ולא לבעלים.

⁴⁷ , ועיין בנחלת צבי @@@@ בענין אם הודה המפקיד לפני ב"ד שגם הוא היה מאמין להשני, אם זה מהני לפוטרו כמו ברגיל להפקיד אצלו ע"ש (פ"ת). - אן לנו נחלת צבי על חושן משפט

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

בעלמא לא אמרינן בזה דשתיקה כהודאה דמיא, דהא י"ל דשק מאחר דכבר עשאוהו ולא היה בידו לשנות] (פ"ת).

⁽²⁷⁾ לפיכך אם דרך כו' - וה"ה אם ידוע שהנפקד זה אינו רגיל לשמור בעצמו אלא מוסר פקדונותיו ביד אחר ודינו עם הב' (ש"ך). שומר שמסר לשומר שרגיל להפקיד, לא מצי מפקיד למימר לדידך האמנתי, דהתם השומר השני נכנס תחת הראשון והו"ל כאילו המפקיד עצמו הפקיד אצלו (קצה"ח).

⁽²⁸⁾ שם - בהאי תמיד צ"ל דלא בא למעוטי אם הפקיד פעם אחת אצל אחר, אף על פי שרוב הפעמים מפקיד אצל זה, דזה אינו מן הסברא, אלא לאפוקי אם רוב הפעמים מפקיד אצל אחרים (סמ"ע), ואם פשע זה שדרך הבעלים להפקיד אצלו ואין לו לשלם ע"ל סי' ע"ב ס"ל בהג"ה ומ"ש שם (ש"ך). הא דאמרינן דאי מסר למי שדרך הבעלים להפקיד אצלו פטור, דוקא שלא העני ולא נעשה חשוד בינתיים (קצה"ח פ"ת), ומ"ש שנעשה חשוד, לאו דוקא חשוד ממש, וה"ה אם איתרע חזקתו יכול לומר איהו לא מהימן לי. ראובן שבא לשמעון ואמר לו שלוי שלח אותו אליו שיתקן משי ונתן לו המשי, ואח"כ בא ראובן לשמעון וא"ל שיחזירה לו אחר שתיקנה, וכהיום תובע לוי לשמעון ואמר שעשה את ראובן לשליח להוליך המשי אליו ולא הביא לו בחזרה. הדין עם שמעון, כיון שלוי שלח ע"י ראובן המשי לשמעון לתקן א"כ האמין לוי לראובן לשלוח על ידו, ולכן אין לחייב את שמעון מדין שומר שמסר לשומר כיון שלא מיעט שמירתו דשניהם ש"ש, ואם אין לראובן לשלם זה תלוי בפלוגתא [דלעיל סעיף כ"ד בהגה] ואין בידינו להכריע, לכן אין להוציא ממון מיד המוחזק, וי"א דהדין עם המשלח (פ"ת).

⁽²⁹⁾ תמיד דבר זה - "זה", לאו דוקא קאמר, אלא ה"ל כאילו אמר "כזה", ור"ל דבר חשוב כזה, לאפוקי אם היה רגיל להפקיד דבר שהוא שוה פחות מזה (סמ"ע).

⁽³⁰⁾ והוא שלא ממעט בשמירתו - כל שהפקיד למי שרגיל אצלו נכנס שני תחתיו דראשון ונשבע ששמר כראוי, אבל אם לא מסר לשני אף על גב דזה שרגיל להפקיד ראה שנאנס, לא מצי לישבע שראה שנאנס אם הראשון לא ידע אם באונס אם בפשיעה, כיון דמצי אמר המפקיד, איני רוצה שישבע מי שאין לו עסק עמו. אלא דוקא היכא דמסרו לו, דאז הוא נכנס תחתיו, וצריך לקבל שבועתו כיון דנכנס תחתיו והרי העסק עמו, וא"כ כל שלא מיעט בשמירתו אלא שומר שכר לשומר שכר ושואל לשואל, הרי השני נכנס תחתיו ומקבל בעל כרחו שבועת השני וממילא נפטר הראשון, אבל אם מיעט בשמירה וכגון שומר שכר לשומר חנם ואם בפשיעה הרי השני תחתיו דראשון, אבל בגניבה ואבידה אינו נכנס תחתיו והשני פטור והראשון חייב, א"כ חיישינן שמא נגנב או נאבד, דכל כך לא נכנס השני והראשון חייב, ואף על גב דהשני נשבע שנאנס אין מקבלין שבועתו, כיון שלא נכנס תחתיו בגניבה ואבידה, ושבועת השני אינו אלא שלא פשע, וכשנשבע שנאנס אינו אלא שבועה לפטור את הראשון, ובגניבה ואבידה אין עסק עמו, וא"כ חיישינן שמא נגנב או נאבד. וכן בשואל לשומר שכר (קצה"ח).

⁽³¹⁾ כגון שהראשון היה ש"ש והשני ש"ח כו' - שומר שמסר לאשתו ובניו או למי שרגילים הבעלים להפקיד אצלו, אלו נשבע השני שהוא ש"ח שלא פשע בה ואומר שנגנבה או שנאבדה, אף על פי שאין אנו יודעים, הראשון חייב ולא מצי למימר שמא באונס מתה ופטור אני, שעליו לברר. וכן היכא שאינו רוצה לישבע השני שמתה כדרכה, או שהלך למדינת הים, הראשון חייב, ולא מצי למימר שמא באונס מתה ופטור אני או בפשיעה וחייב השני (ש"ך), וי"א כשרגיל להפקיד אף על גב דאין השני רוצה לישבע פטור הראשון⁴⁸, ואם ידוע שבפשיעה נאבד דחייב הראשון, אבל אם אינו ידוע שנאבד בפשיעה אפילו אומר השני שבפשיעה נאבד אומר הראשון את האמנתיה וכל שכן שהשני אינו בכאן דפטור הראשון (קצה"ח), לפי טעם דשומר שמסר לשומר חייב מטעם מתוך שאינו יכול לישבע משלם, א"כ במת השומר הראשון יש לנו לפטור היורשים דביורשים לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם, אך לפי מה שכתבתי לקמן בסימן ש"א [סק"ב]

⁴⁸ עיקר דברי ולקמן סימן ש"מ ס"ק ד'.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

דבאינו רגיל להפקיד כיון שאין השני נאמן בשבועה מחזקין ליה שהוא ברשותו וחייב הראשון מטעם מזיק, א"כ אפילו היורשים חייבין, אבל כשהשני רגיל להפקיד דמהימן בשבועה, רק שאינו רוצה לישבע, או שהוא שומר חנם ואינו נשבע רק שלא פשע, וכן אפילו באינו רגיל להפקיד ויש עדים שמתה רק שאינו ידוע יודעים אם בפשיעה, מחזקין ליה בשמרו כראוי שהרי מסרו לבן דעת, דאז הראשון אינו חייב רק מטעם מתוך, היורשים פטורין כנ"ל (נתה"מ). ראובן שנתן לשמעון מטוה לארוג ושמעון נתנו ללוי אורג אחר שלא מדעת ראובן, ואחר שארג לוי הבגד תובע ראובן משמעון כי הבגדים שארג הוא לו לא נכנס בהם כ"כ צמר כמו שנכנס עתה שנתנו לאורג אחר, כיון דשניהם טוענין בספק היאך יכול להוציא ממון בספק כיון דשמעון לא נתחייב שבועה דאורייתא ולא שייך בו לומר מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם, והדבר צע"ג (פ"ת). ה"ה שומר שטרות שמסר לשומר, אם הראשון ש"ש ומסרו לש"ח, אף על גב דכל יומיה מפקיד גביה מ"מ פושע הוא דגרועי גרועיה לשמירתו מש"ש לש"ח, אף על גב דלענין תשלומין אין נפקותא בשטרות דבין ש"ש ובין ש"ח אינם חייבים אלא בפשיעה, מכל מקום מיקרי גריעותא בשמירה, דשמירת ש"ש אפילו בלי תשלומין הוה שמירה מעליא משמירת ש"ח (פ"ת).

⁽¹²⁾ והשני שומר שכר - נראה דצ"ל שוכר (נתה"מ).

⁽¹³⁾ אף על פי ששאל או שכר בבעלים - פירוש, השומר הראשון היתה שאלתו בבעלים ואם נאנסו אצלו היה פטור, לא מהני זה לפטור מאונס שנעשה אצל השני (סמ"ע), ע"ל סי' שמ"ו ס"ז בהגה"ה (ש"ך). טעמא דמילתא דחייב על רשות השני, הוי קנין חדש ומפקיע שאלה הראשונה שהיתה בבעלים⁴⁹ (נתה"מ). ה"ה בדין דלעיל ריש הסעיף בלא מיעט שמירתו רק שמסר לשומר שאין דרך הבעלים להפקיד אצלו גם כן חייב אפילו בשמירה בבעלים (פ"ת).

⁽¹⁴⁾ ואם יש עדים - משמע אפילו מיעט בשמירתו פטור ביש עדים, ואני אומר דאפילו בשבועה היה בדין שיפטר אפילו היכא דגרועיה לשמירתו אם דרכו להפקיד אצלו (ש"ך), דלא מיקרי פשיעה ש"ש שמסר לשומר חנם כיון שמסרו לבן דעת (ש"ך וקצה"ח). הא ברגיל להפקיד פטור, דאמדינן דעתיה, דאילו היה בשעת מעשה היה מתרצה ונעשה השני שומר של הראשון ממש. משא"כ כשמגרע לשמירתו דאז בודאי אילו היה המפקיד בשעת מעשה לא היה מסכים למעשיו, דהא לא ניחא ליה רק בשמירת שומר שכר דהיינו שיהיה יושב ומשמר ולא בשמירת שומר חנם, וכיון שהמפקיד הראשון אינו מסכים, ממילא לא נעשה שומר של הראשון כלל, ואפילו פשע השני אם אין לו לשלם חייב הראשון, שהראשון הוא בעל דברים של המפקיד ולא השני דהא לא הסכים עליו (נתה"מ), וי"א שאם מיעט שמירתו לא מהני שבועת השני אף שרגילים להפקיד אצלו, שחומרת השבועה שונה (פ"ת).

⁽¹⁵⁾ ששמר השני כראוי - ונגנב או נאנס בענין שהיה השומר הראשון פטור אף על פי שאינו ברור שהיה נארע האונס כזה בבית השומר הא' פטור ולא אמרינן מה שמסרו לשומר שני ה"ל פשיעה וה"ל תחילתו בפשיעה וסופו באונס דלא מיקרי פשיעה ש"ש שמסר לש"ח כיון שמסרו לבן דעת (ש"ך).

⁽¹⁶⁾ ויכול הוא לישבע - פירוש, שיכול הוא לישבע שלא פשע השני ולא שלח בה יד (סמ"ע), ואפילו מסרו לחש"ו ומתה ברשותם פטור, שאין האונס בא מצד הפשיעה. אמנם עיקר שבועה הוא שנגנבה, ושלא פשע ושלא שלח בה יד הוא רק ע"י גלגול, ואם יש לו עדים שנגנבה פטור, א"כ ה"ה הכא אם יש לו רק עדים שנגנבה או שיכול רק לישבע שנגנבה אצל השומר השני פטור (ש"ך), ועיקר כסמ"ע שצריך לישבע או עדים על הכל, ולא רק גניבה, ולא שנאנסה, אמנם אינו חייב בשליחות יד של השני ולכן לא צריך לישבע על זה. שנאנסה הו"ל איני יודע אם פרעתין, אבל ספק שליחות יד הו"ל איני יודע אם נתחייבתי (קצה"ח), כיון שהשני שלח יד ונעשה גזלן, ואף אם מתה אח"כ חייב כיון שכבר קנאה, א"כ גם הראשון חייב משעה שגזלה השני, דמה לי שגזל מבית השומר הראשון או

⁴⁹ חלש ?

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

מביתו. ולפ"ז אפילו אם מתה אח"כ חייב וכמו בגנבה גנב מבית שומר ומתה ברשותו דחייב. אך מ"מ שפיר כתב הש"ך דא"צ לישבע שלא שלח בו השני יד, דבשלמא שלא נאבד בפשיעה תחת יד השני, זהו עיקר שבועת שומרין שלא נאבד הדבר בפשיעה, וכיון שאינו יכול לישבע משלם למאן דס"ל דאפילו בגלגול אמרינן מתוך, אבל ענין שליחות יד של השני לא מוטל על הראשון, ואין זה מענין שבועת השומרין בשומר הראשון (נתה"מ).

(כז) במה דברים אמורים שאין שומר חייב אלא בפשיעה, בסתם שומר. אבל אם התנה שיתחייב אף באונסין, חייב אף בדברים בלא קניין(פב).

^(פב) שיתחייב אף באונסים כו' - אם הפקיד אצלו וקיבל אחריות סתם, ה"ז שומר שכר (סמ"ע). ואם נאנס שום דבר שחייב לשלם, לא נשתעבדו נכסים שלו משעה ראשונה שנשאלה או נפקדה בידו, אלא משעה שנאנסה⁵⁰ (סמ"ע), אם התנה שומר חנינם להיות חייב כשומר שכר, וטוען שנאנס, ואומר שלא נתחייב אלא לשלם כשיהיו עדים שנגנב או נאבד, אבל לא נתחייב על שבועת שומר שכר, שהיא על טענת ספק, אלא רוצה לפטור עצמו בשבועת שומר חנינם שלא פשע, ספק (ש"ך), עיין מ"ש בזה בסימן ש"א סק"ג [אם אמר הריני מתחייב עצמי להיות כשומר שכר הרי הוא בתורת שומר שכר לכל דיניו, ואם לא אמר להיות כשומר שכר אלא שהתחייב עצמו בגניבה ואבידה סתם א"כ אין בו אלא חיוב תשלומין כשידוע בעדים, אבל אם ידוע בעדים שלא פשע ואינו ידוע אם באונס או בגניבה אין צריך לישבע מספק כיון שלא אמר לישבע או לשלם] (קצה"ח), טעמא דמתנה שומר חנינם להיות כשואל בדברים בעלמא הוא משום בהאי הנאה דקא מהימן להו, אם כן במקום שאין שום הנאה אין קנין, ולכן שוכר לזמן וקיבל עליו תוך זמנו להיות כשואל לא מתחייב בדברים, דהנאה הראשונה כבר עברה ואח"כ שוב אינו יכול לחזור עד הזמן (קצה"ח ונתה"מ), י"א דדוקא להיות כשואל לא בעינן קנין, אבל בהתנה להיות כש"ש בעינן קנין. ובשאל בבעלים שהתנה שיתחייב בתשלומיו בעי קנין כיון דמדינא פטור אף משבועה, ובש"ח ובש"ש והוא בבעלים והתנה להתחייב באונסין הוא מחלוקת (רע"א), וי"א שאין מח' אלא צריך קנין (פ"ת⁵¹), וכן בקרקע ועבדים במתנה שיהיה חייב באונסין הוא מחלוקת, וי"א שלכו"ע בעי קנין, אבל יש צד שבעבדים וקרקעות לא בעי קנין, וי"א שבכל ענין מהני התנאי לחייב בפשיעה. אם מוסר לו דינר כסף והתנה עמו דאם יאבד יתפרע של זהב ונאבד פטור⁵² (רע"א).

(כח) המפקיד אצל חבירו בין בחנם בין בשכר או השאלו או השכירו אם שאל השומר את הבעלים אם הדבר שלהם או שכרם הרי השומר פטור מכלום(פג) אפילו פשע בדבר ששמר ואבד מהמת הפשיעה הרי זה פטור שנאמר (שמות כב יד) אם בעליו עמו לא ישלם(פד) במה דברים אמורים כששאל הבעלים או שכרן בעת שנמל החפץ או שהיו שאולים או שכורים אצלו מקודם לכן כיון שהם עמו במלאכתו בשעה שנמל אע"פ שלא היו עמו במלאכתו בשעה שנאבד פטור אבל אם נמל החפץ ונעשה עליו שומר תחילה ואחר כך שכר הבעלים או שאלם אע"פ שהיו הבעלים עמו במלאכתו בעת שנאבד חייב(פה).

^(פג) השומר פטור מכלום - יש להסתפק אם שמירה בבעלים נשבע שבועת השומרין ואין הפטור אלא בתשלומין, משא"כ עבדים ושטרות וקרקעות אימעטו מדין שבועה (קצה"ח). ונראה דמ"מ דין שומר עליו להיות חייב בשליחות יד כדין שומר, דלא מיעטיה קרא מדין שומר רק מדין תשלומין, וה"ה דחייב לישבע שבועת שומרין שאינו ברשותו ושלא שלח בו יד, אף שהיה בבעלים, דמדין שומרים לא אימעט שלא שלח בו יד (נתה"מ).

⁵⁰ אין זה מקומו, ועי' לעיל ס"ק (יט).
⁵¹ על אף שאין בדרכינו להביא פ"ת כחולק על הרע"א אבל הרע"א מביא שבתוס' יש ב' צדדים, והפ"ת מאיר שהצד השני של תוס' לא מובא בפוסקים כלל, ואפילו ברע"א לא ברור שהובא כהלכה ולא כלימוד.
⁵² אמנם עי' שם הגדולים לחידא על אבות רפ"ה שחייב.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

(פד) אם בעליו עמו לא ישלם - וע"ל סי' שמ"א ס"ד ובסמ"ע שם ס"ק י"ג ע' בתשובת ר"י לבית לוי סי' כ"ח דף קנ"א (ש"ך).

(פה) נשאלתי, באחד שנתן לחבירו חפץ למכור בחנותו וקצץ לו שכרו, ואח"כ הלך המקבל מן החנות ונאבד החפץ, וטען המקבל בשעה שהלכתי מהחנות אמרתי לך תשמור לי חנותי ואמרת הן, והנותן כופר שלא קיבל שמירה. טען המקבל, לפי דבריך אתה מודה לי שלא שמרת כלל, וכיון שלפי טענתי אתה שומר חנם שלי נמצאת חייב בפשיעה, וכיון שאני מוחזק אני נשבע על טענתי ואפטר. והשבתי דהמקבל חייב, דאף לפי דבריו פטור הנותן, אף על גב דהוי שומר חנם, מ"מ הוי שמירה בבעלים, דכל שמירה בבעלים היא דבשעה שהשומר קיבל עליו לשמור החפץ היה אז בעל החפץ משועבד להשומר באיזה הנאה בעלמא, וה"נ היה להאי הנותן הנאה מהמקבל כי באותה השעה שקיבל עליו להיות שומר חנם היה כבר משועבד לו המקבל שהוא שומר שכר שלו, דהא הנותן שהוא שומר חנם פטור מגניבה ואבידה והמקבל שהוא שומר שכר חייב בגניבה ואבידה, משו"ה היה שאלה בבעלים ופטור אף מפשיעה (ט"ז).

רצב - שלא לשלוח יד בפקדון, ואם שלח בו יד

(א) אין הנפקד רשאי לשלוח יד בפקדון ואם שלח יד (א) אפילו אינו מכוין לגזולו אלא להשתמש בו קם ליה ברשותיה וחייב באונסים אע"פ שעדיין לא נשתמש בו דשליחות יד אינה צריכה חסרון (ב) רק שיגביהנה כדי להשתמש בה בתשמיש שמחסרו אז חייב כאלו חסרו אבל אם הגביהו לעשות בו תשמיש שאינו מחסרו אינו חייב משעת הגביהה אלא משעת תשמיש (ג) ולא משום שליחות יד שהרי אינו שולח בו יד כיון שאינו מחסרו אלא מפני שהוא שואל שלא מדעת דהוי כגזול (ד) הגה "ואם החזירה למקום שנטלה (ה) מקום חזר להיות דינו כשומר (ו) הואיל ולא הוי עליו מתחילה רק שאל בעלמא ובמענות זכאוי גוונא חייב באונסין (ז) (טור סי"א ועיין לקמן ס"ו)

(ח) ואם שלח בה יד כו' - דכתיב (שמות כב ט-י) ומת או נשבר או נשבה וגו' שבועת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו במלאכת רעהו ולקח בעליו השבועה ולא ישלם, הא אם לא נשבע על זה אלא מודה ששלח בה יד, חייב אפילו על מיתה ושבירה דנעשה לה מעצמה שהן אונסין גמורין, אף על פי שכבר החזירן למקומן, והטעם, דמשעה ששלח בה יד כדי לחסרה עמדה ברשותו, ומתחייב לשלמה כמו שהיתה באותה שעה ששלח בה יד וכדין גזלן, כמ"ש המחבר בסמוך סעיף ה' (סמ"ע).

(ט) דשליחות יד אינה צריכה חסרון - פירוש, אף ע"פ שעדיין לא נעשה החסרון רק שיגביהנה (סמ"ע).

(י) אלא משעת תשמיש כו' עד שהוא שואל שלא מדעת - דקדק וכתב שלא מדעת, דאילו שואל מדעת נתחייב באונסין משעה שמשכה מבית בעליה אף על פי שעדיין לא נשתמש בה ולא הגביהה להשתמש בה, והטעם דבשאלה מדעת, כיון דמדעתו להשתמש בו למחר או ליומא אחרא, [כש]שאלה ומשכה מבית בעלים ה"ל כאילו כבר שימש בה, משא"כ זה שהופקד בידו כדי שיהא מונח אצלו בלא שימוש, כל שלא שימש בה ה"ל ברשות בעליה כיון שאינו עומד לשימוש (סמ"ע, נתה"מ), וי"א דמשעת הגביהה חייב. ואפילו לצד הנ"ל גם בשומר שהגביה להשתמש בה לא נעשה שואל עד שימוש אבל בנוטל מרשות בעלים בדרך שאלה שלא מדעת בעלים הוי מיד גזלן (רע"א).

(יא) אלא מפני שהוא שואל שלא מדעת דהוי כגזולן - נראה דמיירי דוקא בלא ייחד לה מקום, אבל בייחד לה מקום והשתמש במקומה נראה דלא הוי שואל כלל (נתה"מ).

(יב) ואם החזירה למקום שנטלה כו' - היינו דוקא כשלא נטלה לשמש בה תשמיש שמחסרה, וזהו שסיים הרמ"א "הואיל ולא הוי עליו מתחילה רק שואל בעלמא". ואם נטלה לתשמיש שמחסרה, אז אין דין שואל עליה אלא דין שולח יד דהוא כגזולן, וכל גזולן אינו מהימן

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

למחשב חזרתו למקומו ברשותו, אם לא שהחזירן מדעת בעלים (סמ"ע), וי"א אפילו בדבר שאין הבעלים מקפידין לא מהני השבה למקומה - וכל זמן שאין לנו יישוב ברור אין בנו כח לפסוק כדברי הר"ב בזה שהוא נגד הש"ס וכל הפוסקים (ש"ך וט"ז⁵³), החזירה כו'. ע"ל ס"ס שנ"ה ובסמ"ע שם וע' בספר א"א דף ק"ג ע"א (ש"ך), וי"א דעיקר כסמ"ע ואפילו לצורכו מותר כיון שע"י אותו תשמיש א"א לבוא לידי קלקול, אמנם לכתחילה כשהבעלים כאן צריך להודיעו, ומשום זה ודאי דלא נחשב כגזולן לומר כלתה שמירתו. ומ"מ כל זמן שמשמש בו נראה דהוי כשואל, דשואל שלא מדעת לא גרע משואל מדעת, ומה"ט לא מהני משיכה, כיון דלא נעשה גזולן ע"י המשיכה וגם לא נקנה לו ע"י המשיכה כיון שהיה שלא מדעת, אבל בהתחלת שימוש נתחייב, דשואל מדעת ג"כ מהני להתחייב באונסין התחלת השימוש אף בלא משיכה, מטעם כיון שכל הנאה שלו מדעתו מתחייב עצמו, ולפי מה שכתבתי מדוקדק לשון המחבר שכתב ה"ה כגזולן, בכף הדמיון, ולא כתב ה"ז גזולן, אלא ודאי דאינו גזולן גמור רק שלכתחילה אסור לעשות בלא דעתו (נתה"מ)⁵⁴.

⁽¹⁾ חזר להיות דינו כשומר - הוא מטעם שכתבתי ס"ק (ה), דדעת השומר חשיב דעת בעלים (סמ"ע).

⁽¹⁾ ובמעות בכה"ג כו' - הטעם, דשאני מעות דמוכנים תמיד לקנות בהן סחורה, וע"י לקמן ס"ק (כא) (סמ"ע).

(ב) הטה את החבית⁵⁵ ונטל ממנה רביעית ונשברה אינו חייב אלא ברביעית כיון שלא הגביהה אבל אם הגביהה כדי ליטול ממנה רביעית חייב אפילו לא נטלה (ח) אבל אם הגביהה את הכוס ליטול ממנה דינר וכיוצא בכיס מדברים שאינם גוף אחד הרי זה ספק (ט) אם נתחייב בכל הכיס או לא נתחייב אלא בדינר בלבד

⁽¹⁾ אבל אם הגביהה כדי כו' - ה"ה אם משכה לרשותו כדי לחסרה, קנאה להיות עומד ברשותו אף לענין אונסין (סמ"ע), דוקא ליטול רביעית לעצמו אבל אם שפך רביעית דאינו נהנה חייב רק משום מזיק ולא מקרי שולח יד (רע"א).

⁽²⁾ ליטול ממנו דינר עד ה"ז ספק - דבר שהכל גוף אחד כגון חבית יין או דבש שמגביהה ליטול ממנה קצת, ניחא ליה דתהוי כוליה חבית בסיס למה שיטול ממנה שלא יחמיץ, דיין אינו משתמר אלא בכלי מלא, ונעשה שואל על כל מה שבחבית להשמר עם מה שהוא רוצה ליטול, אבל אם היה הפקדון כיס של מעות, אין דינר זה שנוטל משתמר מהאחר, או דילמא גם בזה נאמר כיס מלא מעות יותר נראה הוא ומשתמר ואינו נוח להיות נאבד כדינר יחידי, והוה בזה דומה קצת לייך להתחייב בכולו (סמ"ע), וי"ח דודאי לא הוי בסיס רק יין דמחמיץ כשאינו מלא. והא דנוטל מקצת נתחייב בכל, הוא מטעם אחר ומסברת חוץ, במעות מותרין דכשהוציא אפילו שוה פרוטה הוי גילוי דעת להתחייב על כולו, ודומה להתחיל לשלוח יד בפקדון אדעתא דלשלם [דהוי] כגילוי מילתא למפרע שהנפקד מחזיק הפקדון כמעות מותרין, דהרשות שקיבל לעצמו לא גרע מאילו המפקיד בעצמו נתן לו רשות, ולכך בעינן שהתחיל להוציא כמו במעות מותרין, דלא חשיב כגילוי דעת שהפקדון הוא אצלו בהיתר תשמיש עד שחיסר ממנו, ואפילו בבהמה כל זמן שלא השתמש בה כ"כ עד שהכחישה וחיסרה ליכא גילוי דעת שמחזיקה בהיתר תשמיש, דדילמא לא הניח עליה מקלו ותרמילו רק לפי שעה בחשבו שאין הבעלים מקפידין בה, אבל כשכבר השתמש בה עד שחסרה הרי איכא גילוי דעת שמחזיקה בהיתר תשמיש ורוצה להשתמש בה כמה פעמים. אבל אם נטלה כדי לגזול לגמרי ולא ליתן יין אחר כלל אין סברא לומר שנעשה גזולן על כולו, דהא לא נשתמש בהמותר כלל וגם ליכא גילוי דעת מכח שגזל מקצת שרוצה לגזול הכל ומהיכא תיתי יתחייב. ולפ"ז [בגוונא שנוטל חבית ע"מ ליטול מקצתו] כיון דבשאר הפקדון לא נתחייב אלא משום דדמי לנטילת רשות, וליכא גילוי דעת עד שהוציא מעט מסברא הנ"ל, וממילא א"א למילף משואל כי אם אחר שהוציא, דהא אפילו בנתינת רשות ממש אינו חייב

⁵³ נכוין ?

⁵⁴ לא הבאתי פ"ת

⁵⁵ ע' בתשו' מהרא"ן ששון סי' ק"ב (ש"ך)

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

עד שיוציא, ובשואל שלא מדעת לא נחשב כאילו כבר נשתמש, א"כ אף כשיש חסרון א"א למילף משואל דהא אין כל הנאה שלו, ולמ"ד צריכה חסרון עיקר ילפותא הוא רק משואל. ולפי הנ"ל כשיש בו חסרון אין צריך למילף כלל והוא חייב מסברת חוץ משום דהא הוי כגילוי מילתא שמחזיק הפקדון להשתמש בו, וממילא [ב]המשיכה נעשה שואל, ונטילת רשות של עצמו לא גרע מנטילת רשות דהמפקיד בעצמו. והיוצא מזה לדינא, שאם שלח יד במקצת והגביה ולא נטל ממנו לא נעשה גזלן על כולו [רק] בחבית יין דהוי בסיס, ובארנקי הוא ספק. ואם כבר נטל לא נתחייב בכולו רק כשדעתו לשלם והוי כגילוי דעת שרוצה להשתמש בכולו, אבל בנתכוין [לגזול] ונטל מקצת לא הוי גזלן בכולו (נתה"מ).

(ג) וכן אם הטא ונטל ממנה רביעית והחמיצה חייב בכולה, שמחמת שחסרה החמיצה. במה דברים אמורים, בחבית של יין שדרכו להחמיץ כשהוא חסר, אבל שאר פירות ששלח יד במקצתם ולא הגביהן, אינו מתחייב אלא כפי מה שנמל(י).

(⁶¹) אבל שאר פירות - נראה דלאו דוקא פירות קאמר, דזהו פשיטא, אלא ר"ל מי פירות (סמ"ע), וי"א שזה בדווקא פירות וקמ"ל כאן, אף שאינו שנתקלקל השאר ויש קצת סברא לומר דהוא הגורם במה שנטל מהם, מ"מ לא תלינן בזה כיון שאין דרכן של אותן פירות להתקלקל מחמת שאינן מלאין כמו יין (ט"ז).

(ד) אמר שרוצה לשלוח יד בפקדון, אינו חייב אע"פ שאומר כן בפני עדים (יא).

(⁶²) אמר שרוצה לשלוח כו' - יש להסתפק במי שהיה רוצה לעכב פקדון מחמת חוב, אי מקרי שולח יד בפקדון (ש"ך) ⁵⁶.

(ה) השולח יד בפקדון על ידו או על ידי שלוחו הרי זה גזלן (יב) ונתחייב באונסיו ונעשית

הגזילה ברשותו ומשלם אותה כדין הגזלנים שיתבאר בהלכות גזילה

(⁶³) או ע"י שלוחו - היינו דוקא כשלא ידע השליח שהוא של אחרים או שאינו בר חיוב או

שאינו לו מה לשלם (סמ"ע סק"י) ⁵⁷, וי"א דבכל גווני יש שליחות יד לחייב המשלח (ט"ז), כל הריבוי של שליח לדבר עבירה בשולח יד רק לחייב המשלח ולא לפטור השליח (ש"ך

סק"ד) וי"א שהחייב על מעשה השליח היא מדין פושע ולכן לא שייך לשליחות בכלל ⁵⁸ (קצה"ח). וי"א דהסמ"ע מיירי שציוה להשליח לאכלו, ואף שהמשלח קנה אותו תיכף

בהגבהת השליח, והשליח מיניה דהמשלח קזכי ושל המשלח קאכיל, מ"מ נראה דדמי לגזל ולא נתיאשו הבעלים ובא אחר ואכלו דרצה מזה גובה ורצה מזה גובה, והכא נמי, דנהי

(דאין) [דיש] שליח לדבר עבירה, מ"מ לא גרע השליח מאחר כשאכלו לפני יאוש דרצה מזה גובה [ורצה מזה גובה] וחייב השליח, ואף שאין שליחות לקטן היינו לענין שאין המעשה

קיים, אבל לענין חיובא דהמשלח חייב אפילו ע"י מי שאינו בר שליחות (נתה"מ), ואם אמר לנכרי לשלוח יד י"ל ג"כ דחייב דכך חייבה התורה, דזהו גופה הוי שליח במה שמצוה ומניח

לאחר לשלוח בו יד, ולא מדין שליחות הוא ⁵⁹ (רע"א).

(ו) המפקיד חבית אצל חבירו, בין שיחדו לה הבעלים מקום, בין שלא ייחדו לה מקום,

וטלטלה לצורכו (יג) ונשברה, בין קודם שהחזירה למקומה בין אחר שהחזירה למקום

שייחדו לה, חייב לשלם. ואם טלטלה לצורכה (יד), בין שנשברה מתוך ידו, בין שנשברה

משהניחה במקום אחר, פטור. הגה טלטלה לצורך מקומה (טו) חייב צפשיעה ופטור צאונסים ⁶⁰

ואם אירע האונס מחמת סינוי המקום (טז) אם יחדו לה הבעלים מקום חייב אפילו משהניחה ואם

לא ייחדו לה הבעלים מקום פטור משהניחה (יז).

⁵⁶ סמ"ע סק"י, וש"ך סק"ד לא ראיתי צורך לכאן בדווקא.

⁵⁷ לא ראיתי הלכה יוצא מהקצה"ח הנוגע לכאן, וכן ש"ך סק"ו בא לחלוק על

הטור...

⁵⁸ האם דברי הקצה"ח כאן הם באים לפרש את השו"ע או את הרמב"ם שלא יקשה

קושיית המהרי"ט, ואם כן אין להביא לכאן שאינו להלכה??

⁵⁹ ועי' מהרי"ט בחי' פוסקים רפ"ב דקדושין - רע"א

⁶⁰ ע' רע"א שזה פושע ולא שליחות יד וכן בט"ז

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(⁶¹) וטלטלה לצורכו - אפילו בלא נטלה ממקומה כדי לגזולה או לשלוח בה יד כדי לחסרה, אלא טלטלה כדי לעלות עליה במקום סולם כדי ליטול גזולות מהשובך ולהחזירה אח"כ בעינה למקומה, אפ"ה חייב באונסין כיון שטלטלה לצורכו (סמ"ע). וה"ל שואל שלא מדעת וה"ל גזלן (ט"ז⁶¹).

(⁶²) לצרכה - פירוש, כגון שמונחת במקום התורפה ומטלטלה למקום המוצנע כדי שלא תשבר (סמ"ע, וט"ז).

(⁶³) לצורך מקומה - פירוש, שצריך להשתמש במקום שמונחת החבית ואז לא נעשה גזלן והוי עדיין שומר, אלא שיש חילוק [ד]אם אירע האונס מחמת שינוי המקום דוקא חייב, דה"ל תחילה בפשיעה וסופו באונס, דהיינו שמתחילה פשע, כיון שייחדו לה הבעלים מקום כל שמשנה מאותו המקום ה"ל פשיעה בשמירה, ואף על פי שנאבד באונס מ"מ בא האונס מחמת הפשיעה כמ"ש סימן רצ"א סעיף י', אבל בלא ייחד לו מקום אין כאן תחילתו בפשיעה דבכל מקום דוכתיה הוא, הלכך ה"ל כולו באונס ופטור (ט"ז). היינו דהשומר צריך לאותו מקום שהחפץ מונח בו לשמש שם וליטול הפקדון להניחו במקום אחר ככה"ג לא מקרי לצורכו שיהיה חייב באונסין מטעם שליח, כיון דאינו לצורך החפץ, אלא פשיעה היא דהוי (רע"א).

(⁶⁴) מחמת שינוי המקום - פירוש, שלא החזיר למקומה הראשון ובאו הגנבים וגנבוה, חייב אפילו אותו מקום השני משומר יותר מן הראשון, דאמרינן אלו הגנבים לא היו מצויים שם ולא גנבוה אילו נשאר שם או חזר והניחה למקומה הראשון. וזהו דוקא שייך כשייחדו לה הבעלים מקום מתחילה, דאל"כ כל מקום שחוזר ומניח שם הוא מקומה (סמ"ע), וי"א הכונה דחייב בפשיעה, היינו אם פשע בשינוי המקום נגד איזה שום דבר, כגון שמיצט בשמירה, שהמקום ההוא אינו משומר כ"כ, כגון שהיה במקום המשומר נגד שריפה והוציאו למקום שאינו משומר נגד שריפה, אף דסתם שומר אין מתחייב בכך, מ"מ כשייחד לו מקום זה הוי כאילו התנה שיהיה דוקא במקום המשומר משריפה, כמו בכספים [ד]אם התנה שיהיה בקרקע אף לדידן ה"ל פשיעה, וכיון דהוי פשיעה נגד דבר אחד, ממילא חייב אפילו באונס שהמקום לא הוי פשיעה נגדו, מ"מ הוי אונס שבא מחמת הפשיעה וחייב, אבל בלאו הכי דפטור, כיון דמקום ההוא יותר משומר הוא והוא עצמו השומר, לא גרע ממסר לאחר למי שרגיל להפקיד דפטור (נתה"מ).

(⁶⁵) פטור משהניחה - לכאורה תימה, דאפילו מתוך ידו היה לו להיות פטור, דהא יש לו רשות להחזיקו ג"כ בידו כשלא ייחדו מקום. ואפשר שכונתו בנשברה, דאם נשברה מתוך ידו יש לתלות שמתוך כובדה נשברה מחמת הטלטול. ומ"מ פטור משהניחה ולא חשיב תחילתו בפשיעה רק כשבשעת האונס עדיין לא נסתלקה הפשיעה, כגון בצריפא דאורבני שבשעה שבא האונס עדיין לא נסתלקה הפשיעה של שריפה, משא"כ הכא שכשהניחה כבר נסתלקה פשיעה של השבירה (נתה"מ).

(ז) היה הנפקד שולחני או חנוני, והופקד אצלו מעות, אם אינם חתומים ולא קשורים קשר משונה, אע"פ שהם צרורים (יח), מותר לו להשתמש בהם (יט), לפיכך נעשה עליהם שומר שכר (כ) וחייב בגניבה ואבידה, אפילו קודם שנשתמש בהם. ואם כבר נשתמש בהם, חייב גם באונסין (כא), אפילו אחר שהחזירם למקומם, עד שיחזירם לבעליהם. ואם היו המעות צרורים וחתומים או קשורים קשר משונה לא ישתמש בהם לפיכך אבדו או נגנבו אינו חייב באחריותן ואם הופקדו אצל בעל הבית, אפילו הם מותרים, לא ישתמש בהם (כב). לפיכך אבדו או נגנבו אינו חייב באחריותן והוא שיטמנם בקרקע כמו שנתבאר (בסימן רצא סמ"ו) ובעל הבית שרוב עסקיו בריבית דינו כשולחני (כג) לפי שצריך תמיד למעות (כד) הגה ודוקא צמעות ממש, אבל צנסכא של כסף לא. ומיהו הכל לפי הענין. ואם הרווח צמעות, זין היה לו רשות להשתמש בהן או לא (כה), אין לריך לתת מן הרווח לצעל הפקדון (כו).

⁶¹ עיי"ש שחולק על הט"ז שלפי הט"ז אין נ"מ בין שואל שלא ברשות לשולחן יד, ועיי' לעיל ס"ק (ה) בנתה"מ ששואל שלא מדעת הוה כגזלן ולא גזלן ממש.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

מיהו אם בא בעל הפקדון ואמר תן לי פקדוני ואני ארויח בהן לעצמי והלה מעכב בידו חייב ליתן הרויח(כו) מכאן ולהבא אבל אם אומר הנפקד הולאחיס בעסק אם תראה קבל עליך העסק בין לשכר בין להפסד(כח) הדין עם הנפקד(כט) ואם נתעסק בהן לכוך בעל הפקדון הרויח שלו(ל) ואם גילה דעתו שעסק לרכו⁶² או⁶³ במקום שאסור להשתמש שמסתמא עסק בהן לכוך בעל הפקדון אינו נאמן לומר לעצמי עסקתי עד שיאמר כן לפני עדים.

^(מ') אף על פי שהן צרויין - פירוש, כמו שצר אדם כיס שלו (סמ"ע).
^(מ') מותר לו להשתמש בהן - כיון דהמפקיד יודע שחונני ושולחני צריכין למעות, ולא קשרם וחתמם בקשר משונה, ודאי אינו מקפיד הוא בשימושן במעותיו (סמ"ע). אפי' תובע אותם המפקיד קודם שהוציאם הנפקד, א"צ להחזיר אותם המעות עצמם, אלא יכול ליתן לו ממעות אחרים⁶⁴ (ש"ך). היינו דיש לו רשות להשתמש במעות, אלמא דהוה ליה כאילו המפקיד נתן להנפקד רשות, שאם ירצה לקנות המעות שיקנם, והוי כאילו אחד נתן חפץ לחבירו שתהיה הברירה בידו אם ירצה יהיה קונה אותו, דאז כשירצה קונה אותו בע"כ של הנותן, וכשאינו רוצה אין בו קנין כמבואר בסימן ר' סעיף י"א, והנפקד ודאי דיכול לומר מעולם לא היתה דעתי לקנות המעות, כעין שכתב הש"ך (במאיר המשפט לקמן ס"ק (כב)), אבל כשאומר שרוצה לקנותו אין המפקיד יכול לבטל הקנין (נתה"מ). דוקא נפקד, אבל שליח אם הוא שליח להולכה דהיינו שהמלוה עשה אותו שליח להוליך המעות ללוה, או שהלוה עשה אותו שליח למסור המעות להמלוה, אפילו הוא שולחני והן מותרין אין לו רשות להשתמש בהם, כיון שלא מסרם שישהא בידו שום זמן אלא כדי שימסרם ללוה או להמלוה, ומכ"ש היכא שמסרן הלוה ואמר לו הולך וזכי, שנעשו מעות המלוה והמלוה לא מסר בידו המעות מותרין, אבל שליח קבלה של המלוה שעשה אותו שליח לקבל המעות מיד הלוה, מותר השליח להשתמש בהם דהוי כאילו הפקיד בידו מותרין (פ"ת), וי"א דאם תובעם המפקיד קודם שהוציאם ודאי צריך ליתן לו את שלו דוקא ולא מעות אחרים. ויש צד שאפילו באין לו היתר שימו שכלל כגון שאינו שולחני אם הבעלים אינם כאן והוא צריך למעות אלו ואינו רוצה ליקח אותם בתורת מלוה רק שמזכה לבעלים אחרים תחתיהן, שפיר דמי ויכול הוא להחליף מטעם זה נהנה וזה לא חסר כיון שאין קפידא לבעלים במעות אלו דוקא כו', וצ"ע בזה (פ"ת).

^(כ) נעשה עליהן שומר שכר כו' - עי' לעיל סי' רס"ז סכ"ה שבשומר אבידה יש מח' אם הוא שומר שכר או שומר חנם, ולמ"ד שהוא שומר חנם דתשמיש בדמי הפקדון הוא גריעא, דירא לקנות בהן סחורה שמא יבוא המפקיד פתאום ויתבע פקדונו, משא"כ בדמי אבידה דבטוח הוא שישהא אצלו זמן מרובה (סמ"ע).

^(כא) כבר נשתמש בהם - נראה דאפילו לא הוציא רק פרוטה, דנתחייב בכולו, כיון שהתחיל להשתמש בו החזיק בו להשתמש כבשלו (נתה"מ), והוה ליה הלואה גביה וקמו ליה ברשותיה ואי איתנסו ליה חייב, ונ"מ דאם נפסל המטבע צריך לשלם לו מטבע היוצא באותה שעה, אפי' הוא בעין, ולאפוקי אי הוי אמרינן דהוה ליה שואל (ש"ך), היינו במטבע שנפסל ויוצא במקום אחר ויש לו דרך לשם, אבל אם נפסל לגמרי דאין עליו שום מטבע כלל, אינו יכול לסלק כלל במטבע שלו שנפסל ואפילו המעות הלואה עדיין בעין (נתה"מ), אחד שנתן מעות לבעל עגלה שיקנה עבורו מלח בפנינסק ונגנבו בדרך, וכתב דהא ודאי דהבעל עגלה הוי על המעות דין ש"ש, אף שאינו נוטל שכירות יתירא עבור זה וגם קיבל דמי שכירותו קודם שנסע, לפי מה דקיי"ל שוכר כש"ש משום בההיא הנאה דשביק לאחריני כו', ובנדון דידן שמסר לו המעות שיביא לו מלח מפנינסק שאינו יכול לתבוע לו מעותיו רק המלח שהתחייב לו להביא, ואינו ירא לקנות בהמעות סחורה או לעשות איזה חילוף מטבע כנהוג כו', א"כ י"ל שחייב אפילו באונסין. בראובן ששלח לשמעון ע"י ציר נכרי שק צרו

^(א) ⁶² ואם גילה דעתו כו'. ע' בתשוב' נ' לב ס"ג סי' קי"ב (ש"ך).

⁶³ נתה"מ גורס 'אז'.

⁶⁴ , וע"ל סי' ל"ט ס"ק מ"ט - ש"ך. ועי' לקמן רצג סק"א בש"ך

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

וחתום עם מטבע כסף ובתוכו צרור וחתום כמה מטבעות זהב שיקח בהם סחורה עבורו ויתן לו שכרו, ושקל ראובן אותו שק במשקל וכתב לו בכתב כמה משקלו וישגיח על חותמו, וכאשר הביא הציר את השק לשמעון נתן שמעון כתב שקיבל ע"י הציר על נכון השק מחתום, וכמו שבוע אח"כ כתב שמצא בתוך השק הכסף ולא שום מטבע מזהב, וראובן טוען כיון שכתבת תחילה שקיבלת השק על נכון עם כתבי שכתבתי לך, בודאי שקלת מתחילה וראית תיכף אחר החותם, ושמעון משיב לא דקדקתי אחר המשקל והחותם כיון שהציר מוחזק לנאמן כו', כיון ששמעון יש לו שכר הו"ל ש"ש ואין לך פשיעה גדולה מזו, כיון שכתב לו שמשקלו כך וכך ושיראה אחר חתימתו, והוא האמין להציר ולא דקדק בכך, ה"ל פשיעה גדולה אפילו שומר חנם יש לחייבו, אפילו אם לא נטל שכר מ"מ ה"ל שומר שכר מיד שפותח השק ובידו להשתמש במעות עד שתבוא לידו הסחורה הזאת⁶⁵ (פ"ת).

^(כב) ואם הופקדו אצל בעל הבית כו' - מי שהפקיד לחברו מעות בתנאי שאם יעמיד לו אותה סחורה יקח המעות לעצמו ואח"כ אינו רוצה להעמיד לו הסחורה ורוצה להחזיר לו המעות וא"כ עכשיו אסור לו להשתמש במעות ואף על פי שהיה בענין שיוכל להשתמש במעות עד עכשיו שאינו רוצה להעמיד לו הסחורה, וה"ה אם הפקיד אצלו מעות צרורי וחתומי והתנה עמו כן (ש"ך).

^(כג) ובעל הבית שרוב עסקיו בריבית - בזמנינו שאין לנו שדות וכרמים כל עסקינו בריבית וקניית סחורה וכו"ע דינם כשולחני: (סמ"ע, וש"ך).

^(כד) לפי שצריך תמיד למעות - אין חילוק בין מקום שהתגרים מצויים לאינן מצויים, וכן אין חילוק בין עשיר שאינו צריך לאלו המעות לעני (סמ"ע וש"ך).

^(כה) ואם הרויח במעות כו' בין היה לו רשות להשתמש בהן או לא כו' - מיירי כשגילה הנפקד דעתו דאף דאין לו רשות להשתמש, מ"מ הוא משתמש בו כדי ליקח הרויח לנפשו, אמנם איתא שאם התעסק לצורך בעל הבית, כשהרויח עו דבסתם על דעת זה נתעסק בהן, וזה אפילו אם נתעסק באיסורא, וכן אם הנפקד הלוח לגוי, שהוא בגדר פשיעה, כל זמן שהנפקד לא שילם למפקיד, אם הגוי משלם, זכה המפקיד בריבית (סמ"ע)⁶⁶, מש"כ שגילה הנפקד דעתו דעוסק לעצמו כו', מיירי שאמר כן לפני עדים כמו שסיים הרב בסוף הג"ה, וזה קשה. אלא נראה דיש ט"ס בדברי הר"ב בהג"ה בסופו, וכצ"ל, ואם גילה דעתו שיעסוק בהן לצרכו [כלומר שהמפקיד גילה דעתו שרצונו שהנפקד יעסוק בהן לצרכו] אז במקום שאסור להשתמש שמסתמא כו'. שהרי כל זמן שלא גילה המפקיד דעתו, מהיכא תיתי היה לו לעסוק בשביל המפקיד שהרויח יהיה להמפקיד וההפסד לעצמו, אטו בשופטני עסקינן, משא"כ כשגילה המפקיד דעתו, מהיכא תיתי נחזקיניה בגזלן, ואמרינן ודאי עסק בהן לצורך המפקיד⁶⁷. והציר שהלוח לגוי איירי שהמפקיד גילה דעתו שרוצה שיתעסק לטובת שניהן, אף שבסוף תבע המפקיד מעותיו, כל זמן שלא שילם לא מקני לו חלקו וצריך לחלוק עמו כבראשונה (נתה"מ).

^(כז) אין צריך לתת מן הרויח - דקדק וכתב אין צריך, הא רוצה ליתן לו הרשות בידו, דכיון דלא בא לידו בתורת הלואה אין כאן משום ריבית (סמ"ע).

^(כח) חייב ליתן הרויח כו' - וי"ח דאפי' תבעו לדין ואמר לו תן לי פקדוני כי יש לי ריוח ברור ומברר דבריו וזה מעכבו פטור דמבטל כיסו לא הוא אלא גרמא (ש"ך), ברישא מיירי שבעל הפקדון בא בעוד שהמעות פקדון עדיין בעין בידו, משו"ה אף אם הנפקד אומר קבל עליך העסק בין לשכר בין להפסד והמפקיד אומר איני רוצה שתעסוק בו כלל רק תן לי מעותי, והלה מסרב ועוסק בו, חייב ליתן לו הרויח. והטעם, דמבטל כיסו של חבירו אינו פטור רק כשאינו מרויח בו, אבל כשהלה מרויח בו חייב ליתן הרויח כשמבטל כיסו של חבירו. ומיירי

⁶⁵ ועיין תשובת בית אפרים חלק חו"מ סי' נ' מ"ש בזה. ועיין בתשובת נודע ביהודא [מהדרק] סי' ל"ה - פ"ת

⁶⁶ ואם הרויח במעות. ע' בתשו' רשד"ם סי' קנ"ה ובתשו' נ' לב ס"א סי' נ"א דף ע"ז וס"ב סי' כ"ו ובתשו' מהר"מ סי' ג' ובתשו' ר"י לבית לוי סי' כ"ז דף קמ"א ובתשובת ר"ש כהן ס"ב סי' ק"א (ש"ך)

⁶⁷ מכאן משמע שאין להתיר עיסקא זכות לומר שלא עסקתי לצרכו.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

שמברר שהיה בידו להרויח [קשה לכאורה, דא"כ גזלן גמור יתחייב ג"כ אם הנגזל היה יכול להרויח והגזלן הרויח ג"כ, מטעם מבטל כסו. ונראה דגזלן גמור קונה בשבח מלאכה מפני תקנת השבים כמבואר בסימן שס"ג ס"ה]. ובסיפא מיירי הרב כשבא המפקיד לתבוע מעותיו אחר שכבר הוציאם הנפקד בעסק, ותובע מעותיו, משו"ה אם אומר הנפקד קבל העסק בין לשכר בין להפסד, והמפקיד אינו רוצה ואומר תן לי מעותי, והנפקד מסרב, הרויח של הנפקד לבר. כיון שבהתחלת העסק עדיין לא בא המפקיד, והיה דינו של זה העסק ששייך להנפקד לבר, ובמקום שחייב ליתן הרויח להמפקיד אינו חייב ליתן לו רק חצי ריוח כו', נראה דמיירי שהנפקד מודה שנתעסק לטובת שניהם (נתה"מ). בא אחד ממרחקים עם ברזל למכור על יומא דשוקא, והיה לאחד מבני העיר תביעה עליו, ובא אליו בערמה כאילו הוא תגר וקנה ממנו הברזל בסך ידוע ונגמר המקח ומשך הברזל לרשותו, והמוכר סמך עצמו שבכלות היריד יתן לו מעותיו, ולאחר שחלף ועבר יום השוק הלך זה לתבוע מעותיו, והשיב הלוקח משטה הייתי כך ולא היה בדעתי ליקח מקח זה ולא עשיתי אלא מפני שיש לי תביעה עליך לתפוס אותך בערך חמשים זהובים והמותר קח ולך, והלה צועק ככרוכיא שעכשיו שעבר היריד אי אפשר לו למכור סחורתו. והשיב דברור דזה הוי מזיק גמור, עיין בשו"ע סימן של"ג סעיף ב', דאף אם לא הלכו הפועלים אלא שכבר שכרו כל בעלי בתים פועלים ואין מוצאין עוד להשתכר נותן להם שכרן כפועל בטל, ובנ"ד נמי כיון דכבר הלכו לדרכם כל הקונים ברזל, ועל ידו אי אפשר למצוא עוד קונים, כאלו הוי מזיק גמור ומחויב לשלם הוצאותיו, ואף על גב דלא היתה כונתו להזיק אלא להציל את שלו שיהיה מוחזק, היכא דחייב מדינא דגרמי חייב אפילו לא כיון להזיק⁶⁸, א"כ בנ"ד לא יוכל לומר שעשיתי להציל את שלי דמ"מ גרם לו הזיק רב, ועוד, דהיה לו להודיע מיד ולא לדחותו בלך ושוב עד אחר היריד, ע"כ ברור שזה האיש לא עשה כשארית ישראל וראוי לקונסו ולגבות ממנו כל הזיקו של המוכר. ראובן שקנה סחורה משמעון ולא רצה לשלם לו כי אמר שלא היה בדעתו לקנות כלל רק שרצה לתפוס בעד חובו שמגיע לו ממנו, ושמעון טוען כי המקח קיים ובענין החוב יקוב הדין ביניהם, והשיב שהדין עם שמעון שאינו יכול לבטל המקח כי דברים שבלב אינם דברים, וכל שאין גילוי דעת או שמסר מודעה בפני אחרים שאין בדעתו לקנות ה"ל דברים שבלב ואינם דברים והמקח קיים (פ"ת).

^(כח) קבל עליך העסק בין לשכר כו' - פירוש, והוא משיב רוצה אני דוקא מעותי (סמ"ע)⁶⁹.
^(כט) הדין עם הנפקד - דכיון דהוציאם ברשות כנ"ל, יכול לומר השתתף עמי גם בהפסד אם תרצה בשכר (סמ"ע), ודאי אף במקום שלא היה לו רשות להוציאם הדין כך לפי הטעם שכתבתי לעיל בסמוך ס"ק (כה) (נתה"מ).
^(ל) הרויח שלו - דאין כאן ריבית (סמ"ע).

(ח) המפקיד אצל חבירו ממון או כלים חשובים, ובאו עליו גנבים, וקדם ונתן להם הפקדון להציל עצמו(לא). אם היה אמוד שהוא בעל ממון, חייב, שחזקתו שבגללו באו הגנבים, ונמצא זה מציל עצמו בממון חבירו. ואם אינו אמוד, חזקתו שלא באו אלא לשמע הפקדון(לב).

^(לא) ונתן להם הפקדון להציל כו' - אם לא היו הגנבים יכולים לשלוט בו, אבל אם היו מוצאים אותו אף בלאו הכי פטור, ועמ"ש לקמן סי' שפ"ח ס"ד (ש"ך).
^(לב) שלא באו אלא לשמע הפקדון - ודוקא בפקדון דינא הכי, ולא באונס שאנסוהו להביא לו ממון חבירו, ומטעם דשאני פקדון דמשום פקדון שבידו יצא לו שם עושר ומחמתו בא עליו האנס (סמ"ע)⁷⁰, וי"א דאדעתא דהכי קבל שמירה כאן (ש"ך).

(ט) הופקד אצלו ממון של פדיון שבויים, ובאו עליו אנסים ונתנו להם להציל עצמו. אם לא היה מצוי אצלו שם ממון אחר לפדות עצמו בולג), פטור, שאין לך פדיון שבויים גדול

⁶⁸ ש"ך שפו סק"א שאין גרמי בשוגג.

⁶⁹ הוצאתים בעסק כו'. ע' בספר א"א דף ק"ג ע"ד (ש"ך).

⁷⁰ לא ראיתי צורך להביא את דברי הש"ך.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

מזה. ודוקא שהיה ממון של פדיון שבויים סתם, אבל אם היה של פדיון שבויים ידועים חייב.

(לג) אם לא היה מצוי אצלו שם ממון כו' - דקדק וכתב, "אצלו שם", דאע"ג דיש לו ממון בביתו ובמקומות אחרים, מ"מ כיון שאין לו שם במקום שבאו עליו האנשים, מותר לפדות נפשו וא"צ לשלם וליתן במקומו מעות משלו כשיחזור לביתו, וגם לא אמרינן בשביל שהיה עליו שם עושר אמוד בממון באו עליו (סמ"ע)⁷¹.

(י) המפקיד פירות אצל חבירו הרי זה לא יערבם עם פירותיו(לד). עבר וערבם(לה), יחשוב כמה היה הפקדון ויראה כמה חסר הכל, ויחשוב חסרון הפקדון, ויתן לו אחר שישבע(לו). הגה וכן אם נתן לו מעות להוליכו על אחריותו(לז), ונתנו עם מעותיו(לח), ונאבדו מקצת המעות, ההפסד לפי ערך המעות(לט). ודוקא מעות וכיוצא בו שאינו דבר מסויים, אבל אם נתן לו להוליך טבעיות של זהב וכיוצא בו, וערבנו עם שלו ונאבד אחד מהן, יכול המוחזק לומר לשאינו מוחזק, דלמא שלך נאבד(מ)מא. ואם שנים הפקידו לכל אחד ונאבד או נגנב אחד מהן(מג), אזלינן בתר רובא(מד), וכל דפריש מרובא קא פריש(מה). ואם הוא קבוע כמחלה על מחלה דמי(מו).

(לד) הרי זה לא יערבם כו' - ואז אף אם הם חסרין טובא, יכול לומר הרי שלך לפניך, ומטעם הילך (סמ"ע). דהיינו אם יש עסק הודאה במקצת על החסרון פטור משבועה ומטעם הילך (נתה"מ).

(לה) עבר וערבם - מיירי שעירב בפירות שוין, אבל אם עירב בפירות גרועין שלו הוי פשיעה וחייב באונסין כשיש לתלות שהאונס בא מחמת הפשיעה (נתה"מ).

(לו) ויחשוב חסרון הפקדון כו' - ר"ל, דיחשבו על כל המדות השיעור שדרכן להתחסר, ואם אין חסרון יותר ממה שדרכן להתחסר וכמ"ש אחר זה, אזי הוא פטור בלא שבועה, ואם הוא חסר יותר, אזי צריך לישבע שנחסר כ"כ שלא בפשיעתו ויתן להמפקיד פירותיו לפי ערך המדות שהיו יחד של המפקיד ושלו (סמ"ע). ואין כאן מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם, דנשבע שנאבד כך וכך, ואח"כ אנו מחשבינן לפי ערך, ואומרים מסתמא נאבד לפי הערך (ש"ך).

(לז) על אחריותו כו' - של המפקיד (סמ"ע). ונתנן עם מעותיו כו' - היינו בשק א', אבל בכיסים חלוקים דינו כטבעיות (ש"ך).

(לט) ההפסד לפי ערך כו' - קמ"ל בזה, דלא תימא דהוא דומה למפקיד טלה אצל חבירו והניחו בין טלאים שלו דיכול לומר שלך מת, וכן במפקיד טבעיות כמ"ש מור"ם אחר זה, דשאני התם דיש קפידא דכל אחד חפץ בשלו והיה מתחילה ברור וידוע למי הוא זה, וכיון דהנפקד הוא מוחזק יכול לומר להמפקיד שלך מת או נגנב, והמוציא מחברו עליו הראיה, משא"כ בפירות ומטבע דשם חד עליהן ואילו לא נגנבו היה מחזיר לבעלים בלי קפידא, במדה או במנין, את פקדונו לידו, משו"ה ה"ל כאילו היה חתיכה אחת, והחסרון הוא לפי ערך לכולם (סמ"ע), ואף שאחד מוחזק, אינו יכול לומר דילמא שלך נאבד וכן נמי לא אזלינן בתר רובא לומר כל דפריש מרובא פריש אלא חושבינן לפי ערך כגון ששלו היו י' ושל חבירו כ' ונאבדו או נגנבו ג' הוא מפסיד א' וחבירו מפסיד ב' וכן אם הי' להיפך שלו כ' ושל חבירו י' הוא מפסיד ב' וחבירו א' (ש"ך).

(מ) דלמא שלך נאבד כו' - ואף על פי שהוא שומר וצריך לישבע ששל חבירו נאבד וא"י בבירור, לא אמרינן דהוי בשביל כן מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם, אלא כיון שנשבע או שיש עדים או שמודה לו שנאבדו טבעיות סגי בהכי, ומצי למימר דילמא שלך נאבד (ש"ך).

(מא) שם - ואין המוחזק מפסיד כלום ואף על פי ששלו היה הרוב אין הולכים בממון אחר הרוב נגד חזקה (ש"ך)

⁷¹ לא ראיתי צורך להביא את דברי הש"ך.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

(מב) ואם שנים הפקידו כו' - זה קאי דוקא במה שסיים דהיינו שהפקידו טבעיות, דאילו הפקידו מעות ג"כ החסרון לכולם לפי ערך (סמ"ע), היינו מעות מעורבים, דאלו נתן לו כל אחד מעות בכיס אחד, דינו כטבעיות (ש"ך), עמ"ש לעיל סימן קע"ו סעיף ז' (פ"ת).
(מג) שם - דהשתא ליכא חזקה לשום חד מנייהו אזלינן בתר הרוב. והיכא שהפקידו אצל אחד, ושל הנפקד היו רוב, כגון שהפקיד ראובן לשמעון עשרה ולוי מסר לו ה' ושללו היו כ', אף על גב דהנפקד אינו מפסיד כלום, ומטעם שהוא מוחזק, אפי' הכי לגבי ראובן אזלינן בתר הרוב (ש"ך).

(מד) אזלינן בתר רובא - בדבר הנייד כגון בהמות, הא אם לא כן בנגב ה"ל לקח מן הקבוע (ש"ך).

(מה) דכל דפריש מרובא קא פריש כו' - פירוש, אם פריש מעצמו ונאבד אזלינן בתר רובא, ואם אדם לקח מהטבעיות אמרינן כל קבוע כמחצה על מחצה (סמ"ע), מעשה שהביאו אתרוגים בסל אחד ד' שותפים לא' כ' ולאחד ח' ולאחד ג' ולאחד ב' וסמנו בקשרים של כל א' וא' ובא אנס והריק כולם מן הסל והתיר הקשרים ולקח י' מהם והשאר החזיר להם ועתה אבדו הסימנים ואינן נודעין של מי נלקחו כל דפריש מרובה פריש והעכו"ם מן הרוב לקח דהיינו מאותן שהיו לו כ', ולא נימא דהוי קבוע דמיירי שלקח העכו"ם העשרה שלא בפנינו (ש"ך). שנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים ונגנבו במקום גנבי ישראל דאז הו"ל קבוע וכמחצה על מחצה ולכן חולקין לפי דמים. וי,א דאפילו לקח נכרי שלא בפניו אמרינן ביה דין קבוע כמחצה על מחצה, שהדין קבוע תלוי אם יש לו באיסור או לא, ומאחר ויש לו איסור גזל ואין לו איסור טריפות, לכן יש לחלק כך (קצה"ח), וי"א דגבי גוי ליכא עשה דהשב תשיבם, דהא בן נח נהרג ולא ניתן להישבון, רק שהגוי אינו קונה הגזילה, ויכול הישראל ליקח גניבה שלו בעצמו מהגוי, א"כ החילוק פשוט, דבישראל הספק נולד למי נתחייב במצוה דהשבה, דלענין לאו דלא תגזול ליכא ספיקא דלשניהם איכא איסורא דלא תגזול, ואין הספק רק לענין השבה, משא"כ בגוי דליכא גביה מצות השבה וליכא נגדו ספיקא כלל, ואין הספק רק בין הנגזלין מי שיפסיד, ונגד הנגזלים נולד הספק שלא בפניהם ואמרינן בהן כל דפריש כדין כל ספק הנולד שלא בפניהם דאמרינן כל דפריש (נתה"מ).

(מו) שם⁷² - דעת הרב בהג"ה באבידה שפסק דאמרינן כל דפריש, ודאי דאי אפשר לומר דאם היה לאחד עשרה ולאחד חמשה ונאבדו עשרה שיקח מבעל החמשה הכל, אלא היו לזה עשרה ולזה ה' ונאבדו חמשה ההיזק על המרובה מטעם כל דפריש, וכמו אם היו נמצאין החמשה, אף שלא היו יודעין ממי נפלו היה הדין נותן שהן מהמרובה, לכך ההיזק ג"כ עליו, אבל אם נאבדו שבעה או עשרה, המותר מחמשה הוא לחצאין, שעד חמשה שכנגד החמשה של המועט ספק השקול הוא והוא לחצאין. ואם אח"כ נמצאו ששה כל ההיזק הוא של המרובה, דבכל מקום כשאנו דנין על הנפסד אמרינן כל דפריש והרי נפסד אחד ושל המרובה נפסד, דמה שנמצא דיינין אותו כאילו לא נאבד. ועוד נראה דצ"ל דמיירי שעירבן השליח ברצון המפקידים, אבל אם נתנו לו בשתי כריכות והשליח עירבן חייב לשלם לשניהם אם כל אחד טוען ברי על הנשאר שלי הן, ואם כל אחד טוען שמא, פטור (נתה"מ).

(יא) נסתפק מהם ולא ידע כמה נסתפק, יוציא לו חסרונו לחטים ולאורז קלוף(מז) ד' קבין ומחצה לכל כור, לשעורים ולדוחן ט' קבין לכל כור, לכוסמין ולזרע פשתן בגבעוליו ולאורז שאינו קלוף ג' סאים לכל כור וכמדה הזו לכל שנה ושנה

(יב) ולאורז שאינו קלוף - דאז הגבעולין מתייבשין ונופלין והרוח מנשבתן (סמ"ע).

(יג) במה דברים אמורים שמדד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגורן אבל מדד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגשמים אינו מוציא חסרונו מפני שהם מותרות(מח)

(מז) מפני שהן מותרות - פירוש, מחמת לחותן הן נתפחים ונעשה כל גרעין גדול ונתמלא המדה כשיעור החסרון, ולא חילק המחבר בין מונחים במקום צר או לא (סמ"ע).

⁷² נתיבות זו חלש קצת.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(יג) וכן מוציא לו שתות לייז(מט) ושלישה לוגין שמן למאה לוגין לוג ומחצה שמרים ולוג ומחצה בלע ואם היה שמן מזוקק אינו מוציא לו שמרים ואם היו הקנקנים ישנים אינו מוציא לו בלע

(טז) שתות לייז כו' - מפני שקנקנים בולעים שתות לייז, וקאי ג"כ אכשנסתפק ממנו, דאל"כ היה מחשב עמו החסרון לפי ערך (סמ"ע).

(יד) הפקיד אצלו פירות(ג) שאינם מדודין, ועירבן עם פירותיו ולא מדרן לו, הרי זה פושע(נא). ואם בעל הפקדון אומר כך וכך היו, ושומר אומר איני יודע, ישלם בלא שבועה(נב), שהרי חייב עצמו בתשלומין, ואינו יודע כמה הוא חייב, ונמצא חייב שבועה שאינו יכול לישבע.

(י) הפקיד אצלו פירות כו' - אף בפחות משהו פרוטה קרוים פירות, אבל העיקר שהיו הפירות שוים פרוטה ועי' לעיל סי' ע"ב סי"ב ס"ק נ' 73 (ש"ך).

(כ) הרי זה פושע - פירוש, וכיון דפושע הוא משום הכי אם אחר שעירבן בא המפקיד ואמר לנפקד החזר לי פקדוני וכך וכך היה, והשומר אומר איני יודע כו', ועי' לקמן רצח ס"ק ???, וכאן הראש לא יחלוק, שעשה בידים (סמ"ע, וש"ך).

(כ) ישלם בלא שבועה - והוא מטעם מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם, ומיירי בגוונא דליכא הילך כגון שנפסד המותר בפשיעה, וזה נקרא ה"ל למידע מטעם שכתבו הסמ"ע בס"ק הקודם (נתה"מ).

(טו) לא ערבם עם פירותיו אע"פ שחסרים ומתמעטים והולכין לא יגע בהם במה דברים אמורים בשחסרו חסרון הראוי להם(נג) בכל שנה אבל אם חסרו יותר מכדי חסרון אם בעל הפקדון בעיר יודיענו ואם אינו בעיר מוכרן בבית דין

(כ) חסרון הראוי להן כו' - על דרך שנתבאר לפני זה בסעיף י"א (סמ"ע)

(טז) המפקיד פירות אצל חבירו והרקיבו דבש ונפסד יין והחמיץ עושה תקנה לבעל הפקדון אם אינו בעיר ומוכרן בבית דין אע"פ שעמדו בהפסדן ואין ההפסד פושע בהם(נד) הרי הסלים והקנקנים מוסיפים הפסד

(ז) ה"ג ואין ההפסד פושע בהם - ר"ל, אף על פי שלא יתקלקל יותר מאשר נתקלקל כבר, אפ"ה ימכרנו כדי שלא יופסד הכלי מהדבש הנפסד (סמ"ע):

(יז) המפקיד חמוץ אצל חבירו והגיע הפסח הרי זה לא יגע בו עד שעה חמישית(נה) ביום י"ד מכאן ואילך יוצא ומוכר בשוק לשעתו מפני השבת אבדה לבעלים(נו). עד שעה חמישית - שאז אסור באכילה מדרבנן (סמ"ע).

(י) ומוכר בשוק לשעתו - עיין באו"ח סימן תמ"ג במג"א ס"ק ד' שכתב שם, מיהו אם הוא במקום דיכול למוכרו לעובד כוכבים שיודע שיחזיר לו אחר הפסח, אסור למוכרו מכירה חלוטה ע"ש, ואפשר שזהו שמרמז כאן בתיבת לשעתו (פ"ת).

(יח) והוא הדין לשאר פקדונות שלא יגע בהם אע"פ שהוא יודע בודאי שיוולו בזמן פלוני(נו) או יאנוס אותם המלך שמא יבואו בעליהם קודם ויטלו ממנו שיזולו בזמן פלוני - פירוש, לא ימכרם זמן מה קודם לכן, אבל בהגיע הזמן הזול או האונס, בודאי כשיוכל אז להציל במכירה או בשום צד מה טוב (סמ"ע).

(יט) כל המוכר⁷⁴ פקדון על פי בית דין הרי זה מוכר לאחרים ואינו מוכר לעצמו(נח) מפני החשד והדמים יהיו מונחים אצלו ויש לו רשות להשתמש בהם לפיכך הרי הוא עליהם שומר שכר(נט) אע"פ שעדיין לא נשתמש בהם

⁷³ עיין בתשובת ר"ש כהן סעיף ס"ב י"ז עיין בתשובת רשד"ם סי' ס"ט - ש"ך.

⁷⁴ ש"ך חושן משפט סימן רצב ס"ק לג (לג) כל המוכר פקדון כו'. עיין בספר א"א דף ק"ג והמבשר ע"ש:

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(נח) ואינו מוכר לעצמו - וכן הדין באפוטרופוס שמכר (עי' סי' ר"צ סק"כ??) (סמ"ע).
(נט) הרי הוא עליהן שומר שכר - אבל פטור באונסין, ואינו דומה לדמי אבידה מטעם שכתבתי לעיל ס"ק (כ) דשאני הכא דירא לקנות בהן סחורה שמא יבוא בעל הפקדון פתאום ליטול דמי הפקדון (סמ"ע).

(כ) המפקיד ספר תורה אצל חבירו גוללו פעם אחת ל"ב חודש(ס) ואם כשהוא גוללו פתחו וקרא בו מותר(סא) אבל לא יפתח בגלל עצמו ויקרא והוא הדין שאר ספרים ואם פתח וקרא וגלל בגלל עצמו הרי שלח יד בפקדון ונתחייב באונסים הגה וכמו שאסור לקרות ממנו כך אסור להעתיק ממנו אות אחת והני מילי צעם הארץ אצל תלמיד חכם שאין לו ספר כיוצא בזה מותר לקרות ולהעתיק ממנו כי ולחי אדעתא דהכי הפקידו אכלו(סב) וצמקוס צטול תורה שאין ספרים נמצאים יכולין בית דין לכופף לאחד להשאיל ספריו ללמוד מהן ובלבד שיסלמו לו מה שיחלקלו הספרים.

(ס) גוללו פעם אחת כו' - והיינו לצורכה כדי שלא יתעפשו, ואם גוללו תוך ל' יום אינו לצורכה של הספר אלא לצורכו של הנפקד ללמוד תורה (סמ"ע), וי"א שצריך לגוללו פעם בל' יום כמ"ש לגבי מציאה (לעיל' סי' רס"ז ס"ד) (ש"ך).

(סא) פתחו וקרא בו מותר - עיין לעיל סימן רס"ז ס"כ כמה חילוקים בענין היתר קריאתה, דהיינו שלא יקרא מתוכה דבר שלא למד מעולם, ולא יקרא פרשה וישנה, ולא יקרא פרשה ויתרגם, ולא יפתח בה ג' דפין, ולא יהיו שנים קורין בשני ענינים, ולא שלשה אפילו בענין אחד, ונראה דה"ה כאן, וכאן לא בא אלא ללמדנו אימת מיקרי שולח יד להעמידה ברשותו לענין אונסין (סמ"ע), כל שלשים יום צורך הספר הוא, דהא במציאה צריך לגלול אחת לשלשים יום, אלמא תיקון הספר הוא באחת לשלשים. אלא דבמפקיד מדעת שאני, כיון דלא ציוה לו, הוה ליה כמחל לו אותה טירחא, אבל אם גוללו לשלשים יום ודאי תיקון הספר הוא וכמ"ש, וא"כ מותר לקרות ביה כשגוללו לשלשים אפילו לדעת השו"ע, דתיקון הספר לא ישתנה במפקיד אלא שמוחל לו, אבל תוך שלשים דאינו תיקון דהא אפילו באבידה לא הוצרך לגלול אלא אחת לשלשים ומשום הכי תוך שלשים כשגוללו אסור לקרות בו (קצה"ח).

(סב) כי ודאי אדעתא דהכי הפקידו אצלו - דומיא דהפקיד מעות אצל שולחני וחנוני הנ"ל בסעיף ז', ומשם רואים דאם צרר וחתם הספר בקשר משונה דגילה דעתו דקפיד בקריאתו, אז ידעין ביה דודאי לא ניחא ליה שיעתיק ממנו, דאסור לקרות מתוכה ומיקרי שולח יד בקריאתו וכ"ש בהעתקתו מתוכו (סמ"ע), אבל חבר ות"ח מותר לקרות בו ומותר להעתיק ממנו ואפילו לכתחלה שלא ברשות והוא שאין לו כיוצא בו לפי שכשהפקידו אצלו יודע היה שהנפקד חבר וילמוד בו ואדעתא דהכין הפקיד אצלו כמו מפקיד מעות אצל שולחני דכשהן מותרין משתמש בהן ושמא הטעם משום דאיתא במדרש משלי על הדין קרא לא יבוזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב שאין לבזות מי שגונב ד"ת והעתיקן (ש"ך).

(כא) הפקיד אצלו כסות מנערה בענין שנתבאר בסימן רסז

(כב) במה דברים אמורים בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים אבל היו עמו באותה

הארץ הרי זה לא יגע בו אע"פ שיאבד

(סג) בד"א בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים אבל אם היה עמו באותו הארץ וכו' - דוקא כשהוא במדינת הים שהוא נעלם מהעין ולא ידענו עת בואו, אבל אם הוא בעיר, ר"ל שהוא עם הנפקד במקום ישוב במדינה אחת⁷⁵, אין צריך לטפל בו (סמ"ע).

רצנ - מתי ניתן הפקדון ליתבע, ואם יכול להחזירו בכל מקום, ובו ד' סעיפים.
(א) אין המפקיד יכול לתבוע הפקדון אלא במקום שהפקידו לשם(א). שאם הפקידו אצלו בטבריא, אינו יכול לתבועו בצפורי(ב). אבל בכל מקום שירצה הנפקד להחזיר

⁷⁵ לא ברור לי כוונת הסמ"ע?

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

למפקיד פקדונו, צריך לקבלו. אפילו נתנו לו בעל כרחו (ג) השיבה נתינה ופטור (ד) 76. ודוקא שנתנו לו אבל אם אמר להציל לו והמפקיד הלך לו חייב הנפקד ואם הפקידו אצלו לזמן ידוע אינו יכול להכריחו לקבלו ממנו תוך הזמן (ה)

(8) אין המפקיד יכול לתבוע כו' - בהלואה אין הדין כן (עי' לעיל ריש סי' ע"ד) (סמ"ע), אם יש להנפקד אותן מעות עצמו שהפקיד אצלו כאן יכול לכופו לשלם לו כאן. ועי' דבריו לעיל (רצ"ב ס"ז סק"ט??) המפקיד אצל חברו מעות אפי' תובע אותם קודם שהוציאם הנפקד א"צ להחזיר להם אותן המעות כו' היינו משום דהתם יש לו מעות אחרים, אבל הכא שאם לא נחייבנו לשלם כאן לא ישלם לו כלל (ש"ך).

(2) א"י לתובעו כו' - שיוליכנו לצפורי או יתן לו דמי שויו, אלא צריך ללכת אחריו לטבריה (ש"ך).

(3) אפילו נתנו לו בעל כרחו כו' - עיין לעיל סימן ק"כ ס"ב בענין פרעון המלוה בעל כרחו (סמ"ע).

(7) אבל אם אמר להביא לו כו' - פירוש, הנפקד אומר למפקיד המתן כאן ואביא לך פקדון שלך, והמפקיד לא המתין, ונאנס מיד הנפקד אחר הבאתו, אפ"ה נשאר האחריות על הנפקד, אבל אם המפקיד אמר להביאו, מיד שגילה המפקיד שניחא ליה בהחזרת פקדון לידו ואמר לו הביא לי פקדוני, לא גרע הנפקד משליח ששלח המפקיד שלוחו לקבל פקדונו ונאנס ביד שלוחו דהאחריות על המפקיד (סמ"ע), וי"ח דודאי שליח שאני דמשהגיע ליד שלוחו הו"ל כאילו הגיע ליד המפקיד דשלוחו כמותו, אבל באומר לנפקד דעדיין לא יצא מרשות הנפקד ואפילו אומר לנפקד שלח לי ביד עבדך כנעני כיון דיד עבד כיד רבו לא יצא מרשות הנפקד (קצה"ח). ואפשר לתרץ את הסמ"ע דס"ל להסמ"ע דכשהמפקיד אמר להביא לו דהוי כפוטור השומר מחיוב שמירתו, וקבע לו זמן לשמור רק עד שיביאנו לכאן, וכיון שהביאו נפטר משמירתו אף שהלך לו המפקיד, משא"כ אם הנפקד אמר שיביא לו, דאין לנפקד כח לפטור עצמו עד שיהיה מזומן בידו ויאמר לו טול דחשיב כנתינה (נתה"מ ופ"ת).

(7) ואם הפקידו אצלו לזמן אינו יכול להכריחו כו'. דיכול לומר לו כבר קיבלת עליך שמירתו עד זמן פלוני, אבל לענין הלואה אין הדין כן (עי' לעיל סי' ע"ד ס"ב) (סמ"ע), וזה אפילו בישוב (ש"ך), ואפילו החזירו לבעלים תוך זמנו אם שומר שכר הוא ונגנב אצל הבעלים הרי הוא נתחייב בגניבה ואבידה, ובפשעיה פטור כיון שהבעלים קיבלו מדעתן לא גרע משומר חנם (עי' לעיל סימן ע"ב סעיף ג'), אבל אם החזיר לבעלים בעל כרחו אפילו שומר חנם לא הוי, וא"כ כל דין אחריות עליו בין שומר חנם בין שומר שכר אפילו כשהוא ביד הבעלים עד הזמן שנתחייב בדין שומרין (קצה"ח), דדוקא הנפקד אינו יכול להכריח שיקבל הפקדון קודם זמנו, אבל המפקיד יכול שפיר לתבוע פקדונו אפילו תוך הזמן, עי' לעיל רצ"ב סק"כ?? (פ"ת).

(ב) במה דברים אמורים בישוב אבל אם הפקיד אצלו בישוב והביא פקדונו במדבר אינו מקבלו ממנו אלא יאמר לו הרי הוא באחריותך עד שתחזירנו לי בישוב כדרך שהפקדתו אצלך בישוב (ו) ואם כשהפקידו אצלו אמר לו אני רוצה לצאת למדבר והשיב הנפקד גם אני רוצה לילך למדבר הוי כאילו פירש לו על מנת שאחזירנו לך במדבר ויכול להחזיר לו במדבר (ז).

(1) אלא יאמר לו הרי הוא באחריותך כו' - אם מקבל עליו הנפקד אחריות, צריך המפקיד לקבל במדבר (סמ"ע), אבל האבדה חוזרת לבעלים בכל מקום, שהרי לא הפקידו אצלו מדעתו, מיהו היינו דוקא כשמחזירו ליד הבעלים, הא לאו הכי בעינן מקום המשתמר ברשות הבעלים, כדלעיל ר"ס רס"ז (ש"ך).

(1) אמר לו אני רוצה לצאת כו' יכול להחזיר כו' - עי' ע"ד ס"א ברמ"א (ש"ך)

76 עיין מ"ש לעיל סי' ע"ד וס"כ (ש"ך),

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

(ג) המפקיד אצל חבירו⁷⁷ והלך בעל הפקדון למדינת הים והנפקד רוצה לפרש בים או לצאת בשיירא אם בא והביא הפקדון לבית דין נפטר מאחריות שמירתו שאין אוסרים זה במדינה זו מפני פקדון של זה שהלך ואי אפשר לו להוליכה(ח) עמו שמא יארע לו אונס ויהיה חייב באחריותו בית דין מפקידים ביד אדם נאמן אצלם מפני השבת אבידה לבעלים הגה ואם לא היה יכול להניחו צינור והולך להוליכו עמו למדבר מכח סכנה או מכח שומר שומר לשומר ונאנס מידו יס' אומרים לפטור הנפקד(ט)

(⁷⁷) ה"ג "ואי אפשר" לו להוליכו כו' ולא גרסינן "ואין אומרינן" לו כו' - משום דהאומרים לו מסתמא הן הבית דין שהן הן האומרים לאדם במה ואיך יתנהג, ואם בית דין אומרים לו ליקחנו עמו במדבר, אז לא יהיה האחריות על הנפקד כיון שברשות הוליקו עמו (סמ"ע).

(⁷⁸) דפטור הנפקד - אם הוליקו הנפקד דרך יער שאין בו סכנה גדולה ונגזל שם פטור אבל אם היה ישן וחבלוהו וגזלו חייב ואם העכו"ם מודה שחבלו אם [דין] (אין)⁷⁸ עכו"ם שהנחבל נשבע ונוטל, חייב הנפקד להוציא ממנו. ואם הלסטים מגזם לו אינו חייב להוציא (ש"ך).

(ד) שלח לו פקדונו על ידי אחר בין שאמר ליה הולך לו או תן לו פקדונו(י) חייב באחריותו עד שיגיע ליד הבעלים כיון שבעל הפקדון לא עשאו שליח להביא לו לפיכך אם בא לחזור וליטול מיד השליח רשאי במה דברים אמורים שלא הוחזק הנפקד כפרן אבל הוחזק כפרן זכה השליח מיד בשביל המפקיד ואין הנפקד יכול לחזור וליטלו מידו ומכל מקום חייב באחריותו עד שיגיע ליד המפקיד (וע"ל סימן ללא סכ"א אם החזיר לאשת המפקיד) ויש מי שאומר שהוא הדין נמי(יא) אפילו לא החזיק כפרן אלא שהיה רגיל(יב) בעל הפקדון להפקיד לזה שהופקד אצלו עתה באחרונה וכן נמי אי שדר ליה פלניא גברא מהימנא הוא(יג) אע"ג דלא פטריה אינו יכול לחזור בו וחייב באחריותו

(⁷⁹) בין שאמר לו הולך כו' - פירוש, אף על גב דבמתנה ובשאר ענינים הולך לא הוי כזכי (עי' קכ"ה ס"ה ורמ"ג ס"ב), מ"מ בהלואה ופקדון הו"ל הולך כלשון זכי, והיינו טעמא כיון דהממון כבר הוא של המלוה או המפקיד, בלשון כל דהו שאומר הלוה או הנפקד לשליש שמסרו הממון לידו, יצא מרשותן לגמרי וזכה הלה להמפקיד או להמלוה לענין שאם הנפקד הוחזק כפרן דאינו יכול לחזור בו (סמ"ע).

(⁸⁰) ויש מי שאומר כו' - ולעיל סי' קכ"ה סוף ס"ב כ"כ בפשיטות (ש"ך).
(⁸¹) אלא שהיה רגיל כו' - דכיון שהיה רגיל להפקיד אצלו, ודאי ניחא ליה למפקיד שגם עתה ישאר בידו. ולכאורה נראה דהיינו דוקא כשאצל זה הנפקד שהיה הפקדון בידו לא היה המפקיד רגיל להפקיד דאל"כ מאי אולמא האי מהאי (סמ"ע), וי"ח דאפילו רגיל להפקיד אצלו ג"כ מ"מ כיון שעתה אין המשלח יכול לומר אין רצונו של המפקיד שיהא פקדונו ביד אחר, א"י לחזור בו (ש"ך). כל שרגיל להפקיד פטור הראשון מכל אחריות (קצה"ח)⁷⁹.

(⁸²) וכן נמי אי שדר ליה כו' - דמדשדר ליה ש"מ דניחא ליה שישלח לו פקדונו על ידו וזכות היא לו הנתינה לידו, משו"ה אינו רשאי לחזור מידו, ומ"מ כיון דלא עשאו שליח, נשארה האחריות על הנפקד (סמ"ע).

רצד - הכופר בפקדון או שמוען נגנב, ובו ו' סעיפים.

⁷⁷ ש"ך חושן משפט סימן רצג ס"ק ח

(ח) המפקיד אצל חברו כו'. עיין בתשו' רשד"ם סי' מ"ו ותכ"ד ובתשו' מהרא"ן ששון סי' תכ"ד:

⁷⁸ תוקן על פי הנתה"מ

⁷⁹ עי' לעיל רצא סכ"א שזה דווקא בש"ח ולא בש"ש.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(א) תבעו הפקדון וכפר בו(א), מיד נעשה עליו גזלן(ב), וחייב באונסים ופסול לעדות ולשבועה במה דברים אמורים שיש עדים שבשעה שכפר בו היה ברשותו אבל אם אין עדים לא שמא נאבד ממנו ואמר אכפור בו ואדחננו עד שאמצאנו ואחזירנו לו

(8) תבעו הפקדון וכפר כו' - נראה דאפילו לא הפקידו בעדים, מ"מ כשתבעו זה פקדונו והוא כופר ואומר לא היו דברים מעולם, ובאו עדים שראוהו בידו בשעה שאמר לא היו דברים מעולם, נעשה עליו גזלן וחייב באונסים, ואף אם יטעון ויאמר כונתי במה שאמרתי לא היו דברים מעולם שלא היו דברים מעולם הוא שבא לידי בתורת פקדון אלא בתורת מכר, דא"כ ה"ל לפרש דבריו ולא לומר סתם לא היו דברים מעולם. ועיין לקמן ריש סימן רצ"ו שגם שבועות שומרין הוא חייב אפילו הפקידו בלא עדים (סמ"ע, וט"ז), מעכב פקדונו של חברו אפילו שלא ברצון המפקיד אינו גזלן ולא דין עושק לו (קצה"ח⁸⁰). עי' פ"ת לעיל סימן נ"ח סעיף ב' סק"ד בשם הגר"ע איגר זצ"ל שפקק עליו (פ"ת).

(2) מיד נעשה עליו גזלן כו' - כתב מיד, פירוש, אפילו קודם שנשבע על כפירתו, ועיין מ"ש בסוף סימן זה (סמ"ע), עיין בסמ"ע עד ואין נ"מ בזה דהרי נעשה עכ"פ חייב באונסי' כו' מ"מ נ"מ לענין שנעשה חשוד כדלעיל סי' צ"ב ס"ד (ש"ך).

(ב) לא כפר בו אלא טען נגנב או נאבד אם אמר שאירע הדבר במקום שיש עדים מצויים יביא ראיה בעדים לדבריו ויפטר⁸¹ אפילו משבועה ואם לא יביא עדים לדבריו ישלם(ג) ואם הוא במקום שאין עדים מצויים ישבע שהוא כדבריו(ד) ומגלגלין עליו בשבועתו שלא פשע בשמירתו אלא ששמרו כדרך השומרים ושלא שלה בו יד קודם לבן(ה) שאם שלה בו יד קודם לבן ליהנות ממנו(ו) נתחייב אפילו נאנס הגה ויט' אומרים לחפילו איכא עדים שנגנב או נאבד כריך לישבע שלא פשעו(ז) ומגלגלין עליו שלא פשע זה יד אכל אי איכא עדים שלא פשעו(ח) כריך לישבע שלא פשעו(ט) ויט' אומרים לחפילו אי איכא עדים שנגנב או נאבד כריך לישבע שלא פשעו(י) ומגלגלין עליו שלא פשעו(יא) ויט' אומרים לחפילו אי איכא עדים שנגנב או נאבד כריך לישבע שלא פשעו(יב) ומגלגלין עליו שלא פשעו(יג) ויט' אומרים לחפילו אי איכא עדים שנגנב או נאבד כריך לישבע שלא פשעו(יד) ומגלגלין עליו שלא פשעו(טו) ויט' אומרים לחפילו אי איכא עדים שנגנב או נאבד כריך לישבע שלא פשעו(טז) ומגלגלין עליו שלא פשעו(יז) ויט' אומרים לחפילו אי איכא עדים שנגנב או נאבד כריך לישבע שלא פשעו(יח) ומגלגלין עליו שלא פשעו(יט) ויט' אומרים לחפילו אי איכא עדים שנגנב או נאבד כריך לישבע שלא פשעו(יט).

(3) ואם לא יביא עדים לדבריו ישלם - לא סגי בעדים שנשברה אלא צריך להביא עדים שנשברה או מתה באונס, ועיין מ"ש בסימן קפ"ז סק"א (קצה"ח).

(7) ישבע שהוא כדבריו - שאינו ברשותו שנגנב או שנאבד ואינו ברשותו, ושבועה זו דאינה ברשותו דאורייתא הוא, כיון דבשבועה זו פוטר עצמו מתשלומים שונה מסי' רצ"ה שהיא מדרבנן כיון שמשלם ומשביעין אותו שאינו ברשותו מחשש דשמא עיניו נתן בה (ש"ך).

(7) ומגלגלין עליו בשבועתו שלא פשע - משביעין ליה שלא פשע אבל לא סגי שנשבע שנעשה שלא בכוונה (ש"ך). והיינו משום דס"ל דשבועה העיקרית היא שבועה שאינו ברשותו ואינך ע"י גלגול, ולכן אם הוא שבועה לפנינו אינו נשבע, אבל אם טוען שנאנס במקום שאין עדים מצויין שם, אין מצריכין אותו ראיה אלא ישבע שנאנס ויפטר, ואם הביא עדים שלא פשע נפטר אף מן השבועה, ולא סגי ליה בעדים שאינו ברשותו, י"א דלא סגי בעדים שאינו ברשותו אלא דשבועה שלא פשע נמי הוי משבועה העיקרית (קצה"ח⁸²).

(1) שאם שלה בו יד - כבר נתבאר זה בריש סימן רצ"ב ע"ש (סמ"ע), פי' לא שלחתי בה יד דהיינו לעשות בה מלאכה או שאר הנאה ולא שלא אכלה⁸³ (ש"ך).

(1) צריך לישבע שלא פשע כו' - כיון דלא מוחזק בזה ברשע כולי האי משו"ה חיישינן לה, משא"כ בשלח בה יד לשמש בה דעבר על דעת המפקיד בידים, וכ"ש אם היתה דעתו לחסרה ע"י ששלח יד דגזל בידים (סמ"ע).

(ג) זה שאמרנו⁸⁴ שבמקום שיש עדים מצויים אם לא הביא עדים שיעידו כדבריו ישלם

⁸⁰ ע' אב"מ קיד סק"א שלומד כדעה הראשונה שכל מעכב פקדונו הוה גזול, ושואל המלוואי חושן שהרי המעכב פקדון זה שלא בב"ד וכל הסעיף כאן מדובר בב"ד וצ"ע

⁸¹ לא ברור לי איזה הלכה יוצא מהקצה"ח והנתה"מ. והסמ"ע

⁸² חלש ועי' נתה"מ.

⁸³ (עיין בתשובת מהרי"ט סוף סימן ע"א) - (ש"ך).

⁸⁴ זה שאמרנו כו'. עיין בתשו' מבי"ט חלק ב' / חלק א' / סימן רפ"ט וסי'

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

הני מילי במידי דשלטא ביה עינא כגון מעביר חבית בשוק וכיוצא בו אבל מילתא דעביד דמתרמי דלא שלטא ביה עינא כגון מאן הנקט חפצא בידיה דאפשר שאע"פ שרבים מצויים שם ליתרע אונסא ולא ירגישו בו בני אדם דינו כמקום שאין עדים מצויים

(ד) מי שהפקידו אצלו גלימא וטוען שנאנסה, והביא עדים שנאנס לו גלימא(ח), אע"פ שלא ידעו אם היתה גלימת המפקיד, פטור, כיון שאילו היתה גלימא בידו, ומפקיד אומר לא זו היא, ונפקד אומר זו היא, נאמן בשבועת היסת⁸⁵. ואם המפקיד אומר שמא והנפקד אומר ברי, אפילו היסת ליכא. והכא כיון דמפקיד לא ידע האי גלימא דאיתנים או דידיה היא או לא נפקד, מהימן.

(ה) והביא עדים שנאנס כו' - נ"ל דהיינו דוקא שהעדים אומרים גלימא כזו ממש ששואל המפקיד ראינו שנאנסה אבל לא ידענו שהיה של מפקיד, אבל אם אומרין ידענו שנאנס לו גלימא אבל לא ידענו אם היה ממש כזו ששואל המפקיד, צריך לישבע (ש"ך), וי"א שאין צריך לישבע⁸⁶ (קצה"ח), וי"א דחייב לישבע אפילו יש עדים שנאנסה גלימא כזו (נתה"מ).
(ה) אם התנה הנפקד שיהא פטור משבועה תנאו קיים

(ו) נגנב הפקדון באונס(ט) ואחר כך הוכר הגנב אחד שומר שכר ואחד שומר חנם עושה דין עם הגנב ואינו נשבע(י) קדם ונשבע ואחר כך הוכר הגנב אם שומר חנם הוא רצה עומד בשבועתו רצה עושה דין עם הגנב ואם שומר שכר הוא עושה עמו דין הגה לרובן המליא חוב כטוח לשמעון, וקבל שכר על הסכסכות. ולאחר כך נתקלקל החוב, ולריכין להשתדל עם הקר צעד החוב, ושמעון רוצה שרובן יטריח אותה טיכחא, הואיל וקבל שכר מן החוב, יס אומרים להדין עם שמעון דומיא להוכר הגנב(יא).

(ז) נגנב הפקדון באונס כו'⁸⁷ - נגנבה באונס והחזירה גנב בבית שומר ומתה בפשיעה, כיון דלא כלתה שמירתו חייב בפשיעה (קצה"ח).

(ח) עושה דין עם הגנב כו' - י"א שאם אין יכולין להוציא מיד הגנב השומרים פטורים מלשלם, וי"א שכיון שנמצא הגנב הרי השומרים מחויבים לשלם להמפקיד עכ"פ והן יחזירו להוציא הגניבה מיד הגנב (סמ"ע), הצד שהוא חייב לשלם למפקיד היינו כשידוע שיחזור ויוציא את שלו מהגנב הלכך צריך לשלם כיון שאינו מפסיד כלום אלא שטורח להוציא מידי (ש"ך), שומר שכר אף אם כבר נשבע מחויב לטרוח לדון עם הגנב, זהו אפילו אם רוצה להחזיר השכר ולהיות כשומר חנם ולא לטרוח, לא מהני ליה (פ"ת).
(ט) י"א דהדין עם שמעון כו' - כל שהיה שומר עליו ונגנב ממנו בביתו ורשותו ודאי מחויב לעשות כל מה דאפשר להחזירו לבעליו כיון שהיה ש"ש, אבל כאן אין ראובן חייב לטרוח (ש"ך). ויש לסמוך על הרמ"א ולחייב את זה שנעשה החוב על ידו אם לא טרח כראוי, (פ"ת).

רצה - שילם הנפקד כיצד משביעין אותו, ובו ג' סעיפים.

(א) שומר חנם שאמר הריני משלם ואינו נשבע(א). אם היה הפקדון דבר שכל מינו שזה ומצוי בשוק לקנות כמות(ב), כגון פירות או יריעות של צמר ושל פשתן השוות בכל ענינים, או קורות שאינם מצויירות וכל כיוצא בהם, הרי זה משלם ואינו נשבע. אבל אם היה הפקדון בהמה או בגד מצוייר או כלי מתוקן או דבר שאינו מוצא לקנות כמותו בשוק חוששין שמא עיניו נתן בו ומשביעים אותו בנקיטת חפץ שאינו ברשותו ואחר כך משלם

רצ"ב ובתשו' רשד"ם סימן תל"ח (ש"ך)

⁸⁵ לא הבאתי את דברי הקצה"ח.

⁸⁶ מספיק?

⁸⁷ לא ראיתי הלכה יוצא מסמ"ע ז או הש"ך או פ"ת.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

והוא הדין לשאר השומרים כגון השואל שאמר מתה או נגנבה ושומר שכר והשוכר שאמרו נגנבה או אבדה אע"פ שהם חייבים לשלם משביעים אותם שבועה שאינה ברשותם ואחר כך משלמים דמי הבהמה או החפץ שאנו חוששים לו שמא עיניו נתן בה ואם אמרו הבעלים יתר על זה היה שוה כולל בשבועתו שאינו שוה אלא כך וכך.^(א) הריני משלם כו' - אף על פי ששילם צריך לישבע שאינו ברשותו ולא אמרינן שמחל לו השבועה במה שקבל התשלומים דמסתבר טפי למימר שקבל התשלומים שלא יחזור בו (ש"ך).

^(ב) אם היה הפקדון דבר שכל מינו כו' - נקט תרתי ענינים, האחד שצריך שיהיה דבר שמינו ידוע מצוי לקנות בשוק, והשני שיהיה הדבר שמצוי לקנות שבמינו שוה לו, דאם חסר אחד מהשנים חוששין שמא עיניו נתן בה, דאף שכל שבמינו שוה לו, מכל מקום אינו מצוי לקנותו, ואם מצוי לקנותו ואינו שוה לו בצירוף ג"כ יש לחוש שמא עיניו נתן במצויר כזה (סמ"ע).

^(א) ומשביעים אותו בנקיטת חפץ שאינו ברשותו ואחר כך משלם - וא"ת כיון שצריך לישבע עכ"פ שבועה חמורה למה לו לשלם. וי"ל דאם אינו משלם צריך לכלול בשבועתו עוד שני ענינים, דהיינו ששמר כראוי, ושלא נהנה ממנו בשליחות יד וכדמסיק המחבר (ס"ב), וירא השומר לנפשו שמא פעם אחת נהנה ממנו קצת או שלא שמרו כראוי בעת מן העתים (סמ"ע).

^(ד) והוא הדין לשאר שומרים כגון השואל שאמר מת כו' עד אף על פי שהם חייבין לשלם - משמע מדבריו שגם בשומר חנם שהתחיל בו וכתב שאמר הריני משלם ואיני נשבע, שטוען ואומר הריני משלם כי פשעתי בה ואיני נשבע לומר שנגנבה. מיהו לאו דוקא הוא, דהוא הדין אם אמרו דבר שיפטר בו מהתשלומין, כגון שואל שאמר שמתה מחמת מלאכה ושומר שכר טוען שמתה באונס ושומר חנם טוען שנגנבה, אלא שאינם רוצים לישבע ע"ז אלא לשלם, דג"כ משביעים אותן תחילה שאינו ברשותו, ולא מיבעיא כשטוען השומר חנם שנגנבה ושומר שכר שמתה ואפילו הכי רוצים לשלם, דודאי יש לחוש לרמאות, כיון דלפי דבריו הוא נפטר מהתשלומין למה רוצה לשלם, אלא ודאי משקר ועיניו נתן בה, אלא אפילו טוען השומר חנם פשעתי בה או שומר שכר נגנבה, ש"ל שהאמת טוען כאשר היה, ואין כאן צד לומר שעניו נתן בה, אפ"ה חיישין לה ומשביעין אותו שאינו ברשותו (סמ"ע).

(ב) נמצא כל שומר⁸⁸ שנשבע שבועת השומרים כולל בשבועתו ג' דברים: ששמר כדרך השומרים, ושאיירעו כך וכך(ה), ושאינו ברשותו(ו), ושלא שלח בו יד קודם שאירעו המאורע הפוטר אותו. ואם רצה לשלם, נשבע שאינו ברשותו, וכולל בשבועתו שכך וכך היה שוה. קילס ולא לכה ליסצע(ז)(ח)(ט), ולאחר כך הוכר הגנב(י) קנה כל שצח לחתי מעלמא(יא)(יב) אכל לא שצח דמגופא(יג)(יד)(טו).

^(ה) ששמר כדרך השומרים ושאיירעו כך וכך - זהו הכל ענין אחד, והיינו דאירעו כך וכך, לשומר חנם הגניבה ולשומר שכר המיתה באותה שעה ששמרו כראוי, לאפוקי אם פשע בשמירתה ונגנבה דחייב השומר חנם על הגניבה, וה"ה אם הוא שומר שכר והניחה לילך בהר ונפלה ומתה דהיה חייב (סמ"ע).

^(ו) ושאינו ברשותו - אף על גב דכבר נשבע שאירע כך וכך, והיינו שנגנבה בשומר חנם וממילא אינה ברשותו, ואין לומר כדי שלא יעשה רמאות, דחיישין דאף שכבר נגנבה שמא חזרה לבוא לרשותו, ובשומר שכר אף שנשבע שנאנסה מידו, שמא יכול להשתדלה ולהחזירה, ובשומר חנם צ"ל דה"ק, שאירע כך וכך ולא היתה אז ברשותו דהיינו שלא

⁸⁸ ש"ך חושן משפט סימן רצה ס"ק ב

(ב) נמצא כל שומר כו'. עיין בספר לחם משנה פ"ד מהלכות שאלה ופ"ה מהלכות טוען ודו"ק:

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

נהנה ממנה קודם לכן שעל ידו היתה עומדת ברשותו לענין אחריות שיבוא עליה, וצ"ע (סמ"ע).

⁽¹⁾ שילם ולא רצה לישבע - היינו כשכבר שילם ונמצא הגנב דזכה השומר בהכפל, הוקר' הבהמה אחר שהופקדה בידו דאין צריך הנפקד ליתן אלא דמי שוויה בשעת הפקדון. אם היה לשומר חנם עדים שנאנסה או נגנבה מידו ואפ"ה רוצה לשלם לו, לא מקני ליה כפילא, דמתחילה לא אסיק המפקיד אדעתיה שישלם לו השומר כשיהיה לו עדים ככה"ג דפטור בו ולא מקני הכפילא מתחילה אדעתיה דהכי, והו"ל כמוכר לו הכפל השתא דלא מהני (סמ"ע), ל"ד שילם אלא מיד כשאמר הריני משלם דינו כשילם. התנה השואל להיות כש"ח דמצי פטר נפשיה במידי דשכיח לא מקני ל"י כפיל' בדבור (ש"ך)⁸⁹, בשומרים באמר סגי ובשואל בעינן שילם דוקא, ואם כבר נשבע דבעינן שילם לכו"ע, אלא אע"ג דשבח דמגופה אפילו בא אחר הגניבה לא קנה, עכ"ז השבח שבא אחר ששילם הוא של השומר, ולכן הרמ"א ס"ל דיוקרא הוי שבחא דמגופה ולא קנה רק היוקר כשנתייקר אחר תשלומין. והרמ"א לא מיירי רק מהשבח דקודם התשלומין, דהשבח שאחר תשלומין ודאי דקנה בכל אופן אף על פי שלא נשבע שבועה שאינה ברשותו (נתה"מ), בשואל בעינן דוקא שילם ממש ואפילו התנה להיות כשומר חנם, אבל לא בשאר שומרים, ואפילו התנה להיות כשואל אפ"ה סגי באמירה שאמר הריני משלם, וי"א שאפילו בשאר שומרים אם התנה להיות כשואל בעינן שילם ממש, וצ"ע בשאר שומרים שהתנו להיות כשואל אי סגי באמירה או בעינן שילם ממש, ונ"מ אפילו בזמן הזה לענין יוקרא (פ"ת).

⁽¹¹⁾ שם - דוקא ששילם מרצונו אבל היכא דהכריחו הדיין עד שהוכרח לשלם כגון שאמר פשעתי ולא רצה לשלם או שאומר איני יודע היכן הנחתיו דהוי פשיעה ולא רצה לשלם והכריחו הדיין וגבה ממנו בע"כ לא קנה השבח (ש"ך).

⁽¹²⁾ שם - כלומר לא רצה לעמוד בשבועתו וה"ה כשנשבע שבועת השומרין ושילם אח"כ קנה כל שבח דמעלמא, מיהו כשנשבע תחלה לא סגי אח"כ באמיר' לחוד עד שישלם (ש"ך).

⁽¹³⁾ ואח"כ הוכר הגנב - ה"ה אפילו נמצא אח"כ ולא הוכר הגנב זכה בשבח דממילא כגון ביוקרא, אלא נקט הוכר הגנב משום כפל, ואפילו נמצא אח"כ בבית השומר כל שלא ידע השומר בשעה ששילם או שאמר הריני משלם זכה אח"כ ביוקרא (ש"ך).

⁽¹⁴⁾ כל שבח דאתי מעלמא - היינו אחר ששילם דלא כסמ"ע ס"ק (ז), ואינו משלם כשעת הפקדון אלא כשעת התביעה שאם היה תובע לדינא היה מוכרח לשלם כשעת התביעה אם לא היה רוצה לישבע, דדילמא פשע עכשיו, והיכא דאיכא עדים מתי נאבד אך אינם יודעים אם בפשיעה או לא, אז אינו חייב לשלם אלא כשעת האבידה, וכל שבח דיוקרא שבא אחר הגניבה הוא של נפקד, אבל שבח דיוקרא שבא אחר הפקדון עד שעת הגניבה לא משכחת לה שיהיו של נפקד (ש"ך), וי"ח דודאי שבועת השומרין אינו אלא שאינו ברשותו ושנאנס, אבל אם השומר רוצה לשלם ואומר כך וכך היה שוה ובעל הבית אומר כך וכך אין זה משבועת השומרין ואינו צריך רק היסת. ומ"ש "והיכא דאיכא עדים מתי נאבד" הרי כל שיש עדים שנאבד אפילו אין יודעין מתי נאבד נמי אינו צריך לשלם כמו שעת התביעה, כיון דאיכא עדים שנאבד דתו ליתיה לשבועה דאינו ברשותו וכיון דרוצה לשלם ואומר שלא היה שוה בשעת הפשיעה אלא כך אינו צריך לשלם יותר, ושבועה אין לו דכמה היה שוה כיון דאינו אלא ע"י גלגול שבועה, ואין שבועת השומרים. ואם באו עדים שפשע אינו זוכה ביוקר משעת פקדון, או שהודה בעצמו שפשע ורוצה לשלם נמי צריך לשלם כשעת הפשיעה כיון שהב"ד מכריחין אותו בהודאת האמת וא"כ היה מודה שפשע בע"כ וצריך לשלם כמו שעת הפשיעה, אבל אין עדים כלל חשיב יכול למיפטר באמת, והיינו באומר שנאנסה ורוצה לשלם, דכל זמן שאין אנו יודעין שפשע בודאי א"כ חשיבא יכול ליפטר באמת ואדעתא דהכי מקני ליה שבחא כשעת משיכה, ומשום דניחא ליה במאי דמשלם ואינו רוצה לישבע שישלם רק כשעת משיכה. ולפ"ז מש"כ הסמ"ע דאם הוקרה הבהמה

⁸⁹ לא הבאתי קהצ"ח סק"א שלא ראיתי הלכה יוצא ממנו.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

אחר שהופקדה בידו דא"צ לשלם אלא דמי שוויה כשעת הפקדון, היינו דווקא אם טוען נאנסה ורוצה לשלם אבל היכא דהודה שפשע או דאיכא עדים שפשע לא קנה היוקר משעת משיכה⁹⁰ (קצה"ח, וכן רע"א בפ"ת), וי"ח שהרי אם הבעה"ב היה תובע להשומר, האמת כדברי הקצה"ח, אבל הכא השומר תובע להבעה"ב וטען שזכה ביוקרא היות שפשע בשעת הזול וברשותו נתייקר, והבעה"ב טוען אולי פשעת השתא בשעת היוקר, וכיון דלא שילמת לי רק כשעת הזול ולא כשעת הפשיעה וממילא לא זכית בהיוקר, וס"ל להש"ך דהפירוש הוא במה שאמר כשתרצה ותשלמני, היינו מה שמגיע לי ע"פ הדין של האמת ולא מה שחייבו אותך הב"ד מחמת ספק, וכל זה באיכא עדים שמתה הבהמה או נאנסה אך אינו יודע מתי מתה, אזי א"י המפקיד לומר אולי השתא מתה, דמספק אינו יכול לחייב השומר, ומ"מ לקנות השבח יכול בעה"ב לומר אדעתא דהכי לא הקניתי לך. אבל בליכא עדים אם נאבדה, אזי מצד הדין יכול לתבוע שישלם כשעת התביעה, דאפשר עדיין ברשותו הוא וברשותו נתייקר, והוא אינו רוצה לישבע שאינה ברשותו, משו"ה יכול לומר אולי עדיין אצלך הפקדון, דכל שומר כל זמן שאינו נשבע שנאבדה חייב לשלם כשעת התביעה⁹¹ (נתה"מ), לא קנה הכפל רק בנמצא הגנב אחר שאמר הריני משלם, אבל אם נמצא הגנב קודם שאמר, והגנב עני ואמר השומר הריני משלם, לא מקני ליה כפילא (נתה"מ). היכא דבשעת תביעה שוה הרבה והשומר טען שנאבד בשעת הזול ושילם כשעת הזול, דאפשר אפילו היוקר דלאחר תביעה לא קנה, דיכולים הבעלים לטעון דשמא נאבד בשעת התביעה בשעת היוקר, וכיון דלא שילם לו כשעת התביעה והוי רק כשילם מחצה דלא קני עכ"פ כל השבח, ואפשר דלא קני כלל כפי האיבעיא דשילם מחצה מהו, דאף דהשומר נאמן לומר דנאבד בשעת הזול, היינו למיפטר נפשיה, אבל לא להוציא ולקנות השבח מבעלים, ואף דהשומר ברי והבעלים שמא (רע"א בפ"ת).

⁽²⁷⁾ שם - היינו כפל או שנתייקרה וה"ה במפקיד ששילם לנפקד בעד משכון של עכו"ם שזכה בריבית של העכו"ם. ואם היה לש"ש עדים שנאנסה או לש"ח עדים שנגנבה מידו ואפילו הכי רוצה לשלם לא מקני ליה כפילא דמתחלה לא אסיק המפקיד אדעת'י שישלם לו השומר כשיהיה לו עדים בכה"ג דפטור בו ולא מקני הכפל מתחלה אדעת'י דהכי, ולפ"ז אם נתייקר זוכה במה שנתייקר דזה יכול למכור מיהו דוקא כשעשה איזה קנין כגון משיכה וכה"ג דאל"כ הא אין מעות קונות. ואם יש בש"ח עדים שפשע או בש"ש שנגנבה אם אמרו אנו משלמים או ששלמו בלא כפיית ב"ד ג"כ לא זכה בכפל (ש"ך), תיבת משיכה הוא טעות סופר, דהיאך יכול למשוך אחר שנגנב, וכצ"ל כגון בקנין סודר, וגם צ"ל דקאי אאם נאבד והוא ברשותו, דאילו בנגנב הא אינו יכול להקנות לו בשעת תשלומין (נתה"מ).

⁽²⁸⁾ אבל לא שבח דמגופא - משמע אפילו השבח שבא אחר הגנבה לא קני כיון שבא מגופא (ש"ך), אמנם יוקר הו"ל שבחא דמגופה, א"כ ה"ה בגיזות וולדות שבא אחר ששילם קונה השומר. ואף על גב דאין אדם מקנה דבר שאינו ברשותו וכיון דלא קנה קודם הגניבה היכי קנה אחר שנגנב דכבר אינו ברשותו, משום דגוף הפרה קונה למפרע משעת משיכה או סמוך לגניבה, אלא דשבחא דמגופה לא אקני היינו ששייר לעצמו גוף הפרה לשבחא דמגופה, ולא שייר לעצמו אלא עד התשלומין, וא"כ אחר ששילם ממילא של השומר הוא כיון דכבר קנה הפרה בעודו ברשותו והו"ל כאומר קנה הגוף מהיום ופירי לאחר שלשים דאע"ג דנגנב קודם שלשים כבר קנה בעודו ברשותו. וה"ה באבידה נמי קונה סמוך לאבידה או משעת משיכה (קצה"ח).

⁽²⁷⁾ שם - היינו גיזות וולדות (ש"ך)⁹².

⁹⁰ חלש קצת.

⁹¹ חלש.

⁹² לא הבאתי את דברי הנתה"מ.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

(ט) שם - אפילו היתה עומדת באגם סמוך לגניבתה קנה השומר שבחא דמעלמא (ש"ך), אי אפשר למכור דבר עבור קנסו, אמנם אם יש בו שוה פרוטה אפשר לקנותו וממילא קנסו⁹³ (קצה"ח).

(ג) יש מי שאומר שאפילו היה הדבר המופקד או המושכר או השאול שוה פרוטה הרי השומר נשבע עליו(טז) ואין אחד מהשומרים צריך להודאה במקצת ולא לכפירה במקצת ורבו החולקים עליו במה שכתב שאפילו היה הדבר המופקד שוה פרוטה נשבע עליו ואומרים שצריכים כפירת שתי כסף(יז)

(יז) שאפילו היה דבר המופקד שוה פרוטה נשבע כו' - פירוש, אפילו אינו שוה אלא שוה פרוטה נשבע עליו שבועת השומרים (סמ"ע).

(יט) כפירת שתי כסף - היינו שני מעין שהוא כסף החשוב הפחות שבתורה, והאי כפירה לאו דוקא קאמר, אלא ר"ל תביעה שתי כסף, שתבעו המפקיד להחזיר לו פקדונו ששוה שתי כסף, ואף אם השומר מודה לו שהפקיד בידו שוה שתי כסף אלא שנגנב ונאנס מידו חייבתו התורה שבועה, וא"צ שיכפרו דברי המפקיד (סמ"ע), ובכלים סגי בשוה פרוטה, וי"א אפילו בפחות משו"פ (ש"ך).

רצו - המפקיד בעדים וטוען הנפקד: נגנב או: להד"מ, ובו ח' סעיפים

(א) אחד המפקיד או המשאיל או המשכיר את חבירו בעדים או שלא בעדים, דין אחד יש להם, כיון שהודה זה מפי עצמו שהפקיד בידו או שהשאילו או שהשכירו, הרי זה נשבע שבועת השומרים, שאין אומרים מנו לפוטרו משבועה(א) אלא לפוטרו מלשלם⁹⁴. ויש אומרים דלמרינן מיגו ליפטור משבועה, אללא שאין זה מיגו טוב(ב) לכן לא למרינן ליה(ג).

(א) שאין אומרים מיגו לפטור משבועה - פירוש, כשהפקידו בלא עדים, אף דאם רצה היה יכול לכופרו ולומר לא הפקדתי מעולם והיה פטור משבועת השומרים, לא אמרינן מיגו לפטור משבועה (סמ"ע)⁹⁵.

(ב) אלא שאין זה מיגו טוב כו' - דאין יכול להעיז בפני המפקיד לומר לא הפקדתי מעולם או החזרתיו לך, כיון דהלה עומד נגדו ויודע האמת שהפקידו ולא החזירו לו, משא"כ טענת נגנבה ומתה דאין המפקיד יודע האמת ויכול להיות שכן הוא כדברי הנפקד (סמ"ע⁹⁶, ש"ך), עיין מ"ש בזה בסימן צ"ג סק"א (קצה"ח).

(ג) לכן לא אמרינן ליה - וי"א דוקא בשבועה כזו שחייב בה השומר מן התורה לא אמרינן ליה, אבל היכן שתיקנו חכמים לישבע אמרינן מיגו לאפטוריה משבועה, אף דגם שם המיגו דאי בעי היה אומר לא נשתתפו מעולם הוא מיגו דהעזה, מ"מ כיון דעיקר השבועה אינה אלא תקנת חז"ל הקילו בה, וצ"ע למה הרמ"א לא הביא דעתו (סמ"ע).

(ב) אבל אם טען לא הפקדת בידי מאומה ולא השאלתני ולא השכרתני(ד), או שאמר אמת הפקדת בידי או השכרתני או השאלתני אבל החזרתני לך נשבע היסת ונפטר אפילו הפקיד בידו או השאילו או השכירו בשטר נאמן בשבועה בנקיטת חפץ לומר החזרתני לך במיגו שהיה יכול לומר נגנב אם הוא שומר הינם או נאנס אם הוא שומר שכר ומתה מחמת מלאכה אם הוא שואל וכשם שאם היה טוען כן היה צריך לישבע מן התורה בנקיטת חפץ כך כשטוען החזרתני צריך לישבע כעין של תורה

⁹³ נוגע לכאן?

⁹⁴ עיין בתשו' מבי"ט ח"ב / פ"א / סי' רצ"ב (ש"ך) עיין בתשובת נודע ביהודה תניינא [חלק פו"מ] סי' כ' מה שכתב בזה (פ"ת)

⁹⁵ הש"ך לומד שמיגו הוא מן התורה, ולכן אין מקום לחילוק הסמ"ע בדעת רבנן מתאי סומכים על מיגו, ולא ראיתי הלכה שיצא ממנו.

⁹⁶ היכן שהש"ך חולק על הסמ"ע לא הבאתי

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

(7) אבל אם טען כו' - כלומר, אף שאין פטרינן משבועה דאורייתא במיגו דאי בעי היה טען הכי, מ"מ אם טען כן שלא הפקידו בידו מעולם כלום או החזרתיהו לך, פטור בטענה זו משבועת השומרים דאורייתא ואינו נשבע אלא היסת, והיינו דוקא כשאין ביד המפקיד שטר שהפקיד בידו, אבל אם יש בידו שטר ע"ז, אינו נפטור בטענת החזרתיהו לך אלא בשבועה דאורייתא במיגו דאי בעי הוי טוען נאנסו והיה נשבע שבועה דאורייתא ונפטור אף שהיה שטר ביד המפקיד (סמ"ע), וי"א לאו שבועה דאורייתא ממש קאמרי, אלא שבועה כעין דאורייתא קאמרי, ולא באו אלא לומר דצריך לישבע בנקיטת חפץ, ונ"מ בין שבועה דאורייתא ממש ובין שבועה כעין דאורייתא לענין נחתי' לנכסיה וכן לענין היפוך וכן לענין חשוד כדאיתא בסימן פ"ז סעיפים ט' י' וי"ג⁹⁷ (ש"ך).

(ג) במה דברים אמורים⁹⁸, בשהיה השומר יכול לטעון לומר נאנסו, ולא נצרך אותו להביא ראיה על טענתו. אבל אם היה חייב להביא ראיה על טענתו, כגון שהיה במקום שעדים מצויים(ה), אינו נאמן לומר החזרתני, אלא ישבע בעל השטר בנקיטת חפץ שלא החזיר לו וישלם, והוא דאמר לו, ישתבע לי שלא החזרתני לך, אבל אנן לכתחילה אמרינן ליה זיל שלים ליה(ו).

(7) במקום שעדים מצויים - כל מקום שיש רואה אינו נאמן בשבועה, כגון במקום שהעדים מצויים שהוא בענין שאי אפשר שאירעו אונס אם לא שיודע הדבר כו'. דמשמע הא סתמא א"צ להביא ראיה (סמ"ע), אם מת הנפקד וכו' לגבות מן היורשין, תליא בפלוגתא המבואר בסימן ק"ח סעיף ד', שביורשים אפשר שאינם יודעים מי היה שם להביא ראיה, טענינן להו שנאנסו אף דאביהן לא היה נאמן בטענה זו כו' (פ"ת).

(7) אבל אנן לכתחילה אמרינן ליה כו' - הטעם, דלא טענינן בעד הנתבע כלום עד שיטענו הוא בעצמו לאחר שאמרינן ליה זיל שלים ליה, (עי' לעיל סי' פ"ב ס"ב) (סמ"ע).

(ד) בא להחזיר לו פקדונו, ואמר לו המפקיד, אין זה פקדוני אלא אחר הוא, או שלם היה ושברתו, או חדש היה ונשתמשת בו. מאה סאין הפקדתי אצלך, ואין אלו אלא חמשים. ובעל הבית אומר זהו שהקפדת בעצמך, וזה שנתת אתה נוטל. הרי השומר נשבע היסת(ז) כשאר כל הנשבעים, שאין כל שומר נשבע שבועת השומרים האמורה בתורה, אלא בזמן שמודה בעצמו של פקדון כמו שאמר המפקיד, אלא שטוען שנגנב או אבד או נשבה. אבל אם אמר זהו שהשאלתני או שהשכרת לי או שנמלתי שכר על שמירתו, והבעלים אומרים אינו זה אלא אחר, או נשתנה מכמות שהיה, הרי השומר נשבע היסת, או שבועת התורה אם הודה במקצת. כיצד מאה סאה הפקדתי אצלו, והשומר אומר לא הפקדת אצלי אלא חמשים, נשבע שבועת התורה, מפני שהודה במקצת. לא משום שבועת השומרים. מאה כור של חטים הפקדתי אצלך, והוא אומר לא הפקדת אצלי אלא מאה של שעורים, נשבע היסת כשאר כל הנשבעים בטענה כזו(ח).

(7) הרי השומר נשבע היסת כו' - גם אטוענו מאה הפקדתי בידך ואין אלו אלא חמשים קאי דא"צ השומר לישבע אלא היסת, דכיון שהשומר משיבו אלו הפקדת בידי ולא יותר ומה שנתת אתה נוטל הו"ל הילך במה שמודה, שהרי א"ל "אתה נוטל", משמע שהן בעין בידו להחזירו לו, ובאידך כופר הכל. ומה שכתב אח"כ, כיצד מאה סאה הפקדתי אצלך, והשומר אומר לא הפקדת אצלי אלא חמשים דנשבע שבועה דאורייתא כו', התם מיירי כשאין החמשים שהודה בעין להחזירו או שאינו מבקש להחזירו (עי' סי' פ"ז ס"א) (סמ"ע), וי"א דלא מטעם הילך פטר ליה אלא משום דכיון דאומר מה שהנח' אתה נוטל לא הודה בדבר שבמדה ומנין כדלעיל סי' פ"ח סכ"ג (ש"ך).

⁹⁷ עי' לעיל ס"ק (ג).

⁹⁸ ש"ך חושן משפט סימן רצו ס"ק ה

(ה) בד"א כו'. עי' בתשו' מהרי"ט סי' ק"ה סוף דף קכ"ז:

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(ה) מאה של שעורים נשבע היסת כו' - נראה דנשבע היסת דלא הפקידו חיטין, ואז נפטר אפילו משעורין שהודה לו (עי' סי' פ"ח סי"ב) (סמ"ע)
(ה) מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה(מ), והשואל להיות פטור מלשלם וכן מתנה בעל הפקדון על שומר חנם או שומר שכר ושוכר להיות חייבים בכל כשוואל שכל תנאי בממון או בשבועת ממון קיים ואין צריך לא קנין ולא עדים(י)
(ט) מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה - י"א מדלא נקט גבי שומר חנם להיות פטור מתשלומין כדקתני גבי שומר שכר, משמע דלא מיפטר אם פשע אפילו התנו, וי"ח שאפילו לפטור מפשיעה מצי להתנות בלא קנין כו' (פ"ת).
(י) ולא עדים - דלא איברי סהדי אלא לשיקרא (סמ"ע).

(ו) טען זה שהיה שם תנאי, והשומר אומר לא היה שם תנאי. נשבע השומר שבועת השומרים, ומגלגל בה שלא היה שם תנאי.

(ז) טען שהפקיד אצלו, וזה אמר לא אמרתי אלא הנח לפניך(יא), ולא נעשיתי לך שומר. נשבע היסת שלא קבלו אלא בדרך זו, וכולל בשבועתו שלא שלח בו יד(יב) ולא איבדו בידים ולא בגרם, שגרם לו שיהיה חייב לשלם(יג).

(כ) אלא הנח לפניך. נתבאר לעיל (רצ"א ס"ב) דאינו נעשה שומר בלשון זה ואינו חייב עליה אלא כשאר בני אדם, והיינו כששלח בה יד דאז עומד ברשותו אף לענין אונסין או שאבדו בידים, וזהו שמסיק המחבר שצריך לישבע היסת ע"ז, דמאחר שמודה שבא לביתו ועתה אינו בביתו הוא קרוב להחלל⁹⁹ להכנס בגלגול שבועה, אבל אם הבעלים מודים שא"ל הנח לפניך, אין משביעין אותו מספק מכח חששות אלו בפני עצמו (סמ"ע). מיירי הכא שהודה שפשע אלא שאומר לא קיבלתי השמירה עלי, דאם טוען ג"כ ששמרו כראוי א"צ היסת דאין נשבעין אלא על טענת כפירת ממון ולא על כפירת שבועה (עי' סי' צ"ג ס"ט), וי"א דאף שטוען ג"כ ששמרו כראוי מ"מ צריך היסת שלא אמר אלא הנח לפניך¹⁰⁰ (פ"ת).

(כ) וכולל בשבועתו שלא שלח בו יד - היינו בכולו, אבל שליחות יד במקצת לא נתחייב בכולו רק שומר, וזה לא נעשה שומר (עי' לעיל סי' רצ"ב ס"ב) (נתה"מ).

(כ) ולא בגרם שגרם כו' - אבל אינו נשבע שלא פשע בה, דאף אם לא סגר הדלת אחריו בכל פעם ומכח זה נאבד או נגנב, לא היה חייב בזה לשלם כיון דלא קיבל עליו שום שמירה, ואינו חייב אלא דוקא בגרם גדול שנראה כאילו איבדו בידים (סמ"ע).

(ח) הודה השומר שפשע, וטען תנאי היה בינינו, שלא אצטרך לשומרו בדרך השומרים. והמפקיד אומר, לא היה שם תנאי, אע"פ שהפקיד אצלו בעדים שמעידים שדבר זה פקדון הוא אצל זה, אבל לא ידענו אם היה בתנאי אם לא(נד), השומר נאמן מתוך שהיה יכול לומר שמרתי בדרך השומרים ונאנסתי, נאמן לומר שהיה ביניהם תנאי. לפיכך ישבע שלא שלח בו יד(טו) ושאינו ברשותו ושהיה בהם תנאי. ואם הביא המפקיד עדים שפשע חייב השומר(טז) ואינו נאמן במה שטוען תנאי היה בינינו שהרי אין כאן מיגו הגה ולוקא שידועין עדים שהיה שומר עליו אצל כלל זה אע"פ שפסע נאמן צמגו שהיה יכול לומר לא הייתי שומר עליו ללא אמרתי אלא הא ביתא קמך

(ט) אבל לא ידענו אם היה בתנאי - מיירי שהיו עדים באותה שעה עם הנפקד כשבא זה וביקש להפקיד בידו, ויצאו משם ולא שמעו אם היה בתנאי או לא (סמ"ע, ונתה"מ). וי"א דהעדים מעידים שהפקיד בסתם וכבר אפשר שמתחלה התנו ביניהם בכך וכך ואח"כ מסר לו הפקדון בפני עדים סתם על סמך התנאי שהיה ביניהם מתחלה ונאמן השומר בטענה זו

99 ??

100 החשבון שמשיעיים הסית על שבועה דאורייתא שאם לא נשבע יורדים לנכסיו שונה מהסית אל ראיתי שהוא נצרך לכאן.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

מטעם מגו לאפוקי אם טוען תנאי היה בינינו אחר מסירת הפקדון כשיצאו העדים דאינו נאמן (ש"ך).

⁽⁷⁹⁾ לפיכך ישבע כו' - פירוש, ישבע שבועה חמורה כאילו היה טוען נאנסתי שהיה עליו שבועה דאורייתא (סמ"ע), וי"א היינו דווקא שאין לו לומר החזרתי, והיינו שהעדים לא זזו ידם מידו כל הזמן, דאל"כ נאמן במיגו¹⁰¹ (ש"ך).

⁽⁸⁰⁾ ואם הביא המפקיד עדים שפשע כו' - פירוש, אף שהעדים שהפקיד בפניהם ראו שבא להפקידו ואין יודעין אם בתנאי או לא, מ"מ אינו נאמן בשבועה במיגו דנאנסתי כנ"ל, דהרי עדים מעידים שפשע ולא היה באונס, וכיון דאין מיגו דנאנסתי אינו נאמן לומר תנאי היה בינינו שלא יצטרך לשומרו (סמ"ע).

רצו - הכופר בפקדון אפילו נותן המפקיד סימן, ובו סעיף אחד

(א) המפקיד אצל חברו שלא בעדים נאמן לומר לא היו דברים מעולם (א) אע"פ שאין הנפקד אמוד שיהא לו חפץ כזה (ב) והמפקיד נותן בו סימן (ג) ואפילו הפקיד אצלו בעדים (ד) אם לא ראו עתה בידו נאמן לומר החזרתיו לך או נתתו לי במתנה (ה) ואפילו אם טוען הפקדתי בידך חטים וזה אומר החזרתי לך והלה אומר והרי כך וכך היו ונתתם בחבית פלונית ונמצא כדבריו אפילו הכי נאמן הנפקד לומר החזרתי לך את שלך ואלו אחרים הם (ו) אפילו הפקידם בעדים אבל אם עדים מעידים שהפקיד בידו זה החפץ ורואים אותו עתה בידו (ז) אינו נאמן לומר חזרתי ולקחתי ממך¹⁰² או נתתו לי במתנה ולא מבעיא אם הוא חי שמוציאין אותו מידו אלא אפילו אם מת מוציאים אותו מהיורשים (ח) אפילו בלא שבועה הגה אמר המפקיד חפץ פלוני הפקדתי בעדים זידו ססימנו כך וכך ולנו כואים זיד היתומים חפץ כזה (ט) לריכין להלכותו לעדים ואם עדים מעידים אותו שהוא זה מחזירין אותו (י) ואם אמרו היתומים אזינו אמר שלו הוא נאמנים כשבעה (יא) ולא עוד אלא מי שבא ואמר כך וכך הפקדתי אצל אביכם ונתן סימנים מובהקים ונמצא הפקדון כמו שאמר והיה יודע הדיין שלא היה המת אמוד (יב) שזה הפקדון שלו יש לו לדיין הזה לתת הפקדון לזה שנתן סימניו והוא שלא יהיה המפקיד רגיל להכניס אצל זה שמת אבל אם היה רגיל להכניס אצלו שמא של אחר הוא והכיר הסימנים שלו באו עדים והעידו לדיין שאין זה אמוד אין מוציאים מיד היתומים בעדותן שאין זה ראייה ברורה ואומדן דעתם אינו אומדן דעתו ואין לו לדיין אלא מה שדעתו סומכת עליו ומשרבו בתי דינים שאינם הגונים ואפילו יהיו הגונים במעשיהם אינם חכמים כראוי ובעלי בינה הסכימו רוב בתי דיני ישראל שאין מוציאים מהיתומים (יג) באומדן דעתו של דיין החזיר פקדון על פי בית דין ולאחר כך נודע שטעו (יד) הנפקד פטור.

⁽⁸¹⁾ נאמן לומר להד"ם - פירוש, אפילו ראו עדים עתה בידו והכירוהו בטביעות עין, יכול לומר להד"ם שהפקדתו בידי, אלא לקחתיהו מידך או מיד אחר שקנהו ממך (סמ"ע).
⁽⁸²⁾ אף על פי שאין הנפקד אמוד כו' - דיש מתרושש והון רב (משלי י"ג ז'), או מציאה מצא (סמ"ע).

⁽⁸³⁾ והמפקיד נתן בו סימן - פירוש, ואפילו אינו רגיל אצלו (סמ"ע), פי' סימן מובהק. ובסי' מובהק אפילו ליכא עדים כלל אינו נאמן לומר החזרתי וזהו אחר הוא, אפילו שאפשר שיזדמן היה נוטל, וע"כ הוצרכו לומר דיש עדים, דאל"כ היה נאמן במגו ולא הוי מגו במקום עדים דהא אפשר להזדמן, אבל כשיש עדי פקדון אמרי' דלא ניחא ליה למטען לקוח כיון שיש עדי פקדון ממש ולכך אינו נאמן במגו אבל סי' מובהק שאינו בנמצא כלל

¹⁰¹ חלש

¹⁰² ע"י סמ"ע בגרסאות.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

כגון שכתוב שמו עליו שאין כיוצא בו בעולם כלל דבכי האי גוונא אפילו בלא עדים אינו נאמן לומר אחר הוא רק להד"ם או החזרתי או לקוח. ואפי' הפקיד אצלו בעדים והעדים מכירים שזהו החפץ שהפקיד בידו אם לא ראו עתה בידו קודם שירד לדין והיה נאמן לטעון החזרתי לך, וכן נאמן ג"כ לטעון לקוח או מתנה במגו דהחזרתי. ואפי' אם טוען הפקדתי בידך כך וכך חטים או שומשמיין בחבית פלוני ויש עדים שהפקיד בידו כך וכך בחבית פ' וראו עתה קודם לדין כדבריו אפי' נאמן הנפקד לו' החזרתי לך את שלך ואלו אחרים הם שאין זה סי' מובהק ואין זה מכחיש העדים. אבל אם טוען אלו היו שלך ולקחתיו ממך או נתתים לי במתנה, אינו נאמן במגו דהחזרתי, שאין זה מגו טוב שירא לומר החזרתי כיון שראו כיוצא בזה בידו. וה"ה בכל דבר אם העדים ראו כיוצא בזה בידו ואין בו סי' מובהק נאמן לומר החזרתי ואינו נאמן לקוח במגו דהחזרתי שאין זה מגו טוב אבל אם אין ג"כ עדי פקדון יכול לטעון מתחלה במכירה בא לידי, ואם יש סי' מובהק דינו כטביעת עיין לפיכך אם העדים שמעידים שהפקיד החפץ זה בידו אינן מכירים אותו רק בסי' מובהק וכן העדים שראו עתה אומרים ידענו בסי' מובהק זה שכלי זה היה של פלוני מוציאין אותו ממנו ואינו נאמן בשום טענה אפילו הוא אמיד. ואם אין עדים שראוהו בידו בסי' מובהק, יכול לטעון החזרתי לך, ואין בידי כלל. ולכך נאמן ג"כ לקוח, במגו דהחזרתי. וכן יכול לטעון שלך החזרתי וזה אחר הוא, במגו דלקוח. א"נ החזרתי מיהו היינו דוקא בסימן מובהק שאפשר להזדמן אבל סי' מובהק שאינו בנמצא כלל כגון שכתוב שמו עליו שאין כיוצא בו בעולם כלל פשיטא דאפי' בלא עדי פקדון ורא' אינו נאמן לטעון החזרתי דהוי מגו במקום עדים שהרי עינינו רואות שלא החזיר אבל לקוח נאמן אם אין עדי פקדון או עדי ראה וכ"ש שנאמן לומר החזרתי כשאינו מראה אותו בפני ב"ד ווגם אם העדים מכירים אותו בטביעת עין או בסימן מובהק אפילו יש כאן עדי פקדון ועדי ראה ואפילו התובע נותן סימנים מובהקים כיון שאין העדים מכירים אותו נאמן לומר זהו לקחתי ואותו שהפקדת בידי החזרתי לך, ובכל מקום שאינו נאמן לטעון לקוח הוא הדין אפילו מת מוציאין מהיתומי' אבל אם היה נאמן כגון שעדים לא ראוהו אחר מותו טענין ליתומי' לקוח במגו דהחזרתי אף על פי שבא לב"ד ואמר הפקדתי אצל אביהם של זה כלי פלוני שסימנו כך וכך סי' מובהק ומביא עדים כדבריו והיתומי' מראים אותו לב"ד ועדי הפקדון¹⁰³ (ש"ך). עיין מ"ש הש"ך בזה בסימן רנ"ט סק"ב? דסימנין אפילו מובהקין לא מהני כלל להוציא ממון, ומשמע דלית ליה בזה ראייה ברורה, ולכן מש"כ בשו"ע המפקיד אצל חבירו שלא בעדים נאמן לומר לא היו דברים מעולם, דהיינו לא היה שלך מעולם, ואף על גב דהתובע יהיב סימנא לא מהני לאפוקי ממונא. אמנם הסמ"ע וש"ך פירשוהו דלהד"מ היינו שטוען לקוח או שלקחו מאחר, ומזה שהשו"ע לא מחלק בין סימן לסימן, נראה דאפילו סימן מובהק ממש לא מהני כל שטוען לא היה שלך מעולם דסימנא לאו מלתא להוציא ממון מרשות בעלים המוחזק, אלא היכא דאיכא עדי פקדון מהני סימן לומר דהני הם אותו שהפקיד. וסימן משקל אפילו בעדי פקדון לא מהני, משום דמשקל הוי סימן כל דהו (קצה"ח), וי"א דעיקר דסימנין לא מהני רק לענין זה לכופף אותן להראות לעדים שיכירוהו בטביעות עין, וזהו מן הסברא, ולזה ה"נ ביתומים הטוענין שמא, אפילו החזרתי אין טוענין להם לענין שלא יהיו צריכין להראותן כשיש עדי פקדון בסימנין, משא"כ בדידיה, כיון שטוען ברי החזרתי ויש לו חזקה דאין אדם מעיז, אפילו להראות אין צריך כשטוען החזרתי ואלו אחרים הן. הטעם לא אמוד לא מהני רק נגד טענת לקוח, דודאי שיש מתרושש והון רב, מ"מ כיון דלא אמוד אין לחוש ללקוח, דאם היה לוקח דברים חשובים כאלה ודאי דהיה משתמש בהן, דאין אדם לוקח כלים אלא להשתמש בהן, ואם היה משתמש בהן נתפרסם, וגם ע"י שקונה נתפרסם והיה מחויב להיות אמוד, וכיון דלא אמוד לא חיישינן ללקוח. אך עדיין יש לחוש דילמא ירש מאבותיו או מציאה מצא ולא רצה להשתמש כדי שלא להשביע עצמו, ובזה מועיל מה דיהיב סימן וע"כ הוא שלו, ואין לחוש רק ללקוח וזה מבטל מה דלא אמוד, משא"כ בדבר שיש בו סימן יועילו שני הטעמים

¹⁰³ ש"ך מאד ארוך ולא בטוח שהצלחתי. ויתכן שיש חזרות גם כן.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

להוציא אף שיטעון לקוח, לזה כתבו שהוא בעצמו מצי טעין לקוח, והא דשומשי שאני¹⁰⁴ (נתה"מ).

(ט) ואפילו הפקידו אצלו בעדים - דהמפקיד בעדים אין צריך להחזיר בעדים (סמ"ע).
(ח) או נתתו לי במתנה - פירוש, כל זמן שלא ראוהו בידו קודם ירידתו לדין, נמצא דבשעת ירידתו לדין אי בעי לא היה מראהו לב"ד אלא היה אומר החזרתיו לך והיה פטור, לכך גם כשאמר לפני ב"ד הרי הוא בידי והוא זה אבל נתתו לי במתנה נאמן במיגו. וה"ה דיכול לטעון לקוח הוא בידי במיגו דהחזרתו לך (סמ"ע).
(ז) ואלו אחרים הן כו' - וה"ה דנאמן לומר אלו היו שלך ולקחתיהן מידך או נתתיהן לי במתנה במיגו דהיה אומר אלו אחרים הן (סמ"ע).

(ז) ורואים אותו עתה בידו - מיירי אפילו אם עדי הראיה הללו אינם העדים שהפקיד בפניהם, מצטרפין העדויות יחד ומוציאין מידו (סמ"ע).@

(ח) מוציאין אותו מהירושין - פירוש, ולא טענינן בעד הירושין אילו היה אביהן חי שמא היה מברר בעדים שקנאהו מידך. והטעם, דלא טענינן בעד היורשים טענה דאינה שכיחא. וכיון שכן, לא מיבעיא כשראו העדים החפץ ביד היורשין קודם שבאו לדין דהו"ל עדים וראה, דגם אביהן לא היה נאמן בכה"ג לטעון לקוח הוא בידי, דמוציאין מידי היורשים, אלא אפילו לא ראו העדים החפץ ביד היורשים אלא שהמפקיד טוען חפץ פלוני הפקדתו כו' עד צריכין להראותו לעדים כו', ואף שאביהן בכה"ג לא היה צריך להראותו לעדים, שאני אביהן דהיה טוען טענת ברי, אבל אנן לא טענינן בעד היורשים טענה שאינה שכיחא, ומשו"ה צריכין להראותו לעדים, ואם יכירוהו הו"ל כעדים וראה לפני הדין, ומוציאין אותו מיד היורשין ומחזירין אותו ליד המפקיד, אם לא שגם הן טוענים ברי (סמ"ע).

(ט) ומ"ש ואנו רואים כו' - פירוש, הכל רואים בסימנים הללו בידן אבל אין מכירים אותו בטביעות עין שהוא שלו, לכן מזקיקים אותו להראותו לעדים והן יכירוהו בטביעות עין (סמ"ע).

(ז) מחזירין אותו - מיירי אפילו אם אבי היורשין היה אמוד להיות לו חפץ כזה, מ"מ כיון דיש לזה עדים שהפקידו בידו, מוציאין מידם בסימנים שהוא נותן. ומ"ש המחבר אחר זה דבעינן שלא יהא אמוד ולא יהא רגיל, מיירי דוקא כשאין להמפקיד עדים שהפקיד בידו, (סמ"ע), וי"ח דבעינן לא אמיד, אמנם כיון שיש לו עדים שהפקידו בידו אפילו רגיל ליכנס לשם נמי (ש"ך).

(ח) ואם אמרו היתומים אבינו אמר לנו שלו הוא נאמנים בשבועה - אבל בלא שבועה אינם נאמנים (סמ"ע).

(ט) והיה יודע הדיין שלא היה המת אמיד - והיינו דוקא ביודע שלא היה אמיד, אבל אם אינו יודע בודאי שלא היה אמיד ליכא אומדנא כלל, דהא ליכא ריעותא כלל כיון דלא ידעינן בבירור שאינו אמיד (קצה"ח).

(ז) שאין מוציאין מיד היתומים כו' - נראה פשוט דהיינו דוקא בהאי דינא בתרא קאמר דאין מוציאין, אבל במ"ש לפני זה בעדים וראה דאין תלוי באומדן דעת, מוציאין גם בזמנינו מיד היתומים (סמ"ע):

(ט) ואח"כ נודע שטעו - פירוש, שהחזירהו למי שאינו שלו (סמ"ע).

סימן רצח - נפקד אומר: איני יודע כמה אני חייב, והמפקיד טוען ברי:

(א) כל שומר שנתחייב לשלם ואמר: איני יודע כמה דמים אני חייב לשלם, והבעלים אומרים: אנו יודעים כך וכך היה שוה, כגון שהפקיד אצלו כיס מלא זהובים ופשע בו¹⁰⁵, הבעלים אומרים: ק"ק דינרים היו, והשומר אומר: ודאי שהיו בו דינרים אבל איני יודע

¹⁰⁴ גם זה חלש.

¹⁰⁵ לא ראיתי הלכה יוצא מדברי הסמ"ע וש"ך.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

כמה היו(א), נמצא זה כטוען ק"ק ומודה לו במקצת ואמר: השאר איני יודע, שהוא מחויב שבועה ואינו יכול לישבע, ומשלם(ב). ולפיכך הבעלים יטלו בלא שבועה, והוא שיטענו דבר שהם אמודים בו(ג). ויש לשומר להחרים על מי שלקח ממנו יותר מהראוי לו (וע"ל סימן צ' סעיף י'):

(⁸) אבל איני יודע כמה היה בו - ודוקא שהיה בו דברים שדרכו להניח בכיס דאל"כ פטור כדלקמן ס' שפ"ח ס"א (ש"ך).

(²) שהוא מחויב שבועה - שונה מלקמן ס' שפ"ח סעיף א' דפסק ההג"ה דנשבע ונוטל (ש"ך) ¹⁰⁶.

(³) דבר שהם אמודים בו - עיין מ"ש בסימן צ' סק"ג (קצה"ח).

(ב) מת אביו והניח לו שק צרור(ד), והפקידו אצל חבירו ופשע בו, המפקיד אומר: איני יודע מה היה בו שמא מרגליות היו בו, וכן השומר אומר: איני יודע כמה אני חייב לשלם(ה) שמא זכוכית היה מלא, ישבע השומר בתקנת חכמים שאינו ברשותו(ו), ויכלול בשבועתו שאינו יודע(ז) בודאי שהיה בו יותר על שוה כך וכך, וישלם מה שהודה לו. (מפקיד שאמר: נגנב לי מן הפקדון(ח), והשומר אומר: איני יודע, נשבע שאינו יודע, ופטור(ט)).

(⁷) מת אביו והניח לו שק צרור כו' - אורחא דמילתא נקט, דאילו לא הניח לו אביו מסתמא היה יודע מה היה בו. גם י"ל כיון דהתובע טוען שמא. אי הוה טוען טענת עצמו שהוא הפקידו ואינו יודע כמה, אפילו שבועה ע"י גלגול שאינו יודע לא היה צריך השומר לישבע, דלמה ליה למידע יותר מהמפקיד (סמ"ע).

(⁶) וכן השומר אומר א"י כו' - אם אבד לו אבן טוב וא"י כמה היה שוה ה"ל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם, וי"ח (ש"ך).

(¹) ישבע השומר כו' - היינו טעמא כמ"ש (ס"ק ד) כיון שהתובע בעצמו לא תבעו בכרי (סמ"ע).

(¹¹) ויכלול בשבועתו כו' - אבל אי לא גלגול שבועה דאינו ברשותו לא היה צריך לישבע אטענת שמא. ואפילו לצאת ידי שמים לא הוה צריך (סמ"ע), קשה דלעיל סימן צ"ד ס"ב וסוף הסימן פסק דבכה"ג א"צ גילגול (ש"ך).

(¹¹) מפקיד שאמר נגנב לי מהפקדון - עי' ס' רצ"ו ס"ד (סמ"ע), עיין בסמ"ע וע' בסמ"ע לעיל ס' רצ"א סקכ"א ?? (ש"ך).

(¹⁰) שאינו יודע ופטור - אחד שמסר לבעל ספינה מאה שקים קמח שיוליכם לנמל פלוני, וכל שק יהיה במשקל ארבעה פוד וקצב שכרו מאה ר"ט, ואחר שמסר לו המפקיד על ספינתו לא שקלם בעל הספינה לפני המפקיד, וכשבא לנמל טען המפקיד שחסר לו הרבה קמח באופן שהחסרון עולה יותר מדמי השכירות, והנפקד השיב איני יודע, מה שהנחת אתה נוטל, פטור השומר היינו בעל הספינה בטענת איני יודע, שישבע על זה ויטול שכרו משלם. אמנם היינו דווקא בגלל שהוא שוכר, והקמח אצלו כפקדון, והשני הוא מוציא. אם לא היה בכאן שום שכר אחר רק שכר שמירה בלבד, היה הדבר שקול ¹⁰⁷ (פ"ת).

סימן רצט - שנים שהפקידו ביד אחד ואחד מהם בא לתבוע:

(א) שנים שהפקידו אצל אחד, ובא אחד מהם ליטול את שלו(י), אין שומעין לו עד שיבא חבירו(יא). בד"א, כשאין השני בעיר. אבל אם הוא בעיר וידע שתבעו חבירו ולא בא, ניהא ליה במאי דעביד חבירה ושליחותיה קא עביד. ונתבארו פרטי דין זה בסימן קע"ו סעיף כ"ה ובסימן קב"ב. ואס הפקיד אלכל שנים, הוה כהלוה לטניס ועיין לעיל סימן ע"ז:

¹⁰⁶ לא ראיתי הלכה יוצא מש"ך סק"ב.

¹⁰⁷ מספיק?

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

⁽¹⁾ ליטול את שלו - פירוש, אפילו חצי הפקדון (סמ"ע), עיין לעיל סי' ע"ז ומה שכתבתי שם (ש"ך).

⁽²⁾ אין שומעין לו עד שיבא חבירו - דוקא ליתן לו הפקדון או הלואה אינו צריך, אבל יכול לתבעו ולירד עמו לדין על חלקו אף שאין חבירו בעיר אם יש כפירה ביניהן, ועיין מה שכתבתי בסמ"ע שם סוף סימן ע"ז [סקכ"א - כ"ג] ובסוף סימן קכ"ב [סקי"ז - כ'] (סמ"ע).

סימן ש - שנים שהפקידו, אחד ק' ואחר ר', וכל אחד תובע מאתים:

(א) שנים שהפקידו אצל אחד (יב), זה מנה וזה מאתים, וכל אחד משניהם אומר: אני הוא שהפקדתי המאתים, והשומר אומר: איני יודע, ישבע כל אחד מהם שהפקיד ק' (ק"ג), ויתן ק"ק לזה וק"ק לזה, ונמצא מפסיד מנה מביתו מפני שפשע, שה"ל לכתוב שם כל אחד על כיס שלו (יד). ואי אינהו לא תבעי ליה כל חד בברי(טו), אם בא לצאת ידי שמים חייב (טז), אבל בדיני אדם, פטור (יז). לפיכך אם הביאו לו השנים כאחד שלש מאות בכרך אחד (יח), ובאו ותבעו (יט) וכל אחד אומר: הק"ק שלי, נותן מאה לזה ומאה לזה והשאר יהא מונח אצלו, (וי"א ליהא מונח זיד ז"ד(כ)) עד לעולם (כא), או עד שיודה האחד לחבירו (כב), שהרי הוא אומר להם כיון שראיתי שאינכם מקפידין זה על זה והבאתם בכרך אחד לא הטרחתני עצמי לידע ולזכור תמיד מי בעל המאה ומי בעל המאתים. ואפילו בבא לצאת ידי שמים פטור (כג). (וי"א לאס תבעו ליה חייב, זבא ללאת ידי עמיס(כד), אפילו זכי האי גוונא):

⁽²¹⁾ שנים שהפקידו כו' - ע' לעיל סי' ע"ו וסי' רכ"ב ס"ב ובא"ע סי' מ"ט ס"א (ש"ך).
⁽²²⁾ ישבע כל אחד וכו' - פירוש, שבועה חמורה, כדין נשבע ונוטל (עי' סי' פ"ב ס"ב), ואף על פי שהוא מודה לכל אחד שיש לו בידו מאה ועל המותר אומר איני יודע, אין לדמותו לתובע לחבירו מנה והנתבע משיבו חמשים ידענא וחמשים לא ידענא דאמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם, דשאני הכא דטוען בודאי אין בידי יותר מג' מאות ואחד מהן ודאי רמאי, משו"ה הטיילו חכמים שבועה על כל אחד מהן (סמ"ע), היינו בנקיטת חפץ (ש"ך).
⁽²³⁾ שהיה לו לכתוב שם כל אחד על כיס שלו - ולא סגי שיכתוב בעל המאתים לחוד על כיס שלו, דאכתי יש פשיעה שמא יבוא השלישי לתבוע הכיס שיש בו מנה, וכדין דהפקיד לו אחד מהן מנה ובאו שנים לתבוע כל אחד מנה דצריך ליתן לכל אחד מנה מטעם זה (סמ"ע).

⁽²⁴⁾ ואי אינהו לא תבעי ליה - עי' לעיל ס"ק (י) (ש"ך).

⁽²⁵⁾ חייב כו' - ליתן לכל אחד ר' (ש"ך).

⁽²⁶⁾ אבל בדיני אדם פטור - דיכול לומר דקדקתי מי בעל המאתים ושכחתי, והא ראה שהן ג"כ שכחוהו מדלא תבעו אותי (סמ"ע), אלא נותן לזה ק' ולזה ק' וק' יהא מונח עד שיבא אליהו, כיון דחד תבע ליה במקצת ואי לא תבעי ליה כלל אמרינן דהמאה חולקים ולא אמרינן יהא מונח כיון דלא תבעי ליה א"כ ליכא רמאי (עי' לקמן שס"ה ס"ב) (ש"ך).

⁽²⁷⁾ לפיכך אם הביאו לו - פירוש, כיון דהטעם דיתן לכל אחד מאתים הוא משום שפשע דה"ל לכתוב כו', לפיכך בכה"ג דהפקידו בכרך אחד לא מיקרי פשיעה כדמסיק, משו"ה אינו צריך ליתן אלא לכל אחד מנה (סמ"ע), היינו לדעת הרי"ף והרמב"ם, ולדידהו כל שלא הפקידו בכרך אחד אף על פי שהפקידו זה בפני זה, הוה ליה כאילו הפקידו זה שלא בפני זה והוה ליה למידק. אבל לפי רש"י תוס' והרא"ש, אם הפקידו זה בפני זה אינו חייב אלא מאה לכל אחד, שאמר לא חששתי לדקדק מאחר שראיתי שלא הייתם חושדים זה את זה (סמ"ע, ש"ך).

⁽²⁸⁾ ובאו ותבעו כו' - אפי' תבעו וכ"ש לא תבעו ליה אם היה בכרך א', נותן לזה ק' ולזה ק', ומנה שלישית חולקים (ש"ך).

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

⁽²⁾ דיהא מונח ביד ב"ד - וסיים שם בטעמו, דאל"כ כל אחד יערים ויאמר איני יודע כדי שישאר בידו (סמ"ע), ולא אמרינן חולקין כיון דתבע ליה ואיכא ודאי רמאי (ש"ך) ¹⁰⁸, עמש"ל סימן רכ"ב דעת הרבה גדולי הפוסקים שיהא מונח אצלו (ש"ך).

^(כא) עד לעולם - ר"ל עד שיבוא אליהו, ומכח זה ודאי יודה הרמאי או לא יבוא מתחילה ברמאות (סמ"ע).

^(כב) או עד שיודה האחד - וה"ה עד שירצו לחלוק המנה השלישית וכמ"ש המחבר בסוף סימן זה גבי בהמות (סמ"ע).

^(כג) ואפי' בבא לצי"ש כו' - עי' סי' רכ"ב ס"ב שלמחבר לצאת ידי שמים צריך לתת לכל א' וא' (ש"ך), ויש לחלק שכאן בפקדון, אין חיוב השבה, שהרי לא היה שום פשיעה, אלא אומר הרי שלך לפניך כל היכא דאיתיה ואינו מחויב אפילו לצאת ידי שמים ואפילו תבעו. אבל במקח סימן רכ"ב בלקח מחמשה בני אדם דהתם הו"ל חוב וצריך להחזיר חובו ליד בעליו וכיון שאינו יודע מי הוא בעליו צריך להחזיר לשניהם כשתבעו ליה לצאת ידי שמים (קצה"ח).

^(כד) וי"א דאם תבעו ליה כו' - וכן עיקר (סמ"ע), וי"ח (ש"ך), אבל לא תבעו ליה פטור אף לצי"ש (ש"ך).

(ב) וכן אם הפקידו אצלו שני כלים, אחד גדול ואחד קטן, וכל אחד אומר: אני בעל הגדול, ישבעו שניהם, ויתן הגדול לאחד מהם ודמי הגדול לשני, וישאר לו הקטן. ואם הביאום בכרך אחד כאחד, נותן הקטן לאחד ודמי הקטן לשני, והשאר יהיה מונח עד שיודה האחד לחבירו או עד לעולם:

(ג) וכן מי שתבעו שנים, זה אומר: אני הוא בעל הפקדון, וזה אומר: אני הוא, והשומר אומר: אחד מכם הוא ואיני יודע מי הוא, ישלם לשניהם (כה): הגה - ואי אינכו ל"א תבעי ליה, פטור אפילו צבא ללאת ידי שמים. חזל חס אמר: חזיכס סל אחד מכס הפקיד חללי ואיני יודע איזה מכס, חייב צבא ללאת ידי שמים:

^(כה) וכן מי שתבעו כו' ישלם לשניהן - פירוש, אחר שישבעו שניהן. וקשה מה זה שונה מסי' רכ"ב ס"ב, וי"ל ששם שונה דסתם מקח עומד להתפרע מיד ולא ה"ל למידק, משא"כ בפקדון שהוא לאחר זמן דמיקרי פשיעה מה שלא כתב שם המפקיד על כיסו (סמ"ע, ש"ך). (ד) וכן שנים שהפקידו ¹⁰⁹ שתי בהמות אצל רועה, ומתה אחת מהן ואינו יודע של מי היתה (כו), ישלם לשניהם (כו). ואם הפקידו בעדרו שלא מדעתו (כח), מניח הבהמה ביניהם ומסתלק, ותהיה מונחת עד שיודה האחד לחבירו או עד שירצו לחלק אותה:

^(כז) ומתה אחת מהן - וה"ה אם שתיהן בחיים והאחת גדולה או טובה מהשניה, או שהאחד הפקיד אחת והשני הפקיד שתיים (סמ"ע).

^(כח) ישלם לשניהם - פירוש, אחר שישבעו כנ"ל (סעיף א'), ובהאי אין חילוק אפילו הפקידו יחד ומקושרין זה בזה, דבהא אין לו להתנצל ולומר ראיתי שאתם אינכם מקפידים בו זה על זה כו' כנ"ל [שם], דיכול כל אחד מהמפקדין לומר מה היה לנו לעשות דלא היה בידינו לשמור נפשינו מרמאות, דאפילו אם היינו מפקדין זה שלא בפני זה יראה השני הבהמה השניה כשהיא בשדה במרעה ויבוא אח"כ ויאמר שלי היתה (סמ"ע).

^(כח) שלא מדעתו - לאו דוקא שלא מדעתו קאמר, אלא שלא בראייתו של רועה, דהשתא לא ה"ל למידק (סמ"ע).

סימן שג - שומר שכר באיזה דבר חייב או פטור ומאימתי מתחייב:

¹⁰⁸ לא הבאתי את דברי הש"ך

¹⁰⁹ ש"ך אושן משפט סימן ש ס"ק יח

(יח) וכן שנים שהפקידו כו'. עיין בספר א"א דף ק"ד ע"ג:

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(א) "שומר שכר" (א) גם הוא אינו מתחייב בשמירתו עד שימשוך במקום שראוי למשוך (ב), כמו שנתבאר בסימן רצ"א בשומר הנם: הגה – י"א¹¹⁰ אדם ששולח לחזירו שום דבר להוליכו למקום אחד, ותוך כך שלח לו דורון, הוי שומר שכן. לאוזן שאמר לשמעון: יש לך חפץ פלוני למכור אשתך ואמכרנו, ושמעון אומר: תנהו בכך וכך והמותר יהא שלך (ג), נעשה לאוזן שומר שכן עליו, אע"פ ששקת כשקבלו:

(א) ש"ש כו' - נרא' דלא הוי שומר שכר אלא אם כן שכרו שוה פרוטה. השוכר את הפועל שנותן לו שכרו של כל יום, אין נותנים לו שכר שבת, לפיכך אם אבדו בשבת אינו חייב באחריותו ואם היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע נותן לו שכר שבת לפיכך אחריות שבת עליו (ועי' או"ח סי' ש"ו ס"ד) (ש"ך), משרתו של בעל הבית שומר חנם חשיב אצל בעל הבית לענין אם מסר בידו לשמור ונגנב מידו, ואף על פי דהמשרת עומד אצל בעל הבית בשכר, מ"מ לא נקיט השכר בשביל שמירה אלא בשביל שירות הבית (פ"ת).

(ב) עד שימשוך – י"א שנתחייב השומר בשמירתו מיד שנסתלקו הבעלים, ועי' ליעל רצ"א ס"ה שהמחבר הביא שתי דעות, וכאן סתם כדעה א'¹¹¹ (סמ"ע), וכן לקמן סי' ש"ז ס"ב (ש"ך).

(א) והמותר יהא שלך כו' - עיי"ל סי' קפ"ו ס"ב (ש"ך).

(ב) "שומר שכר חייב בגניבה ואבידה." "וי"א שאפילו שמר כראוי ונתן הכספים תחת הקרקע בעומק מאה אמה (ד), שאי אפשר לגנבם משם אם לא ע"י מחילות, או גם בעידנא דניימי אינשי ונגנבו (ה), או קפץ עליו חולי ולא יכול לשומרה וכל כיוצא בזה, חייב (ו). ואפילו הקיפו חומה של ברזל. ואפילו אם אילו היה שם לא היה יכול להציל (ז), חייב בגניבה ואבידה, אלא אם כן היה שם ולא היה יכול להציל:

(א) ונתן הכספים תחת הקרקע כו' - הטעם, דכל גניבה קרובה לאונס היא, וחייבתו עליה התורה, הלכך אין חילוק בין אונס קטן לגדול, והכלל שהשומר צריך שיהיו עיניו פקוחות על הדבר השמור בידו תמיד, ושוב אם נאנס מידו מה היה לו לעשות, דהו"ל דומיא דשבורה ומתה דפטריה מיניה רחמנא (סמ"ע), היינו דווקא גניבה, אמנם אבידה ע"י אונס כגון שבא עליו חולי או אונס אחר שאינו יכול לשמור הרי הוא פטור כיון דאבידה קרובה לפשיעה לא חייבו הכתוב ע"י אונס (עי' ס"י), ועיין מ"ש בסימן ע"ב ס"ק ה' (קצה"ח).

(א) או גם בעידנא דניימי אינשי – זה לכו"ע ואין מי שחולק (נתה"מ ופ"ת).

(א) וכל כיוצא בזה חייב - גניבה באונס גמור פטור¹¹² (ש"ך, ופ"ת).

(א) ואפילו אם אילו היה שם לא היה יכול להציל כו' – שונה מסעיף י', דשאני התם דשם האונס דטריפת זאב עליה, משא"כ הכא דשם גניבה עליו, ולכך בעינן שיהא שם דוקא (סמ"ע)¹¹³, וה"ה בליסטים מזויין דשם שבוייה עליו, ודוקא שלא היה רק גנב, דשם גנב עליו ונגיבה באונס חייב רחמנא, והעיקר תלוי דשומר שכר אינו פטור רק כשהאונס היה בגופו של פקדון ולא בגופו של השומר, ואפילו היה אונס בגופו של פקדון אינו פטור כשהוא באונס גניבה, דגניבה באונס חייב. וכל שהיה אונס בגופו של פקדון והיה יכול להציל, והיה אונס ג"כ בגופו ולא הציל, נראה דפטור (נתה"מ)¹¹⁴.

¹¹⁰ עי' לעיל קפה ס"א ובש"ך ששם אינו בשם י"א.

¹¹¹ הרי הוא ציין לרצא?

¹¹² היכא שקפץ חולי על הש"ש או אירע אונס בגופו ואינו יכול לישוב עם הפקדון ונגנב דפטור דאין לך אונס גדול מזה דדומה למי ששבאוהו לסטים ואח"כ נגנבה הבהמה דפטור עליה דבכלל אונסין הוא זה כיון שאינו ברשותו לשמור (מב"ט ח"א ס"ס שמ"א) [היינו דלא כשו"ע], ש"ש ששמר דבר בבית, ובא מים ושתף הבית, אם יכול לישובע שלא נגנב קודם לכן, פטור, ואם לא יכול לישובע, אז חייב שמא נגנב קודם (שו"ת רשד"ם סי' תנ"ט).

¹¹³ עי' לעיל ס"ק (ד).

¹¹⁴ עי' לקמן ס"ק (ז).

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(ג) ¹¹⁵שומר שכר פטור מאונסים(ח). איזהו אונס, בא עליו לסטים מזויין(ט), אפילו אם גם הרועה מזויין, לפי שהליסטים מוסר נפשו יותר: הגה - ¹¹⁶לאס נפלה דליקה בעיר ונשרפו החפצים שהיה ש"ס עליהם, הוי אונס, אם לא היה יכול להציל בעצמו(ו) ולא על ידי אחרים(יא) (יז). ודוקא שידוע צולחי שנסרפו, אבל אם אינו יודע צבירו, רק שהיו צבית שנסרפו, אינו יכול ליצב שנסרפו דלילמא עובדי כוכבים נכנסו וגנבו אותו(יג), ולכן חייב לשלם אלא אם כן עובדי כוכבים הנכנסים הם ליסטים מזויינים, לאז יצב שנסרפו או נגנבו כלסטים מזויינים, ופטור:

(¹¹⁷) פטור מאונסים - אם נאנס ה"ז לא הפסיד שכרו אלא נשבע שנאנס ונוטל שכרו (ש"ך), היינו דוקא שכר שמירה ששמר עד שנאנס, אבל משעה שנאנס עד סוף הזמן שקבע פטור, דנהי דהוי כאונסא דבעל הבית, מ"מ באונס דלא הוי לתרווייהו לאסוקי אדעתא פטור הבעל הבית, רק דהכא מיירי משכר שמירה ששמר עד שעת האונס דזה חייב לשלם כמ"ש בסימן של"ד ס"א. והיינו דווקא באונס שהיה על החפץ, דהוי כאונס שאירע לבעל הבית. אבל באונס שאירע לפועל, למאן דס"ל דגניבה באונס גמור פטור כמבואר בש"ך לעיל במאיר המשפט ס"ק (ו), דהיינו כשאירע חולי לשומר, אז פטור אפילו משכר ששמר עד שעת אונסין, כיון שלא ההנהו לבעל הבית עי' סי' ש"י ס"ב ברמ"א, וסי' של"ד במאיר המשפט ס"ק ג' בנתה"מ והערה שם. ושבועה זו לישבע וליטול היא שבועת המשנה אף במקום שאינו נשבע בדין השומרים כגון בהקדשות ושטרות, ועי' לקמן ס"ק (כ) (נתה"מ):

(¹¹⁸) ליסטים מזויין - זהו נשבה הכתוב בתורה שפטור עליו השומר שכר (סמ"ע), דווקא יותר מא', אבל א' אינו אונס אלא פשיעה (ש"ך בשם שו"ת רשד"ם סי' ת"ל), אפילו לא היה שם, כיון דשם אונס דנשבה עליו [ולא אונס גניבה, עי' לעיל ס"ק (ד)] (נתה"מ).

(¹¹⁹) אם לא הי' יכול להציל בעצמו כו' - אף שהוא מציל את שלו ומתוך כך נשרף החפץ שהיה שומר עליו¹¹⁵, כיון שהיה יכול להציל את החפץ לא הוי אונס מטעם שהיה נשרף חפצים שלו, ותדע שאפילו אם היה שומר חנם חייב, היה חייב בכזו מקרה דמחשב ליה כפשיעה, וצ"ע לדינא (ש"ך), הטעם הוא דבשומר שכר כל שלא הגיע האונס לגופו של חפץ רק לגופו של שומר, הוי כפשיעה נגד גופו של חפץ, ובשומר שכר נראה, דאפילו היו אונסין אותו בגופו אונס נפשות שלא יציל חייב, דהא מחייבין ליה אפילו אם הגיע עליו חולי של טירוף הדעת כמבואר בסעיף ב', וחולי של טירוף הדעת כאונס נפשות דמיא ואפ"ה חייב, ואפילו למאן דפוטר בסימן שפ"ח ס"ד בנשא ונתן ביד באונס מחמת נפשות, מ"מ בשומר שכר חייב, דהשתעבד עצמו מעיקרא לשלם כל שלא יגיע האונס לגופו של חפץ. אבל בשומר חנם דפטור באונס אפילו כשלא הגיע האונס רק לגופו של שומר (ולכן בדליקה פטור), וכיון דקיי"ל בסימן שפ"ח בש"ך ס"ק כ"ב דאונס ממון מיקרי אונס, נראה דאם אנסוהו אונס ממון שלא יציל או בכה"ג, דהוי כאנסוהו באונס נפשות דפטור (נתה"מ ופ"ת)¹¹⁶.

(¹²⁰) ולא ע"י אחרים - פירוש, ואפילו בשכר עי' לקמן ס"ח ברועה, שצריך להציל ע"י רועים אחרים ואפילו בשכר, וחוזר ונוטל מהמפקיד (סמ"ע),

(¹²¹) שם - ראובן ושמעון שותפים והסחורה שלהם היתה מונחת ברשותו של ראובן, ונפלה דליקה סמוך לו, ולא בא שמעון או אחד מאנשי ביתו לסייע להציל חפצי שותפות, ולכן מוכרח היה ראובן להוציא מביתו חפצים שלו ע"י אחרים מאן דהו, כי הוא ואנשי ביתו היו טרודים להוציא ולהשגיח על חפצי שותפות שהיה סך רב ועצום יותר ויותר מחפצי עצמו, ומחמת זה נגנב ונגזל מן החפצים שלו מה שהוציאה אשה אחת, ועדיין ביד ראובן כל מה ששייך להשותפות בנאמנות, ורוצה לעכב בידו החצי שנודע לו שבודאי נגזל מהחפצים שלו בסיבת מה שהיה טרוד להציל חפצי שותפות, ורוצה לדמות לשטף נהר חמורו וחמור חברו כו' ואין חבירו כאן להתנות, דצריך לשלם דמי חמורו הנפסד על ידי זה (עי' סימן רס"ד סעיף ג' בהג"ה), ולמעשה כל זמן שהשותף ראובן אינו מחויב להתעסק לבד, רק

¹¹⁵ הנתה"מ מביא יש ט"ס ועי' פרידמן מש"כ בש"ך. ?
¹¹⁶ עי' לקמן ס"ק (יז).

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

מנדבת לבו עושה זאת, דאז לא הוי רק כשומר חנם, והוא אינו מחויב להפסיד את שלו ולהציל של חברו, א"כ דמי לשטף נהר חמורו וחמור חברו כו', וא"כ צריך השני לשלם לו מה שהפסיד ע"י הצלתו, ע"י סימן קפ"א סעיף ב' (היו שני שותפים והציל אחד מהם הציל לאמצע, ואם אמר לעצמי אני מציל, הרי זה חלק מחברו והציל לעצמו כל מה שהגיע לחלקו כו'), וזה הוא ממש בנידון דידן, דאי הוה בעי ראובן היה מציל רק החצי מן עסק השותפות והוה אמר לעצמי אני מציל, משום דבמקום פסידא חולק לנפשו, כי אין לך פסידא גדול מזה, וי"א, דאפילו בשומר שכר דוקא היכא דמקבל אגרא להדיא, משום דאמר ליה להכי יהיבא לך אגרא כו', אבל כל אלו הנידונים כשומר שכר מאומד הדעת, פטור בכה"ג. ומהאי טעמא כתב שם במעשה שנושרף אצל גבאי דחברה קדישא גמילות חסד משכונות של חברה קדישא שהיה מונח אצלו בכיפת אבנים בצירוף חפצים של עצמו שהיו באותה כיפה בדליקה שנפלה בליל יוה"כ, ובעוד שהציל את שלו שהיה לו בבית מקורה בעצים, בתוך כך נבקעה הכיפה של אבנים ונשרפו אותן חפצים שלו והמשכונות הנ"ל, הא ודאי דגבאי חברה קדישא שיש בידו מופקד חפצי החברה בלי ספק הוא כשומר שכר מטעם שותף, דבני חברה קדישא שותפים זה לזה ונעשים שומרי שכר זה לזה, ובכל זאת נ"ל לפטור את הגבאי מלשלם הפסד, כיון דלא מקבל אגרא להדיא (פ"ת).

⁽³¹⁾ דדילמא גוים נכנסו וגנבו - דהיינו דוקא היכא דשכיחי גנבי, אבל בלא"ה לא חיישינן לגנבי ולא מחייבינן לשומר על ספק גניבה (פ"ת):

(ד) רועה שבאו זאבים וטרפו ממנו, אם היה זאב אחד, אינו אונס(יד), אפילו בשעת משלחת זאבים. ואם היו שני זאבים, הרי זה אונס. שני כלבים, אינם אונס אפילו באו משתי רוחות(טו). היו יותר על שנים, ה"ז אונס:

⁽³²⁾ זאב אחד אינו אונס - שומר חנם אולי גם גבי זאב אחד פטור, שלא אמרו אלא אינו אונס, אבל לא אמרו שהוא פשיעה, וע"י ס"ק (יז) (פ"ת).

⁽³³⁾ אפילו באו משתי רוחות - וי"ח שב' כלבים מב' רוחות הוה אונס (סמ"ע).

(ה) יש מי שאומר דכל מה דאמרינן דלא הוי אונס דוקא בשלא השתדל להציל, אבל אם השתדל להציל ולא יוכל, אין לך אונס גדול מזה, ונשבע על זה, ונפטר:

(ו) הארי והדוב והנמר והברדלם (פי' רש"י פטווי"ק זלע"ז וזערוך פי' מין זעל חי שז' שנים הוא זכר ונקרא זכוע ולא"כ יתהפך לנקבה נקרא נפרזא ואז הוא יותר רעה מקודם מזכר זכ"ק זכ"ק 77 עז ע"א) והנחש, הרי אלו אונסים בזמן שבאו מאליהם, אבל אם הולכין למקום גדודי חיה ולסטים, אין אלו אונסים, וחייב לשלם:

(ז) רועה שמצא גנב והתחיל להתגרות בו(טז) ולהראותו שאינו חושש ממנו, ואמר ליה: הרי אנו במקום פלוני כך וכך רועים אנחנו כך וכך כלי מלחמה יש לנו, ובא אותו הלסטים ונצחו ולקח מהם, הרי הרועה חייב:

⁽³⁴⁾ רועה שמצא גנב והתחיל להתגרות בו - אפילו היתה כוונת הרועה לטובה כדי להפחיד הליסטים אפ"ה חייב דבדיבור בעלמא חייב השומר שכר (סמ"ע קצה"ח), מיהו דוקא דידעינן דבלא דיבורו לא הוי בא אבל בלא"ה לא. ודוקא שומר שכר הוא דחייב אבל שומר חנם אם היה כוונתו לטובה כדי להפחיד הליסטים פטור. ועיין מ"ש בסימן ש"מ ס"ק ד' (קצה"ח), וי"א שגם מספיקא לולא דיבור לא היו הליסטים באים מחייבים אותו (נתה"מ).

(ח) רועה שהיה לו להציל הטריפה או השבויה ברועים אחרים ובמקלות(יז), ולא קרא רועים אחרים ולא הביא מקלות להציל, הרי זה חייב. אחד ש"ח ואחד ש"ש, אלא שש"ח קורא רועים ומביא מקלות בחנם (יח), ואם לא מצא, פטור, אבל שומר שכר חייב לשכור הרועים והמקלות עד כדי דמי הבהמה(יט), כדי להציל, וחוזר ולוקח שכן מבעל הבית, ואם לא עשה כן, והיה לו לשכור ולא שכר, הרי זה פושע, וחייב:

⁽³⁵⁾ ברועים אחרים ובמקלות - שומר שכר שהניח הפקדון עם חפצים שלו בתיבה, ונפל דליקה, והציל דברים אחרים שבחדר זה שהיו שם ואותה תיבה לא הציל חייב לשלם שזה פשיעה, מאחר שהיה יכול להציל אם רצה, אף על גב דהוצרך להציל ממנו הנשרף לו במקום אחר אין זה אונס. דשומר שכר לעולם חייב אפילו באונס המגיע לגופו כגון

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

שאנסתו שינה או אונס אחר עד שמגיע לגופו של פקדון ממש¹¹⁷, ובנדון זה שבא לו האונס ממקום אחר לא מיקרי אונס מאחר שהיה יכול להציל, ועל אף שזה פשיעה אמנם שומר חנם פטור כל שטרוד להציל את שלו כיון דאפילו נם כד ניימי אינשי ועייל בעידנא דעיילי אינשי שומר חנם פטור ה"ה בזה, וה"ה בזאב אחד דאינו אונס, היכא דמגיע לו איזה נזק בגופו דשומר חנם פטור כה"ג כיון דאין צריך להתגרות בזאב אחד היכא דמגיע לו היזק בגופו אפילו נזק קצת, וא"כ זאב אחד דאינו אונס היינו לגבי שומר שכר דוקא אבל פשיעה נמי לא הוי (קצה"ח), מש"כ שומר שכר שהיה יכול לקדם ברועים ומקלות ולא קידם חייב, שכן הדין אף אם הודיע לבעלים שהם יקדמו ויקימו עליו רועים, אם אין הבעלים רוצים לקבל עליהם טורח זה השומר שכר חייב (פ"ת).

^(טז) אלא ששומר חנם קורא רועים כו' - ומיהו אף ש"ח, אם קדם להציל בשכר, צריך הבעלים להחזיר לו מה שהוציא, וה"ה באינש דעלמא שאינו שומר והציל בשכר חוזר וגובה מבעל הבית¹¹⁸ (ש"ך).

^(טז) עד כדי דמי הבהמה - משום דאכתי ניחא לבעלים שמצילה משום טירחא שיהיה להן לקנות אחרת, ומשום שמכיר בהמה זו ולמודה בביתו משא"כ אחרת שיקנה. ומ"מ אם הרועים לא נתרצו להציל בכדי דמי הבהמה, א"צ השומר להוסיף להן דמי טירחא קניית הבהמה או דמי מה שהיתה רגילה וניכרת בביתו, דשמא הבעל הבית לא ירצה להחזירו לו (סמ"ע)¹¹⁹.

(ט) רועה שטען¹²⁰: הצלתי על ידי רועים בשכר, נשבע ונוטל מה שטען, שאינו יכול

לטעון אלא עד כדי דמיהן. ויכול היה לומר: נטרפה וישבע בנקיטת חפ"ן(כ):

^(ז) ויכול לומר נטרפה - היינו רק כשידוע שהוציא ואין ידוע כמה (לדוגמא שיש עדים שהוציא והציל, ולא ידוע כמה הוציא), אבל ודאי דאין אדם נאמן לישיבע שעשה עמו טובה והוציא עליו כל כך הוצאות וליטול, ולכך צריך הטעם דמיגו שיכול לומר נאנסו. ומיירי בלא ראה, דאי בראה לית ליה מיגו דנאנסו. וכשאינו נאמן רק מכח מיגו, אינו חייב להחזיר רק מה ששורה הבהמה עכשיו כשהוזהל, נראה דאין לו לשכור פועלים רק באופן כשיתן להם בתנאי שיצילו, וכשלא יצילו לא יתן להם, אבל על ספק אין לו לשכור, דאם לא יצילו לא יחזיר לו בעל הבית. ועוד, דהא אין לו משכון מבעל הבית רק הבהמה, וכשלא תהיה ניצלת הבהמה מאין יגבה מעותיו, ואין חייב ליתן מעותיו בלא בטחון מהבעל הבית (נתה"מ).

(י) רועה שהנחה עדרו ובא לעיר, בין בשעה שדרך הרועים להכנס בין בעת שאין דרך הרועים להכנס, ובא זאב וטרף(כא), ארי ודרם, אין אומרים אילו היה שם היה מציל(כב), אלא אומדין אותו אם יכול להציל על ידי רועים ומקלות, חייב, ואם לאו, פטור. ואם אין הדבר ידוע, חייב לשלם(כג): הגה - ויט' אומרים לאס נכנס צעת שאין דרך ליכנס חייב בכל ענין, דהוי תחלתו בפשיעה וסופו צאונס(כד). ועיין לעיל סימן רל"א סעיף י"ב:

^(כא) ובא זאב וטרף - צ"ל ובאו זאבים וטרפו כו', כדלעיל ס"ד (פ"ת).

^(כב) אין אומרים אילו היה שם היה מציל - פירוש, אף שרוב בני אדם אין יכולין להציל, דילמא נתלבשה לו רוח גבורה כדוד, וזהו טעם החולקין שכתב מור"ם אחר זה, אלא אומדין אותו לפי טבע והנהגת שאר בני אדם (סמ"ע).

^(כג) ואם אין הדבר ידוע כו' - דמן הסתם היה יכול להציל ע"י רועים ומקלות שהיה שוכרן להצילו. ומהאי טעמא נראה דדוקא בשומר שכר אמרינן כן, ולא בשומר חנם שאין מוטל

¹¹⁷ עי' לעיל ס"ק Error! Reference source not found.(י).

¹¹⁸ אבל שואל, מאחר וצריך לשלם, אם שכר אנשים להציל, אין בעל הבית צריך לשלם, שהרי שכר עבור עצמו (ש"ך בשם שו"ת רשד"ם סי' ר"ך).

¹¹⁹ לא הבאתי דברי הנתה"מ.

¹²⁰ אם ראובן שומר על נכסי שמעון, ונפטר שמעון, ובאו גוים לגנוב חפצי שמעון באונס גמור, וראובן נתן שוחד ושמר חלק, אין היורשים חייבים לשלם לו (ש"ך בשם שו"ת רשד"ם סי' שפ"ח), ועי' לקמן הערה 285.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

עליו לשכור רועים כנ"ל, דאין לומר מסתמא היו טורחים רועים בחנם להצילו (סמ"ע). וי"א כיון דאין הדבר ידוע א"כ הרי השוכר מחויב לישבע ואינו יכול לישבע שהרי אינו יודע וכל שומר מחויב לישבע שיודע בבירור שנאנסה, אבל אם ישבע שספק לו ה"ל מחויב שבועה, ואינו יכול לישבע, ולכן משלם, וא"כ גם בש"ח הדין כן (ש"ך).

^(כד) דה"ל תחילתו בפשיעה - אף שסופו באונס, אם יש שום צד בעולם לומר אילו לא פשע היה מציל, חייב. אבל אם נכנס בשעה שבני אדם נכנסים, אף על גב דג"כ פשע לענין זה דאילו היה שם היה יכול להצילו מאונסים קלים שדרך בני אדם להציל, אין זה מיקרי פשיעה כיון דעל בעידנא דעיילי אינשי, אלא הוה כגניבה ואבידה, ועל דבר שהוא כגניבה ואבידה אף שחייבה התורה לשומר שכר עליה לשלם, מ"מ כשלא נגנב אלא נאנס לא מחייבין ליה על האונס מכח שפשע בתחילה כיון דלא היתה פשיעה גמורה, משא"כ בעל בעידנא דלא עיילי אינשי דהו"ל פשיעה גמורה (סמ"ע).

(יא) רועה שומר שכר שהעביר הבהמה על הגשר, ודחפה אחת מהן לחבירתה ונפלה לשבולת נהר (פירוש מקום שמים נגרים בכח), הרי זה חייב, שהיה לו להעבירם אחת אחת, שאין השומר נוטל שכר אלא לשמור שמירה מעולה, והואיל ופשע בשמירתו בתחלה והעביר כאחד, אף על פי שנאנס בסוף בעת הנפילה, הרי הוא חייב: (יב) מתה כדרכה, פטור. סיגפה ומתה, כגון שהעמידה בחמה או בצנה, אפילו לא מתה מיד, חייב(כה):

^(כז) אפילו לא מתה מיד - כיון דסיגפה אמרינן דמאותה שעה התחילה להתקלקל והוה פשיעה (סמ"ע). אפילו לא מתה רק אחר שנה חייב¹²¹, כיון דאי אפשר לו לישבע, דאימר מחמת הסיגוף מתה. ונראה דמ"מ אם ידוע בבירור שבנתיים היתה בריאה כשאר בהמות לא חיישינן לה, ואינו חייב רק כשהוא באופן שאי אפשר לידע ואפשר לספק אולי מחמת חולי הראשון מתה, ואפשר דהטעם משום דכשעדיין הוא בידו ופשע מקודם, דכל שיש לתלות בשום צד אפילו רחוק אמרינן דהוי תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, אם לא שעל פי אומדן אי אפשר לומר שמחמת סיגוף הראשון מתה. אמנם שומר אם סיגפה בחמה והחזירה ואח"כ מתה פטור, כיון שכבר כלה התחלתו בפשיעה¹²² (נתה"מ).

(יג) תקפתו¹²³ ועלתה לראשי צוקין ותקפתו ונפלה, הרי זה אונס:

(יד) העלה לראשי הצוקין, או שעלתה מאיליה והוא יכול למונעה ולא מנעה, אף על פי שתקפתו ונפלה ומתה או נשברה(כו), חייב, שכל שתחלתה בפשיעה וסופו באונס, חייב: ⁽¹²⁾ אף על פי שתקפתו ונפלה - קשה כיון דשומר חנם אינו חייב בעלתה מאליה על כרחך לאו פשיעה היא אלא כעין גניבה כמו בעל בעידנא דעיילי אינשי, וא"כ אמאי חייב בתקפתו ונפלה הא הוי תחילתו בגניבה וסופו באונס. ונראה דדוקא כל שהאונס בא מחמת הגניבה רק שיש לתלות בצד רחוק, ולזה פטור כשהיה תחילתו בגניבה. אבל כשהוא באופן שאם לא עשה מעשה הראשון לא היה נעשה האונס כלל, כגון הכא שאילו היה יושב ומשמר שלא לעלות בודאי לא היתה נפלה, חייב, דהוה כמו תחילתו וסופו בגניבה (נתה"מ).

(טו) העלה לראש ההר ומתה שם כדרכה, או שפשע בה ולא שמרה כראוי ויצאה לאגם ומתה שם כדרכה, פטור(כז). אבל אם נגנבה מהאגם ומתה בבית הגנב, חייב(כח). (שומר שכר שכלה זמנו, עיין לקמן סימן ד"ש וסימן שמ"ג):

⁽¹³⁾ ומתה שם כדרכה כו' - דמלאך המות מה לי הכא ומה לי התם (סמ"ע). ^(כח) ומתה בבית הגנב חייב - וא"ת מאי איריא דגנבה מהאגם, אפילו גנבה מביתו נמי חייב השומר שכר מכח גניבה. וי"ל דאיירי אפילו בנגנבה בליסטים מזוין דאינו חייב כשנגנבה

¹²¹ עי' לקמן שט"ג שזה דווקא ח' ימים.

¹²² היינו שהבריא בדווקא? לא ברור לי כוונתו

¹²³ היינו תקפתו ועכ"ז עלתה לראשי צוקי ונפלה.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

מביתו, אבל כשנגנבה מהאגם דהו"ל תחילתו בפשיעה, אף שסופו באונס חייב, דמיד כשנגנבה מהאגם חייב, דאילו עמדה בביתו אמרינן דלא בא הליסטים וגזלה, וכיון דמתחייב על הגניבה תו לא מיפטר במה שמתה ביד הגנב (סמ"ע).

סימן דש – המעביר חבית ממקום למקום ונשבר, מתי חייב:

(א) המעביר חבית ממקום למקום בשכר(א), ונשברה, דין תורה הוא שישלם(ב), שאין זה אונס גדול, והרי השבירה כגניבה ואבידה שהוא חייב בה(ג), אבל תקנו חכמים שיהיה חייב שבועה שלא פשע בה(ד), שאם אתה אומר ישלם, אין לך אדם שיעביר חבית לחבירו. ולפיכך עשו בו שבירת החבית כמיתת הבהמה ושבירתה(ה):

(^א) המעביר חבית - דוקא כשנשא שיעור משא כל שיכול לישא, תיקנו חז"ל שיפטור מתשלומין משום דנקל ליכשל, אבל מי שנשא דבר קל ונתקל ושבירו חייב דבקל אפשר ליהרהר, (נתה"מ).

(^ב) בשכר ונשברה דין תורה הוא שישלם כו' – י"א דוקא אם נתקל במקום מדרון לא מחשבי פושעים ויש לו דין שכתב המחבר, אבל בנתקל במקום שאינו מדרון הוה פושע וחייב מדינא אפילו שומר חנם, ואינו נפטר בשבועה דלא פשע בה, דמחשבינן ליה לודאי פשע דה"ל ליהרהר מלהיות נתקל כיון שהלכו במקום הישר¹²⁴. אלא שמ"מ מצוה לכנוס עם הפועלים לפני משורת הדין, כל שלא ידענו שפשע במזיד, ולא עוד, אלא מצוה על בעל הבית ליתן להם גם שכרם אם הם עניים ואין להם מה יאכלו (סמ"ע, וש"ך¹²⁵).

(^ג) והרי השבירה כגניבה ואבידה כו' - ר"ל שאינו פשיעה גמורה ואינו אונס גמור, וחייב בו השומר שכר ולא שומר חנם (סמ"ע).

(^ד) אבל תקנו חכמים כו' - ר"ל חכמים תיקנו שלא יצטרך לשלם אלא יהיה פטור בשבועה שלא פשע בה, וגם צריך לשלם לפועלים שכירתן (סמ"ע).

(^ה) שבירת החבית כמיתת הבהמה - כלומר ובמתה פטור השומר שכר דהוא אונס גמור (סמ"ע).

(ב) ועוד תקנו בדבר זה שאם נשאו אותה שנים במוט ונשברה משלמים החצי, הואיל ומשוי זה גדול לגבי אחד וקל לגבי שנים(ו) הוי כאונס ואינו אונס, ומשלמים מחצה אם יש עדים שלא פשעו בה(ז):

(^ו) הואיל ומשוי כו' - כיון דמשא זה אינו ניתן לשאת לאחד מפני כבדותו, א"כ יש על משא זה שם פשיעה לאדם אחד הבא לנושא, ואף שנתחבר אחד עמו וסייעו לשאת אותו, כיון שאין מדרכן להתחבר בענין זה הוי כאילו נשאו אחד דמי, מיהו הואיל וקל לשנים אינו חייב אלא החצי (סמ"ע).

(^ז) אם יש עדים שלא פשעו בה - ואינו נפטר בשבועה עד שיביא עדים, ועי' לעיל רצ"ד ס"ב, ורצ"ו ס"ג (סמ"ע).

(ג) נשברה במקום שאין עדים מצויים, נשבעים שלא שברוה בפשיעה ומשלמים חצי דמיה, שהרי לא היה לכל אחד להעביר אלא משוי שהיה יכול להעביר בפני עצמו:
(ד) מכאן אתה למד(ח) שהאחד שהעביר חבית גדולה שאין דרך כל הסבלים להעבירה ביחיד, שהוא פושע, ואם נשברה בידו משלם הכל: הגה – כל זה לשון הרמב"ם ודעתו, אבל יס חולקים וסבירא להו דכל שהוא קל לשנים אף על פי שהוא כבד לאחד לא מקרי פושע גמור, ואינו משלם רק מחצה:

¹²⁴ צ"ע אם הסמ"ע פוסק כך.
¹²⁵ צ"ע איך מסיק הש"ך.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(7) מכאן אתה למד כו' - פירוש ממ"ש לפני זה בסעיף ב' דדוקא כשנשארו שנים הוא דאינו משלם אלא מחצה כיון שהוא קל לשנים ואינו פושע גמור, הא אילו נשאו אחד הוה פושע גמור וחייב לשלם כולו (סמ"ע) ¹²⁶.

(ה) הסבל ששבר חבית של יין לחנוני(ט) ונתחייב לשלם(י), והרי הוא שוה ביום השוק ד' ובשאר ימים ג', אם החזירו ביום השוק חייבים להחזיר חבית של יין או ישלמו לו ארבע, והוא שלא היה לו יין למכור ביום השוק, אבל אם היה לו יין, מחזירין לו שלשה. ואם החזירו לו בשאר ימים, מחזירין לו שלשה ומנכין לו בכל זמן טורח שהיה טורח במכירתה ופגם הנקב שהיה נוקב החבית(יא), וכן כל כיוצא בזה: הגה - גם זה ל' הרמז"ס ודעתו, אבל רוב המפרקים חולקים(יב) וסבירא להו צהפך שאם שבר ששאר הימים משלם ג', ואם שבר ביום השוק, אם זא לפורעו ששאר הימים כריך ליתן לו ארבע ואינו נפטר אם רוכה ליתן לו חבית אחר של יין(יג), אבל אם זא לפורע ביום השוק יכול להחזיר לו חבית אחר של יין, והוא שאין לו יין אחר למכור בשוק, אבל אם יש לו יין אחר הרי הוא אצלו כשאר ימים וכריך ליתן לו דמי היין(יד):

(8) הסבל ששבר חביות של יין כו' - כלל דבריו דס"ל שלעולם הולכין אחר זמן החזרה, ואף על גב דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה, מ"מ לא מיקרי גזלן, ואין עליו לשלם אלא מה שקלקל בפשיעה, ואין לו להחזיר אלא חביות יין והרי מחזיר הם או דמיהן, ושיטת הרמ"א היא דהולכין אחר שעת השבירה, והוא, באם שברו ביום השוק דהיה שוה ד' ובא לפורעו בשאר הימים צריך ליתן לו מזומנים ד', ואינו נפטר בחזרת חביות יין ולומר לו המתינו ומכרוהו ביום השוק, אבל בהחזרת חביות יין נפטר בכה"ג (סמ"ע), וי"א שאם במקום כספים הוא מחזיר חבית יין, אע"פ שאינו שוה עתה רק כמו המעות זה מספיק (ש"ך). וי"א אפילו שהשבירה הוי בשאר יומי אלא דאפילו הכי כי אהדרו בתר יומא דשוקא הראשון מהדרי חמשה משום דאמר חנונאה אילו הוי גבאי ביום השוק מזבנא ליה בחמשה. כיון דלקמיה חזי וביום השוק שוי חמשה אית ליה ביה הוה דינא דגרמי ¹²⁷ בחמשה ומשלם חמש. והא דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה אף על גב דאייקר בשעת התביעה, היינו היכא דלא נודע בשעת הגזילה אם יתייקר אח"כ, אבל היכא דידוע היוקר דלקמיה כי הכא דביום השוק שוה חמשה אזלינן בתר יוקרא דלקמיה דהו"ל גורם למזון ¹²⁸ (קצה"ח). וי"א מדנקט הסבל ששבר חבית יין ולא נקט סתם מי ששבר חבית יין, משמע דלא שייך דין זה רק בסבל. והטעם נראה, כיון דמיירי ששברו בפשיעה כמ"ש לקמן ס"ק (י), ומבואר בסימן קע"ו סעיף י"ד בהג"ה דשותף שמכר קודם זמנו דהוי פשיעה דחייב לשלם לחבירו מה שנתייקר אח"כ, דומה לפועל דחייב לשלם מה שהיה יכול להרויח, ועי' סי' ש"ו סק"ו?, משום הכי חייב לשלם הכא ג"כ כשפשע בדבר שדרכו להחזיק עד הזמן כפי השער. ולכך אם בא לשלם לו ביום השוק הראשון צריך ליתן לו חבית יין או ליתן לו ארבעה מה שהיה יכול להרויח. ומ"ש המחבר כשמחזיר לו בשאר ימים דאינו משלם לו רק ג', היינו כשמחזיר לו קודם יום השוק הראשון אז נפטר בג', כיון דבזמן זה יכולין לקנות חבית יין כיוצא בזה בג', ואין הפסד לחנוני, שהסבל יאמר לו אם תצטרך לייך תוכל לקנות בסך זה. אבל כשמחזיר לו אחר יום השוק, אין סברא כלל שיפטר בג', כיון שכבר נתחייב ביום השוק להחזיר לו ד', וכי משום שהוסיף פשע ועיכב המעות שנתחייב לו אצלו עד אח"כ יפטור עצמו בפחות (נתה"מ ¹²⁹).

(9) ונתחייב לשלם - ר"ל כגון ששברו בפשיעה באופן שחייב לשלם (סמ"ע).

(10) ופגם הנקב - זה הפושע שמשלם לו דמי היין ודמי החבית מנכה לו מדמי "היין" כשיעור הטורח שהיה לו במכירתו, ומדמי "החבית" מנכה לו פגם הנקב, דהא אילו לא

¹²⁶ לא הבנת מסכנת הסמ"ע הבא?

¹²⁷ עי' לקמן הערה 163.

¹²⁸ הוא מוסיף: , א"כ אם תפס חנוני נראה דלא מפקינן מיניה עד דמשלם חמשה, ועיין מ"ש

בסימן קע"ו סק"ז, וצ"ע למה?

¹²⁹ ולפי דבריו אין מח' מחבר רמ"א, וכן הוא בש"ך לקמן ס"ק (יב)

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

שברה לא היה יכול למכור היין אם לא שהיה צריך לנקוב תחילה החבית, וחבית שיש לה נקב אין שוה כ"כ כמו החבית שלמה, שחבית שלמה ראויה לכל דבר משא"כ זו (סמ"ע).⁽²¹⁾ אבל רוב המפרשים חולקין כו' – שיטת המחבר מיירי ששברוה דוקא בשאר יומי וא"כ לענין הדין אין מח' מחבר רמ"א (ש"ך).⁽²²⁾ ואינו נפטר אם רוצה ליתן חבית כו' - אם נשאר לו יין מיום השוק ששבר בו, הרי זה נפטר כשהחזיר לו חבית יין, שהרי לא מצי למימר אילו היה בידי הייתי מוכרו, אלא שאינו נפטר בנתנת ג' כיון שהיה שוה ד' ביום השבירה (סמ"ע).⁽²³⁾ אבל יש לו יין אחר כו' - היינו דוקא בדקנה היין זה אחר זמן השבירה, ואז אמרינן כיון דהיתה החבית שוה ד' ביום השבירה ועכשיו ביום התשלומין יש לו יין ואינו יכול למכור גם זה, משו"ה צריך ליתן ד' דמי היין, אבל אם נשאר יין זה שבידו עתה מיום השבירה נפטר בהחזרת חבית יין (סמ"ע).⁽²⁴⁾

(1) ש"ש, כיון שכלה זמנו כלתה שמירתו, ואפילו היא עדיין בביתו אינו עליה אלא ש"ח¹³⁰:

סימן שה - שומר שכופר או שטוען נאנס או נגנב:

(א) שומר שכר דינו כש"ח לענין אם כפר או טענות אחרות שביניהם, כגון אם אמר לו: נשתמשת בחפץ וקלקלתו, וכיוצא בזה, נשבע היסת ונפטר. ואם השומר טוען שנאנסה, אם במקום שעדים מצויים, יביא עדים ויפטר, או ישלם, ואם אין מצויים, ישבע שהיא כדבריו, ויכלול בשבועתו שלא שלח בה יד ושאינה ברשותו(א), ואם טוען: נגנבה, או אפילו שאומר: פשעתי בה והריני משלם, משביעין אותו שאינה ברשותו(ב):

(8) שלא שלח בה יד ושאינה ברשותו - אף על גב דכבר נשבע שהוא כדבריו והיינו שנאנסה מידו או מתה, מ"מ צריך לישבע שאינה ברשותו, משום דאם שלח בה יד כבר נתבאר בסימן רצ"ב ס"א ורצ"ד ס"א שמאז עומדת ברשותו אפילו לענין אונסין, והכי קאמר, ויכלול בשבועתו שלא שלח בה יד ואז אינה ברשותו, ועיין מה שכתבתי לעיל בסימן רצ"ה בסעיף ב' בסמ"ע סק"ה עוד מזה? ? (סמ"ע).

(2) ואם טוען נגנבה או אפילו שאמר פשעתי והריני משלם כו' - האי הריני משלם, קאי גם אטען נגנבה, דהא שומר שכר דינו שחייב לשלם בגניבה ואבידה (סמ"ע).

(ב) נגנבה בלסטים מזויין(ג) והוכר הגנב, צריך לפרוע לבעל הבית, והוא יעמיד הגנב בדין. ואפילו אם נשבע כבר ונפטר קודם והוכר הגנב, כיון שנמצא הגנב צריך להעמידו בדין והוא יפרע לבעל הבית:

(3) נגנבה בלסטים מזויין כו' - וכן הוא בש"ח ע"י סי' רצ"ד ס"ו ועיי"ש בסמ"ע ?? (סמ"ע)¹³¹.

(ג) היו הבעלים עמו במלאכתו בשעה שמשך החפץ לשמור(ד), פטור אף מפשיעה, כמו שנתבאר בדיני ש"ח:

(7) בשעה שמשך כו' - ע"י סוף סי' רצ"א (ס"??) דבשעה שמשך דהיינו בתחילת ענין מלאכת השמירה והדומה לו בעינן שיהא עמו, ואז לא איכפת לן אף אם אח"כ בשעת אבידה לא יהיה עמו ופטור, משא"כ איכפא (סמ"ע).

(ד) קבל עליו ש"ש להתחייב אף באונסים(ה), או שהתנה ליפטר מגנבה ואבידה ומשבועה(ו), הכל לפי תנאו. (אמר סתם: על מנת שלא לתחייב צלחתו, פטור אפילו מפשיעה(ז)):

¹³⁰ סמ"ע: בשו"ע ישן בדפוס ויניצאה כתב כאן עוד דין שומר שכר שכלה זמנו כלתה שמירתו ואפילו היא עדיין בביתו אינו עליה אלא שומר חנם. ובשו"ע דפוס קראקא השמיטו משום דכתבו המחבר לקמן סוף סימן שמ"ג, ושם הוא מקום מקורו שנלמד מדין שואל.
¹³¹ סמ"ע הבאה בא לחלוק על המחבר שזה סתירה בדבריו? ולא מתרץ?

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(ה') קיבל עליו שומר שכר כו' - ע"ל סי' ס"ו ס"מ¹³² וצ"ה ס"א בהג"ה¹³³ ורצ"א סכ"ז וש"א ס"ד¹³⁴ ודו"ק ורצ"ד ס"ה ורצ"ו ס"ה¹³⁵ (ש"ך), ואם הוצרך השומר שכר ליתן משכון לא מהני תנאו בלא קנין, דהא דמתחייב אף בדברים, הטעם הוא משום דבההיא הנאה דנפיק עליה קלא דמהימן הוא גמר ומשעבד נפשיה, והכא לא שייך טעם זה, דהא קמן דלא הימניה (פ"ת).

(ו) ומשבועה כו' - ואז מפסיד שכרו המגיע לו (ש"ך).

(ז) אמר סתם על מנת כו' - שומר שכר או שואל שאמרו מעיקרא איני מקבל אחריות עלי פטור מכלום, אפילו שומר חנם לא הוה, ודוקא בדאמר מעיקרא כן מהני בלא על מנת, משא"כ אם קיבל השמירה מעיקרא צ"ל אח"כ על מנת (סמ"ע), וי"א אחר שכבר קבל השמירה ע"מ נמי לא מהני (ש"ך), עי' מ"ש בסימן ע"ב סק"ד (קצה"ח).

(ח) שומר שכר שמסר לשומר אחר, נתבאר משפטו בסימן רצ"א(ח):

(ט) נתבאר משפטו בסוף סימן רצ"א - ע"ש מסעיף כ"א ואילך (סמ"ע).

(י) האומר לחבירו: שמור לי ואשמור לך, (י"א דהוא הדין השאילני ואשאילך(ט)), הרי זה שמירה בבעלים(י). אמר ליה: שמור לי היום ואשמור לך למחר(יא), השאילני היום ואני אשאילך למחר, שמור לי היום ואשאילך למחר(יב), השאילני היום ואשמור לך למחר(יג), כולם נעשו שומרי שכר זה לזה: הגה - וי"א (דהשאילני ואשאילך) ושמור לי ואשאילך או השאילני ואשמור לך, חפילו נחל יומא, הוי שומר שכר ולא מקרי שמירה צבעלים¹³⁶(יד).

(יז) ויש אומרים דהוא הדין השאילני ואשאילך - הטעם, דהמשאיל הוא במלאכת השואל לשמור לו כלי המושאל לו (סמ"ע), קשה למה כתב בשם י"א שהרי גם המחבר סובר כן ממ"ש אח"כ השאילני היום ואני אשאילך למחר נעשה ש"ש אלמא אחת הוי שמירה בבעלים (ש"ך).

(יח) הרי זה שמירה בבעלים - ראובן הביא לו שמעון עשרה משקלי זהב שיעשה לו מהם אצעדה אחת וכו', ושמעון מסייע בהתכתו כו', ובבואו ליקח האצעדה לא נמצאת ולא נודע מה היה לו כו'. מצד מה שנתעסק עמו במלאכה נראה פשוט דהוי שמירה בבעלים וכו', א"כ דבר פשוט הוא דהוי פשיעה בבעלים לפטור, ונראה דאע"ג דשמירה בבעלים פטור אפילו מפשיעה, אבל שכרו מיהא מפסיד, היינו דוקא היכא דנתן לו שכר לשמור א"כ כל שלא שמר כראוי אפילו שאין בו דין שמירה אבל שכרו מיהא מפסיד כיון שלא עשה מלאכתו ששכרו לכך לשומרו כתורת שומר שכר, אבל אומן שנוטל שכר עבור מלאכתו אלא דהוא ממילא שומר שכר כמו שוכר כיון דנהנה (עי' ש"ו ס"ק א'¹³⁷), וא"כ כיון דעשה מלאכתו מלאכת אומן ונאבד בענין שהוא פטור כגון שהיה בעלים עמו א"כ הו"ל כמו חזרה ליד בעלים וכאילו נאנס דהו"ל כמו חזרה ליד בעלים וצריכין לשלם שכרן (קצה"ח), וי"א שאין צריך לשלם דמי שכירות (נתה"מ).

(יט) ואשמור כו' - עי' לעיל ס"ק (ד), דבעינן שיהא עמו בתחילת השמירה של זה שאבד (סמ"ע), וה"ה ביום א' ושעות מחולקות (ש"ך).

(כ) שמור לי היום ואשאילך למחר כו' - הא אמר לו שמור לי היום ואשאילך מיד או השאילני ואשמור לך מיד הוה שמירה בבעלים, וכן כל שתלה השמירה או השאלה בענין אחר שאמר אשאילך בתנאי שתשמור לי או השאילני בתנאי שאשמור לך כנגדו, מיהו באומר לו השאילני היום ואשמור לך למחר, לאו עמו מיקרי, דעמו משמע מיד בשעת התחלת שאלה (סמ"ע), השאילני ואשאילך ודאי אתי כפשוטו בבת אחת דומיא דשמור לי

132

133

134 שזה דווקא בקנין

135 כאן לא צריך קנין, ואיתא שכל תנאי בממון או בשבועת ממון קיים עיין בתשו' ר"י לבית לוי סימן ס"ח סוף ד' קמ"ט ובתשוב' ה' לב ס"א דף קנ"ה

136 ויש אומרים דשמור לי כו'. עיין בספר א"א דף ק"ד ועיין בתשוב' רשד"ם סי' ל"ד (ש"ך).

137 לא מצאתי למה שצ"יין.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

ואשמור לך, וא"כ בשעה שזה מחויב לשמור לו כלי השואל גם חברו מחויב לשמור כלי משאיל והוה שאלה בבעלים, ושמור לי ואשאילך נמי מובן שהרי מיד שזה מקבל הכלי לשמור, זה מחויב להשאיל לו הכלי, נמצא שזה הכלי של משאיל, הרי הוא כאלו הוא של השומר, וכל היכא דאיתיה ברשותא דהשומר איתיה, ובעל הכלי צריך לשמור לו כדי להשאילו, נמצא נעשה בעל הכלי שהוא המשאיל שומר, וכן בהשאילני ואשמור לך ומיירי שמשאילו אח"כ דאלו היה מוסר לו כלי השואל מיד א"כ אינו שוב עמו במלאכתו, וזה בכלל היום ולמחר. מיהו בשמור לי היום ואשאילך למחר כיון דאינו חייב להעמיד לו כלי השואל עד למחר, לא חל על המשאיל תורת שמירה עד למחר, שהרי הכלי הוא שלו ולא הוי שמירה בבעלים (ש"ך), וי"ח, דמה הפרש בין מיד בין למחר, דלמחר ג"כ מחויב המשאיל לשמור לו עד למחר כדי להשאילו. לכן נראה דהיינו טעמא, ד"ואשאילך מיד" הכין עצמו למלאכה להושיט לו דבר הנשאל כמו בהשקיני מים, משא"כ בואשאילך למחר שלא הכין עצמו למלאכה עד למחר. אמנם לכו"ע לא נפטר מטעם בבעלים רק השומר, אבל השואל ודאי דחייב כשאמר השאילני ואשמור לך, דנגדו לא הוי השומר בעליו עמו דהא הבעלים אינן עושין להשומר מאומה (נתה"מ).

(ט') השאילני היום כו' - ואם א"ל השאילני ואניח לך משכון הוי שואל וחיוב באונסים (ש"ך). וי"א שדין זה קשה לכאורה, דהא שמירה בבעלים הוא, וע"כ צ"ל דמיירי ששאל ואח"כ הניח לו המשכון דלא נשתעבד בשמירה בשעת מעשה (נתה"מ).

(ט') ויש אומרים דהשאילני ואשאילך - והטעם, כיון דמה ששמרו הוא רק לעצמו דהרי כל הנאה שלו (נתה"מ), וי"א שכל שאלה תמורת דבר הוה שומר שכר, ואפילו בשמור לי בשכר היום ואשמור לך בחנם למחר ונגנבה או נאבדה פרה דחנם, מיקרי שכר מה שחבירו ישמור לו בשכר שהרי לא היה מסכים תמורת השכר ללא השאלה (קצה"ח¹³⁸).

(ז) אמר לו: השאילני גלימא שלך שהיא קלה וטול שלי שהיא כבדה(טו), ובאו לסטים ונטלו האחת, הנשאת היא של בעל ראשון(טז): הגה - דהוי ליה השאילני ואשאילך דהוי שאילה צעלים. מיהו אם אין הדברים השאלים ציד השואלים, אלא ציד אחרים, כגון פראוון הניח המשכון ציד לוי צעד שמעון ושמעון השאיל דבר לראוון, לא מקרי שאילה צעלים, דהא אין שמעון שומר לראוון, והוה שומרי שכר זה לזה:

(טז) שהיא כבדה - פירוש, והוא היה חזק יותר לנושאה עליו או שהיה רוכב גמל (סמ"ע).
(טז) הנשאת היא של בעל הראשון כו' - ואינו יכול זה שהיה בידו לעכבו בשביל מה שאבד לו השני, דהרי פטור מאבידתו אף שהוא שואל, כיון דהשני היה עמו במלאכתו שהיה ג"כ שואל ממנו (סמ"ע).

(ט') כגון שראוון הניח משכון כו' - אם עשה כן מעצמו ולא תלה זה בזה הוה שמירה בבעלים¹³⁹ (סמ"ע), וי"א דאין חילוק בכך אלא אפי' תלה זה בזה כיון דאין המשכון בידו א"כ אינו שומר עליו (ש"ך).

סימן שו - האומנים שומרי שכר, ואם קלקלו, וטבח שנבל:

(א) כל האומנים שומרי שכר הם(א). וכלם שאמרו: טול את שלך והבא מעות, או שאמר ליה האומן: גמרתיו(ב), ולא לקחו הבעלים הכלי, הרי האומן שומר חנם. אבל אם אמר האומן: הבא מעות וטול את שלך(ג), עדיין הוא שומר שכר, כמו שהיה. (ואם אמר: טול את שלך ואיני שומרו עוד, פטור(ד)):

(ח) כל האומנים שומרי שכר הן - דוקא באומן דקבלנות קאמר דהוי שומר שכר, משא"כ פועל שכיר יום, כיון דהשכירות שנותנין להן אינה בשביל השמירה אלא עבור המלאכה שמתקנין ועוסקיין בו, אלא שבהנאה שנתנו לו לתקן ולא לאחר באותה הנאה מחשב

¹³⁸ סק"ג נכון?
¹³⁹ נכון?

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

לשומר שכר, והנאה כזו אינה שייכא כי אם בקבלן שמניח אותה המלאכה בידו עד גמרו ונתנו לו שכרו, משא"כ שכיר יום שהיום נותן לזה ומחר לאחר, וכל כהאי גוונא אין שייך לומר בו בהנאה שנתנו לו כו', דהא לא נתנו לו אלא עבור שנזדמן לפניו זה, והא ראייה שלמחר יתנהו לאחר. ועוד יש לחלק, דסתם קבלן עושה המלאכה בביתו ושייך בו שמירת הכלי מגנבים מביתו, משא"כ בשכיר יום דמסתמא הוא עושה המלאכה בבית הבעלים ואין השמירה עליו (סמ"ע), וי"ח שכל אומן בין בקבלנות ובין בשכיר יום, בין בביתו בין אצל בעל הבית, מטעם שזהו שכרו שמשתכר במה שנותן לו מלאכה ליטול שכרו (ש"ך), כל האומנין שומרי שכר. בסמ"ע (סק"א) מחלק בין קבלן לשכיר יום ע"ש. ובש"ך (סק"א), עיין מ"ש בסימן ע"ב סק"ד (קצה"ח). אף דבעינן משיכה בשומרין (עי' סימן רצ"א סעיף ה'), מ"מ נראה דבשוכר הוי התחלת השימוש קנין הן לענין חזרה הן לענין חיוב אונסין (נתה"מ). ויש שלא מחלקים בין קבלן לשכיר יום, עכ"ז אם עושה מלאכה אצל בעל הבית לא חשיב שומר שכר, דלאו משום הנאתו קאי שם, דבלא"ה ברשותיה דבעל הבית הוה קאי ועומד. וכהאי גוונא לא הוי אפילו שומר חנם. והא דאומן כשומר שכר, ל"ד משום דתפיס ליה אאגריה, אלא אפילו שהקדים לו שכרו דתו לא שייך לומר דתפיס ליה אאגריה, אפ"ה חייב כשומר שכר כיון שמשתכר במה שהוא עומד אצלו, וי"ח שכל שהקדים לו שכרו אינו כשומר שכר, ודוקא גבי אומן אינו כשומר שכר באם הקדים לו שכרו, מטעם דלא חשיב שלהנאתו עומד אצלו, שהרי היה יכול לעשות המלאכה בבית בעל הבית, אבל בעל עגלה שכל אומנותו להוליך הסחורה על עגלה שלו ממקום למקום וע"י זה משתכר, בודאי דחשיב שלהנאתו עומד אצלו כמו גבי שוכר, ולכן הוי כשומר שכר גם בהקדים לו שכרו. וי"א באומן ממש, אם הקדימו לו שכרו אחר שמשך החפץ, פשוט ג"כ דחייב כדין שומר שכר, אך אם הקדימו לו שכרו קודם שמשך החפץ יש להסתפק בזה אי הוי כשומר שכר. עוד, אם נתן כלי לאומן כדי לראות צורתו ולעשות לו כלי אחר כמותו, לא הוי כמו פקדון, אלא שומר שכר שהרי אילו לא היה מראה לאומן הכלי לא היה יודע לעשות אחר כמותו, נמצא השכר שקיבל בעשיית הכלי הוא בשביל הכלי הוא שנתן לו, וא"כ הוה ליה החפץ ההוא כמו החפץ עצמו שנוטל שכר על עשייתו ונמצא זה וזה שוין, והוי שומר שכר כל זמן שלא הודיע האומן לבעל הכלי שכבר צייר בדעתו ציור הכלי ההוא ואינו צריך לו עוד, אך לאחר שהודיעו שאינו צריך לו עוד לראות בו, אם אח"כ הניחו בידו, מההיא שעתא לא הוי אלא שומר חנם (פ"ת).

(ב) טול את שלך והבא מעות או שאמר ליה גמרתיו כו' - 140.

(א) הבא מעות וטול כו' - דבזה גילה דעתו שרוצה לעכב הכלי בידו עד שיתן לו תחילה שכרו (סמ"ע).

(ד) ואיני שומרו עוד כו' - פירוש, ואפילו שומר חנם לא הוי, דהא גילה דעתו שאינו רוצה להיות בשמירתו כלל. אבל אם הקדים לומר הבא מעות וטול את שלך ואיני שומרו עוד, מזה לא איירי כאן, אלא גם בזה אמרינן דלא אמר טול את שלך ואיני שומרו עוד אלא אחר שיביא המעות, ואז הוה שומר שכר (סמ"ע).

(ב) נתן לאומנים לתקן, וקלקלו, חייבים לשלם. כיצד, נתן לחרש שידה(ה), תיבה ומגדל, לקבוע בהם מסמר, וישברו, או נתן לו עצים לעשות מהם שידה, תיבה ומגדל, ונשברו אחר שנעשו, משלם לו דמי שידה, תיבה ומגדל, שאין האומן קונה בשבב כלי(ו) ע' בא"ע סי' כ"ח סט"ו: הגה - הדנאי שקבל עליו לסתור הכותל וסצר האזנים או הזיק, חייב לשלם. היה סותר מלד זה ונפל מלד אחר, פטור, ואם מחמת המכה, חייב:

(ה) כיצד נתן לחרש שידה כו' - פירוש, לא מיבעיא כשהשידה תיבה כבר היתה עשויה ונתנה לו לתקן ושברה דחייב לשלם לבעה"ב, אלא אפילו לא נתן לו אלא עץ בעלמא והאומן תיקנו לכלי ואח"כ נשבר בידו דאומן, אפ"ה חייב לשלם לבעה"ב, דמיד שעשאו

¹⁴⁰ לא הבאתי דברי הסמ"ע ש"ך ונתיבות.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

האומן קנאו הבעה"ב ואין לאומן עליו אלא חוב בעלמא דמי שכרו, דאין אומן קונה בשבח הכלי דהיינו מה שנשבח העץ להיות עשוי ממנו הכלי שידה תיבה כו' (סמ"ע).⁽¹⁾ שאין האומן קונה בשבח כלי¹⁴¹ - וי"א שזה ספק אם אומן קונה בשבח כלי, ואז אינו חייב לשלם אלא דמי עצים, מיהו לענין איסור של כל תלין דבקבלנות עובר משום בל תלין, והוא הדין אם נגנב או אבד הכלי ממנו לאחר שעשאו והשביחו, ונרא' דפלוגתייהו הוי כשלא קבל עדיין האומן דמי שכירתו דאלו קבל דמי שכירתו ליכא למ"ד שלא יתחייב להחזיר דמי השכירות¹⁴² כשקלקל (ש"ך). הנותן טבלא לאומן לצייר בה ציורין ששוחקין עליו באיסקונדרי, ואסרה על בעלים בנדר אחר שציירה קודם שפרע לו שכרו, מאחר ואין אומן קונה בשבח כלי, אז אין לו בגוף כלום אלא שכר הוא דמחייב עלה בעל הכלי ואין לו כח לאסור הכלי. ואפילו אם היה האומן קונה בשבח כלי, היינו היכא שיש ממשות בשבח כגון שנותן לו עצים ותיקן כלי אבל הכא לא עשה אומן אלא ציירה בסימנין ואין בזה ממש, וכן בצביעת צמר אינו קונה. וי"ח, והעיקר שכל אומן קונה בשבח כלי אינו קונה כל הכלי אלא בשבח כלי (עי' לקמן &), ובצבע לא שיבח הכלי כיון דאינו אלא חזותא והו"ל כמי שאינו ומש"ה אין לו מה לאסור, ואפשר שצבע בצמר הוה ספק, ולכן ספק ממונא לקולא ואין לו בממונא כלום (קצה"ח), וי"א דכל שהאומן קונה בשבח כלי אפילו השבח הוא ע"י דבר שאין בו ממש גמור, כגון שנתן לו בגד לרכוכי, קונה בהכלי בערך השבח שנשבח, כגון שמקודם היה שוה מנה וע"י השבח שוה ק"ן, יש לו שלישי בהכלי, ואין הצבע בלבד שלו רק שקונה שיעור שבח בהכלי, מ"מ כשלא קלקל, שבחא דהבעה"ב הוא, דהא אדעתא דהבעה"ב אשבח, ולא אמרו אומן קונה רק לענין אם הזיקו, שאין דעתו של האומן להשביח לצורך בעל הכלי לחייב עצמו בתשלומי נזקו, ולענין שיש לו קנין על גוף השכירות, והיינו קנין שיעבוד כמו משכנו שלא בשעת הלואה, ולפ"ז בודאי דאין יכול האומן לאוסרו על הבעה"ב כשפורע לו, דכל זמן שלא קלקל שבחא דהבעה"ב הוא. והיכן דסמנין דאומן במה נקנו להבעה"ב ופשר הדבר דהצבע דבר שאין בו ממש הוא ויצא מרשותו וזכה בו בעל הכלי (נתה"מ). האי שבחא דבעל הבית הוא והא דאומן קונה בשבח כלי אינו קנין גמור להיות כשלו ממש אלא קצת קנין הוא דאית ליה בגויה לקדושי אשה, כמו בע"ח דקונה משכון לקדושי אשה והלוה יכול לסלקו בעל כרחו ותו לית ליה במשכון ולא מידי, וה"ה ה"נ בשבח הכלי עד שיסלק לו דמי שכירות אית ליה קנין לקדושי אשה ולנזקין דהיינו אם הזיק אין לו לשלם בעד השבח. ודע דכל מה שקונה אומן בשבח אינו אלא עד דפרע לו דמי שכירותו, אבל מכי פרע דמיו שוב אין לו לאומן בשבח כלום וממילא שבחא דבעל הבית, ונראה דה"ה אם התנדב האומן לתקן לו כלי בחנם דליכא דמי שכירות א"כ הרי מעולם לא קנה בשבח כלום כיון דאין לו בשבח עד שיתן לו דמיו וזה שהתנדב בחנם הרי כאילו כבר נתקבל דמיו, ואין לו כח לקדש בו אשה וכן בהזיקו חייב כיון דליכא דמי שכירות ממילא לא קנה בשבח כיון דאינו לוקח גמור אלא מקצת קנין עד שיפרע לו דמיו וזה כבר קיבל דמיו והו"ל כאומר התקבלתי. וכן אומן שמתקן בדמי שכירות ובעל הבית פורע לו דמיו אפילו בעל כרחו ממילא שבחא דבעל הבית דאין צריך קנין חדש מן האומן לבעל הבית כמו בלוה שיוכל לפרוע בעל כרחו למלוה דמי משכנו. אפילו חרש שוטה וקטן יוכל לסלק דמי שכירות ואין צריך דעתן כיון דהוא אפילו בעל כרחו. גם בגניבה ואבידה חייב אפילו אחר שקיבל דמי שכירותו דכיון דאומן דהוי שומר שכר לאו משום הנאה דתפיס ליה אאגריה אלא משום דשוכר הוי שומר שכר, וא"כ לעולם הוי שומר שכר אפילו אחר שקיבל שכירותו כיון דכבר קיבל הנאה מזה החפץ עד שיאמר לו טול את שלך דאז כלתה שמירתו, אבל כל זמן שלא אמר לו טול את שלך אפילו קיבל דמי שכירותו עדיין שומר שכר הוא עליו. קודם שפרעו דמי שכירות הוי שבחא לאומן א"כ מעולם לא נעשה שומר שכר על השבח, דהא דחייב בכלי אחר שפרעו היינו משום הנאת פרוטה דהיה לו בתחלה, אבל בשבח דבתחלה לא נעשה שומר כיון דאפילו הזיק פטור

¹⁴¹ לא הבאתי דברי הסמ"ע
¹⁴² הקצה"ח מגיע שצ"ל השידה.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

ואחר שפרעו כלתה הנאה זו, ומש"ה ראוי שיפטור בגניבה על השבח בין קודם שפרעו בין אחר שפרעו, אלא שהיה צריך להחזיר דמי השכירות דלענין זה נעשה שומר גם על השבח שיתחייב בגניבה ואבידה נגד דמי השכירות דהיינו להפסיד השכירות, וא"כ אפילו אחר שפרע צריך להחזיר השכירות כשנגנב או נאבד, ועדיין צ"ע (קצה"ח).

⁽¹⁾ בשבח כלי – כנ"ל אם לא נתקלקל שבחא דבעה"ב, כיון שהשביח אדעתיה דהבעה"ב, רק לענין אם קלקל אמרינן אומן קונה מטעם דאין דעתו של אומן להקנות להבעה"ב כדי לחייב עצמו, וכן לענין שיהיה קונה כנגד דמי השכירות, היינו קנין שעבוד כמו במשכנו שלא בשעת הלואה, ולא קנה קנין גמור כנגד דמי השכירות. ואפילו אם אומן קונה, בנאנסו חייב בשכירות, ומכ"ש כשנתן לו השכירות דא"צ להחזיר, ובגניבה ואבידה בלא"ה חייב דהאומנין שומרין שכר הן. ובאומן שעשה בחנם נראה ג"כ דאינו חייב כשקלקל למאן דס"ל דאומן קונה, דאין דעתו של האומן להשביח אדעתיה דבעה"ב לחייב עצמו בהיזק. והנה בקרקע כהאי גוונא ששכרו לבנות בית וקלקלו אחר שהשביח, ג"כ יש לומר בו אומן קונה בשבח הקרקע, דגם בקרקע בעינן שהאומן יקנה לו השבח (נתה"מ).

⁽²⁾ נתן צמר לצבע והקדיחו יורה(ח), נותן לו דמי צמרו(ט). צבעו כעור(י), או נתנו לו לצבעו אדום וצבעו שחור, שחור וצבעו אדום, נתן עצים לחרש לעשות מהם כסא נאה ועשה כסא רע או ספסל, אם השבח יתר על ההוצאה(יא), נותן בעל הכלי את ההוצאה, ואם ההוצאה יתירה על השבח, נותן לו את השבח בלבד. (ומה שהיה ראוי להסציח(יב) חילו לא שניה הוא ככלל הקרן, והסציח(יג) והסולחה(יד) כלל זה). אמר בעל הכלי: איני רוצה בתקנה זו אלא יתן לי דמי הצמר או דמי העצים, אין שומעין לו. וכן אם אמר האומן: הא לך דמי צמרך או דמי עציך ולך, אין שומעין לו, שאין האומן קונה בשבח כלי שעשה:

⁽³⁾ והקדיחתו יורה - פירוש, שהרתחתו יותר מדאי ומכח זה נשרף ונתקלקל ולא היה בו שבח מעולם (סמ"ע).

⁽⁴⁾ נתן צמר כו' נותן לו דמי צמרו - דוקא שהקדיחתו יורה קודם שנפל בו הצבע, אבל לאחר נפילה, שהשביח נותן לו דמי צמרו ושבתו (ש"ך), עיין לעיל ס"ק (ו) שזה הוי ספיקא דינא ואינו נותן לו רק דמי צמרו. אמנם זה דוקא כשהסממנין של פועל, אבל אם הצמר והסממנין הן של בעל הבית וצבע אגר ידיה הוא דשקיל, לכו"ע אין האומן קונה בשבח כלי (נתה"מ).

⁽⁵⁾ צבעו כעור - פירוש, שצבעו כשיורי צבע מהפסולת שנשאר בשולי היורה (סמ"ע) ⁽⁶⁾ אם השבח יתר על ההוצאה כו' - היינו אם הבעל הבית נתן להצבע צמר שוה י' דינרים והצבע הוציא בסמנין ובשאר הוצאה י' דינרין, אם הצמר כמו שהוא צבוע שוה יותר מעשרים, היינו שבח יתר על ההוצאה, ונותן לצבע ההוצאה דהיינו י' דינרים, ואם הוא שוה י"ח דינרין אינו נותן להצבע אלא השבח דהיינו ח' דינרין (סמ"ע).

⁽⁷⁾ ומה שהיה ראוי להשביח - שאם נתן הבעל הבית להצבע צמר וסמנין שוין י' דינרין וקצב לו שכר י', ואילו צבעו כמו שאמר לו היה שוה כ"ה, אין לו לצבע כלום אא"כ שוה יותר מט"ו, שאותן ה' דינרים שהיה משביח הן בכלל הקרן, לפיכך אם השבח יתר על הוצאה [יציאה קרוי להשכר שהיה עליו להוציא וליתנו להצבע אם היה צבועו כמו שאמר לון כגון שהשביח בין הכל כ"ו, נותן לו י' דהיינו היציאה, ואם היציאה יתר על השבח כגון שאינו שוה אלא כ"ד, נותן לו את השבח דהיינו ט', ואם אינו שוה אלא ט"ו [וכ"ש פחות] לא יתן לו כלום, שונה מיורד לשדה חבירו, דכיון דנותן לו לצבוע כל מה שהוא עתיד להשביח חשוב כאילו כבר השביח. ואומן שפשע ושינה חייב לשלם לו הכל, ואפילו הוציא הצבע הוצאות אפ"ה אינו נוטל האומן אפילו כדי הוצאתו עד שיטול הבעל הבית תחילה שיעור שבח הראוי, וצ"ע למה הרמ"א לא כתב בלשון "וי"א" (סמ"ע), וי"א שמאחר והמחבר אין הכרח שחולק על שיטת הרמ"א לכן לא הביאו בלשון "וי"א", ועכ"ז עיקר המחבר (ש"ך), וי"א העיקר כדברי הסמ"ע. האי מאן דיהיב זוזי לחבריה ופשע ולא זבין ליה משלם ליה כדקא אזיל אפרותא דזול שפט, אע"פ שלא קיבל עליו בפירוש, כיון שנתן לו מעותיו וסמך עליו חייב לשלם, דבהאי הנאה דסמך עליו ואלמלא הוא היה לוקח ע"י אחרים נשתעבד מדין ערב, וזה ענין שכירות פועלים שחייבין לשלם להבעלים מה שמפסידין בחזרתן, וכן הבעל הבית לפועל, דכיון שסמכו זה על זה נתחייבו זה לזה וכו'.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

והוא מטעם דהוי כמקבל שדה והובירה דחייב לשלם (סי' שכ"ח ס"ב) מטעם דהוי כאם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא דחייב אפילו וכו'. ומסיק שם דאפילו אליבא דהלכתא אם נתן לו יין להוליך חייב לשלם לו מה שהפסיד ביום השוק, עי' סי' של"ג סקמ"ט¹⁴³. ולפ"ז בהך דלצבעו אדום וצבעו שחור מחויב הפועל לשלם לו מה שהיה יכול להרויח כיון שהיה בידו וסמך עליו, ולפ"ז היה מחויב לשלם הפועל החמשה שהיה יכול להרויח אפילו מביתו אף דליכא עכשיו שום שבח בהצמר כשצבעו שחור, ואפשר גם בצבעו שחור צמר זה אינו משלם מביתו כיון דאפשר להשלים עוד הריוח ע"י צביעת צמר אחר מחדש, ולא דמי כל כך להא דאם אוביר, ומ"מ מנכה לו משכרו, ואין הפועל נוטל שבח עד שנוטל מקודם הבעל הבית מה שהיה יכול להרויח בצביעת אדום, כיון דמ"מ לא דמי לשאר יורד שלא ברשות, דבשאר יורד שלא ברשות יש להבעל הבית שבח, משו"ה צריך ליתן להפועל עכ"פ ההוצאה שיעור שבח, משא"כ הכא דע"י השבח שהשביח הפועל הצמר בצביעת שחור לא השביח כלל להבעל הבית, דהא אדרבה הפסידו, דהא כשלא היה צבוע שחור היה יכול לצבוע אדום ולהרויח ה' זהובים, נמצא דהצביעת שחור אינו שבח להבעל הבית רק הפסד להבעל הבית (נתה"מ).

(ד) המוליך חטים לטחון, ולא לתת(ניג), ועשאן סובין או מורסן, נתן קמח לנחתום ועשאו פת נפולין(יד), בהמה לטבח, וניבלה, בשכר, חייבים לשלם דמיהם. ואם שחט בחנם(טו), אם היה טבח מומחה, פטור, ואם אינו מומחה, חייב(טז). (והטעמים שזקוקין הכרכשאות מן הכשרות, מקרי שכר, ואם נבלו חייבים לשלם(יז)):

(^{טז}) ולא לתת - פירוש, שדרך בעל רחיים לשרותן במים תחילה ולכתשן במכתשת להסיר קליפה החיצונה כדי שיהא הקמח או הסולת יפה (סמ"ע).

(^{טז}) פת נפולין - פירוש, נשבר ונופל כשאוהזין בו (סמ"ע).

(^{טז}) ואם שחט בחנם - ואין זכות הברכה הופך אותו לשומר שכר, כמו ששומר אבידה אינו שומר שכר מטעם מצות השבה אבידה גרדא, אע"פ שהתופס מצוה של אחר צריך לשלם לו (עי' ב"ק צא ע"ב ולקמן שפ"ב ס"א) (קצה"ח).

(^{טז}) אם היה טבח מומחה פטור - דכיון שהוא מומחה ואינו רגיל לבוא מכשול זה לידו, אמרינן דמזל דבעל הבהמה גרם לו שבא מכשול זה לידו, אבל שחטו בשכר חייב דה"ל ליהזר טפי (סמ"ע). מיקרי מומחה כששחט ג' פעמים עופות קטנים, והדיוט אפילו בחנם חייב דפושע הוא (ש"ך).

(^{טז}) שלוקחין הכרכשאות כו' - ואף על פי שאין לוקחין כלום מן הטריפה, כיון שאם לא היתה נטרפה היה נוטל נמצא זה שכרו, ועוד, הכרכשאות שנותנים לו מן הכשירות הן הן שכרו גם על הטריפות (סמ"ע), ומטעם השני הוי ש"ש גם על התרנגולים (ש"ך), עי' רכ"ז קצה"ח סק"א (קצה"ח).

(ה) במה דברים אמורים, שניבלה בוודאי¹⁴⁴. אבל אם עשה בה טרפות הפוסלה מספק,

כגון ששהה במיעוט סימנים, פטור. וכן אם מצא הסכין פגום, והוא בדקו תחלה, כיון דאיכא למימר בעצם המפרקת נפגמה(יח), לענין ממון לא מפקינן מספק: הגה - אף על גב דלנו נוהגין לחסרוניטו, אפילו הכי פטור מממון, וכן נראה לי. ואף על פי שיש מי שחולק(כ). ומכל מקום שכרו הפסיד, דלילמא צסכין פגום שחט:

(^{טז}) בעצם המפרקת כו' - פירוש, ואז טריפה מספק, והוא באונס, משא"כ אם נפגמה בעור הבהמה קודם שחיטה פושע הוא, דאילו הוה סכינו טוב לא היה נפגם דסכין טוב אינו נפגם מעור הבהמה (סמ"ע).

(^{טז}) ואף על גב דאנו נוהגין לאוסרו כו' כן נ"ל כו' - גם דעת המחבר כן, מדכתב לענין ממון לא מפקינן מספק, משמע אף על גב דלענין איסור אסרינן ליה מספק, והא דכתב מור"ם כן נ"ל, ר"ל שכן נראה לו להכריע להלכה נגד ה"יש מי שחולק" (סמ"ע).

¹⁴³ ועי' ריש סי' שלג הערה אריכות של מ"מ בנתה"מ בענין זו.

¹⁴⁴ לא הבאתי דברי הקצה"ח

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

(2) ואף על פי שיש מי שחולק בו – וכן עיקר, דכל היכא דנהגינן לאוסרו אף על גב דאינו אלא מכח חומרא, כיון שהוא מפורש בהדיא בהלכות שחיטה שביד השוחטים שלומדים מהן הלכות שחיטה השוחטים שבגבולין חייב לשלם, ומש"כ ספק נבלה אף על גב דאסור באכילה, לא מחייבינן לטבח לשלם, התם מיירי בספיקות שאינן מבוארים בהלכות שחיטה שביד הטבחים. והכל מטעם דה"ל לאסוקי אדעת' שיאסר השחיט' וה"ל להזהר בכה"ג (ש"ך), וי"א דאם עשה קלקול בשוגג בשהייה כל דהו דהו"ל היזק שאינו ניכר דפטור בשוגג, דכל שהוא מצד חומרא יתירא לא הוי כמתיו ראשה בסייף, דהיינו טעמא דטבח אומן שניבלה דלא הוי היזק שאינו ניכר ומשום דהו"ל כמתיו ראשה בסייף, אבל בשהייה כל דהו שאנו מחמירין אינו אלא לאכילה אבל השחיטה כשרה להוציא מידי נבילה, והו"ל היזק שאינו ניכר ופטור. אבל אם עשה קלקול בחומרא יתירא שאנו מחמירין בהגרמה ועיקור הו"ל היזק ניכר, א"כ אפילו מצד חומרא יתירא חייב דהו"ל ליוזר, ועי' ש"ך שס"ג סק"ז שאפילו שומר פטור בהיזק שאינו ניכר (קצה"ח). וי"ח וכמו שאם היתה מדאורייתא פסולה השחיטה שהיתה מקפדת התורה בכך, ודאי דהוה כמתיו ראשו בסייף, וה"נ כשהוא מדרבנן, דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון, ואפילו הוא מחומרת הגאונים כאיסור דרבנן דמי. ועוד, דדמי לדיין שאסר את המותר דחייב לשלם (עי' לעיל סימן כ"ה ס"א בהג"ה) מטעם כדי שידקדק היטב, ה"נ כן הוא בשוחט. (נתה"מ). אמנם בודק שניתק סירכות כדי להכשיר הבהמה ומחמת זה נטרף, נראה דפטור אפילו לכו"ע, דהא היזק שאינו ניכר הוא, דבשלמא בשחיטה כיון דלא שחט כראוי הוי השחיטה היזק ניכר, משא"כ בבדיקה אחר שכבר נשחטה הבהמה היזק שאינו ניכר הוא, ואינו חייב אלא במתכוין, והכא הרי נתכוין להכשיר ולא להזיק (נתה"מ), ועיין מה שכתבתי בפ"ת ליו"ד סימן י"ח סק"ו [דהיכא דלא ברי היזקא בשעת מעשה, פטור לכו"ע¹⁴⁵] (פ"ת).

(ו) המראה דינר לשולחני, ואמר לו: יפה הוא, ונמצא רע(כא), אם בשכר ראהו, חייב לשלם(כב) אף על פי שהוא בקי ואינו צריך להתלמד. ואם בחנם ראהו, פטור, והוא שיהיה בקי שאינו צריך להתלמד. ואם אינו בקי, חייב לשלם אף על פי שהוא בחנם, והוא שיאמר לשולחני: עליך אני סומך(כג), או שהיו הדברים מראים שהוא סומך על ראייתו ולא יראה לאחרים. (ויס' אומריס דאפילו סתמא נמי חייב(כד) ומכל מקום הסברא הראשונה נראה עיקר(כה)):

(כא) המראה דינר לשולחני – הן נחסר מחמת רעתו הן נמחק צורתו, הן שהעמידו צורה אחרת ונעשה בה פסול מחמת צורה (קצה"ח).

(כב) אם בשכר ראהו חייב לשלם – וי"א דהוה מח' ולכן לא מוציאין ממון מספק (ש"ך).
(כג) עליך אני סומך – ונראה דדין זה הוא רק ברואה בחנם, אבל בשכר ודאי חייב אפילו בלא אמר לו, וזה פשוט (נתה"מ).

(כד) דאפילו סתמא נמי חייב – טעמייהו, משום דכל המראה דינר לחבירו מסתמא אינו מראהו אלא כשבא לקבלו מהנותנו לו ואינו יודע אם הוא טוב, ועל פי זה קיבלו ופטור להנותנו לו (סמ"ע).

(כה) ומ"מ הסברא הראשונה עיקר – וכן עיקר (ש"ך), אמנם שמאים ששמו לבע"ח והוצרך לקבלו בחובו כפי שומתו, לא דמי למראה דינר לשולחני, דדין ב"ד יש להן וכטעו בדבר משנה דמי דפטורין מלשלם (נתה"מ) ועיין בתשובת חות יאיר סי' ס"ד מ"ש בזה ?? (פ"ת).

(ז) טבח שעושה בחנם וניבל, וכן שולחני שאמר: יפה, ונמצא רע, וכן כל כיוצא בזה, עליהם להביא ראיה שהם מומחים, ואם לא הביאו ראיה, משלמין:

(ח) הנוטע אילנות¹⁴⁶ לבני המדינה, שהפסיד, (ויס' אומריס דהוא הדין ליחיד(כו)), וכן טבח של בני העיר שנבל הבהמות, והמקוץ דם שחבל, והסופר שטעה בשטרות, ומלמד תינוקות

¹⁴⁵ נכון ?

¹⁴⁶ לא הבאתי את דברי הקצה"ח.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

שפשע בתנוקות ולא למד (אפילו רק יום או יומים(כז)), או למד בטעות, וכל ביוצא כאלו(כח), והאומנים שאי אפשר שיחזרו ההפסד שהפסידו, מסלקין אותם בלא התראה(כט), שהם כמותרים ועומדים, עד שישתדלו במלאכתם, הואיל והעמידו אותם הצבור עליהם: הגה – וי"א לאף על פי שאין כריכין התראה, מכל מקום צענין חזקה, לעד קיהו מוחזקין או שיתרו בהן לא מסלקינן להו. הנותן מעות לחזירו לכתוב לו ס"ת ונמצא בו טעות, וכריך לשכור אחר שגיגה אחרת, אם הם טעויות שדרך סופרים לטעות, אין הסופר חייב כלום. אבל אם טעה כל כך שאין דרך לטעות, חייב. ומכל מקום אזלינן בתר המנהג, אם מנהג המקום שכותבי ספרים מנהיגים אף זה, כריך להגיה. וצסתם המקומות שאין על הסופר להגיה, אם עמד והגיה מעצמו, חייבים הצעלים לשלם לו:

(כז) ויש אומרים שהוא הדין ליחיד – גם לענין טבח ומקיז דם וסופר כו' (סמ"ע).
(כח) רק יום או יומים – יום שהוא כיומים דהיינו מעת לעת, ה"נ בעינן שיבטלו דוקא מעת לעת (סמ"ע).
(כט) וכל ביוצא באלו האומנים – כן צ"ל (סמ"ע).
(כט) וכך טבח של בני העיר שנבל כו' עד מסלקינן אותו – אפילו בחנם קנסינן ליה דלא עביד מכאן והלאה לא בחנם ולא בשכר (סמ"ע).

שו – דיני השוכר וחיובו ופטורו ואם השאיל או השכיר, ובו ז' סעיפים

(א) השוכר מחבירו בהמה או בלים דינו כשומר שכר להתחייב בגניבה ואבידה וליפטר מאונסין;

(ב) יכולין המשכיר והשוכר לחזור בהם עד שימשוך^(כ), או שיעשה אחד מדרכי הקנין. וכן אינו מתחייב בגניבה ואבידה עד שיעשה אחד מדרכי הקנייה, ויש אומרים שמשסילק הבעל שמירתו מעליו מדעת, השומר נתחייב בשמירתה:

(כ) עד שימשוך כו' – כדרך שתיקנו משיכה בלקוחות כך תיקנו בשומרין (ב"מ צט ע"א), וזה גם לדין חזר וגם לדין אחריות, וי"א שעל השמירה חייב מיד משסילק הבעל נפשו ע"י הבטחת השומר שהבטיחו לשמור כל חד כדינו, ואלו הם ב' הדעות במחבר (סמ"ע), הסיבה שנתחייב השוכר בשמירה בהסתלקות המשכיר הוא מדין פועל דמשהתחילו במלאכה הוי להו קנין (עי' של"ג ס"ד) (קצה"ח¹⁴⁷).

(ג) ראובן שכר בית משמעון ונתן שם חטה, ומחמת שעמדה שם ימים הרבה, נתקלקלו הכותלים ונפלו והזיקו לשמעון ולשכניו. אם היה ניכר וידוע קלקול הכותלים והתרו בו לסלק החטה ולא סלקה, פושע הוא וחייב לשלם כל ההיזק^(ב):

(ב) פושע הוא וחייב כו' – דכיון דידע שהכתלים רעועים והתרה בו ה"ל לסלקו, ולא דמי לפורץ גדר בפני בהמת חבירו ונאבדה הבהמה דפטור מדיני אדם, דשם ההיזק בא לו ממילא, משא"כ כאן דההיזק נעשה מתבואתו דהוה כידו והזיק בגריה דיליה (סמ"ע¹⁴⁸). וי"א שאין דינו כפושע, אלא יותר גרוע, והוא כמזיק בידיים¹⁴⁹ (ש"ך). וי"א שיש לחלק,

¹⁴⁷ שאר הקצות הולך על מתאי שומרים נתחייבו.

¹⁴⁸ עי' טור שההתראה בא מהשכנים, ולא מפורש בסמ"ע וש"ך איזה התראה יש, ועי' נתה"מ

וצ"ע.

¹⁴⁹ עי' בתשובות רשד"ם סי' רס"ו ששוכר חייב כש"ש היינו כל עוד שזה לא אונס הוא חייב. ושע"א: בא' שקהילה השכירו אותו לעזור להם במיסים, ובתנאי שיהיה פטור מדמי שותפות בקהל, והכריחו אותו לשלם, אז הקהל חייבים לשלם לו כמה היה מרויח בזמן שהוא עזר להם במיסים?? ושע"ב: איתא ביומא (&) כפלו להם שכרם ובאו בכל יום היו נוטלין י"ב מנה והיום כ"ד @ר'@ יודה אומר בכל יום כ"ד והיום מ"ח ופרש"י כפלו שכרן מתרומת הלשכ' ע"כ ומכאן אנו לומדים שאין שום גנאי לאדם בקי ויודע באומנות ליקח שכרו ויותר מאד ואפי' מתרומת הלשכ' שהיה קדש גמור אשר אין למעלה ממנו וכו' כשם שמתנה אדם כל תנאי שירצה במקח וממכר כך

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

שאם בתחילת הנחת החטין היה עומד להפיל הכתלים, כגון שהיו הכתלים רעועים שלא היו ראויים לעמוד בה ימים רבים, דהוי גירי דיליה שהכביד על הכותלים רעועים, א"כ לא בעינן התראה כלל (עי' סי' קנ"ה ס"א), אבל אם נתרועעו אחר הנחת החטין, ומתחילה היה הכותל ראוי לעמוד אף שיעמדו החטין בתוכו ימים רבים, בעינן התראה ב"ד דוקא, וכמו בכותל שלו (עי' סי' תט"ז בהג"ה) (נתה"מ).

(ד) אין השוכר בהמה או מטלטלים רשאי להשכיר לאחר (ג). ואם השכיר לאחר דינו כדין שומר שכר שמסר לשומר אחר שנתבאר בסימן רצא (סעיף כ"ו):

(א) אין השוכר כו' - כל דיני שומר שכר בשבועותיו ובתשלומיו ובענין קניית הכפל נוהגין גם כן בשוכר, וכשם שאין השומר שכר רשאי למסור לאחר כך השוכר אין רשאי (סמ"ע).
(ה) השוכר פרה מחבירו והשאלה לאחר (ד) ומתה כדרכה או נאנסה, כיון שהשני חייב, תחזור לבעלים הראשונים (ה), שאין הלה עושה סחורה בפרתו של זה. ואם אמר לשוכר, אם תרצה (ו) תשאלנה ויהיה דינך עם השואל ויהיה דיני עמך (ז), אז ישלם השואל לשוכר (ח):

(ז) והשאלה לאחר - פירוש, אם עבר על ציווי חכמים והשאלה לאחר (סמ"ע), וי"א אפילו בשנתן לו רשות להשאל כשירצה, אמנם מש"כ בסמ"ע שעבר על דברי חכמים הוא לדיק, ללמד שבכל מקום, אף שעבר על ציווי חכמים, לא הוי פשיעה, והכא אינו חייב אלא מטעם כיצד הוא עושה סחורה בפרתו של זה (פ"ת)¹⁵⁰.

(ח) תחזור לבעלים כו' - דאע"ג דהשוכר פטור באונסין דמתה כדרכה, מ"מ איך יסחר השוכר וישתכר בפרתו של בעלים, וזה אפילו אם המשכיר יודע שמתה כדרכה (ש"ך).
(י) אם תרצה תשאלנה - ונראה דהו"ל כאומר קני פרה זו שתשאל אותה ושיהיה דינך עם השואל, אבל אם אינו על דרך קני פרה לא מצי למימר תשאלנה ויהי דינך עם השואל, דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אלא צ"ל דהוא על דרך קני פרה זו דהו"ל כמו דקל לפירות (קצה"ח)¹⁵¹.

(י) ויהיה דיני עמך כו' - קמ"ל בזה, דלא אמרינן דכוונתו היתה בזה במה דיהיה דינך עם השואל, יהיה דיני עמך, שתצטרך לחזור ליתן לי מה שתקבל ממנו (סמ"ע).

(י) ישלם השואל לשוכר כו' - והשוכר פטור לשלם למשכיר, כיון שמתה כדרכו, כשידוע בעדים או ישבע שמתה כדרכה, והוא הדין אם השאלו השוכר להמשכיר עצמו ומתה כדרכה אצל המשכיר, חייב המשכיר לשלם לו, ולהעמיד לו אחרת כל ימי השכירות, והיינו אפילו אם שאל ממנו כמה פעמים ושכר ממנו כמה פעמים, הדין כן, כגון שהשכירה לו לק' יום, וחזר ושאלה ממנו לצ' יום וחזר והשכירה לו לפ' יום וחזר ושאלה ממנו לע' יום ומתה כדרכה משלם פרה א' לשוכר, ומחויב להעמיד לו א' לעשות בה י' יום (ש"ך).

(י) השוכר פרה מחבירו ונולדה בה מכה בפשיעת השוכר שלא מחמת מלאכה, יש אומרים שהוא פטור מלשלם כיון שסופה להתרפאות מאותה מכה לא הוי אלא שבת ואין שבת בבהמה (ט), לפיכך אם מתבטלת כמה ימים, פטור, כיון שסופה להתרפאות, ויש מחייבים (י). והסכרל הראשונה נראה עיקר (יא):

(י) ואין שבת בבהמה - דג' דברים צער שבת ובושת¹⁵² דחייבים בחבלת אדם אין מחייבין בבהמה, כי אם ברביעי שהוא נזק (סמ"ע).

(י) ויש מחייבין - דדוקא באדם לא מחשבינן מכה שסופה להתרפאות אלא שבת, לפי שאינו עומד למכור הלכך לא אפחת ליה מכספיה, אבל בהמה שכל שעה עומדת למכור, ואם בא למכרה ודאי תשוה פחות מחמת מכה זו, חשיב נזק וחייב (סמ"ע), אבל זה רק

מתנה בשכירות [אפילו נגד מש"כ בתורה, שאם שואל חייב באונסים, והתנה שלא יהיה חייב, לא חייב].¹⁵⁰

פ"ת סק"א מקומו בסי' רצא ס"ו.

¹⁵¹ דברי קצה"ח צ"ע, שלא ברור לי איזה לשון טוב ואיזה לשון לא טוב.

¹⁵² מה עם ריפוי? כנראה שאין כאשר הוא סופו להתרפאות.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

בהכחשה בידים ולא בממילא (סמ"ע וקצה"ח¹⁵³) עיין בסימן ש"מ (סק"ד) מה שכתבתי בזה¹⁵⁴ (נתה"מ).

⁽⁸⁷⁾ והסברא ראשונה נראה עיקר - דהוי ספיקא דדינא והממע"ה (ש"ך), וי"א שזה לא ספק אלא ודאי¹⁵⁵ (סמ"ע)¹⁵⁶. י"א שאם הוציא הוצאות על הריפוי לרפאותה, צריך השוכר להחזיר לו, שע"י כן מצילו מנזק שהיה צריך לשלם לו, ולענין שבת, אף על גב דאין להוציא שבת בבהמה הואיל והוא פלוגתא דרבוותא, מ"מ יש בכלל נזק לשלם מה שהבהמה אוכלת כל ימי חליה, שקודם שנעשה בה נזק היתה עושה ואוכלת, ועכשיו צריך להאכילה אף שאינה עושה וזה נזק גמור, אבל אין צריך לשלם מה שהיתה עושה יותר מפרנסתה, כי זה יקרא שבת ואין שבת בבהמה (פ"ת).
(ז) אין אדם רשאי לדוש בפרתו ערבית ולהשכירה שחרית.

שח - השוכר בהמה לרכוב עליה כמה יטעון עליה

(א) השוכר בהמה לרכוב עליה איש לא ירכיב עליה אשה (א) והוא הדין לעכו"ם (ב) מיהו יס אומרים דוקא לכתחילה אבל אם עבר והרכיב עליה חכה לע"פ פניזוקה הכהמה אינו חייב לשלם (ג) ויש חולקין (ד) ולכלי עלמא אם מנהג המקום להתייקר צרכיבת הנשים לריך להוסיף לו כפי המנהג לרכוב עליה אשה ירכיב עליה איש.

⁽⁸⁾ לא ירכיב עליה אשה - שהיא כבידה (סמ"ע).

⁽²⁾ וה"ה לגוי - דסתם גוי אינו מקפיד על ממונו של ישראל (סמ"ע), והוה פשיעה גמורה (ש"ך).

⁽²⁾ אינו חייב לשלם - כיון דבהמה עומדת לרכוב עליה ג"כ אשה, אף על גב דזה השוכר א"ל שירכיב עליה איש, מ"מ לאו פשיעה מיקרי, דאם א"ל לרכוב אשה היה ג"כ משכירה לו, אלא שהיה צריך להוסיף בשכירותו, גם זה יוסיף בשכירותו ופטור מאונסין (סמ"ע), מיירי שאמר המשכיר אני משכירה לך שירכוב עליה ישראל, משא"כ הכא ששכרה איש סתם, ואה"נ אלו שכרה סתם והמשכיר א"ל בפירוש אני משכירה לרכוב עליה איש חייב (ש"ך), כל שאין גילוי דעת מהמשכיר שרוצה דוקא למלאכה זו, הוי כאומדנא דמוכח שאילו היה אומר לו מתחילה למלאכה כבידה היה ג"כ משכירה, וכשוכר מדעת דמי, ואפילו מתה מחמת מלאכה פטור (נתה"מ).

⁽⁷⁾ וי"ח - וכן עיקר (ט"ז), כל מה שאירע בדרך חייב אפילו ליכא הוכחה, אמנם אם מיתה אחר החזרה, אז אם יש הוכחה שזה מחמת השינוי אז חייב כל שיש לתלות שאפשר מחמת שמלאכה זו כבידה הוזקה, אף שבשומר אין תולין, מכל מקום נגד שוכר למלאכה נחשב שינוי זה לפשיעה כשיש לתלות באיזה דבר (נתה"מ)¹⁵⁷.

(ב) שכרה לרכוב עליה אשה מרכיב עליה כל אשה (ה) בין גדולה בין קטנה ואפילו מעוברת ומניקה (ו):

⁽⁷⁾ מרכיב עליה כל אשה כו' - דוקא שכרה לאשה סתמא, אבל לאשה זו אינו יכול לשנות לאשה אחרת, וכן למשא זה אינו יכול לשנות למשא אחרת אפי' אינו כבוד ממנו וי"א שיכול לשנותו אם אינו כבוד ממנו¹⁵⁸. ודוקא כשהשוכר או הבעלים הולכים עמו, דאם לא כן

¹⁵³ נכון?

¹⁵⁴ שבגזלן אפילו נשתנה יכול לומר הרי שלך לפניך, ובשומר ודאי חייב, ורק בהיזק שאינו ניכר יכול השומר לומר הרי שלך לפניך, דלא גרע היזק דממילא, אבל בהיזק ניכר אף דליכא שינוי ודאי דשומר חייב. והקצה"ח כאן חולק שבשניהם יכול לומר הרי שלם לפניך.

¹⁵⁵ החילוק שבסמ"ע בין הזיק דממילא לבידים רק נוגע לשואל?

¹⁵⁶ לא ראיתי הלכה יוצא מהקצה"ח?

¹⁵⁷ עי' לקמן ס"ק (יג).

¹⁵⁸ ועי' לקמן ש"א ס"ק (ו).

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

אפילו מכבד לקל לא ישנה, שאין השוכר רשאי להשכיר. ונראה דאם הוא אחד מבני ביתו, יכול לשנות, אפילו אינו הולך עמה, דכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד¹⁵⁹ (ש"ך).

⁽¹⁾ ואפילו מעוברת ומניקה - פירוש, אפילו תרווייהו אית בה, שהיא מעוברת וג"כ מניקה וולדה עמה, והטעם, כיון דא"ל אשה סתם כל אשה בכלל, וולד המניקה נגרר אחריה (סמ"ע).

(ג) השוכר את החמור לרכוב עליה יש לו להניח עליה (ז) כסותו ולגיניו (ח) ומזונותיו של אותו הדרך לפי שאין דרך השוכר לחזור בכל מלון ומלון לקנות מזונות יתר על זה (ט) הרי מעכב עליו בעל החמור וכן יש לבעל החמור להניח עליה שעורים ותבן ומזונות של אותו היום (י) יתר על זה השוכר מעכב עליו מפני שאפשר לו לקנות בכל מלון ומלון לפיכך אם אין שם מאין יקנה (יא) מניח עליו מזונותיו ומזונות בהמתו של כל אותה הדרך וכל אלו הדברים בשוכר סתם ובמקום שאין מנהג ידוע אבל במקום שיש מנהג הכל לפי המנהג.

⁽¹⁾ יש לו להניח כו' - פירוש, אפילו במקום שמצוי לקנות בכל מלון צורך מזונותיו (סמ"ע).
⁽²⁾ כסותו ולגיניו - יש גורסין כסתו בלא וי"ו, ופירושו מלשון כר וכסת. וקמ"ל דכסת ששוכב עליה מניח עליה, דאי בגדיו, הוא פשיטא (סמ"ע).

⁽³⁾ יתר על זה כו' - פירוש אם בא להניח שאר דברים (סמ"ע). ובדיעבד אם הוסיף, תלוי במח' ברמ"א בס"א (נתה"מ).

⁽⁴⁾ שעורים ותבן ומזונות - פירוש, שעורים ותבן לבהמתו ומזונות לעצמו (סמ"ע).
⁽⁵⁾ אם אין שם מאין יקנה - בעינן שיהא מצוי בכל מלון ומלון, הא אם אין מצוי בכל מלון אף שבקצתן יש, מניח עליו (סמ"ע).

(ד) השוכר את הבהמה להביא עליה ק"ק ליטרין של חטים והביא ק"ק ליטרין של שעורים (יב) ומתה חייב מפני שהנפח קשה למשוי והשעורים יש להם נפח וכן אם שכרה להביא תבואה והביא במשקלה תבן אבל אם שכרה להביא עליה שעורים והביא במשקלין חטים ומתה פטור וכן כל כיוצא בזה.

⁽⁶⁾ ק"ק ליטרין של שעורים - פירוש, השעורים קלים מהחיטין, וכשמניח עליה שעורים במשקל החיטין, יתוסף המדה והוא עושה נפח, והוא כבד לבהמה אף על פי שאין במשקלו יותר (סמ"ע).

(ה) השוכר את הבהמה לשאת עליה משקל ידוע והוסיף על משאו אם הוסיף חלק משלשים (יג) על השיעור שפסק עמו ומתה חייב¹⁶⁰ (יד) פחות מכאן פטור אבל נותן הוא שבר התוספות וע"ל סימן ס"א:

⁽⁷⁾ אם הוסיף חלק משלשים - וי"א שעיקר הוא שאם הביא יותר ומתה כדרכה פטור, שאף על גב דמעביר על דעת בעל הבית לא הוי גזלן להתחייב באונסין, ואם הוסיף משאו במה שאין דרך חמור כיוצא בו בכך הו"ל גזלן וחייב באונסין, אפילו ידוע שמתה כדרכה משום דהוי שולח יד וגזלן, אמנם אם יש הוכחה שמת מחמת התוספת, חייב אפילו אם מתה כמה ימים אחרי החזרת הבהמה¹⁶¹ (קצה"ח)¹⁶².

⁽⁸⁾ לשאת עליה משקל ידוע כו' חייב - פירוש, אף על פי ששאר בהמות נושאות במשא זו שהניח עליה השוכר ויותר, מ"מ כיון דמשכיר זה קצב עמו כמה יטעון עליה, ואף על פי שלא הזהירו לומר אם תניח עליה יותר [ת]תחייב באונסין, מ"מ אמרינן שבקי היה בבהמתו שלא תוכל לשאת יותר מזה ולא היה לו לעבור על דעתו, והיינו דוקא אם המשכיר קצב עמו

¹⁵⁹ דומה להחזרת חוב עי' &.

¹⁶⁰ עי' שו"ת ברית יעקב חו"מ קד, שזה אדם המזיק ולא פשיעה בשמירה, ולכן חייב אפילו

בשמירה בבעלים.

¹⁶¹ עי' ש"ט ס"ג.

¹⁶² עי' לעיל ס"ק (ד).

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

שיעור הטעינה. אבל אם בא אל המשכיר וא"ל השכיר לי בהמתך ואשא עליה למקום פלוני כך וכך סאין, בזה אמרינן דאפילו אם הוסיף השוכר חלק אחד מל' או יותר ממה שפרט לו השוכר, אם שאר הבהמות נושאות כשיעור זה שהטעין עליה, גם שוכר זה פטור מאונסין, אלא שחייב ליתן שכר ג"כ מהתוספת, דאין כאן גילוי דעת מהמשכיר דאין בהמתו יכולה לשאת יותר (סמ"ע).

(ו) שכר סתם אינו נושא אלא משקל הידוע במדינה לאותה בהמה ואם הוסיף חלק משלשים כגון שדרכה לשאת שלשים וטען עליה שלשים ואחד ומתה או נשברה חייב (ז) הכתף שהוסיף על משאו קב אחד והזק במשא זה חייב בנזקיו^(טו) שאע"פ שהוא בן דעת והרי הוא מרגיש בכובד המשא (טז) יעלה על לבו מחמת חליו הוא זה הכובד הגה הלוקח חמורו של חזירו שלל מדעתו ועושה מלככתו וכוונתו ליתן לו שכרו הוי כשאלל שלל מדעת והוי גזלן, ולס החמור עומד לשכור לל הוי גזלן (יז), ומיהו לס מיחו זו בני ביתו ולומרים שבעל החמור צריך לחמור, הוי כשלל מדעת והוי גזלן. ולס לקחו להליל את שלו, ורואה ליתן לבעל החמור הפסדו, לל הוי גזלן לתנאי בית דין הוא, כדלעיל סימן רסד סעיף ה ועיין לקמן סימן פסג סעיף ה מדינים אלו

^(טו) חייב בנזקיו – פירוש, אם שכר אדם פועל אחד לשאת לו משא בכתף למקום פלוני, והטעינו חלק אחד מל' יותר ממה שרגיל להטעין בפעם אחת, והפועל סבר שהטעינו כפי המנהג, שחייב באונסין (סמ"ע). קשה, וכי שומר הוא על גופו שישלם לו, י"ל מפני שהוא גרם לו הטעות שהיה סבור שאמר לו אמת, וכיון שעל פיו ועל סמך שלו ניוזק הרי זה גיריה כמראה דינר לשולחני ואמר לו שהוא יפה ונמצא שאינו יפה, וכיון דזה אינו נזק בידים אלא משום דינא דגרמי¹⁶³, ולא מיחייב בדינא דגרמי אלא בנזק ולא בד' דברים, אבל בחבסו לאלתר ורביץ תחת משאו בד' דברים נמי מיחייב, ועיין מ"ש בסימן של"ג ס"ק י"ג¹⁶⁴ (קצה"ח). וי"א שגם בחבטו לאלתר פטור, דלא הוי רק כממונו שהזיקו דפטור מד' דברים, ואף שע"י גרמא שלו בא לו שהטעהו, מ"מ לא הוי רק גורם דפטור מד' דברים (נתה"מ), זה מיירי דוקא בשכרו סתם ושיעורו סתם ל' קבין, בזה אמרינן דאם לא הגיע לו נזק ונשא עם התוספת אינו צריך להוסיף לו שכר, דהא חזינן דמשאוי זה ראוי לו, אבל אם שכרו לשיעור ידוע והוסיף לו במשאוי חלק ל', חייב להוסיף לו שכר אף אם לא הגיע לו נזק, דלא שייך כאן לומר היה לו להשליכו, דבאמת יש לו כח להוליך זה הסך אלא שלא רצה להטריח עצמו אלא בשיעור הקצוב, והטעהו שסבר שלא הוסיף. וכן במקום שיש שיעור ידוע למשא אדם חייב גם כן לשלם כל התוספת אם הוא חלק ל' (ט"ז). וכן לענין תוספת צריך לשלם לו, וזה אפילו בפחות מזה השעירו כנ"ל ס"ה (רע"א).

^(טז) והרי הוא מרגיש בכובד המשא - פירוש, וה"ל להשליכו כשראה שהיה כבד עליו, ומדלא השליכו ידע ומחיל, מ"מ חייב השוכר, דאמרינן דפועל זה כיון דלא ידע שהטעינו יותר משיעורו, אף שהרגיש שהוא כבד עליו, סבר מכדי אני רגיל לישא משא כזה מה יום מיומים, ודאי חולשא לפי שעה באה עלי ותעבור ממני מיד, ומשו"ה לא השליך המשא מעליו וביני בני הוזק מהמשא, משו"ה חייב עליה השוכר (סמ"ע).

^(טז) ואם החמור עומד לישכר לא הוי גזלן - היינו להתחייב באונסין, אבל בכחש או מתה מחמת מלאכה, לא הוי דינו כשוכר וחייב לשלם (קצה"ח), עי' סי' פס"ג ס"ה, וטעם הוא, דאף שלא נתכוין לגזול הגוף, רבנן שווינהו כגזלן, ומ"מ לא חייבוהו לשלם השברים רק הכחישה מחמת מלאכה (נתה"מ).

¹⁶³ עי' סי' כה ס"א וברמ"א שם אם חייב כשלא התכוון להזיק, ועי' ש"ך שפו סק"א שאין גרמי בשוגג. עי' סימן ס"ו סעיף כ"ג ובסמ"ע [סק"ס] וש"ך [סקפ"ב] שאפילו לא כיון להזיק חייב (הובא בפ"ת רצב סק"ה).

ו"א שזה אדם המזיק ממש וחייב בד' דברים (ברית יעקב קד).
¹⁶⁴ שאין דינא דגרמי על בהמותיו.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

(^מ) להציל את שלו - בכאן נראה דאפילו במתה מחמת מלאכה פטור, דכיון דתנאי בית דין הוא ודעת רחמנא איכא, כשוכר מדעת דמי דפטור מחמת מלאכה (נתה"מ).
(^ט) דתנאי בית דין הוא כו' - פירוש, כל שפגע בו היזק פתאום, התנה בית דין שרשות בידו ליקח כליו של חבירו ולהציל את שלו, ונותן לחבירו שכר הכלי וכל כיוצא בזה, ועייין לעיל סימן רס"ד סעיף ה' ורס"ה פרטי דינין אלו (סמ"ע).

שט - השוכר את הבהמה לילך למקום ידוע והוליכה למקום אחר

(א) השוכר את החמור להוליכה בהר והוליכה בבקעה (א) אם הוחלקה פטור¹⁶⁵ אע"פ שעבר על דעת הבעלים, ואם הוחמה חייב (ב):

(^א) השוכר את החמור כו' - ראובן טען את שמעון, השכרתיך פרה בששה פשיטים לשבת, ואם תמות אצלך נתחייבת לי פרה אחרת, ומתה. ושמעון החזיר לו פרה, ופטור משכירות, לא משום רבית, אלא משום שלא קצב שכירות אלא בחזרת הפרה, אבל בפריעתו לא (ש"ך). השוכר פרה להוליכה בבקעה והוליכה בהר ומתה, קודם שנאנסה היה שכירות גמור, ואין חיוב אונסין על שעת משיכה אלא על שעת האונס, ולכן חייב הוא בשכרו וגם בהחזרת גוף הפרה, ומכל מקום אינו נותן שכר כפי מה שקצץ, אלא כפי מה שנהנה, שכבר בטל הקציצה, וה"ה במקרה של הש"ך (קצה"ח). וי"א שזה דוקא במקרה ששם הפרה באחרת כמו שהיא שעה בשעת שכירות, שאז אף אם תפחת מחמת מלאכה או תזול מ"מ מחויב לשלם כזה, ואין איסור רבית, ומשו"ה פסק שפיר דכשמתה ומשלם הקרן כפי מה ששעה בשעת משיכה דא"צ לשלם השכר, דכיון דמשלם כפי מה ששעה בשעת המשיכה ע"כ צ"ל דהוי כמכירה מאותה שעה, משו"ה א"צ לשלם השכירות, משא"כ בשוכר סתם, דאז אם תזול או תפחת מחמת מלאכה אפילו עד החצי, שייך להמשכיר, ואינו חייב לשלם רק כפי מה ששעה בשעת מיתה, א"כ מהיכא תיתי לא ישלם השכירות כיון שהיתה עומדת ברשות המשכיר לפחת שמחמת מלאכה, אמנם במקרה של הש"ך אפילו מה שנהנה לא משלם, כיון שקצץ לו דמי שיוויה של פרה של שעת שכירות כמכירה דמיא למפרע,¹⁶⁶ וכל משכיר הוי כמוכר הכחש שמחמת מלאכה בעד פיסוק השכירות, וכששינה הוי כנתבטל הפיסוק ומשלם מה שנהנה (נתה"מ)¹⁶⁷.

(^ב) אם הוחלקה פטור כו' ואם הוחמה חייב - וכ"ש אם מתה כדרכה דפטור. ולא עוד, אלא אם מתה מחמת אויר או שהכיתה נחש ס"ל דפטור, דהמוציא מחבירו עליו הראיה, דאמרינן גם אם לא שינה היתה מתה מחמת זה (סמ"ע).

(ב) שכרה להוליכה בבקעה והוליכה בהר, אם הוחלקה חייב, שהחלקות יותר בהר מבבקעה. ואם הוחמה פטור, שבבקעה חמימות יותר מבהר, מפני הרוח שמנשבת בראש ההרים. ואם הוחמה מחמת המעלה, חייב (ג), וכן כל כיוצא בזה. הגה שנינה מהר לבקעה ומצקעה לכה ונתייגעה ומתה, חייב (ד). וכן אם שכרה להוליכה למקום אחד והוליכה למקום אחר, ולויר הדך משונה מצמקוס אחר, חייב (ה), וכן כל כיוצא בזה.

(^א) ואם הוחמה מחמת המעלה כו' - והיינו שראינו, שמיד בשעה שעלתה הוחמה, משא"כ כשלאחר זמן עלייתה ראינו הוחמה ומתה דפטור (סמ"ע).

(^ד) ונתייגעה ומתה חייב - שמא מטורח העליה נתיגעה, ואפילו לא מתה מיד עד שבאתה למישור אנו תולין אותה בטורח העליה ואילו הוליכה בבקעה לא היתה מתיגעת, ואם שינה והוליכה בבקעה, שמא אם הוליכה בהר היה האויר שולט ולא היתה מתיגעת (סמ"ע)¹⁶⁸.

(^ה) ואויר הדרך משונה - ודוקא שהוא ידוע שהוא משונה, דאל"כ היה פטור (סמ"ע).

¹⁶⁵ ע' סמ"ע שכל דבר אחר הוי הממע"ה וצ"ע לגבי תפס וכו'

¹⁶⁶ אולי מכאן צריך להיות בהערה?

¹⁶⁷ בדברי תשובת בית אפרים [חלק חו"מ] סי' מ"ה בעובדא כיוצא בו, ע"ש היטב (פ"ת) - לא

ראיתיהוספה?

¹⁶⁸ האם הרמ"א חולק על השו"ע?

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(ג) השביר בהמתו לילך בה למקום פלוני ולהחזירה למחר, והלך השוכר עליה למקום ההוא והחזירה בו ביום, ונתרעם המשכיר לוקני העיר על אשר הוליכה והביאה ביום א', ואמרו למשכיר לקבלה ולהשתדל ברפואתה, וכן עשה ומתה לסוף ח' ימים(ו), חייב השוכר(ז), כיון שפשע בה. הגה הסוכר את החמור ונעשה פסח צדך ולא חס לך, והניח עליו משוי ונתקלקלה(ח), הוי פשיעה, דלא הוה ליה להניח עליו משוי. אבל אם היה נחוץ לדרכו, ולא היה אפשר לשכור חמור אחר, לא הוי פשיעה ופטור.

(¹) ומתה לסוף ח' ימים - עיין מ"ש בסימן ש"ח במאיר המשפט סק"ג (קצה"ח). וה"ה אם היה יותר מח' ימים, ויש הוכחה שמחמת השינוי מתה, וביותר מח' ימים על המשכיר להראות לעדים אם מתנוונת והולכת, והוא מטעם כיון דברשות המשכיר היא ולא הוה ליה לשוכר למידע (נתה"מ¹⁶⁹).

(¹) חייב השוכר - ואף על פי שכמה בהמות הולכות וחוזרות ביום אחד, זה שהתנה שיחזירה למחר, מכיר כח בהמתו, שאין בה כח כל כך לילך ולחזור ביום אחד, וזה ששינה פשע, והמשכיר לא היה צריך לקבלה, ולא היה עליה אלא שומר חנם, וכיון שמתה לסוף ח' ימים, הוכחה גדולה שמתה מחמת זה, ומ"מ המשכיר שמתה ברשותו צריך לישיבע כדין שומר חנם שלא פשע בה במאכל ובמשתה, ולא רכב עליה בתוך ח' ימים כלל לצורכו, כי אם להשקות מהנהר דאין זה פשיעה (סמ"ע). עיין לעיל סי' ש"ח ס"א בהג"ה (ש"ך).

(¹) והניח עליו משא כו' - אפילו לא הניח עליה משא, כל שהיה יכול להניח החמור באיזה מקום משומר ולא הניחה ונתקלקל החמור טפי בהליכתו בדרך, חייב, ובהניח עליה משא חייב אף שלא היה לו מקום משומר להניח החמור, מ"מ לא היה לו להניח המשא עליו, (סמ"ע). יש עליו שני חיובים, לשכור חמור אחר על המשוי, ולהניח חמור זה בכפר ושלא להוליכו עמו אפילו ריקן, ועל זה אם השוכר היה נחוץ לדרכו וליכא נאמן בכפר, א"צ לישאר כאן ויכול להוליכו עמו. אמנם אם מצא ראובן לשכור חמור אחר, מחויב לשכור אחר, אפילו ליכא נאמן, דהיינו כשיש חמור אחר לשכור אסור לו עכ"פ להניח משוי על חמור זה ולהוליך זה ריקן. וכשלא מצא לשכור חמור אחר, פטור בכל גוונא, ואפילו לכתחילה יש לו רשות להניח משוי עליו, וכשמוצא חמור אחר, אז אם יש נאמן מחויב להניחו, ואם הוליכו עמו חייב, ובדליכא נאמן יכול להוליכו עמו ריקן (נתה"מ).

(ד) השוכר את הפרה לחרוש בה וחרש בבקעה ונשבר הקנקן והוא הכלי שחורש בו, הרי השוכר פטור(ט), ודין בעל הפרה עם האומנין שחרשו(י). וכן אם לא שינה על דעת הבעלים ונשבר הקנקן, דין בעל הפרה עם האומנין. שכרה לחרוש בבקעה וחרשה בהר ונשבר הקנקן, השוכר חייב, ודינו של שוכר עם האומנין. הגה ויש אומנים דלאס האומנים הם שכוזין מן המשכיר, הרי הם פטורים מן הסוכר, הואיל וקונה (יא). והמשכיר כריך ליתן להן שכרן (יב). ומיהו דין האומנין ששברו בעת חרישה שמשלמים, מי משלם, זה האוחז את הכלי בעת החרישה (יג). ואם היתה השדה מעלות מעלות (יד), שניהם חייבים (טו) בדמי הקנקן, המנהיג אותה במלמד והאוחז את הכלי.

(¹) השוכר פטור - שהרי שינה לטובה, שבהר קשה לחרוש טפי מבבקעה, שהסלעים מצויים שם (סמ"ע).

(¹) עם האומנים - הם נערים שהם בעלי אומנות דמחרישה, וחייבים שהיה להן לזהר במלאכתן כשאר אומנין החורשין בהר שלא תשבר המחרישה (סמ"ע), מיירי שהמשכיר שכר האומנין. ואם שכרם השוכר, אז אם שכר למי שדרכו להפקיד, תלוי במחלוקת לעיל סי' רצ"א סכ"ד אם הראשון חייב כאשר פשע השני ואין לו לשלם, ואם שכר למי שאין רגיל חייב. ומזה נלמד אם שכר אצל בעל עגלה, עגלה עם סוסים ועם עבדו של המשכיר או עם פועל שלו, דפטור כשפשע הפועל או העבד, דלא גרע ממסר למי שרגיל להפקיד (נתה"מ).

¹⁶⁹ האם יש צורך להביא את הענין מתוך שאינו יכול לישיבע משלם. ועי' נתה"מ ש"ג ס"ב שאין לו לקבל את הפקדון בחזרה עד שיבריא.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

(א') פטורין מן השוכר - דא"ל אתה ששינית גרמת היזק, ואנו לא נשכרנו להמשכיר אלא להחרישה בבקעה (סמ"ע). הרי הם פטורין מן השוכר - ולפי זה ה"ה אם הבעל הבית בעצמו שכרם, ופירש בשעת שכירות בבקעה, ואחר כך ציוה אותן לחרוש בהר ונשכר פטורין, שיכולין לומר על שמירת הר שומרי חנם אנחנו, שהשכירות אתה חייב לנו על שמירת בקעה, אבל אם פשעו נגד שמירת הר חייבים (נתה"מ).

(ב') והמשכיר צריך ליתן להם שכרם - פירוש, אף אם אין ביד המשכיר להוציא דבר מהשוכר מפני שהוא עני או אלם, אין לו לתפוס שכירות הנערים לומר להן למה שמעו לו לחרוש בהר, שיאמרו לו אף ששמענו מהשוכר ששכר ממך הפרה לחרוש בבקעה, מ"מ מדלא התנית עמנו שלא לשמוע לו לחרוש בהר, אמרנו שדעתך שנעשה בציווי השוכר עלינו ואין אתה מקפיד עמו (סמ"ע). נראה דהאומנין חייבין לישיבע ששמרו כמו שוכרים בשמירת בקעה עכ"פ, ולא פשעו נגד שמירת הר, דמבואר הוא שהפועל צריך לישיבע ליטול שכרו, דנגד תשלומי שכר הבעל הבית הוי כאיני יודע אם נתחייבתי (נתה"מ).

(ג') האוחז את הכלי - שהוא העמיקו יותר מדאי בארץ (סמ"ע).

(ד') מעלות - פירוש, שמעלה אבנים וטרשים¹⁷⁰ (סמ"ע).

(ה') שניהן חייבים - מפני שבדבר זה בקלות נשכר, והיה לבעל הדרך ג"כ ליזהר מאד בהליכת הבהמה, דכשהבהמה מעוותת התלם מעט נשכר הקנקן, ואמרינן דנשכר מכח שניהן (סמ"ע), עיין מ"ש בסימן שפ"ג סק"א ובסימן שפ"ח ס"ק י' (קצה"ח)¹⁷¹.

(ו) שכרה לדוש בקטנית ודש בתבואה והוחלקה פטור בתבואה ודש בקטניות חייב שהקטנית מחלקת

והוחלקה פטור - דטפי היתה מוחלקת אם דשה בקטנית וכדמסיק (סמ"ע).

שי - השוכר את החמור ונסתמא או מת או נשכר

(א) השוכר את הבהמה¹⁷² וחלתה ועדיין ראויה למלאכה⁽⁶⁾, או נשתמית או נלקחה לעבודת המלך⁽²⁾, אע"פ שאין סופה לחזור(ג), אם נלקחה דרך הליכה, הרי המשכיר אומר לשוכר, הרי שלך לפניך, ונותן לו שכרו משלם(ד). במה דברים אמורים, כששכרה לשאת עליה משאוי(ה), שאיפשר להשליכה בלא הקפדה(ו). אבל אם שכרה לרכוב עליה או לשאת עליה כלי זכוכית וכיוצא בהם, חייב להעמיד לו בהמה אחרת. ואם לא העמיד, יחזיר השכר(ז), ויחשוב עמו על שכר כמה שהלך בה. מתה הבהמה או נשברה, בין ששכרה לשאת, בין ששכרה לרכוב, אם אמר לו חמור סתם אני משכיר לך, חייב להעמיד לו בהמה אחרת(ח). ואם לא העמיד, יש לשוכר למכור הבהמה, וליקח בה בהמה אחרת. ואם אין בדמים ליקח בהמה אחרת, שוכר בדמים בהמה אחרת(ט), עד שיגיע למקום שפסק עמו.

(א') וחלתה ועדיין ראויה למלאכה כו' - לדוגמא שנסתמו עיניה או התליעו רגליה או חוליה אחר כיוצא בו שראויה עדיין למלאכה, אלא שנתוסף להשוכר טורח לישרה לילך בדרך, אפילו לא אמר לו "חמור זה" אלא אמר לו "חמור" סתם, יאמר לו הרי שלך לפניך, דאמרינן

¹⁷⁰ ?

¹⁷¹ יש להקשות, הא כיון דשניהם קיבלו לחרוש הוויין כמו ערב זה לזה, כמבואר בחו"מ סימן ע"ז סעיף א', וא"כ גובה מכל אחד החצי ממה נפשך, או שהוא פושע או שהוא מחויב מדין ערב. וי"ל דהכא דומה למה דאיתא בבכורות דף מ"ח [ע"ב] [בשו"ע לעיל סימן מ"ט סעיף י'] בב' יוסף בן שמעון שקנה אחד שדה מחבירו, ויצא שטר חוב על אחד מהן, דאינו יכול לגבות מזה שקנה בממה נפשך כו', וה"נ כן, אף שהוא ערב בעד חבירו, מ"מ הא מחבירו גופיה אינו יכול לגבות דמצי לדחות שמא לא פשע, ממילא אינו יכול לגבות מהערב (רע"א ב"מ פ ע"א ד"ה תד"ה ואי דוכתא).

¹⁷² עיין בתשו' מב"ט ח"א סי' מ', שראובן השכיר בית לשמעון, ובאו גנבים ודרו בה, וזרקו את שמעון מהבית, מאחר וזה לא דרך הליכתו, אז זה הפסד של המשכיר שהוא ברשותו, ואילו אם שילם השכירות, צריך להחזיר כמה שלא יכול לדור בו (ש"ך).

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

בכזה מזלו גרם (סמ"ע), נראה דוקא כשחלתה אחר שבאה לרשותו, אבל לכתחילה אם יש לו חמורים רבים אינו יכול ליתן לו חמור חולה או נשתטית, ולא דמי לשור בין שוורים מכור לך שנותן לו הגרוע (עי' סימן רי"ד סעיף י"ב), כי גם במוכר עולמית אין יכול ליתן לו חמור שהיא חולה או נשתטית שלא תתרפא לעולם דודאי דהוי מום במקח, והכא נמי בשוכר לזמן דהוי כלוקח פירות לזמן, כשהיא חולה או נשתטית בזמן ההוא הוי כמום במקח, רק כשנחלתה אחר שבאה לרשותו אומר לו מזלך גרם, כיון שאין האונס בא על גופה של פרה רק על הפירות שלקח ממנו יכול לומר מזלך גרם (נתה"מ).

(²) או נלקחה כו' - ר"ל או שאירע לבהמה זו ענין אחר, שלקחה מהשוכר אחד ממשרתי המלך לרכוב עליה על פי דרכו בעבודת המלך, ואז היה דבר רגיל לקרה (סמ"ע).

(³) אף על פי שאין סופה לחזור - היינו דאינה חוזרת כלל, או שאינה חוזרת בעוד שהוא צריך לה למלאכתו, דגם זה מיקרי אין סופה לחזור דהא לאחר זמן החזרה היא שלא לתועלת לו, ואפ"ה אין צריך להעמיד לו בהמה אחרת, כשלקח משרת המלך הבהמה דרך הליכתו (סמ"ע), וי"ח כל שהאונס נעשה בגוף הבהמה מזל המשכיר גרם, ואפילו בנשברה מחמת המלאכה דומה למתה, אבל אם לא בא האונס רק במלאכת השוכר [היינו שנלקח לזמן וסופו לחזור] חייב ליתן לו שכרו משלם דמזליה דידיה גרם (נתה"מ¹⁷³).

(⁷) ונותן לו שכרו משלם - ונראה דאין חילוק בין שכרו בקבלנות ובין שכרו לימים, ואף דמחמת זה נתעכב צריך ליתן לו שכירות של כל יום ויום, וכיון דהמזל דהשוכר גרם דמי להא דסעיף ג' דנותן לו שכרו של כל יום ויום (נתה"מ).

(⁷) בד"א ששכרה לשאת כו' - קאי אחלתה ונשתטית הנ"ל, ולא קאי אנלקחה לעבודת המלך (סמ"ע).

(¹) אפשר להשליכה בלא הקפדה - פירוש, ומשום הכי ליכא למיחש, דאע"פ שנפלה בהמה תחת משאה אין קפידא בכך, שלא תקלקל בזה המשו, אלא הוספת טירחא ושהיה יש בדבר לחזור ולהטעינה, משא"כ כששכרה לרכוב עליה שיש לחוש שמא תפול בהיותו על הגשר ויפול למים או באחד מהפחתים, או שהמשוי ששכרו לצרכו הן כלי זכוכית והדומה לו שיתקלקלו כשיפלו מע"ג בהמה, משום הכי חייב להעמיד לו בהמה אחרת (סמ"ע).

(¹) יחזיר השכר כו' - היינו בדווקא כשאמר חמור סתם, אבל כשאמר חמור זה, כל שלא מת אף ששכרו לרכוב, אין החמור משועבד לו לשכור או לקנות אחר בדמיו, וי"א שכרו לרכיבה או לנושא זכוכית והתליע או נשתטה הדין כאילו מתה הבהמה, ועי' לקמן (ס"ב) שבמתה הבהמה, אפילו אם ירצה המשכיר להחזיר לו השכר, יכול השוכר לומר אינני חפץ בשכרי כי אם בבהמה, והוי דינו דאם שכרו לבהמה סתם ונתיקרו בשכירות מתחייב המשכיר להוסיף כמה וכמה מביתו להעמיד לו בהמה אחרת, ואם א"ל חמור זה ויש בדמיה לקנות או לשכור בהמה אחרת מוכרין את זו וקונין או שוכרין לו אחרת¹⁷⁴ (סמ"ע), טעמו של דבר, שחמור שמת עומד שימכור הנבילה ולקנות אחר, ולפי זה בחלתה ועומדת להתרפא, אינה עומדת למכור רק להמתין עד שתתרפא, משו"ה אין מוכרין החמור כשחלתה לקנות או לשכור אחרת, אמנם בחמור סתם, לא נשתעבדו לו נכסיו לקנות בהמה אחרת, כיון דדבר שאינו ברשותו הקנה לו, ולפ"ז אם יש לו חמור אחר באמת מחויב ליתן לו חמור כשהשכיר לו חמור סתם, אמנם בחמור זה ודאי דאין שום חיוב עליו ליתן חמור אחר (נתה"מ).

(⁷) חייב להעמיד לו בהמה אחרת - דבמשיכת החמור נשתעבדו נכסי המשכיר להעמיד לו חמור עד אותו המקום (סמ"ע), וי"א שרק חייב להעמיד לו בהמה אחרת משלו, ולא צריך לטרוח אחרי בהמה של אחר לשכור עבורו (ש"ך¹⁷⁵), קשה שזה נגד המחבר, שלמחבר אין משועבד רק חמור זה, והוא נקנית במשיכת השוכר, וצ"ע (נתה"מ).

¹⁷³ המשך הנתיבות: ונראה דהוא הדין בשוכר בית ונלקח לאנשי חיל, דאם אפשר לדור עמם הוי כראוי עדיין למלאכה ומשלם הכל, אבל אם נלקח כל הבית שאי אפשר לדור עמהם, אינו חייב רק כפי מה שדר בו, דזה דומה למחפשיין גם בבתיים.

¹⁷⁴ הדעה ראשונה היא הרמב"ם והב' זה הטור, וצ"ע איך לכתוב את זה בשם שו"ת ראנ"ח סי' ס"ו.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(ט) שוכר בדמים בהמה אחרת - לא מיבעיא דאם יש בדמיה לקנות אחרת אפילו פחותה שקונה, דהא לא מכליא קרנא דהראשון, אלא אפילו אם אין בדמיה אלא לשכור אפ"ה ימכור הנבילה וישכור לו אחרת. ואם אין בדמים לשכור, אין צריך להחזיר לו כל שכרו, אלא כמה ששילם פחות כמה שעולה להגיע לאן שהוא הגיע. דלא נשתעבדו שאר נכסים לשכירות החמור, רק החמור שמשך נשתעבד לו ולא יותר (נתה"מ).

(ב) אמר לו חמור זה אני שוכר לך¹⁷⁶, אם שכרה לרכוב עליה או לכלי זכוכית ומתה בחצי הדרך, אם יש בדמיה ליקח בהמה אחרת יקח ואם אין בדמיה ליקח שוכר אפילו בדמי כולם עד שיגיעו למקום שפסק עמו ואם אין בדמיה לא ליקח ולא לשכור נותן לו שכרו של חצי הדרך ואין לו עליו אלא תרעומת¹⁷⁷ (י) ואם שכרה למשא הואיל ואמר לו חמור זה ומת בחצי הדרך אינו חייב להעמיד לו אחרת אלא נותן לו שכרו של חצי הדרך ומניח לו נבלתו(יא) הגה ויש חולקין וסצירא להו לאפילו שכרו למשא דינו כשכרו לרכיבה והא לאמרינן דנותן לו שכרו מחצי הדך היינו שיכול למכור סחורתו שם או שיכול לשכור חמור אחר עד מקום שרואה לילך אבל כלאו הכי אינו נותן לו כלום משכרו דהא לא מהני ליה מילי.

(י) ואין לו עליו אלא תרעומות - התרעומות הוא שהשכיר לו בהמה כחושה כזו שמתה בחצי הדרך (סמ"ע).

(כ) ואם שכרה למשא הואיל כו' - לשון "זה" משמע ב' ענינים: א', לטובת המשכיר, דלא נתחייב להעמיד אחר במקומו. ב', לטובת השוכר, דחמור זה דקאמר ר"ל דיהא משועבד לך כל זמן שראוי למכור ולשכור. ולכן כי שכרו למשאוי, מסתמא כי אמר חמור זה אני משכיר לך, לאו לטובת השוכר אמרה, דאי משום שמא תמות, לזה ודאי לא אסקי דעתן להתנות, דלא שכיח הוא שימות חמור שהוא עתה בריא, ואי משום שמא תסתמא או תעשה אנגריא שיעמיד לו חמור אחר, אין זה סברא שיחייב עצמו מה שאינו מחויב, שהרי עדיין ראוייה היא לשאת עליה המשא, אלא ודאי לדקדק טובת המשכיר קאמר, ולפיכך הוא הדין כי מת אח"כ דקדוק של זה במקומו עומד, וכי מת או נשבר אח"כ תו לאו חמור זה הוא. אבל בשכרו לרכיבה, כיון שאם יסתמא ואינך, תו אין ראוייה לרכיבה, ודברים כאלו הם הווים לבורא במקרה, מסתמא מה שאמר חמור זה היה לטובת השוכר (סמ"ע), וי"א דכל כמה דליכא הוכחה אי נתכוין לטובת המשכיר או השוכר סברא הוא דנתכוין לטובת עצמו, כדמוכח בסימן שי"ב סעיף י"ז, לכן נראה שכל שאמר לו בהדיא שכור לי חמור זה לרכוב עליו, דהוי תנאי דרכיבה לישנא יתירה, ודאי נתכוין שיהיה משועבד לעולם חמור זה אפילו לאחר מיתתו, משא"כ בסיפא דלמשוי אין שם לשון יתור, אלא דוקא למשאוי התנה עמו, אמרינן למיעוטא נתכוין, היינו למשאוי ולא לדבר אחר (ט"ז), וי"א כשאומר חמור זה משמעו למעט אחר, אמנם חמור שמת עומדת הנבילה למכור, נשתעבד גם הנשאר מחמור זה. ולכן בשכרו לרכוב, שהדין כשחלתה כשאמר לו חמור סתם, דכשיש לו חמור אחר מחויב להעמיד לו, א"כ י"ל שמיעט במלת זה שלא ליתן חמור אחר, אבל אי מתה הבהמה, משועבדת הנבילה הנשארת מחמור זה לקנות חמור אחר, כיון דדרך הוא לקנות מהנבילה חמור אחר. משא"כ בשכרו למשא, דאז כשחלתה אפילו בחמור סתם אינו חייב להעמיד חמור אחר, וע"כ לא בא למעט במלת "זה" רק לענין אם תמות הבהמה שלא יצטרך ליתן בהמה אחרת, וממילא אינו מחויב למכור ג"כ הנבילה כדי לשכור, דאי היה יכול למכור הנבילה והעור לשכור אחרת, זה נקרא חייב להעמיד אחר (נתה"מ).

(כ) והא דאמרינן דנותן לו שכרו כו' - קאי אכל מקום שנזכר בדינים הללו שמשלם לו שכר על מה שהביאו לכאן, וקאמר דהיינו דוקא שנהנה השוכר על מה שהביאו עד כאן, והיינו כשיכול למכור סחורתו גם כאן במעט ריוח. ואף על פי שאם הוליקו למקום מבוקשתו היה לו ריוח יותר, עכ"פ מיקר זה הנאה, וכיון דהמשכיר לא פשע ונאנס במיתת הבהמה צריך לשלם שכירותו דעד הנה לפי ערך (סמ"ע).

¹⁷⁶ עי' נתה"מ שטו ששכירות חמור הוה חובת גברא, ולכן חל אפילו אם אין לו חמור זו.
¹⁷⁷ עי' שי"א סק"ג.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

(ג) ראובן השכיר בהמתו לשני ימים לילך ולחזור, ובחזרתו ביום השני גדל הנהר, עד שהוצרך לעכב יום אחד (יג). אם שכרה לימים (יד), פשיטא שצריך ליתן לו שכירות כל יום ויום (טו). ואם שכרה למקום פלוני ולחזור, או ששכרה לשני ימים, והזכיר המקום שרוצה לילך שם, וידוע שהוא מהלך שני ימים, ועכבו הנהר, אם לא היה רגיל להתגדל (טז), פסידא דבעל בהמה. ואם היה רגיל להתגדל, והשוכר מכיר ענין הנהר ולא המשכיר, פסידא דשוכר. ואם שניהם ידעו, פסידא דבעל בהמה, ומוזנות הבהמות והשכירות דין אחד להם (יז).

^(א) לעכב יום אחד - אינו חייב לשלם רק יום אחד יותר והיינו יום השלישי, והרי באותו יום רכב עליה, אבל אם עיכבו הנהר ימים הרבה, כל אותן הימים שעמדה הבהמה בטילה חוץ משני ימים הראשונים, באמת אינו חייב לשלם, וזה לא מטעם שבת שאין שבת בבהמה כנ"ל (סי' ש"ז ס"ו). ושאינו היכא שירד מתחילה בתורת שכירות, אף ששכרה רק למקום ההוא, מ"מ כל זמן שלא החזירה למרה עדיין היא מושכרת בידו וחייב לשלם שכירותה, כיון שהוא ידע מרגילות הנהר, היה לו להתנות על זה (פ"ת).

^(ב) אם שכרה לימים - ראובן היה לו סוס עומד להשכיר בשכירות ידוע חצי זהוב ליום מיציאה עד ביאה, ולוי נצטרך לרכוב אל השר מהלך ג' ימים ולקח לסוס על ח' ימים, ובהיותו שם העליל עליו השר ועיכבו שם חדש ימים, ובאמצע שלח המשכיר שליח לבדוק ענין הסוס שלו. ו"א דלהלכה, מאחר ולא פשע המעכב לכ"ע פטור שנאנס בעכבת הסוס. וכל זה בשכרו לוי על ח' ימים, משא"כ בלקח הסוס בשכירות סתם, שידוע שכרו, או שפסק עמו חצי זהוב ליום ולא זכר סך ימים, אף על פי שהמהלך ידוע, שאינו רק שלשה ימים, מ"מ צריך ליתן לו חצי זהוב לכל יום מראש ועד סוף. ואין אומרים שינכה לו קצת מפני שישב בטל, מפני דלא איכפת ליה למשכיר בכך. ואפילו אם שאל המשכיר לשוכר לכמה ישהה שם אצל השר והשיב יום או יומים לכל היותר ואח"כ לקח הסוס סתם דינו כשכרו סתם. ו"ח שמי שנתעכב ע"י עלילה, הוא הך דינא דשו"ע דאם שניהם לא ידעו הו"ל פסידא דמשכיר [מטעם המוציא מחבירו עליו הראיה, ולכן אם תפס פסידא דשוכר - פ"ת], ואם שכרו לימים סתם חצי זהוב ליום פשיטא שנותן לו כל שכרו לכל יום ויום, אמנם מנכה לו שכרו כפועל בטל. ומה שכתב דאפילו אם שאל המשכיר לשוכר כמה ישהה שם אצל השר והשיב יום או יומים ולא יותר ואח"כ לקח הסוס סתם דינו כשכרו סתם י"ח על הנ"ל, אלא כל הקוצב לו זמן שכירתו ואח"כ נגמר ביניהם השכירות ודאי על קצבתם הראשונה נגמר (קצה"ח). משמע דאפילו הזכיר המקום שרוצה לילך לשם, מ"מ כיון שהשכירות היתה שכל יום יתן לו כך, כיון דאמר לו כל יום ויום שיעכבנו הוא מושכר לו בעד כך וכך, א"כ אם יתרצה הלה לעשות מלאכה בהחמור כשהוא מעוכב יכול לעשות, א"כ אף בשעת אונס החמור מושכר לו לעשות בו איזה מלאכה שירצה ולא ביטל האונס את השכירות, משא"כ בהזכיר לו ששכרו למקום זה לילך ולחזור, וכיון שכבר עשה הדבר ששכרו לזה הדבר נתבטל שוב השכירות והאונס עיכב החזרה, פטור, ועוד יש לחלק בין סוגי האונסים, דבשלמא בגודל הנהר נעשה האונס בהחמור שלא היה אפשר לו להתזירו בשום אופן, משא"כ הכא שהיה אפשר לו להחזיר הפקדון ע"י שליח, ואין בו משום אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר (עי' סמ"ע קכ"ה סק"ג), לא חשיב אונס, ובפרט שיש לומר שעכב החמור לצרכו שהיה חושב בכל יום אולי יוגמר העסק שלו ויצטרך ליסע לביתו, דהא מהאי טעמא לא רצה ליתנו להשליח (נתה"מ), וי"א שזה שהוא לא החזיר את החמור לשליח הוא גרמא (פ"ת).

^(ג) ליתן לו שכירות של כל יום ויום - לכאורה נראה דצריך ליתן לו שכירות משלם ולא כפועל בטל, דניחא ליה דליכחוש חמריה ולא ליכחוש מריה, מיהו הכל לפי המשווי (סמ"ע), נראה דמיירי דוקא שפירש לו ששכרו למשא על כך ימים, אבל אם שכרו סתם על כך ימים שיעכבנו, משמע בין יעשה בין לא יעשה, אינו מנכה לו כלל דהא כן היה התנאי (נתה"מ).

^(ד) אם לא היה רגיל להתגדל כו' - כלל דהאי דינא, דכל ששניהן היה להם לדעת ולהתנות כגון שרגיל להתגדל, או ששניהם לא היה להם לדעת כגון שאינו ראוי להתגדל, בשניהם הוא פסידא דהמשכיר, דהוא בא להוציא שכירות מיד השוכר ועליו מוטל להתנות דהמוציא

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

מחבירו עליו הראיה וידו על התחנות, וצריכין שיהיה דבר שהשוכר ידע והמשכיר לא היה לו לדעת, דבזה ודאי על השוכר ה"ל להתנות ואם לא התנה הפסיד וצריך לשלם (סמ"ע).⁽⁷⁷⁾ ומזונות הבהמה כו' - פירוש, מזונות של יום השלישי שנתעכבה הבהמה, במקום שהוא פסידא דהמשכיר במה שלא התנה כנ"ל צריך המשכיר ג"כ לשלם להשוכר דמי המזונות של אותו היום (סמ"ע).

שיא - השוכר הספינה ופרקה בחצי הדרך או טבעה בחצי הדרך:

(א) ספינה שהוסיף בה אחד משלשים על משאה (א) ומבעה חייב לשלם דמיה.⁽⁸¹⁾ אחד משלשים על משאה - כנ"ל ש"ח (סעיף ה' - ז') לענין במשא אדם ומשא בהמה (סמ"ע):

(ב) השוכר את הספינה וטבעה בחצי הדרך אם אמר לו ספינה זו אני משכיר לך ושכרה השוכר להוליך בה יין סתם אע"פ שנתן לו השכר יחזיר כל השכר שהרי זה אומר לו הבא לי הספינה עצמה ששכרתי שהקפדה גדולה יש בספינה זו (ב) ואני אביא יין מכל מקום ואוליך בה הגה ואם אפשר להוליך הספינה מן המים ולהשכיר ספינה אחרת נדמו או בכל מה שצריך לספינה כריך להשכיר כמו שנתבאר לעיל סימן קי לענין חמור.

⁽²⁾ שהקפדה גדולה יש בספינה כו' - כל מקום שהמשא ששכר עליו עדיין לפנינו, יכול השוכר להחליפו באחר ובכלל מדת סדום, משא"כ כשמשא הראשונה אינה בעולם בזה לא הכריחו להמשכיר לקבל מהשוכר משא אחר, ואין בזה משום מדת סדום (סמ"ע¹⁷⁸), וי"א דדוקא תרתי בעינין, כיון שנטבע ספינתו ואין היין זה לפנינו, יכול להקפיד כי יכול לומר הואיל ונזקתי ונטבע ספינתי למה לי להשתדל ספינה אחרת כיון שאין לך יין זה, ולפ"ז אם לא נטבע ספינתו רק היין לבדו נטבע יכול לטעון עליו יין אחר אף על פי שאמר ספינה סתם ויין זה, כי אין סברא כיון שיינו נטבע יקפיד זה יותר משאם לא הי' יכול להניח עליו יין אחר מיהו כשאמ' יין סתם וספינה זו אפשר דאפי' היין לא נטבע יכול לעכב ולו' איני רוצה ספינה אחרת (ש"ך), וכן עיקר, ואין לחלק בין שכיר יום לקבלן, מיהו כשאומר יין סתם וספינה זו, ודאי יכול לומר איני רוצה ספינה אחרת, דכיון דשכירות ליומא ממכר הוא¹⁷⁹, וקנה ספינה זו, אינו יכול לכופו למכור לו אחרת, ודוקא במשא ידוע הוא דיכול לשנותה לדכוותה, כיון דאינו אלא שעבוד, יכול לשנותה לשעבוד דכוותה, אבל בשוכר חמור זה או ספינה זו דקניא לשכירות אין לו אלא מה שקנה (קצה"ח)¹⁸⁰. וי"א דכל היכא שחייב להעמיד לו חמור אחר, כגון דא"ל חמור סתם או חמור זה ויש בדמיו לשכור, אם מת כו', וכן אם ימצא השוכר לשכור בזול לא יוכל לומר אשכור לעצמי כו'. הרי שכתב דאף בחמור זה אינו יכול לומר אשכור לעצמי, וצריך לקבל ממנו חמור אחר, ע"כ מ"ש בספינה שטבעה שמצא כאן מקום קפידא לנוח, היינו כיון ששניהם נטבעו ואין ביד אחד להשלים, ועכ"פ יפסיד שכירות, משא"כ אם מת החמור לחוד דאפשר להעמיד לו חמור, וכן אם נטבעה סחורה לחוד, דלא יפסיד כלום אם יתן לו יין אחר מאם לא היה נטבע כלל, אין לו להרויח בטענתו רק שלא יפסיד (פ"ת¹⁸¹).

⁽³⁾ ואני אביא יין כו' מכל מקום - לא דמי למש"כ סי' ש"י סעיף ב' בשוכר חמור זה ומת בחצי הדרך ואין בדמיו לשכור אחר דעכ"פ צריך לשלם השכירות לפי ערך המגיע עד כאן, דשם איירי דנהנה במה שהביאו עד אותו המקום, דיכול למכור שם הסחורה או לשכור חמור אחר, משא"כ כאן דנטבע היין ולא נהנה כלל במה שהביאו עד כאן (סמ"ע).

¹⁷⁸ לא ראיתי הלכה יוצא מהסמ"ע נוגע להלכה כאן חוץ ממה שכתבתי
¹⁷⁹ צ"ע אם זה מח' בסי' שלד. ועי' מבי"ט ח"א סי' מ, שעכ"ז הוא בחזקת המשכיר ולא בחזקת השוכר, וה"ה בשכירות בתים. ועי' מח' קצה"ח וש"ך סי' שיג שלפי הש"ך אין לשוכר שום זכות בחצר, ובקצה"ח רואים שיש לו זכות, עיי"ש וצ"ע אם זה קצה"ח לשיטתיה.
¹⁸⁰ לא ראיתי הלכה יוצא מהנתיבות.
¹⁸¹ בשם חידושי רע"א ב"מ עט ע"א ד"ה בסמ"ע וש"ך.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(7) להוציא הספינה מהמים כו', עד צריך להשכיר - פירוש, אין המשכיר יכול לעכב על השוכר מלעשות כן, אבל הטיפול עכ"פ הוא על השוכר (סמ"ע). היינו לשיטת היש חולקין שהביא הרב בהג"ה בסימן ש"י סעיף ב', אבל לדעת המחבר שם כיון ששכרו למשא אינו שוכר בדמים (נתה"מ).

(ג) אמר ליה ספינה סתם אני משכיר לך ושכרה השוכר להוליך בה יין זה אע"פ שלא נתן לו מהשכר כלום חייב ליתן כל השכר שהרי אומר לו הבא לי היין עצמו ואני אביא לך ספינה מכל מקום ואוליכנו אבל צריך לנכות כדי הטורח של חצי הדרך שאינו דומה המטפל בהולכת הספינה ליושב ובטל ויש אומרים לאינו נותן לו אלל סכירות מחצי הדרך (ה).

(7) שכירות מחצי הדרך - לאו דוקא מחצי דרך אלא כפי שיעור שהוליכו. וטעמייהו הוא, דכל פסידא דלא ה"ל לשוכר למידע יותר מן המשכיר, הוא פסידא דהמשכיר שהוא בא להוציא מן השוכר, מיהו אם כבר קיבל בעל הספינה כל דמי השכירות דהוא מוחזק, א"צ להחזיר כיון דמוכן לקיים תנאו]. והמחבר חולק על הרמ"א משום שאין לדמות זה לשוכר ומשכיר או פועל ובעה"ב דעלמא, דשם אין להמשכיר או להפועל פסידא כי אם שכו טרחתו, משא"כ כאן דפסיד המשכיר בעל הספינה כל ספינתו, משו"ה כפועל בטל מיהו אית ליה, כיון דהוא מוכן לקיים תנאו¹⁸² (סמ"ע, וש"ך), ועיקר כמחבר (ש"ך).

(ד) אמר לו ספינה זו אני משכיר לך ושכר השוכר להוליך בה יין זה אם נתן השכר אינו יכול להחזירו ואם לא נתן לא יתן שאין זה יכול להביא הספינה עצמה ולא זה יכול להביא יין עצמו

(7) אינו יכול להחזירו - הטעם, כיון שהוא מוחזק יכול לומר לבעל היין מזלך גרם כיון שאינך יכול לקיים תנאך להביא יין זה עצמו אין לך עלי כלום, ולא דמי ליין סתם וספינה זו דצריך בעל הספינה להחזיר השכירות אף שכבר קיבלו, דשם יכול הבעל יין לומר הריני מוכן לקיים תנאי ליתן לך שכירותך כשתעביר ייני והמניעה היא מידך שספינתך זו טבעה, ויש לו מקום להקפיד כנ"ל (סק"ב), משא"כ כאן דאין שום אחד יכול לקיים תנאו, משו"ה הולכין אחר המוחזק (סמ"ע)¹⁸³.

(ה) שכר ספינה סתם ליין סתם הרי אלו חולקין השכר ודוקא כשאין אחד מהם רוצה להשלים אבל אם זה מביא יינו וזה מביא ספינה אם נתן שכר נמי יטול ויוציא מתחת ידו.

(7) הרי אלו חולקין השכר - ולא דמי להשכיר חמור סתם ומת בחצי הדרך דצריך להעמיד לו אחר, ואי לא אינו משלם לו כלום, דשאני התם דאותה סחורה דשכר חמור לצורכה עדיין היא בעין, והרי זהו כמו הביא זה יינו וזה לא הביא ספינתו. ולכאורה נראה דבזה אפילו לא הוליכו עדיין חצי הדרך או שהוליכו טפי מחצי דרך, עכ"פ חולקין השכר כיון דאינו מועיל חזקתו של חד מנהון, וצריך ליתן לשכנגדו החצי, כיון ששניהן שוין בקיום התנאי ואין אחד מהן עדיין קיימו משוין ביניהן לחלק השכר, ה"נ נאמר לענין אם הוליכו פחות או טפי מחצי הדרך. מיהו אינו מוכרע (סמ"ע), וי"ח שמשלים כפי מה שעשה¹⁸⁴ (ש"ך).

(7) אבל אם זה מביא יינו כו' - אבל בספינה סתם ויין זה, אפילו לא מוכן בעל הספינה להביא אחרת, צריך ליתן לו כל שכרו, משום דמצי בעל הספינה למימר כיון דאין בעל היין מוכן לקיים תנאו למה לי להביא ספינתי חנם, וכן איפכא ביין סתם וספינה זו (סמ"ע).
(8) אם נתן שכר נמי יטול - וה"ה נמי איפכא אם בעל הספינה מביא ספינה אחרת ואין בעל היין מביא יין אחר דצריך לשלם לו כל שכירותו (סמ"ע).

(ו) השוכר את הספינה ופרקה בחצי הדרך נותן לו שכר כל הדרך ואם מצא השוכר מי שישכיר אותה לו עד המקום שפסק שוכר⁽⁸⁾ ויש לבעל הספינה עליו תרעומת (ואכ"כ ליתן

¹⁸² ע"י לקמן ס"ק (ז).

¹⁸³ ע"י לעיל סי' ש"ח ס"ק (ה).

¹⁸⁴ ל"ד אלא כמ"ש לעיל ס"ק (ה).

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

לבעל הספינה מה שהספינה נפסדת בהולאת הסחורה הראשונה ובהכנסת הסנייה) וכן אם מכר כל הסחורה שבספינה לאיש אחר בחצי הדרך וירד ועלה הלוקח נוטל שכר חצי הדרך מהראשון ושכר החצי מזה האחרון ויש לבעל הספינה עליו תרעומת מפני שגרם לו לסבול דעת איש אחר שעדיין לא הורגל בו וכן כל כיוצא בזה

⁽¹⁾ נותן לו שכר כל הדרך - אבל עכ"פ מנכה לו, וכמ"ש לעיל סעיף ג' ז"ל, שאינו דומה המטפל בהולכת הספינה כו' ע"ש (סמ"ע, ש"ך), וי"א שאינו מנכה כמו חופרי אדמה לקמן של"ה ס"א (קצה"ח).

⁽²⁾ ואם מצא השוכר מי שישכיר כו' שוכר כו' - ר"ל, בין שניהן יתנו לבעל הספינה שכירות, ונוסף על זה יתן לו הראשון תוספת של הפסד ספינתו היציאה והכניסה היתירה (סמ"ע).

⁽²⁾ ויש לבעל הספינה עליו תרעומות - התרעומת הוא שגרם לו לסבול דעת איש אחר שלא הורגל עמו וכדמסיק המחבר בסוף סעיף זה (סמ"ע).

⁽²⁾ נפסדת בהוצאת הסחורה של ראשון - כצ"ל ודוק, שהרי לא השכיר עמו אלא הוצאה והכנסת הסחורה פעם אחת, וכאן ניתוסף לו הוצאה והכנסה יתירה, והיינו הוצאת סחורה של ראשון שלא היה ראוי להוציא סחורה של ראשון פה בחצי הדרך ולא להכניס סחורה שניה (סמ"ע).

שיב - המשכיר בית לחבירו לזמן קצוב או סתם

(א) המשכיר לחבירו בית(א) או חצר או מרחץ או חנות לזמן קצוב אינו יכול לחזור בו ולהוציאו תוך זמנו אפילו נפל ביתו של משכיר שאין לו מקום לדור(ב) בו ואפילו העני וצריך למכרו לאחר אינו יכול להוציאו והמקח קיים ולוקח צריך להניחו ביד השוכר עד שישלים זמנו(ג) ואם היה מושכר¹⁸⁵ בענין שלא היה יכול לפדותו לעולם(ד) אם לא מכרו יכול למכרו ולהוציאו מיד התנה עמו שיוכל להוציאו לזמנו ומכרו אין הלוקח יכול להוציאו ואם הקדים לו השכר אפילו לזמן מרובה אינו יכול להוציאו עד שיכלה זמן כל השכירות שהקדים לו הגה ואפילו לא קצב לו זמנו(ה) אפילו הכי מסתמא שכוונתו נגד מעותיו המשכיר בית לחבירו וכתוך הזמן רוצה לזמנו אין יכול לכופו לזמנו(ו) אפילו לבית יפה ממנו גם להכניס פועלים לבית לזמנו מיהו מזקקים מן השוכר לעשות לפנים משורת הדין

⁽⁸⁾ המשכיר לחבירו בית כו' - שכירות קרקע נקנה בין בכסף בין בשטר בין בחזקה בין בקנין סודר כדין מכר כנ"ל (סי' קצ"ב סי"ג וסי' קצ"ה ס"ט), ולאחר שנעשה לו אחד מהקנינים, ה"ל כמכר (ב"מ נו ע"ב), דשכירות ליומא ממכר הוא, משו"ה אינו יכול להוציאו בשום צד עד שיכלה לו הזמן שהשכיר לו בקנין (סמ"ע)¹⁸⁷¹⁸⁶.

⁽²⁾ מקום לדור כו' - אף דלא נכנס עדיין השוכר, אינו יכול המשכיר לעכב עליו שלא יכנס, וה"ה אם חלה השוכר או אשתו אחרי גמר השכירות (ש"ך), ואפילו בחולי המתדבק דינא הכי, ונראה דאם היה לו חולי המתדבק והמשכיר לא ידע דהוי מקח טעות (נתה"מ).

⁽³⁾ עד שישלים זמנו כו' - אבל יכול להשכירו לאחר תוך זמנו לכשיגיע הזמן (ש"ך), ולא הוה קנין בדבר שלא בא לעולם, דכל דבר המחוסר רק זמן וזמן ממילא קאתי לא הוי דבר שלא בא לעולם, ומ"מ בעינן שיברר מקחו, היינו שמשכיר לו שדה זו אחר שנה שמושכר לאחר, אבל כשמשכיר לו סתם שדה, ואין לו רק כל שדותיו הן מושכרים לאחרים, לא מהני דהוי דבר שלא בא לעולם. וזה אפילו אם השכיר לו סתם דהוי כאומר מעכשיו¹⁸⁸ (נתה"מ) עיין מה שכתבתי בזה לקמן סימן שט"ו סעיף א' סק"א (פ"ת).

¹⁸⁵ צ"ל ממושכן (נתה"מ).

¹⁸⁶ המשכיר לחבירו בית כו'. עיין בתשובות רמ"א סי' י"ט [כ] ובתשו' רשד"ם סי' רפ"ב ורפ"ח ורצ"ב ורצ"ה וש' (ש"ך).

¹⁸⁷ לא ראיתי הלכה יוצא מדברי הקצה"ח.

¹⁸⁸ ושניהם לא יכולים לחזור? ועי' שפו שסותר את עצמו

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(7) ואם היה מושכר בענין שלא היה יכול לפדותו לעולם - דין זה לכאורה אין לו ביאור (נתה"מ^{189, 190}), אותו בית שהוא דר בו היה נחלט לגוי בשביל חוב, ואם לא היה עכשיו פודה לא היה חוזר לעולם, והיה לו עוד בית אחר שהשכיר לישראל אחר, והוצרך למכור את הבית שהשכיר לאחר כדי שיוכל לפדותו שהוא דר מן הגוי, ולא מצא למכור רק בענין שיצא השוכר מיד, הדין עם המשכיר דהוי כמו נפל ביתו דמשכיר, אבל בשביל מזון אין לו למכור כדי להוציאו, ואי לא משכח ישאל על הפתחים¹⁹¹ (ט"ז).

(7) ואפילו לא קצב לו זמן כו' - אפילו מכרו לאחר, מ"מ צריך השוכר ליתן להלוקח השכירות ולא להמשכיר, ואם כבר הקדים השוכר השכר להמשכיר, אין הלוקח יכול להוציאו עד שיכלה זמנו, אף שאין נותן שכירות להלוקח כלל (סמ"ע), אמנם אם לא קצב לו זמן, אז מאחר ואין הדמים ראייה יכול להיות שכל השכר שנתן עבור זמן קצר ביותר¹⁹² (ש"ך), וי"א שהדמים מודיעים כל זמן שהם לא סותרים את הלשון שאמר¹⁹³ (קצה"ח), וי"א אם אמר השכר לי ביתך בעד מנה ולא פירש לו זמן, כיון דסתם שכירות שלשים יום הוי כסותר הלשון ואין הדמים מודיעין, אם לא שהמנהג בעיר שאין שוכרין בית לפחות משנה שאז הסתם הוא שנה¹⁹⁴ (נתה"מ), וי"א הלכה כהרמ"א ודלא כהש"ך (פ"ת).

(1) אינו יכול לכפותו לצאת כו' - אפילו אם המשכיר רוצה לחזור ולבנות זה הבית בעצמו וליתן לו לדור בו אחר התקנה, אפ"ה יכול השוכר לעכבו (סמ"ע), היינו כאשר הוא השכיר אמר לשון "בבית זה" אבל "בבית סתם" משמע לקמן בהג"ה סי"ז דיכול להוציאו לבית כמוהו (ש"ך).

(ב) אם חזר אחר שהשכירו לזה והשכירו לו בית אחר כמותו, וכן כל כיוצא בזה(ז).

(1) לגוי או אנס כו' חייב להעמיד לו אחר - דוקא בגוי ואנס שמוציאין להשוכר בעקיפין הוא דסגי להמשכיר כששוכר לו בית אחר לדור בו, משא"כ כששכרו או מכרו לישראל אחר¹⁹⁵ (סמ"ע). ואפילו אמר לו "בית זה אני משכיר לך", ואף דאם אחר הזיק לבית אינו חייב להעמיד להשוכר בית אחר, מ"מ אם המשכיר עצמו מכרו, כיון דהדין בכל מקום כשאמר "זה", כגון ב"חמור זה", הדמים משועבדין להעמיד לו חמור אפילו במת (עי' לעיל ש"י ס"ב), רק בבית כשאמר "בית זה" ונפל הבית, אין הדמים משועבדין, כיון דאינו עומד למכור, אבל אם מכרו המשכיר בעצמו, ודאי הדמים שקיבל משועבדין. ועוד, כל משכיר יש עליו שעבוד הגוף להעמיד לו לדבר המושכר לדבר שצריך לו, ותדע, דמשכיר לו חמור זה ומת החמור משועבדין דמי הנבילה לשכור לו חמור אחר, רק במקום שאמר "זה", כונתו דכל שיאנס חמור זה ולא יהיה עומד לקנות אחר, כבר אזל ממנו התחייבות, אבל כל זמן שהדבר עומד בעין ואינו רוצה ליתן, כל נכסיו משועבדין להעמיד לו חמור ויורדין לנכסיו לשכור לו חמור אחר, ואפילו בלא קנין נשתעבדו נכסיו, כמו פועל דנשתעבדו נכסיו להעמיד לו פועל אחר כשהוא דבר האבד, וכ"ש שוכר איזה דבר שצריך לו כדבר האבוד דמאי. יוצא מזה אם היורשין השכירו או מכרו הבית להאנס או סתרו, כל שהניח נכסים חייבין להעמיד לו בית אחר, אבל אם לא הניח נכסים הדין כך, אם סתרו להבית פטורין לשלם מנכסי עצמן, כל שאין בדמי מה שנשאר לשכור, אבל אם מכרו תליא בפלוגתא המבואר בסימן ק"ז סעיף ד' (נתה"מ).

¹⁸⁹ דוגמא קיצונית יש בסוף

¹⁹⁰ עי' פ"ת האם יש להביאו?

¹⁹¹ בסדר?

¹⁹² נכון?

¹⁹³ עי' פ"ת לקמן ס"ק (לג).

¹⁹⁴ עי' סמ"ע וש"ך לקמן ס"ק (ח). ע' לעיל סי' רכ"ז סכ"ח אם יש אונאה ביתר מחצי, ואפילו אם לא חוזר, איסור מיהא איכא (&), אם כן אולי העבירה כן מודיע. ועי' סי' ר"כ ס"ח שאם זה לא בכדי שהדעת טועה אז זה מתנה, וקשה לומר ש"אין דמים מודיעים" הופך את זה מתנה. עי' שו"ת מהריב"ל (ח"ד סי' כח) שאין סתם שכירות בתים פחות משנה.

¹⁹⁵ לא ברור לי איזה הלכה נתחדש כאן?

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(ג) משכנו לשנים ידועים בכך וכך לכל שנה ושנה כל זמן שלא יפדנו וחזר ומכרו לאחר אין הלוקח יכול לקחתו מיד המלוה תוך השנה אבל אחר השנה יכול לקחתו (ד) השכיר לו ללינה אין פחות מיום אחד לשביתה אין פחות משני ימים לנישואין אין פחות משלשים יום

(ה) המשכיר בית לחבירו סתם אינו יכול להוציאו(ח) עד שיודיעו שלשים יום מקודם כדי לבקש מקום ולא יהא מושלך בדרך ולסוף השלשים יצא במה דברים אמורים בימות החמה אבל בימות הגשמים אינו יכול להוציאו מהחג ועד הפסח(ט).

(^ה) המשכיר בית לחבירו סתם אינו יכול להוציאו כו' - ר"ל שהשכיר לו וא"ל אתה נתן לי בעד שכירות ביתי כל חודש כך וכך, דאז השוכר סומך ע"ז דיקח שכירותו כל חודש ולא יוציאנו, משו"ה צריך להודיעו ל' יום מקודם, ודוקא בסתם, משא"כ כשהוא לזמן ידוע, יכול להוציאו אף בו ביום בלא הודעה, אבל בלא תנאי זה אלא תדור כאן, אפילו שעה במשמע כדלעיל ס"א ברמ"א (סמ"ע). וי"ח שהשוכר מחברו סתם לדירה מסתמא אינו שוכר פחות מל' יום, וכשאמר ידור פלוני בביתי (ברמ"א לעיל ס"א) ששם נתן לו הדירה מעצמו ללא הסכמת שכירות בכלל, ועכ"פ הוכרח להזכיר זמן דהיינו בכך וכך לחדש דאל"כ אין שייך שכירות דא"ל להזכיר שכירות בלא זמן אבל אה"נ אלו שכרו בכך וכך לשבוע אף על פי שהודיעו ל' יום מקודם שנכנס לדור בו צריך לדור בו ל' יום¹⁹⁶ (ש"ך)¹⁹⁷, וי"א שפירושו, כך וכך לחודש ולא פירש לכמה חדשים, ואם לא אמר כלום רק אני משכיר לך בית זה, מסתמא אדעתא דמנהגא באותה העיר השכיר לו, וה"ל כקוצץ זמנו קבוע כמ"ש בסעיף ח' (ט"ז).

(^ב) בד"א בימות החמה כו' - נראה דהכי קאמר, בימות החמה מיום שבא וא"ל צא מביתי, הב"ד אומרים לו צריך שתניחחו לדור בו עוד ל' יום, שבתוך זה הזמן יבקש לו מקום אחר לדור בו, והיינו דוקא כשבא להוציאו בימות החמה, אז אין נותנין לו זמן יותר משלשים יום ואח"כ יצא, אבל כשבא להוציאו בימות הגשמים, אז אין אומרים שיניחו לדור בו עוד ל' יום, אלא אומרים לו שצריך שיניחו לדור בו עד הפסח. וימות הגשמים מתחילין מתחילת חג הסוכות, ואין יכול להוציאו מביתו אא"כ הודיעו ל' יום קודם חג הסוכות שיצא, שבהודעת ל' יום קודם התחלת ימי הגשמים ודאי סגי. והטעם, דבימי הגשמים קשה על האדם לטלטל נפשו מבית לבית, ודרך בני אדם לשכור דירה אחת לכל ימי הגשמים, ומשו"ה אין דירה מצויה לשכור באמצע ימי הגשמים (סמ"ע).

(ו) קבע לו שלשים יום לפני החג אם נשאר מהשלשים יום אפילו יום אחד אינו יכול להוציאו עד מוצאי הפסח והוא שיודיעו שלשים יום מקודם(י) במה דברים אמורים בעיירות אבל בכרכים(יא) אחד בימות החמה ואחד בימות הגשמים צריך להודיעו שנים עשר חדש מקודם וחנות בין בכרכים בין בעיירות צריך להודיעו יב חדש מקודם וזנתות קל נחתומין וזבעין כריך להודיעו ג' שנים מקודם(יג).

(^י) והוא שיודיעו שלשים יום מקודם - כיון דלא הודיעו שלשים יום שלמים קודם החג היה כאילו לא הודיעו כלל, ומשו"ה צריך להודעה חדשה שלשים יום קודם זמן יציאתו בתחילת ימות החמה (סמ"ע).

(^{יא}) אבל בכרכים כו' - דבכרכים שכיחים בני אדם יותר וצר להם המקום וקשה למצוא דירה לעת שירצו (סמ"ע).

(^{יג}) ובחנות כו' - הטעם, שהחנונים יושבי חנות דרכם להקיף להקונים מהן זמן רב, וכשיבואו לשלם באים על פתח החנות לשלם לו, וכשיצא משם לדור במקום אחר לא ידעי אנה ימצאוהו, ומשו"ה נותנין לו זמן י"ב חודש, ובתוך זה הזמן יגבה חובו שהקיף לעבר, ומה שימכור בהקפה מכאן ולהבא יודיע להקונים שיבואו לשלם לו לאחר זמן זה במקום

¹⁹⁶ ודוק ועיין בתשובת ר"מ אלשיך סי' קי"ז ובתשובו' רש"ם סי' רפ"ו: (ש"ך).
¹⁹⁷ עי' לעיל ס"ק (ה) ונתה"מ שם.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

פלוגי, ואי לא יעשה כן איהו אפסיד אנפשיה. ובחנות נחתומין ושל צבעין שמקיפין לזמן ארוך יותר, נותנין לו זמן לגבית הקפותיהן ג' שנים מקודם (סמ"ע).
(ז) כשם שהמשכיר חייב להודיעו כך השוכר חייב להודיעו מקודם שלשים יום (יג) בעיירות או מקודם י"ב חדש בכרכים, כדי שיבקש שכן, ולא ישאר ביתו פנוי. ואם לא הודיעו, אינו יכול לצאת אלא יתן השכר (יד). הגה או יעמוד לו אחר צמקומו (טו), ואם כולל להעמיד אדם שאינו הגון, אין המשכיר לריך לקבלו.

(י) כך השוכר חייב להודיעו כו' - החנוני היושב בחנות אינו יכול לצאת אלא א"כ יודיעו לבעל החנות י"ב חודש מקודם כדי שבעל החנות יבקש לו חנוני אחר שישכור ממנו חנותו, דאותו חנוני לא יצא מהחנות שהיה יושב בה עד שיגבה תחילה הקפותיו, וזמן לזה הוא י"ב חודש וכנ"ל (ס"ק יב) (סמ"ע).

(יז) אינו יכול לצאת אלא יתן השכר - היינו דאינו יוצא ידי שמים עד שישלם ומשמתין אותו על כך, דכל הגרמות משמתין אותו עד דמסלק הזיקא אבל אין מוציאין ממנו בב"ד דאינו אלא גרמא דפטור¹⁹⁸, וי"ח שצריך לשלם מעיקר הדין ולא מטעם גרמא (פ"ת).
(יט) או יעמיד לו אחר - אפילו אדם הגון אלא שהוא שונאו א"צ לקבלו (ט"ז), עי' דברי הש"ך לקמן ס"ק (טז), ונראה שהציון ג"כ ט"ס כי הציון שייך כאן (נתה"מ), עי' לעיל ריב ס"ו ס"ק &, ושט"ז ס"א ס"ק & שיש חולקים (פ"ת).

(ח) אם שכרו לזמן קצוב (טז) כיון שבלה הזמן יכול להוציא מיד (יז) אפילו בלה הזמן באמצע ימות הגשמים

(יט) אם שכרו לזמן קצוב כו' - עי' שו"ת תורת אמת סימן רח [מש"כ השוכר יכול להשכיר, הני מילי בשלא קבל המעות המשכיר, אבל אם קבלם, יכול לומר לו הא ביתא קמך קום ודר ביה אבל איני רוצה שתכניס בו אחרים] (ש"ך).

(יז) יכול להוציא מיד - והוא הדין דהשוכר יצא מיד בלי הודעה להמשכיר. והטעם, דהרי ידעו שיכלה הזמן, והוה להו לדבר זה עם זה או עם אחרים באופן שידעו מקום דירתם מסוף הזמן והלאה (סמ"ע).

(ט) מה שאמרנו (יח) שאין המשכיר יכול להוציא ולא השוכר יכול לצאת עד שיודיעו מקודם אם הוקרו הבתים יש למשכיר להוסיף עליו ולומר לשוכר או שכור בשוויה או תצא וכן אם הוזלו הבתים יש לשוכר לפחות השכר ולומר למשכיר או שכור לי כשער של עכשיו או הרי ביתך לפניך מיהו דוקא דהתנו הכי מקודם הזמן (יט) ואע"פ שעבר זמן הודעה אבל אם עמדו בסתם מסתמא דעתם היה על השכר הראשון הגה וכן אם שכרו לזמן קצוב (כ) אע"פ שנתייקרו הבתים או הוזלו אינו יכולין לשנות רק כפי שהתנו מי ששכר בית לחצו והיה אוהבו ונעשה שונאו (כא) אין יכול להוציא מן הבית ואם אמר לו מתחילה שאינו משכיר לו רק מקום שהוא אוהבו ונעשה שונאו יכול להוציא (כב).

(יח) מה שאמרנו כו' - עיין בתשובות [מהר"י] י' לב ח"ד סי' כח [ראובן ששכר חנות משמעון לג' שנים לכך וכך לשנה, ואחרי ג' שנים המשך לשלם שכירות כל חדש, ובא שמעון להוציא, בידו לעשות כך, שהרי אין תנאי שכירות ביניהם, ואין חיוב הודאה] (ש"ך).

(יט) דאתנו הכי קודם הזמן כו' - פירוש, שהבעה"ב יאמר להשוכר מכאן והלאה אם תרצה לדור בביתי צריך אתה ליתן לי כך וכך לחודש כפי מה שנתיקרו הבתים, ואם לא תרצה ליתן כל כך צא מיד, ואין צריך ליתן לו זמן ל' יום, וז"ש אף על פי שעבר זמן ההודעה, פירוש, שעברו הל' יום שצריכין להודעת המשכיר להשוכר שיצא, יכול זה לומר לו צא מיד או תן שכירות כפי שער היוקר שהוא לעת עתה, אבל אם כבר דר בו אין יכול להוציא מידו כפי היוקר דלמפרע (סמ"ע).

¹⁹⁸ וצ"ע אם הוא אותו דבר ביצא באמצע החדש.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(כ) וכן אם שכרו לזמן קצוב כו' - גם המחבר בעצמו כתב דין זה מיד אחר זה בסעיף י' ולכן אין צורך בהגה זו (סמ"ע), וי"א שיש צורך שזה מדובר על דברי המחבר שכתב ואף על פי שעבר זמן כו' ר"ל שאע"פ ששכרו לזמן ודר בו אחר הזמן בסתם אף על פי שנתייקר או הוזל אינו יכול לשנות ליתן בעד מה שדר יותר מהזמן כפי היוקר (ש"ך).

(כא) ונעשה שונאו יכול להוציאו - היינו דווקא דגרם השנא הוא בפשיעת השוכר (ט"ז). אחד שהוצרך מאד למעות להתפרנס מהם, והשכיר את ביתו לאחר ועשה עמו תנאי שיתן לו מיד סך מה על שכירותו על כמה שנים כדי שיוכל לישא וליתן עם המעות, ואח"כ נודע הדבר לגוי בעל חוב של המשכיר ועיקל המעות של השכירות, והמשכיר אינו רוצה לצאת מהבית וטוען כיון שאינו יכול ליטול המעות אינו רוצה להשכיר. הדין עם המשכיר, והשכירות בטלה, אף שהוא נאנס ואונס רחמנא פטריה, מ"מ המשכיר גם כן פטור דאין לחייבו לאחר בשביל אונסו. ועיין לעיל סימן ר"ז סעיף ג' דבמוכר קרקעותיו מהני גילוי דעת, וה"ה במשכיר קרקעותיו מהני גילוי דעת (פ"ת).

(כב) שאינו משכיר לו רק משום שהוא אוהבו - עיין מ"ש בזה בסימן שי"ט ס"ק ????, שללא תנאי כפול או גילוי דעת גמור אי אפשר להוציאו (קצה"ח), וי"א דכאן מיירי דוקא שהבית לא היה עומד אצלו להשכיר, רק לזה השכיר משום שהוא אוהבו, גם גילה דעתו שמשכיר לו רק משום שהוא אוהבו, אז יכול להוציאו (נתה"מ).

(י) במה דברים אמורים שהשכירו סתם אבל אם השכירו לזמן ידוע אע"פ שנתייקרו הבתים או הוזלו אינם יכולים לא להוסיף ולא לגרוע(כג).

(כד) ולא לגרוע - ואם מת השוכר, ורוצים היורשים לחזור ע"ל סי' של"ד (ש"ך).

(יא) נפל בית המשכיר שהיה דר בו הרי זה יכול להוציא השוכר מביתו(כד) ואומר לו אינו בדין שתהיה אתה יושב בביתי עד שתמצא מקום(כה) ואני מושלך בדרך שאין אתה בעל זכות בבית זה יותר ממני ודוקא בשוכר סתם אבל בשוכר לזמן ידוע אינו יכול להוציאו תוך זמנו

(כז) יכול להוציא השוכר מביתו כו' - נראה דהיינו דוקא כשכר דר בו ל' יום, אבל בתוך ל' הראשונים לשכירותו, כיון דאין שכירות פחות מל' יום, הו"ל כהשכירו לזמן דכתב המחבר אחר זה מיד דאינו יכול להוציאו בתוך זמנו¹⁹⁹ (סמ"ע), זה סותר למה שכתב בס"ק (ח) (נתה"מ), וי"א שבכל מקום אי אפשר להוציא באמצע חודש, שזה כקנוי לו (ט"ז).

(כח) עד שתמצא מקום - כלומר שאמתין לך ל' יום בימות החמה או עד חג הפסח בימות הגשמים עד שתמצא ותשתדל לך בזמן הזה מקום, ואני אהיה מושלך בדרך בכל אלו הימים שתבקש לך דירה (סמ"ע).

(יב) נתן הבית לבנו לישא בו אשה(כו) אם היה יודע שבנו נעשה חתן בזמן פלוני והיה אפשר לו להודיעו מקודם ולא הודיעו אינו יכול להוציאו ואם עבשיו נזדמנה לו אשה והרי הוא נושאה מיד הרי זה יש לו להוציאו שאינו בדין שיהא זה יושב בביתו וכן בעל הבית ישכור בית שיעשה לו חתונה.

(כז) נתן הבית לבנו לישא בו אשה כו' - וכן שנתן המוכר את ביתו של עצמו לבנו, וצריך הית שהיתה מושכרת לשוכר (סמ"ע).

(יג) מכר הבית(כז) או נתנו או הורישו אין השני יכול להוציאו עד שיודיעו מקודם שלשים יום או מקודם י"ב חדש(כח) שהרי השוכר אומר לו אין כחך יותר מכח זה שזכית בבית זה.

(כז) מכר הבית - דוקא שקנה סתם, אבל אם אין הלוקח רוצה לקנות עד שיצא זה מהבית, יצא בע"כ, שלא עלה על דעת שימות ברעב (רע"א).

(כח) או מקודם י"ב חדש - כדינם לעיל ס"ו (סמ"ע).

(יד) מקום שנוהגין שיש להם ראש שנה קבוע לשכירות הבתים(כט) וראובן שכר בית משמעון לשנה אחת ואחר שכלתה השנה נשאר בבית חדש אחד(ל) ולא דברו זה עם זה

¹⁹⁹ עי' לעיל הערה 194.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

כלום בשכירות שנה הבאה ורצה ראובן לצאת מהבית ושמעון מעכב על ידו שלא לצאת עד תשלום שנה שניה הדין עם שמעון(לא). הגה סנים שהיו דרים צנית והיו חולקים על הצית ולאחר כך נתחייב אחד צדין כריך ללאת אפילו צלמלע החורף אע"פ שלל הודיעו חזירו מקודם (לז).^(כט) מקום שנוהגין כו'. עיין בתשובת רשד"ם סי' רצ"ו [שזה לא בא לאפוקי סעיף ה, ו, ז, אלא להוסיף עליהם²⁰⁰]: (ש"ך).

^(ל) נשאר בבית חדש אחד כו' - לאו דוקא חודש אחד אלא אפילו יום אחד, שכל שנכנס בשנה השניה קצת זמן מה חייב לשלם לו השוכר בעד כל השנה (סמ"ע). היינו דוקא שדרך אנשי העיר לצאת מבתי השכירות לבתים אחרים ששכרו להם באותו היום, ולא מעכבים עד אותו היום בבתי שדרו שם כבר, אבל בלא"ה אין לחייבו בשביל אותו יום או יומים כיון שצריך להתעכב כן (ט"ז).

^(לז) הדין עם שמעון - כיון דרגילין לשכור הבתים לשנה כבר שכרו כל השוכרים ולא ימצא להשכירו, והיה לו להודיעו איני רוצה לדור בביתך כי אם חודש, וכיון שלא הודיעו סמך האחר עליו שידור בבית כמנהג העיר ששוכרים הבתים לשנה ונתחייב בשכירות שנה אחת (סמ"ע) עי' לעיל ס"ק (יד) (פ"ת).

^(לב) אף על פי שלא הודיעו חבירו מקודם - הטעם, דהיה לו לדעת מעצמו דכשיתחייב בדין לא יהיה נחא לשכנגדו להחזיקו דדמיא עליה כאריה ארבא, ועד כאן ג"כ לא החזיקו אלא עד שיצא זכותו לאור (סמ"ע).

^(טו) המשכיר בית לשנה בסכום ידוע(לג) ונתעברה השנה נתעברה לשוכר(לד) השכיר לחדשים נתעברה למשכיר(לה) הזכיר לו חדשים ושנה בין שאמר לו דינר לחדש שנים עשר דינר בשנה בין שאמר לו יב דינר לשנה דינר בכל חדש(לו) הרי חודש העיבור של משכיר²⁰¹(לז) שהקרקע בחזקת בעליה(לה). הגה אלכל מי שקכר מלמד לצנו(לט) וא"ל שני לשונות כאלו והמלמד למד עמו חדש העיבור אין כריך לשלם לו חדש העיבור²⁰².

^(לב) המשכיר בית לשנה בסכום ידוע כו' - המשכיר בית לחברו לשנה, מונה י"ב חודש מיום ליום. ואם אמר לשנה זו, אפי' לא עמד אלא בא' באלול, עלתה לו שנה. אבל אם עמד בב' באלול או יותר לא עלתה לו שנה ודר בו שנה שלימה, דליכא למימר שעל דעת אותו שנה שכרו, שאין אדם טורח לגור בבית פחות משלשים יום²⁰³ (ש"ך). ולא אמרינן הדמים מודיעים, והרי המעות מתנה או פקדון²⁰⁴ (פ"ת). ראובן השכיר ביתו לשמעון בחשבו שהשנה היתה מי"ב חדש ונמצאת השנה מעוברת ולא ידע מזה ראובן, חודש העיבור בכלל, ואין בידו להוסיף על השכירות (קצה"ח).

^(לז) נתעברה לשוכר - במה דברים אמורים כשעמד בראש השנה וא"ל שנה זו, א"נ השנה, דקי"ל דהוי כאומר שנה זו, אבל אם אומר לו שנה אחת אין לו אלא י"ב חודש כרוב שנים שאינן מעוברות (סמ"ע), מטעם ספק ולכן כאן בממון אמרינן קרקע בחזקת בעליה עומדת (ט"ז).

^(לה) השכיר לחדשים נתעברה להמשכיר - זהו פשיטא, אלא משום סיפא נקטה, א"נ ללמדינו בא דלא תימא מאחר שחודש העיבור אינו אלא למלאות חדשי הלכנה, ה"ה כשישלם לו בעד כל י"ב חודש מהשנה הוה אמינא גם חודש העיבור הבא למלאותן ולהשוותן יהיה בכללו (סמ"ע).

²⁰⁰ נכון?

²⁰¹ עי' ט"ז מ"ב ס"ז אולי צריך להיות למעלה.

²⁰² בית שלמה חר"מ סימן קיח

²⁰³ ועיין בתשובת ר"ד ו' לב ס"ב דף נ"א ובתשובת מהר"י ו' ל"ב ס"ב סי' כ"א דף ל"ג ועיין עוד

בסמ"ע ס"ק כ"ב ועיין מ"ש בספרי ש"ך בי"ד סי' ר"ך ס"ק ט"ו (ש"ך)

²⁰⁴ עי' לעיל ס"ק (ה).

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

(ל') השכיר לחדשים ושנה בין שאמר כו' - האי שנה דקאמר מיירי דעמד בראש השנה ואמר השנה או שנה זו וכנ"ל (ס"ק (לד)), כל הספיקות האלה הם, דוקא דכל הלשונות סמוכין הן זה לזה, אבל אם אינן סמוכין זה לזה לכו"ע האחרון עיקר (סמ"ע).

(ל"ז) הרי חדש העיבור של המשכיר כו' - דמספקא לן אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון וקרקע בחזקת בעליה עומדת, אפילו לא בא לשאול השכירות עד סוף החודש שכבר דר בו צריך ליתן השכירות. והיינו דוקא במקרקעי, אבל במטלטלין כל היכא דמספקא לן אי תפוס לשון ראשון או האחרון, מי שתפס לא מפקינן מיניה (סמ"ע), משמע להדיא דדוקא משום דאינן לשוכר טענת ברי, אבל אי היה טוען ברי לי שאמרת לי בפי' ביי"ב דינרים לשנה אף על פי שהשנה היא מעוברת לא מפקינן מהשוכר שונה מלקמן סי' שי"ז ס"ג (ש"ך), עיין לקמן סימן שי"ז [משה"א סק"ב &] (נתה"מ).

(ל"ח) שהקרקע בחזקת בעליה - המשכיר בית לחברו עד אדר זה אומר עד אדר ראשון וזה אומר עד אדר שני או השכיר עד סוף אדר זה אומר עד סוף אדר ראשון וזה אומר עד סוף אדר שני הכל למשכיר, ואפי' בא בסוף חדש (ש"ך).

(ט"ז) אבל מי ששכר מלמד - עיקרא דמלתא הוא מהך טעמא לפי שלמד עמו מדעתו, והיינו משום דגבי משכיר בית הרי השוכר דר בו שלא מדעת בעלים ומש"ה חייב לשלם השכירות, אף על גב דמוחזק בשכירות כיון דבדירה לא הוי מוחזק הו"ל תפס שלא ברשות, אבל מלמד שלומד עמו מדעת אף על גב דדעת המלמד אדעתא דאגרא הו"ל תפס ברשות בגוף הפעולה ופטור מלשלם בעד חדש העיבור. מיהו נראה דאם אין המלמד רוצה ללמוד בחדש העיבור, צריך בעל הבית לשלם לו בעד י"ב חדש, ואין בעל הבית יכול לומר עדיין צריך אתה ללמוד עם בני בחדש העיבור עד שישלם לו בעד חדש העיבור כיון דהמלמד הוי מוחזק בעצמו והו"ל דין קרקע בחזקת בעלים²⁰⁵ (קצה"ח).

(ט"ז) בעל הבית שאמר לזמן השכירות והשוכר אומר לא שכרתי אלא סתם (מ) או לזמן ארוך על השוכר להביא ראיה (מא) ואם לא הביא בעל הבית נשבע היסת (מב) ומוציאו מן הבית הגה וכן ככל ספק שנופל בין הדל דבית חזירו ובין חזירו אם לא שאלה שני חזקה לאז נאמן במנו דלקחתו.

(מ) לא שכרתי אלא סתם - פירוש, והוה לך להודיעני ל' יום קודם בימי הקיץ כנ"ל בסעיף ה' (סמ"ע).

(מ"א) על השוכר להביא ראיה - דהקרקע בחזקת בעליה עומדת (סמ"ע)
(מ"ב) בעה"ב נשבע היסת - ואף על פי שהוא מודה מקצת מ"מ כיון דחולקים על הדירה דינו כקרקע דאין נשבעין רק היסת דשכירות קרקע כקרקע לענין אונאה כדלעיל סי' רכ"ז סל"ב וכן לענין קניה לעיל ר"ס ק"ץ בהג"ה וסי' קצ"ה ס"ט (ש"ך)²⁰⁶.

(יז) המשכיר בית לחבירו לזמן ורוצה לסתרו בתוך הזמן השוכר יכול לעכב עליו ואם עבר וסתרו בתוך הזמן חייב להעמיד לו בית אחר או ישכיר לו כמותו ואם מעצמו נפל אם אמר לו בית זה אני משכיר לך אינו חייב לבנותו ואפילו זנאו המשכיר יכול לומר שלא ידור בו אלא מחשב על מה שנשתמש בו (מג) ומחזיר לו שאר השכירות ואפילו הסוכר אומר אנחנו משלנו אין שומעין לו ויש מי שאומר דדוקא בשנפל כולו אבל אם הוא קיים אלא שהוא מסוכן לדור (מוד) חייב המשכיר לתקנו²⁰⁷ אם יש בידו שכירות מוקדם (מה) ואם אמר לו בית סתם²⁰⁸ ונפל חייב לבנותו או יתן לו בית אחר ואם היה קטן מהבית שנפל אין השוכר יכול

²⁰⁵ צ"ע אם ה"ה בקרקע חדש העיבור, שאם שכר דירה ביי"ב זהובים לשנה זו, והמשכיר לא רוצה לשלם כל הי"ב זהובים על י"ב חדשים אלא רק על י"ג ולכן בסוף אדר א' משלם י"א זהובים, ור מוכן לשלם עוד זהב עם יוכל לדור בו אדר ב'.

²⁰⁶ ש"ך הבא לא היה הלכה שיצא ממנו.
²⁰⁷ עי' לקמן סי' שיג, וקצה"ח שם, שאין צד החולק בזה, וצ"ע.

²⁰⁸ ואם אמר לו בית - לא כפינן ליה לבנותו, רק שיכול לעכב דמי שכירתו בידו עד שיעמוד לו בית אחר. ואם כבר נתן השכירות חוזר ונוטל ממנו ואף בקנו מידו הדין כן, ומיהו אם הי' למשכיר

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

לעבב עליו והוא שיהיה קרוי בית שלא השכיר אלא בית סתם אצל כל זמן שלא נפל הראשון אינו יכול להוציאו וליתן לו בית קטן כזה(מו) אבל אם אמר לו בית כזה אני משכיר לך חייב להעמיד לו בית כמדת ארכו ומדת רחבו של בית זה שהראהו (מז) ואינו יכול לומר לא היה ענין דברי אלא שיהיה קרוב לנהר או לשוק או למרחץ כזה אלא חייב להעמיד לו בית כמדתו ובצורתו ולע"פ שאינו נאה צנניו וצקישו לפיכך אם היה קטן לא יעשנו גדול גדול לא יעשנו קטן אחד לא יעשנו שנים שנים לא יעשנו אחד ולא יפחות מהחלונות שהיו בו ולא יוסיף עליהם אלא מדעת שניהם הגה נסרף הבית(מח) לינו כנפל נסרף כל העיר הוי מכת מדינה ומנכה לו מן שכירותו מה שלא דר צו צין הקדים לו שכרו או לא המשכיר צית לחצו והוא נפל אדעתא ללצנתו הוא מוגיר ליה

^(מב) אלא מחשב על מה שנשתמש בו' - וה"ה איפכא, אם עדיין לא נתן לו כלום משלם לו כפי הזמן שדר בו (סמ"ע)

^(מד) אבל אם הוא קיים אלא שנתקלקל בו' - דהשתא לא שייך למימר אזדא ליה דמסתמא הוא עומד לתקן שעדיין נקרא בית אלא שמסוכן לדור בו, הלכך חייב המשכיר לתקנו (סמ"ע).

^(מה) אם יש בידו שכירות מוקדם - לאו דוקא שהוא עדיין בעין בידו, אלא ר"ל אם כבר קיבל שכירות יותר מלפי ערך הזמן שדר בו, חייב המשכיר לתקנו מדמי אותה שכירות, משא"כ אם לא קיבל יותר דהיה יכול המשכיר לחזור בו ולומר צא ושכור לך דירה אחרת. אבל באמת כיון דשיעבד נפשו להשכיר לו בית זה ועדיין שמו עליו, עליו לתקנו (סמ"ע), נראה שכונתו דאינו מחוייב להוסיף מביתו דהא רק בית זה שיעבד לו, ודמי השכירות מבית זה משועבד לו, דבכלל בית זה הוא, דמבית זה אתי, ולזה כתב דאם כבר הקדים השכר על המשכיר לתקן מדמי שכירותו שקיבל, וממילא מוכח דמכ"ש אם דמי השכירות ביד השוכר שיכול השוכר לתקן מדמי שכירותו, אבל להוסיף מביתו אינו חייב לתקן אם לא בבית סתם (נתה"מ).

^(מו) וליתן לו בית קטן בו' - משמע מדברי הרמ"א דאם רוצה ליתן לו בית כיוצא בזה יכול להוציאו ולכופו שידור בתוכו, ודבר זה בודאי אינו, דאפילו ליפה ממנו אינו יכול להוציאו תוך זמנו כמ"ש רמ"א עצמו בריש סימן זה (ט"ז), ובבית זה אינו יכול להוציאו ואפי' ליפה ממנו כדלעיל סעיף א' בהג"ה²⁰⁹, ואין לשוכר או משכיר רשות לשנות הבית ללא רשות השני²¹⁰ (ש"ך), ונראה דבבית זה אפילו אם עדיין לא הורידו בתוכו כיון דקנה בקניני השכירות הוי כממכר ושוב אינו יכול להחליף לו באחר אפילו מקטן לגדול, ועיין לעיל סי' ש"א במאיר המשפט סק"ב (קצה"ח), מוכח מלשונו של הש"ך, דבבית סתם יכול להוציאו, והוא תמוה מאד בעיני, דא"כ בכל יום יהיה יכול להוציאו מדירה לדירה, והוא נגד הסברא, דודאי יכול לומר לא בעינא למיטרח בכניסה ויציאה בכל יום ואדעתא שאדור מתחילת שנה עד סופה שכרתי בית, ואפשר שדעת הרמ"א הוא רק פעם אחת יכול לומר שבטעות או מחמת אונס נתן לו בית גדול או בית זה, וגם מתחילה לא היתה דעתו ליתן לו רק בית השני, אבל לשנותו בכל פעם לא מסתבר כלל (נתה"מ).

בית אחר בעת השכירות, צריך ליתן לו דבית סתם אמר לו וחל הקנין עליו. (ומשמע דעכ"פ קנין בעי. ולא מהני חזקתו בבית זה לבית אחר וכן דעת הראב"ד ז"ל לעיל סי' ש"ו גבי חמור סתם ולדידי קשה תינח בחמור אבל בבית אמאי לא מהני חזקתו בבית זה לקנות לו בית אחר כמו בעשר שדות דמהני חזקה א' לכולם כדלעיל סי' קצב ס"ג וצ"ע) ודעת הרא"ש דמהני בקנו מידו. ע"כ דברי הטור. ועיין דרישה דכתב דמשמע דלהרא"ש בעי עכ"פ קנו מידו ולא מהני חזקתו שבבית זה ומחלק בין הך דהכא לדלעיל סי' ש"י גבי חמור דס"ל להרא"ש דלא בעי קנו מידו (רע"א) - לא ראיתי תוספת?

²⁰⁹ אבל בבית סתם יכול, ודלא כט"ז.

²¹⁰ זה "ואין וכו'" בתשו' רשד"ם סי' רצ"ב - האם הוא מוסיף?

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(12) אלא חייב להעמיד לו - כמדת ארכו ורחבו, אבל א"צ להעמיד לו סמוך לנהר ולמרחץ ולשוך כזה, ואפילו בית סתם, אי כבר נחית והתחיל לדור בבית גדול צריך לחזור וליתן לו בית גדול כאותו בית (סמ"ע)²¹¹.

(13) נשרף הבית כו' - בריש סעיף זה נתבאר דדין נפל הוא דמחשב לו מה שנשתמש כו', וא"כ קשה מאי זה שמסיק מור"ם וכתב ז"ל, נשרף כל העיר הוי מכת מדינה ומנכה לו, הלא בלא נשרף כל העיר ג"כ מנכה לו משכירותו. ונראה להגיה בהג"ה זו וכן צ"ל, נשרף הבית דינו כנפל, וי"א דצריך ליתן לו כל שכרו, מיהו אם נשרף כל העיר כו' (סמ"ע, ט"ז וקצה"ח²¹²), ועיקר כדעה הראשונה (רע"א וט"ז), וי"א שיש מחלוקת אם שכירות חמור הוה כממכר ממש ליומו, ולכן כל אונס על השוכר, או אם זה כאפותיקי מפורש דמי, וכיון דעל שעבוד ואפותיקי מפורש עמו לא שייך לומר ממכר הוא, רק כפועל שיש עליו חיוב הגוף דמי, ולכך פטור הבעה"ב באונסין, משא"כ בבית זה דאם נפל אזדא ואין על הבעה"ב שום שעבוד, אמרינן שפיר דממכר הוא וכל האונסין חל על הלוקח, ואפילו למ"ד כאפותיקי הוא, אם הקדים לו השכר, היינו שפירש בשעת השכירות שהוא באופן שיקדים לו השכר, לכו"ע שכירות ליומא ממכר הוא, ולפ"ז אפילו באונס שאירע להבית פטור מלהחזיר השכירות, וזה שכתב המחבר דמחשב על מה שנשתמש בו ומחזיר לו את השאר, לא מיירי שפירש על הקדמת השכר רק שתפס או שנתן לו מעצמו בתחילת הזמן דמי השכירות, אבל בהקדים לו השכר דהיינו שפירש על הקדמת השכירות הוא לכו"ע א"צ להחזיר, ולפ"ז מ"ש בהג"ה סימן של"ד לכן אם קיבל השכר כולו אינו צריך להחזיר דכיון דכשהקדים השכר ממכר הוא א"צ להחזיר כלל אפילו כפועל בטל, והרמ"א בכאן סמך עצמו על מ"ש בסימן של"ד דבשוכר בית איכא מחלוקת הפוסקים אי ממכר הוא, ובהקדים לכו"ע ממכר הוא ופטור מלהחזיר, ולזה כתב שפיר דנשרף דינו כנפל ובמכת מדינה מנכה לו²¹³ (נתה"מ)²¹⁴.

(יח) המשכיר עלייה סתם חייב להעמיד לו עלייה אמר לו עלייה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך הרי שעבד בית לעלייה(מט) לפיכך אם נפחתה העלייה בארבע טפחים או יותר חייב המשכיר לתקן(נ) ואם לא תקן הרי השוכר יורד ודרר בבית(נא) עם בעל הבית(נב) ונכנס ויוצא דרך פתח הבית(נג) עד שיתקן לו את העלייה(נד) אבל אם נפל הבית והעלייה אין צריך לבנות לו אחר כיון שאמר לו בית זה הגה לכלל אס נפל העלייה לריך לבנותו כל זמן שהבית קיים(נה).

(14) המשכיר עליה סתם כו' - מי שיש לו בית ועלייה על גבו והשכיר לחבירו את העלייה וא"ל עלייה זו אני משכיר לך ונפלה, א"צ ליתן לו אחרת ונותן לו השכירות כפי הזמן שדר בו, א"ל עלייה סתם, חייב ליתן לו עלייה, מיהו אם ירצה יתן לו אחרת וא"צ לבנות לו דוקא זו, אבל אם א"ל עלייה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך, הרי שיעבד הבית לו, דאל"כ למה הזכיר "שעל גבי בית זה", אלא רק לשעבד הבית להעלייה (סמ"ע).

(1) אם נפחתה העליה בד' טפחים - פירוש, ואז חסרה מקום תשמיש כלי אחד (סמ"ע).
(2) יורד ודרר בבית - ולא ידור למעלה ובתשמיש אותו כלי לבד שיחסר לו ידור למטה, דאין אדם דר לחצאין בשני מקומות (סמ"ע).
(3) עם בעל הבית - ואין הבעה"ב צריך לצאת מביתו וידור בו השוכר לחוד עד שיתקן לו עלייתו (סמ"ע).

(4) ונכנס ויוצא כו' - פירוש, ולא אמרינן שיעלה בכניסתו על גבי סולם לעלייתו כבראשונה ומשם ירד למטה בבית (סמ"ע).

²¹¹ ואם אמר ליה בית סתם - ע' בתשובת ר"א נ' חיים סי' מ' דף ע' (ש"ך).

²¹² נכון? עי' קצה"ח שטז סק"א שבד"ב רח"ל אז לא מנכה משכירותו.

²¹³ קצת אריכות, וצ"ע קצת.

²¹⁴ נשרף הבית כו'. עיין באר היטב [סקכ"ג]. ועיין בתשובת חתם סופר חלק חו"מ סי' קס"א מענין זה, וע"ש עוד בסי' קע"ט והובא קצת לעיל סימן קע"א סעיף (א) [ח' ס"ק ח': (פ"ת)].

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(נד) עד שיתקן לו העליה - המשכיר חייב ליטפל בזה ולהוציא עליו הוצאות (סמ"ע²¹⁵)²¹⁶.

(נה) אבל אם נפל העלייה כו' - פירוש, ואפילו כולו (סמ"ע וט"ז).

(יט) היו שתי עליות זו על גב זו (נו) ונפחתה העליונה דר בתחתונה נפחתה התחתונה הרי זה ספק אם ידור בעליונה או בבית לפיכך לא ידור ואם דר אין מוציאין אותו משם (נו).

(יג) היו שם שתי עליות זו על גב זו - פירוש, וא"ל המשכיר עלייה זו שע"ג בית זה אני משכיר לך, דכיון שא"ל ע"ג בית זה לא מצי למימר אם נפלה אזדא אלא הבית משועבד לה (כדלעיל ס"ק (מט)), ואם השכיר לו העליה העליונה, ודאי ירד לדור בעלייה תחתונה ולא למטה בבית, דעלייה ג"כ בכלל בית הוא, והמוציא מחבירו עליו הראיה, אבל אם השכיר לו התחתונה ונפלה, הוא הספק שבסעיף זו (סמ"ע).

(יז) ואם דר אין מוציאין אותו מידו - משמע דהכי קאמר, מיד שהתחיל לדור למטה אין מוציאין אותו מהבית (סמ"ע). קשה, שהרי קרקע אפילו בספיקא דדינא אמרינן אוקי קרקע בחזקת בעלים. אלא כיון דדר עם בעל הבית ברשות בעל הבית כבר זכה בה ולא גרע מבית סתם דאין יכול להוציאו וליתן לו בית קטן וכמ"ש הרמ"א סעיף י"ז. ומיהו דוקא שדר בו בידיעת בעל הבית אבל שלא בידיעת בעל הבית יכול להוציאו לעליה כיון דקרקע בחזקת בעלים (קצה"ח).

(כ) מעשה באחד שאמר לחבירו דלית פירוש גפן מודלית על אילן שפירותיו אפרסקין²¹⁷ זו שעל גבי אפרסק (נה) הוזה אני משכיר לך ונעקר אילן האפרסק ממקומו (נט) ובא מעשה לפני חכמים ואמרו לו חייב אתה להעמיד האפרסק כל זמן שהדלית קיימת וכן כל כיוצא בזה הגה ודוקא זכהאוי גוונא שהאפרסק עדיין צעולם רק שנעקר ממקומו אבל אי נקלץ לא מחויב להעמיד לו אחר (ס) וכן אם נפל הבית שתחת עלייה ואמר לו עלייה שעל גב בית זו אין לריך להעמיד בית אחר.

(נד) דלית זו שע"ג אפרסק - פירוש, דלית גפן המודלה על גבי אילן של אפרסק (סמ"ע).

(נט) חייב אתה להעמיד לו האפרסק - הטעם, כיון שא"ל שעל גבי אפרסק זה, שיעבד האפרסק להגפן המודלה על גביו, דומה לבית המשועבד להעלייה שעל גביו כשא"ל עלייה זו שע"ג בית זה (כדלעיל ס"ק (מט)) (סמ"ע)²¹⁸.

(ס) אבל אם נקצץ אין חייב להעמיד לו אחר - הטעם, דכיון דא"ל שעל גבי אפרסק זה והרי אזדא, דאין שם אפרסק עליו כיון דנקצץ ואין ראוי הוא לחזור ולנוטעו. ומסיק מור"ם ז"ל וכתב דכן הדין בעלייה אם א"ל שעל גבי בית זה כו' ונפל הבית והעלייה קיימת כגון שעומדת על גבי קונדסין, אינו צריך להעמיד לו בית אחר (סמ"ע).

שיג - המשכיר בית לחבירו בבירה גדולה באיזה מקום רשאי להשתמש

(א) המשכיר בית לחבירו בבירה גדולה (א) משתמש בזוים ובכותלים עד ארבע אמות ובתרבץ (ב) של חצר וברחבה שאחורי הבתים ומקום שנהגו להשתמש בעובי הכותלים ובכל אלו הדברים הולכים אחר מנהג המדינה והשמות הידועים להם.

(א) המשכיר בית לחבירו בבירה גדולה כו' - היינו שהתירה לשמש באויר החצר כמו ברחבה (סמ"ע).

(ב) ובתרבץ - היינו גינה קטנה שעולים בה מיני דשאים ויפה המראה לעינים, משמע דאין שייך שימוש באותה גינה, שאינה עשויה אלא למראה עיניו, משו"ה הזכיר שימוש בכותל הגינה, משא"כ ברחבה ששייך שימוש בה עצמה (ט"ז).

(ב) המשכיר חצרו סתם לא השכיר הרפת שבה.

²¹⁵ הסמ"ע הביא רמ"ה החולק על הטור, וצדקתי שהוא פסק כטור?
²¹⁶ אין צריך לבנות לו כו'. ע' בתשו' רמ"א סי' ע"ז ובתשו' רשד"ם סי' רס"ח: (ש"ך).
²¹⁷ האם כדאי למחוק שזה בא מהסמ"ע?
²¹⁸ ודוקא בכה"ג שהאפרסק כו'. עיין בתשובות ר"א נ' חיים סי' ל"ח (ש"ך).

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(ג) הזבל שבחצר הרי הוא של שוכר לפיכך הוא מיטפל בו להוציא(ג) ואם יש שם מנהג הולכים אחר המנהג במה דברים אמורים כשהיו הבהמות שעשו הזבל של שוכר(ד) אבל אם הבהמות של אחרים הזבל של בעל החצר²¹⁹ שחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו אע"פ שהיא שכורה ביד אחרים(ה) הגה מיהו אם קלטו הסוכר בכלי מן האויך ולא נח בחלך הרי [אלו] שלו²²⁰(ו).

(א) הזבל שבחצר הרי הוא של שוכר לפיכך הוא מיטפל בו להוציא - תרתי קאמר, הא', שאם שניהם רוצים בהזבל, בזה קאמר שהוא של שוכר, ומזה נמשך דין השני, באם שניהם אינם חפצים בו, דעל השוכר מוטל לטפל בו להוציא(סמ"ע).

(ג) כשהיו הבהמות שעשו הזבל של שוכר - וה"ה הזבל שמוציא מביתו לחצר (סמ"ע).

(ה) אף על פי שהיא שכורה ביד אחרים - עי' לקמן סעיף ד' שהמחבר פוסק שהלכה זו רק אם שכר בית בחצר ולא גם שכר את החצר, וקשה (ועי' לקמן ס"ק (ז) שהוא מתרץ) (סמ"ע), לא מדובר שביתו של המשכיר פתוח לאותו חצר, ומ"מ נקרא חצר המשתמרת לדעת המשכיר, כיון שהוא משומר והוא חצרו, ולגבי הסתירה הובא בסמ"ע, העיקר כמש"כ בסעיף כאן ולא סעיף ד' (ש"ך)²²¹, בשו"ע סימן ר"ס סעיף ג' משמע להדיא דמציאה זוכה בו השוכר ולא המשכיר, והכא שאני משום דגבי זבל משייר כח לנפשיה שלא יזכה בה השוכר, דכיון דהמשכיר את החצר לא השכיר הרפת שבה, משום הכי דעתיה על זבל שלא יזכה בה השוכר אפילו אם יהיה הזבל בחצר כיון דשבח רפת דידיה ומשייר לנפשיה כח בחצר לזכות בזבל, אבל במציאות דעלמא זוכה השוכר, דעיקר חצר למי שיש לו רשות השתמשות²²² (קצה"ח). עי' סי' ר' (נתה"מ). דבר המונח בחצר מהני מה דהמשכיר ביתו פתוח לחצר, דכיון דהמשכיר יוצא ונכנס בו ויכול לשום שמירתו עליו, מיקרי עומד בצד שדהו, אבל לענין דבר המונח בחדר המושכר, לא מהני מה דהמשכיר דר"כ באותו בית בחדר נגד חדר המושכר, כיון דרשות ביד השוכר לסוגרו ולמחות להמשכיר דריסת הרגל בו, א"כ בודאי לא הוה משתמר לגבי המשכיר²²³ (פ"ת).

(ו) אם קלטו השוכר בכלי כו' - אף אם לא קדם הכלי להוצאת הזבל קנהו השוכר. ואפשר עוד, דאפילו אם הכלי דהשוכר מונח ע"ג קרקעית חצירו זה דהמשכיר, מ"מ כיון שהשוכר שכר החצר ויש לו רשות להעמיד שם כליו קנהו הכל (סמ"ע).

(ד) והאפר היוצא מהתנור וכירה של שוכר אפילו אחרים אופין ומצטלן.

(י) היוצא מהתנור וכירה כו' - היינו שעומדין בחצר ושכורים להשוכר לבשל בהן, ורואים שאפילו אם גם אחרים אופין ומבשלין שם, כיון ששכורים לו, האפר של השוכר. וא"ת מ"ש מזבל של בהמות אחרים הנמצא בחצר (כנ"ל סעיף ג'). וי"ל דשאני אפר שהם מתערבים באפר של השוכר שגם הוא מבשל ואופה שם, ומשו"ה אין דעתו של המשכיר עליו (סמ"ע), ועי"ל שאני אפר תנור דדבר ברור שיהיה דהא להכי קאי התנור, משו"ה סמכה דעתא דשוכר ע"ז בשעה ששוכר החצר, משא"כ בזבל הבהמות דלאו הכרח שיבואו שם הבהמות (ט"ז).

שיר - מה הדברים שעל המשכיר לעשות או על השוכר

(א) המשכיר בית לחבירו חייב להעמיד לו דלתות ולפתוח לו החלונות שנתקלקלו(א) ולחזק את התקרה(ב) ולסמוך את הקורה שנשברה(ג) ולעשות נגר ומנעול(ד) וכן אם נפחתה המעזיבה והתקרה בד' טפחים חייב לתקנה(ה) וכל כיוצא בזה מדברים שהם

²¹⁹ עי' לקמן ס"ק (ז).

²²⁰ עי' לעיל סי' קפט ס"א בט"ז וקצה"ח.

²²¹ לא ראיתי צורך להביא דברי הרע"א.

²²² משמע ששכירות ליומיה מכר נגד הש"ך, וצ"ע, ועי' קצה"ח במאיר המשפט שי"א סק"ב.

²²³ ועיין מה שכתבתי בפתחי תשובה לאה"ע סימן ק"ב סק"ד, ועיין בתשובת ושב הכהן סי' מ"ז

(פ"ת).

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

מעשה אומן והם עיקר גדול בישיבת הבתים והחצרות הגה: ואע"פ שנקנס סם השוכר וראה שלא היו סם דברים אלו לא אמרנו דנתפיים צמה שראה(ו) אלא על המשכיר לתקן תקן המשכיר דברים אלו ונסכרו חוך ימי הסכירות אם אמר ליה צית זה(ו) אין צריך להעמיד לו אחר²²⁴ אמר לו צית סתם צריך לתקנו כל ימי הסכירות:

(א) ולפתוח לו החלונות שנתקלקלו – ואפשר אפילו יש לו אורה הרבה, אם יש בו חלונות שנסתמו ולא נפרצו פצימיהן צריך לפותחן לו (סמ"ע).

(ב) ולחזק את התקרה – אם התליעו הנסרים המונחים על הקורות שבתקרה (סמ"ע).

(ג) ולסמוך את הקורה – אם נשברה אחת מהקורות שבתקרה (סמ"ע).

(ד) נגר ומנעול – נגר שנועלים בו מבפנים את הדלת ותוחבין אותו בחור האסקופה, ומנעול שנועלין בו מבחוץ (סמ"ע).

(ה) וכך אם נפחתה המעזיבה והתקרה בארבעה טפחים – היינו בהשכיר לו את העלייה, ולכן נתנו שיעור הפחיתה ד' טפחים, שאז מחוסר לבעל העלייה מקום תשמיש כלי אחד, וכנ"ל סי' שי"ב סי"ח. והמעזיבה חיזוק תקרה הוא, ומשו"ה הוא מוטל על המשכיר לתקנו שהוא מעשה אומנות, לאפוקי אם היו אומרים דאינו אלא משום משווי גומות דהוה מעשה הדיוט שהוא על השוכר (וכדלקמן סי"ב) (סמ"ע).

(ו) ולא אמרנו דנתפיים כו' – אמרנון שסמך על הפשיטות שבית השכיר לו ואין שם בית עליו בלא תיקון כל אלו (סמ"ע).

(ז) אם אמר לו בית זה – דכיון דאמר "זה" לא שיעבד נפשיה אלא להעמיד בידו בשעה שיבוא לדור שם ומשם והלאה אזדא לה במזלא דהשוכר (סמ"ע). אם השכיר לו בית זה חייב להעמיד לו בשעה שמכניסו, מכאן ואילך אם נפל אין חייב להעמיד לו, ואם השכיר לו בית סתם חייב להעמיד לו כל ימי השכירות, וקשה שמשמע אחרת מסי' שי"ב סי"ז (קצה"ח).

(ח) השוכר חייב לעשות מעקה ומזוזה(ח) ולתקן מקום המזוזה משלו וכן אם רצה לעשות סולם(ט) או מרזב(י) או להטיח גגו הרי זה עושה משל עצמו. הגה: והוא הדין כל דבר שאינו מעשה אומן ובכל אלו העניינים הולכין אחר מנהג המדינה²²⁵

(ט) ומזוזה כו' – והטעם, דמזוזה חובת הדר היא, ומ"מ לא יטול המזוזה כשיצא מן הבית אם הבית של ישראל (עי' יו"ד סי' רצ"א סי"ב) (סמ"ע).

(י) וכן אם רצה לעשות סולם כו' – היינו לגג, דאילו לעלייה המשכיר חייב, שבלי זה אי אפשר לדור בו (סמ"ע).

(יא) או מרזב כו' – גגיהן היו טוחין בטיט ומשופעים מד' צדדיהן וסומכים נסרים לכותל אצל הגג להרחיק המים מן הכותל, וכשנופל אחד מהן הדיוט מחזירה (סמ"ע).

שמו – דין המשכיר בית על תנאי

(א) שכירות קרקע נשכר בדרכים שהוא נקנה בהם(א) ואין אונאה לשכירות קרקע כמו במכירת קרקע²²⁶(ב):

²²⁴ בפשטות השו"ע חולק וזה (ע' ב"י שאומר לעי' שם) פלא שהרי מי ששוכר בית זה ויש בו עשר חדרים אפילו אם התקרה נפל מט' מהם אין שום חיוב ועל השוכר לתקנו, בדיוק כאילו נפל כל הבית, ואם כן אפילו אם השוכר רוצה לתקנו יש למשכיר זכות למנעו, וע' שיב"ז שאם הקדים שכר אז צריך לתקן, אם כן משמע שהשו"ע כן חושש לריטב"א הזה (ע' שו"ת רא"ש לה"ו שצריך לתקנו כל זמן שלא נפל לגמרי אפילו ללא הקדמת שכר) ע' גר"א שיד"ו שהרא"ש חולק על הנ"י, אבל הרי זה לא הרא"ש שם וצ"ע, והקצות נשאר בצ"ע (שהרי הסמ"ע כותב שהקדמת שכר היא ל"ד, ואפילו לדברינו צ"ע איך הקדמת שכר יעזור – וצ"ע אם נפל חצי בית זה אם צריך לתקנו, ואם לאו אז יתכן שזה החילוק בין שיב לשיד)

²²⁵ בפשטות כל מעשה אומן שהשוכר עושה מעצמו יש לו זכות לתבוע על זה כסף כפועל נמוך ²²⁶ דהיינו אותו מח' מח' רמ"א ברע"ט יש כאן גם כן

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(א) בדרכים שהוא נקנה בהן - דהיינו בכסף בשטר ובחזקה ובקנין סודר, ועי' לעיל קצ"ב סי"ג וקצ"ה ס"ט (סמ"ע).

(ב) כמו במכירת קרקע. אשה אחת ששכרה בית מראובן לדור בו מפסח עד עצרת, והוא קיבלה אצלו קודם פורים לביתה במדת חסד או מחמת דבר אחר, ועתה חזר בו קודם פסח, ופסק דיכול לחזור בו, דכל חזקה לא מהני אלא אחר גמר מעשה שראוי להחזיק מיד, עכ"ל. ואם קנה באחד מהדרכים ומחלה, לא מהני מחילה עד שיחזיר ויקנה באחד מהקנינים (סמ"ע). מי שעשה קנין (חוץ משל כסף) כמו חזקה או סודר או סיטומטא במקום שנוהגים (עי' נתה"מ וש"ך ריש סי' ר"א), אינו חל אם לא שעשו לקנות עכשיו או מעכשיו, ואי אפשר אם אחר דר בו, וי"א שאין צריך להיות מעכשיו, וממילא יכול להשכירו תוך זמן שכירות הראשון, מ"מ י"ל דיכול המשכיר לחזור כיון דלא חל עדיין זמן השכירות ולא חל הקנין, וי"א שאינו יכול לחזור (פ"ת).

(ב) כשם שמתנה אדם כל תנאי שירצה במקח כך מתנה בשכירות(ג) וכל שממכרו ממכר בנכסיו שכירותו שכירות וכל שאין לו למכור אין לו להשכיר(ד) אלא אם כן יש לו פירות בלבד(ה) באותו קרקע שזה שוכר ואינו מוכר:

(ג) כך מתנה בשכירות - פירוש, וא"צ קנין בפני עצמו ע"ז, אלא כשמחזיק בגוף השכירות צריך לקיים התנאי (סמ"ע).

(ד) וכל שאין לו למכור כו' - בכלל זה הוא מכירת שיכור וחרש ושוטה וגם קטן עי' לעיל סימן רל"ה (סמ"ע).

(ה) אלא אם כן יש לו פירות בלבד כו' - בעל בנכסי אשתו או מי שנתן לאחר הגוף מהיום והפירות לאחר מיתה ושייר הפירות לנפשו וכיוצא באלו, כשיבוא אחד מהן למכור או להשכיר הפירות לאחרים, והפירות הן דבר שלא בא לעולם ואינו יכול להקנותן לאחר אלא כשיאמר לו קנה קרקע זו לפירותיה (עי' ר"ט ס"ד), ובזה קאמר דאין לו רשות להקנות לאחר הקרקע כדי לקנות הפירות בתורת מכירה כי אם בתורת שכירות, כי יש חילוק בין דא לדא (עי' סי' רי"ב ס"ד), שהקונה שדה לפירות מחבירו יכול לנוטעה ולזורעה כל זמן שירצה או להובירה, והשוכר אינו כן, ועוד שוכר יש בידן השדה כאילו קנו אותה לפירותיה, מ"מ אין יכולין להכניס לאחר בזכות זה, כי להם האמינו בעל הקרקע ולא לאחר (שונה מבית שאפשר לזרוע את השדה יותר משיעורה, ולא יודע לבעל הקרקע) (סמ"ע) 227, וי"א כל שלא זכה בקרקע כלל אלא בפירותיה אינו יכול למכור הפירות דהא דבר שלא בא לעולם הוא, אלא בתורת שכירות מהני, דהיינו שהוא מסלק עצמו, ואדם יכול לסלק ולהתנות על דבר שלא בא לעולם (ט"ז), וי"א הקונה יכול למכור כל זכותו, רק כונתו במ"ש דאם יש לו פירות לבד שזה שוכר ואינו מוכר, היינו במי שיש לו רק פירות ולא שדה לפירותיה, כגון באחד שמכר איזה דבר והתנה על פירות שדה זו לכמה שנים, דאדם מתנה בדבר שלא בא לעולם, או בית שהתנה לדור בו כמה שנים, דאז אינו יכול למכור שדה לפירותיה, והפירות או הדירה בעצמה אינו יכול למכור דאין אדם מוכר דבר שלא בא לעולם, מ"מ יכול להשכיר הפירות או הדירה, דהא כל שוכר א"צ לשכור שדה לפירות כמו במוכר, והטעם נ"ל, אף דבכל דבר שאין יכול למכור אינו יכול להשכיר, מ"מ בדבר שלא בא לעולם שאני, דכל משכיר כחוב הגוף דמיא להעמיד לו (נתה"מ).

(ג) השוכר בית מחבירו וטוען ששכרו על תנאי שיכניס עמו דיורין אחרים והמשכיר מבחישו ישבע המשכיר(ו) שלא התנה כן והוא הדין לכל טענות שביניהם (ועיין לעיל סימן קיב סעיף טז ולקמן סימן טז סעיף ז)

(ו) ישבע המשכיר כו' - זהו מהכלל שנתבאר בסימן שי"ב (סעיף ט"ז) דכל ספיקות הנופלים בין השוכר והמשכיר בענין הקרקע אמרינן הקרקע בחזקת בעליה עומדת וישבע המשכיר ויטול (סמ"ע).

²²⁷ עי' קצה"ח ולא ראיתי הלכה שיוצא ממנו? אולי הוא כמו הנתה"מ?

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(ד) ראובן שכר²²⁸ נער לשמשו(ז) ואמר לו שמעון לסמוך עליו לשלם לו כל מה שיפסיד בהיות הנער בביתו אע"פ שלא היה קנין בדבר חייב כי כל תנאי שכירות אינו צריך קנין(ח).

(ט) ראובן שכר נער לשמשו – היינו ראובן שכר נער משמעון ואמר לו שמעון לסמוך עליו שישלם לו כל מה שיפסיד הנער בביתו יען (בעוד הנער עמו) כי היה לו משל הנער תחת ידו, ולא היה קנין בדבר אלא דברים בעלמא, שכירות הוא וכל תנאי שכירות אין צריך קנין עכ"ל (קצה"ח). וי"א ששמעון אינו לא שוכר ולא משכיר, אלא הוא התחייב עצמו להיות ערב בעד הנער, ע"כ מה שהפסיד חייב מטעם דהוי כערב בשעת מתן מעות כיון דנתערב בשעת דשכרו לשמשו, וכיון דאדעתא דהכי קיבלו והכניסו לביתו הוי כערב בשעת מתן מעות (נתה"מ).

(מ) אינו צריך קנין - פירוש, קנין חדש, אלא כשלקח הנער לביתו ע"פ תנאם נתקיימו הדברים שהתנו ביניהן (סמ"ע).

סימן שטז – המשכיר בית לחבירו לזמן קצוב ורצה השוכר להשכירו לאחרים

(א) המשכיר בית לחבירו²²⁹ לזמן קצוב ורצה השוכר להשכיר הבית לאחר משכיר עד סוף זמנו(א) והוא שלא יהיו מנין בני בית האחר²³⁰ יותר מבני ביתו. ואם אמר לו המשכיר למה תטרח ותשכיר ביתי לאחרים(ב) אם לא תרצה לעמוד בו צא והניחהו ואני פוטר אותך משכירותו שומעין לו (וע"ל סימן שיב ס"ז). ואם השוכר רוצה לזאת מן הבית(ה) ולהניחו כך בלא דיוקין ורוצה לשלם למשכיר יכול המשכיר להשכירו לאחרים(ו) דזיתא מיתבא יתיב ושאייא יוכת סע. מי שנתן ביתו לאחר או השכירו ושייר כח לעצמו(ז) ששכירא יוכל לדור עם המקבל מתנה או השוכר צבית יכול למכור כחו לאחר(ח) ובלבד שלא יהו בני ביתו מרובים ויש מחלקים בין אם שייר לעצמו חלק מסויים כגון חצי הבית אז יוכל למכרו לאחר אבל אם שייר לעצמו חלק שאינו מסויים כגון דיוכל לסלקו אינו יכול למכרו או להשכיר זכותו לאחר. מי שנתן לאחר דירה צבית²³¹ ואין המקבל צריך לאותו דירה נראה לי דיוכל להשכירו או למכרו לאחר שבני ביתו אין מרובים ממנו ללא גרע כח המקבל מתנה מכח המשכיר לעצמו דנותן צעין יפה נותן(יג) ועיין לעיל סימן קנד סעיף כח:

(מ) ורצה השוכר להשכיר כו' משכיר - לא אמרו אין השוכר רשאי להשכיר, כי אם במטלטלים שמא יבריחם שומר השני ויאבדם, וגם בשדה משום שמא יכחישנה, משא"כ במשכיר ביתו דיכול להראות לו כל פרטי עניני ביתו ויתנה עמו שיחזירנו כן בשלימותו, ויש בו משום אל תמנע טוב מבעליו (סמ"ע), בטור [סעיף א'] מביא סיום דברי הרמב"ם [פ"ה משכירות הל' ה], שלא אמרו חכמים [גיטין כ"ט ע"א] אין השוכר רשאי להשכיר אלא במטלטלין שאומר לו אין רצוני להיות פקדוני ביד אחר, אבל בקרקע וספינה שהרי בעלה עמה אין אומרים כן, ויש מי שהורה שאינו יכול להשכירו לאחר כלל ויתן שכרו עד סוף זמנו, ויראה לי שאין זה דין אמת, עכ"ל. וכתב ב"י בשם המגיד משנה, ולא אמרו [ב"מ ע"ט

²²⁸ (א) ראובן שכר כו'. טור ס"ה בשם תשובת הרא"ש וע' בתשובות ר"ש כהן השייכים לס"ב סי' ט': (ש"ך).

²²⁹ המשכיר בית לחבירו. עיין בתשו' רשד"ם סי' תט"ו: (ש"ך) והובא בתשו' משאת משה ס"ז דאם כבר השכיר לאחר שכירתו קיים לכן אם אית ב' רווחא להשוכר להשכירו ביותר רשות בידו להשכירו לכתחילה ולא שייך בזה למה תטרח וכו' והיכי דהשכיר לבני בית מרובים ונטל שכר יותר המותר לבעלים כמ"ש בהג' ש"ע לקמן סי' שס"ג ס"י בשם הנ"י (רע"א).

²³⁰ והוא שלא יהיו מנין בני בית כו'. עיין בס' החנוך להרא"ה מצוה נ"ה /נ"ט: (ש"ך)
²³¹ מי שנתן לאחר דירה בביתו כו'. עיין בתשובת מהרש"ל סי' י"ז שחולק וכ"פ בסוף ספר משאת בנימן ועיין ע"ש מ"ש בשם מהרש"ל כת"י וע' בסמ"ע ס"ק ה': (ש"ך).

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

ע"בן שיש לו תרעומות אם מעמיד אחר במקומו, אלא מפני שבעל הספינה אינו רוצה לדור עם השוכר ולסבול דעתו, אבל בבית אפילו תרעומות אין לו, עכ"ל. משמע דמיירי בבית שאין המשכיר דר עמו, וכן מוכח מדברי רבינו [הטור סעיף ב'] שמביא אחר דברי הרמב"ם שאלה של הרא"ש וכלל א' סי' ב' שפסק שאין יכול להושיב אחר במקומו, ולא כתב לשון מחלוקת ביניהם. ומ"ש הרמב"ם שהרי בעלה, ר"ל דבמטלטלין יש חשש שהשוכר השני מבריחם מן הבעלים במקום שאין עיניהם שולטות שם, משא"כ בקרקע שהבעלים יכולים לראות תמיד עליה שלא תהא מקולקלת, ואף על פי שאינו דר עמו באותו הבית, מ"מ יכול לילך בכל עת לדרוש מה יעשה בביתו (ט"ז).

⁽²⁾ ואם אמר לו המשכיר למה תטריח כו' - משום אל תמנע טוב מבעליו (סמ"ע). ע"ל סי' ס"ו סכ"ג מ"ש שם בשם תשוב' המבי"ט ומ"ש עליו (ש"ך), אם האחר רוצה ליתן לו תוספת בשכירות ממה ששוכרו הוא, שאין יכול המשכיר לומר לו צא והניחו כו', אם לא שגם הוא יתן לו ג"כ אותו ריוח (עי' רמ"א סימן שס"ג סעיף י') (נתה"מ), וכל זה בשא"ל המשכיר כן קודם שהשכירה לאחר, אבל אם השכירה כבר לאחר ונכנס לדור בה, או אפילו לא נכנס לדור בה רק שקנהו מדין שכירות קרקע ואין מצוי לו לשכור בית אחר, לא מפקעין זכותו של שני, כיון דטעמא דשומעין להמשכיר הוא משום אל תמנע טוב מבעליו, לא אמרינן הכי אלא היכא דליכא פסידא ורעה לאחר. אמנם אם השוכר השני לא נכנס עדיין לדור בהבית ומצוי לו לשכור בית אחר, אף על פי שכתב לו שטר שכירות וכה"ג²³², שומעין למשכיר הראשון, דהא לשוכר שני נמי אמרינן ליה אל תמנע טוב (פ"ת).

⁽³⁾ בו צא - משמע דאין לבעה"ב דין מצרנות. ועיין לעיל סי' קע"ה סמ"ז בהגה. ויש לדחות דנ"מ שרוצה להשכיר לאחר או לקטן גם י"א בית אין בו דין מצרנות (רע"א).
⁽⁷⁾ והריני פוטר אותך - דוקא בכה"ג א"י המשכיר לחזור בו שיחזיק השוכר בבית ויתן השכירות אבל באומר סתם צא מביתי לא נגמר עד שיחזיר השוכר ויקנה להמשכיר. עיין שו"ת מהרי"ט סי' פ"ט (רע"א).

⁽⁷⁾ ואם השוכר רוצה לצאת מן הבית - נראה דאם אין המשכיר יכול להשכירו לאחרים צריך השוכר לשלם כל השכירות ואינו מנכה לו כפועל בטל, דהא אפילו בבית מנכה לו כמו בשוכר שמת תוך שנה (&) דאם כבר הקדים לו שכרו ואין היורשין מוצאין אחר להשכירו אין בעל הבית צריך להחזיר שכרו אלא כפועל בטל מחזיר לו מה שהבית פנוי לו לעשות כל מה שירצה, אבל היינו דוקא היכא שהשוכר אנוס כמו התם שהשוכר מת, אבל היכא דאפשר לו לשוכר לקיים השכירות אינו מנכה כפועל בטל. ובנדון שהיה מוכרחין לברוח מחמת דבר ר"ל, אינו מנכה לו כלום כיון שהבית קמץ, והא שכתב בית מנכה לו כפועל בטל, היינו משום דיכול המשכיר בעצמו להשתמש בו ובזה מרויח קצת ונהנה, אבל התם שהוכרחו כולם לברוח אין לו הנאה כלום במה שהבית פנוי²³³ (קצה"ח).

⁽¹⁾ יוכל המשכיר להשכירו לאחרים כו' - אם כבר קיבל המשכיר המעות דאין צריך להחזיר להשוכר המעות²³⁴, אף אם השוכר אומר אם כן יעמיד הבית בלי דיורין אין צריך לשמוע לו, ע"ש, אבל אם עדיין לא קיבל המעות מהשוכר והמשכיר משכירו לאחרים, מנכה להשוכר מדמי שכירותו מה שמקבל מאחרים, אף אם אמר השוכר אני אשלם כולו ולא ידורו בו אחרים והדין נותן שאין צריך לשמוע לו, מ"מ יש לומר אדרבה הרי גילה השוכר דעתו שלא יתן לו כל השכירות אלא אם לא ידורו בו אחרים והני דרו בו ואיך נוציא ממנו ממון (סמ"ע), וכל זה רק אם נתן מעצמו אבל אם תפס משכון לא הוה כמו שילם שכירות מוקדם (פ"ת), וי"א שבהקדים שכרו אין השוכר יכול להשכירו לאחר וגם אינו יכול לומר תהא בדודה כיון שנתתי שכירות ומשום דביתא מיתבא יתיב, ולזה הוא בחזקת המשכיר שלא יהא יכול לומר תהא בדודה, אבל הברירה ביד המשכיר אם רוצה שתהא בדודה ואם רוצה להניח לאיש אחר לדור בחנם נמי יכול, אבל אם משכירו לאחר בשכר מודה המרדכי

²³² אפילו אחרי קנין? כנראה שכן דומיא דמצרן, וצ"ע.

²³³ עי' שי"ב סי"ז וקצה"ח שם ונתה"מ.

²³⁴ עי' לקמן של"ד סק"ה במאיר המשפט.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

דהשכר לראשון כיון דקניה ליה להשכירות. ועוד י"ח שאפילו אם הקדים לו שכרו יכול להשכירו לאחר וכן עיקר (קצה"ח). וי"א שבמקום שלא היה השוכר יכול להשכיר לאחרים כגון בדר עמו, השכירות שמקבל המשכיר מאחרים הוא של המשכיר אפילו לא נתן המעות כיון דאין להשוכר שייכות בגוויה, ובמקום שיכול להשכיר לאחרים, השכירות להשוכר ואפילו נתן לו המעות, ואפילו במקום שאינו יכול להשכיר לאחרים מנכה לו מהשכירות כמה אדם רוצה ליקח פחות כשלא דר בו דומיא דפועל בטל (נתה"מ).

⁽¹⁾ או השכירו ושייר כח לעצמו - ראובן שהשכיר בית לשמעון ובתוך הזמן נפלה מריבה ביניהם והקפיד המשכיר כנגדו ואמר לו "תריק לי הבית", אין השוכר נפטר בדיבור בעלמא, שהרי אם השוכר מוחל למשכיר אחר שנקנה לו בקנין הראוי לשכירות לא מהני אלא א"כ היה קנין מחדש משוכר למשכיר, וא"כ אפילו נתרצו שניהם השוכר והמשכיר שיריק הבית ויפטור מן השכירות, עדיין לא נקנה הדירה משוכר למשכיר, ושניהם יכולים לחזור (קצה"ח), וי"א שכ"ז בנותן ולא בהשכיר ומכר (רע"א).

⁽²⁾ יכול למכור כחו לאחר כו' - כל משייר לנפשו כח בו, ייאש השוכר נפשו מתחילה לקבל גם אחר במקומו כשירצה המשכיר, מאחר שכל אדם שליט בביתו לעשות בו מה שירצה והרי שייר לנפשו כח לדור בו וה"ה אחר במקומו (סמ"ע)²³⁵.

⁽³⁾ ובלבד שלא יהו כו' - דברי רמ"א תמוהין לי בזה, שדבר זה נזכר בתשובת הרשב"א [ח"א] אלף קמ"ה מחמת שהוא בתנאי מפורש כן כמו שנעתיק בסמוך, ואדרבה בכל התשובה לא הזכיר שם אלא שהשוכר יכול להשכיר ולא הזכיר כלום ממנין בני הבית, משמע דלא ס"ל כרמב"ם [פ"ה משכירות ה"ה] דקפיד אבני בית, אלא כמהר"ם שמביא המרדכי פרק האומנין [ב"מ סי' שנ"ז, וראה גם תשובת מהר"ם דפוס פראג סי' תר"פ] שכתב דהא יכול למלאות ביתו דיורים, ולפי הנראה בסדר תשובות הרשב"א יראה דסוף אותן התשובות הם כולם תשובות מהר"ם, ושם מבואר כמו שכתבתי דמחמת התנאי פסק כן, שהרי כתב וז"ל, ומ"מ אין האב רשאי להכניס שם דיורין עמו אלא למי (שישמם) [שישמשנו], ולא להכניס כלים אחרים עם כליו, שכן התנה ושייר שידור שם עמו מי שישמשנו ולא לאחרים, ושיכניס שם כליו ולא כליו וכלים של אחרים, אבל אם רצה להכניס שם אנשים במקומו כמספר אנשי ביתו ומשמשיו, או להכניס שם כלים אחרים ככליו רשאי, עכ"ל. הרי לך דלשון התנאי דוחקו לזה, משא"כ אם כתב סתם שהאב שייר לעצמו ודאי אין להקפיד בזה. וראיה עוד, שבאותן התשובות סי' אלף נ"ג כתב ג"כ הך דינא שאב ששייר לעצמו דירה שיכול להשכיר למי שירצה, ולא זכר שם להקפיד אמנין בני בית, אלא ע"כ דבלישנא דתנאי דהתם לא הוי מוכח הך קפידא, משא"כ בסי' אלף קמ"ה דלעיל היה מפורש כן בתנאי. והיותר תימה על רמ"א שהבין שאין קפידא דמנין בני בית שם מכח התנאי אלא מצד הדין, היה לו לפסוק דגם כליו [וכלים] של אחרים אינו יכול להכניס אפילו בעודו שם כמ"ש בתשובת הרשב"א, והא ודאי ליתא, דלא קפיד שום פוסק רק אמנין בני אדם, אלא ע"כ דלישנא דתנאי דחקו לרשב"א כמו שכתבתי. ותו, דבתשובת מהר"ם ווייל סימן י' פסק בהדיא דכל המשיר לעצמו יכול להשכיר אפילו לבני בית מרובים, ואפילו לרמב"ם דמחמיר בשוכר, היינו דוקא בשוכר שאין לו זכות בגוף הבית אזלינן בתר דעתיה דמשכיר, משא"כ במשייר לעצמו שיש לו כח בגוף הבית, ועוד, שהרי אם ירצה יכול למוכרו אפילו למי שיש לו בני בית מרובים, ה"ה דיכול להשכיר, עכ"ל.

⁽⁴⁾ חלק מסוים. היינו דעת הרמב"ן [ב"ב ס"ג ע"א ד"ה והא] הביאו ב"י בסימן ר"ט [סעיף י'], דמאי דאמרינן (בהשוכר) [בהמוכר] את הבית [שם], על מנת שהמעשר ראשון שלי לא זכו בו יורשיו כל זמן שלא אמר בפירוש לי ולבני, משום דהוי דבר שאינו מסוים, משא"כ במסיים מקום לעצמו כגון חצי בית פלוני, (אם) [אינו] נכנס בכלל המכירה, וממילא הוי לו וליוורשיו ויכול ג"כ למוכרו למי שירצה, [ואף] שמפירוש רשב"ם [שם ד"ה יתן לבניו] לא נראה חילוק זה כמבואר שם בב"י, מ"מ הכריע ריב"ש בסי' רנ"ז (כרמב"ם) [כרמב"ן], ומי

²³⁵ לא ראיתי הלכה יוצא מהפ"ת.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

יבוא להכריע אחר גדול שבאחרונים כמותו, והיינו, כיון שאין כח זה מסוים במה שיכול להוציאו לצרכו, אינו יכול למוכרו, כנלע"ד ברור (ט"ז).

⁽⁸¹⁾ מי שנתן דירה כו'. כבר חלק עליו הסמ"ע [סק"ה]. גם בעיני יפלא מצד אחר, דהא מיירי כאן באינו מסוים, דאומר סתם דנותן לו דירה, דהיינו דמקנה לו אחד מבתיו לדירה, וכך הוא דברי הרמ"א בדין זה בתשובה הובאה בתשובת רש"ל סי' (י"ז) [ט"ז] כהך דינא ממש, וכתב שם בלשון זה, ראובן נתן במתנת שכיב מרע לבתו חזקה לדור בביתו אחריו כל ימיה כו', וכבר פסק רמ"א עצמו כדברי ריב"ש [סי' רנ"ז] דכל זמן שאינו מסוים אינו רשאי למכור. ואם נפשך לומר דכאן מיירי שנתן לו דירה בלשון מסוים, שסיים לו חלק בית פלוני, צ"ע טפי, אמאי פסק דאינו יכול למכור רק למי שאין בני ביתו מרובים, הא אותו החלק לא נכנס בכלל המכר או מה שנתן לאחרים אותו הנותן, והוי כשאר נכסיו של המקבל ויכניס שם מה שירצה כמשמעות דברי ריב"ש בתשובה סי' רנ"ז. וכנ"ל עיקר החילוק, כל שנתן לאחר דירה בלשון מסוים חלק פלוני, אז יכול המקבל לעשות בחלקו כל מה שירצה אפילו להשכירו או למוכרו להרבה בני אדם, ואם נתן לו סתם אחד מבתיו לדירה, אין לו כח רק לעצמו אבל לא למכור כלל ולא להשכיר, כנלע"ד (ט"ז).

⁽⁸²⁾ דלא גרע כח המקבל כו'. תמהני, דהא בתשובת הרשב"א [ח"א] אלף קמ"ה כתוב וז"ל, ואם באחרים כן כ"ש בנותן ומשייר כו', עכ"ל. וגם הקשה הסמ"ע [סק"ה] על דברי הרמ"א מדברי התוס' [ב"ב ע"א ע"ב ד"ה לימא], ולענ"ד אין צורך להאריך בזה כו' ע"כ לא מתקיימים דברי רמ"א אלו רק בשייר מקום מסוים, ושם ודאי יש לו כח למכור ולהשכיר. ומ"ש הרמ"א ואין המקבל צריך לאותה דירה כו', מבואר בתשובת רשב"א אלף קמ"ה דבמשאל או נותן לא אמרינן שלא היתה דעתו אלא לעשות חסד לזה דוקא, דגרסינן בפרק אלו נערו [כתובות ל"ד ע"ב] הניח להם אביהם פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאילתה כו', עכ"ל. ונ"ל פשוט שאין בכלל זה אם גילה הנותן תחילה דעתו בפירוש שעושה דוקא בשבילו שהוא אוהבו, והוא (פושע) [פשע] ונעשה שונאו כמ"ש בסימן ש"ב [סעיף ט' בהג"ה] כפי מה שכתבתי שם. ואין להקשות על דברי רמ"א שמא לא היתה דעת הנותן אלא כל זמן שהמקבל עני דוקא, דלפי הנראה אפילו אמר בפירוש כיון שאתה עני אני נותן לך ואח"כ נעשה עשיר, דמ"מ עני היה באותה שעה, וכהיא דריש פרק (הנמצא) [הנושא, כתובות ק"א ע"ב] שפוסק מזונות לבת אשתו ומת כו' דצריך הראשון עכ"פ לתת לה דמי מזונות ע"ש, ועיין מה שכתבתי בסימן קנ"ד סעיף ב' בשנים שיש להם שותפות בבית (ט"ז).

⁽⁸³⁾ ואין המקבל צריך כו', עד דלא גרע כח מקבל מתנה מכח המשייר לעצמו כו' - היכא דלא נחית הנותן או המוכר לשירא אמרינן דבעין יפה מכר או נתן, משא"כ במכר האילן דבכללו ג"כ הוא הפירות שיגדלו עליו, וכך המוכר הבית בכללו הוא הדירה, והוצרך המוכר או הנותן לאמר הפירות והדירה "ישארו לי", בזה אמרינן כל דפירש השירור בעין יפה שייר, מיהו בנתן לחבירו דירה בפני עצמו ודאי יכול להשכיר לאחרים זכותו, ודוקא במשייר לנפשו אמרינן דשייר לנפשו כח לדור בו אפילו עם השוכר בחדר אחד, אבל לא בנתן דירה לאחר, דיכול היורש לומר אין דעתי נוחה לדור עם אחר כי אם עמך (סמ"ע²³⁶), לולי דברי הסמ"ע נ"ל עיקר כדעת הרמ"א, דבשלו יכול כל אדם לעשות מה שירצה אף שעל ידו גורם הזיק לחבירו כל שאינו מזיק ממש בגרי דיליה, אבל בשוכר אין השוכר רשאי להשכיר אם לא שאין בו שום דבר המזיק, דבשל חבירו לאו כל כמיניה להזיק דבשכירות לא קניא, ומשו"ה השוכר אינו יכול להשכיר כשהמשכיר דר עמו (נתה"מ).

(ב) שנים ששכרו²³⁷ בית בשותפות לדור בו יחד אין אחד מהשותפין יכול להושיב אחר במקומו אפילו יש לו דיורין פחותים ממנו כי יכול לומר אותך אני יכול לקבל אבל אחר איני יכול לקבל ואינו יכול לכופו לחלוק (יד) שהבית אינו שלהם אלא שכור להם לזמן

²³⁶ לא בטוח שאני מאה אחוז בסמ"ע.

²³⁷ עי' רע"א לעיל ס"א ש"א דוקא ב' ששכרו אבל לא בירשו או קבלו מתנה ועיין במהרי"ו סי' י' ועיין תשובת הראנ"ח ח"א סי' פ"ח.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(וע"ל סימן קע"א סעיף ט די"ק חולקין):

(ט') ואינו יכול לכופו לחלוק כו' – עי' קע"א ס"ט שמשמע שהמחבר סותר דבריו כאן, אלא כאן אינו יכול לכופו לחלוק, היינו דוקא בבית שתשמישו מרובה ויש בו משום היזק ראייה, ואם ידורו יחד צריכין לחלק במחיצה כיון דיש בו דין חלוקה כדי לסלק היזק ראייתן זה מזה, בזה דוקא קאמר דאין בידם לחלק הבית במחיצה כיון דאין הבית הוא שלהם. ובסימן קע"א לא הזכיר שם בית אלא שדה וחצר (סמ"ע)²³⁸.

(ג) ראובן משכן ביתו לזמן והתנה שאחר הזמן יהיה רשות לשוכר [בידון] לדור בו הוא וסייעתו או למשכן או להשכיר למי שירצה(טו) יש מי שאומר שאפילו בלא תנאי רשאי להשכיר או למשכן(טז) למי שצני ציתו אינו מוכזב ומפני התנאי רשאי להשכיר ולמשכן אפילו למי שיש סיעה גדולה מסיעתו.

(טו) והתנה שאחר הזמן יהיה רשות לשוכר – מש"כ "לשוכר" אינו לשון מדוקדק, שהיה צריך לומר "זה שהשכינו בידו", אלא משום דסתם משכון הוא בנכייטא, דאל"כ הוא אבק ריבית, וכל נכייטא בכל שנה כך וכך בעד הפירות ה"ל כשכירות (סמ"ע).

(טז) שאפילו בלא תנאי רשאי להשכיר כו' – אפילו מת הממשכן והניח בנים קטנים, אף דאין יכול לתובען בקטנותו, מ"מ אין מפקיעין מיד זה שהשכינו בידו זכותו, כיון שמשעה שהשכינו היה בידו להשכירו מיד אפילו בתוך הזמן, וגם ה"ל כאילו הבטיחו הממשכן בפירוש שכשיכלה הזמן יהא רשות בידו להשכירו אפילו למי שבני ביתו מרובין, הרי הוא בידו כאילו קנוי לו לכל זה בחיי הממשכן ואין מפקיעין זכותו (סמ"ע).

שיז – אמר השוכר פרעתי שכר הבית, והמשכיר אומר לא פרעתי

(א) השוכר שאמר נתתי שכר הבית שנתחייבתי בו והמשכיר אומר עדיין לא נמלתי בין שהיתה בשטר או זעדים בין שהיתה בלא עדים(א) אם תבעו בתוך זמן הסכיכות(ב) כגון ששכרו לשלשים יום ותבעו בתוך ל' (ג) על השוכר להביא ראיה או יתן ויחרים על מי שלקח ממנו שלא כדין או יטעון עליו בדמים שנתן תחילה טענה בפני עצמה(ד) וישביענו היסת ואם תבעו המשכיר לאחר שלשים יום אפילו ביום שלשים(ה) על המשכיר להביא ראיה או ישבע השוכר שכבר נתן לו שכרו ויפטר וכן אם שכר ממנו שיתן לו השכר שנה בשנה ותבעו בתוך השנה על השוכר להביא ראיה תבעו לאחר השנה ואפילו ביום אחרון של השנה על המשכיר להביא ראיה (ועיין לעיל סימן עח סעיף ג).

(כ) ה"ג בין שהיתה בשטר "או בעדים" בין שהיתה בלא עדים כו' – ור"ל עדי הקנין שמשכיר לו ושלא יחזיק ויאמר קניתיהו דה"ל כמו שטר וכמ"ש בריש סימן ע' ע"ש, ומשו"ה סיים וכתב בין שהיתה בלא עדים, ר"ל וכ"ש בלא שטר, דאפילו היה בשטר נאמן השוכר לאחר זמן, שהחזקת שטר שכירות אינו ראיה שלא שילם, שזה ראיה שהשוכר לא קנה הקרקע, אמנם אם עשה שטר נפרד על דמי השכירות וכתוב בו נאמנות, אזי לא יוכל לומר פרעתי, וכן מי שקיבל קנין בעדים לפרוע לו השכירות אינו יכול לומר פרעתי (סמ"ע), וי"א דאם כתב בו נאמנות, אין השוכר יכול לטעון פרעתי (ש"ך). וזה אפילו אם טוען השוכר ששילם תוך זמנו²³⁹ (קצה"ח). היינו דווקא פרעון בכולו, אבל פרעתיך מקצת, לכאורה היה נראה דנאמן כשאין לו עדים במיגו דלא קצצתי לו רק סך כזה שטוען שעדיין חייב לו. ואפשר דכיון שהוא תוך זמנו עדיין, אם יאמר לא קצצתי רק כך המשכיר יהיה נאמן להוציאו מהבית (נתה"מ).

(ז) אם תבעו בתוך זמן השכירות כו' – דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף²⁴⁰ (סמ"ע). הרמ"א חשש שיש כאן חסרון בדברי המחבר דאל"כ מה ענין שלשים יום לכאן וע"כ הגיה

²³⁸ האם הש"ך חולק על הסמ"ע?

²³⁹ אם זה כל החידוש לש הקצה"ח זה צריך להיות בס"ק הבאה.

²⁴⁰ ז"ל הסמ"ע סק"ג: בשכירות דאין דרך העולם לפרוע כלל תוך הזמן דשמא יוציאנו המשכיר

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

ששכרו לל'. וי"א מ"ש ל' יום הכוונה בשוכר סתם באותן ל' יום של הודעה (עי' לעיל סי' ש"ב ס"ה), ועי"ל דמיירי במשכיר סתם דזמנו ל' יום, ואפשר שזו כוונת הרמ"א (ש"ך).^(א) ותובעו תוך שלשים - אם שכרו סתם לכל שנה כך וכך ובכלות השנה טען פרעתיך עבור השנה, נאמן לומר פרעתי דהו"ל אחר זמנו, ואף על גב דלא הודיעו ויש לו לדור עוד שנה, היינו משום דלא הודיעו הו"ל כנותן לו רשות שידור עוד שנה אבל זמן הפרעון כבר עבר משנה הראשונה, דהא דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, וממילא כה"ג בהשכיר לו לחדשים ואמר לו בעד כל חדש כך וכך מכי כלתה חדש הראשון הו"ל זמנו ונאמן לומר פרעתי אחר כל חדש, אלא דאם טען שפרע תוך שלשים יום של הודעה עבור אלו התלתין יומין הוא דאינו נאמן כיון דלא הודיעו, הרי יש לו לדור שלשים יום ואינו נאמן תוך זמן זה. וכן שכרו לעשר שנים כיון דאומר בכל שנה י' דינרין הו"ל כל שנה ושנה זמנו ונאמן לומר פרעתי (קצה"ח).

^(ב) או יטעון עליו בדמים שנתן תחלה כו' - היינו, או יטעון עליו לאחר שפרעו תביעה בפני עצמה בדמים שנתן תחילה וישביענו שבועת היסת, ומש"כ "או" לאו דווקא הוא, דהא מצי למיעבד תרווייהו, דהיינו קודם שיתן יחרים חרם סתם על מי שלקח מידו, ואחר שיתן יתבענו ויטעון עליו שנתן תחילה (סמ"ע), עיין ספר כתיבה סי' צ"ו ס"א ס"ק י' (רע"א). פירוש, אחר שיפרע לו החוב זה עכשיו. ובסמ"ע כתב בס"ק ג' לחלק בין הלואה לשכירות, והוא מילתא בדותא, דאדרבה (ד)הפוסקים השוו הלואה לשכירות בכל מילי. ותו, דאי משום חשש (מה) [זה], (ו)אמאי לא מהימן לומר נתתי שכרך מה שעבר בכל השנה. ותו, דהא אין המשכיר יכול להוציא ומה חושש השוכר בזה. ועוד, עיקר קושית הסמ"ע בזה, עיין במה שכתבתי בסימן ע"ח בסעיף ב' בפירוש דברי רבינו [הטור סעיף א'] בשם הרא"ש [ב"ב פ"א סי' ט']. אלא דדברי רמ"א שם צ"ע כמו שכתבתי שם (ט"ז).

^(ג) אפילו ביום השלשים כו' - פירוש, אפילו בתחילת היום, אף על גב דמן הדין אינו יכול להוציא מידו עד סוף היום שנשלם זמנו הן בהלואה הן בשכירות (סמ"ע), אין להקשות למה לא כתב כאן החילוק שבין תחילת היום כמ"ש סימן ע"ח [סעיף ד'], דבאמת אין בו חידוש לפי מה שפירשתי שם מה הוא תחילת היום, ואפילו התם לית ביה חידוש (ט"ז).^(ד) או ישבע השוכר. אין להקשות כאן, קרקע בחזקת בעלים עומדת כמו שאמרינן בסימן ש"ב [סעיף ט"ו] לענין חודש העיבור, דשאני התם דהספק בחזרה עצמה, משא"כ כאן הספק בפרעון השכירות הוי כשאר תביעה והמוציא מחבירו עליו הראיה, ובסמ"ע [סק"ה] תירץ בענין אחר (ט"ז).

(ב) המשכיר בית לחבירו בשטר לעשרה שנים ואין בו זמן השוכר אומר עדיין לא עבר מזמן השטר אלא שנה והמשכיר אומר כבר עברו ושלמו שני השכירות ושכנת עשרה שנים על השוכר להביא ראיה ואם לא הביא ראיה ישבע המשכיר היסת ויוציאנו והוא הדין כשאר טענות שזניהן ומיהו יס' אומרים לאס הוא לאחר זמן השכירות שיכול לומר פרעתי או לא שכרתי מעולם ונפל טענה צין המשכיר והשוכר אע"ג שקרקע בחזקת בעליה עומדת השוכר נאמן במיגו.

^(ה) ואין בו זמן - פירוש, גם זמן כתיבת השטר לא נזכר שם, דא"כ מסתמא היו חושבין מאותו זמן או קרוב לו (סמ"ע).

^(ו) השוכר אומר עדיין לא עבר מזמן השטר אלא שנה - ה"ה אם אמר עדיין לא כלו כל הי' שנים (סמ"ע).

^(ז) וה"ה בשאר טענות כו' - ה"ה אם המשכיר אומר בו' שכרתי והשוכר אומר בה' שכרתי, או שהבעה"ב הבית אומר לא השכרתי, דקרקע בחזקת בעליה קיימת ועל השוכר להביא ראיה (סמ"ע).

מביתו קודם שיכלה הזמן ולא יהיה חייב כלום, משו"ה צריך לפרוע תחילה, משא"כ בהלואה דהחוב מוטל עליו לפרוע, ואף שלא הגיע עדיין זמן פרעונו. ועי"ש בש"ך החולק.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(¹) השוכר נאמן במיגו - עיין לקמן ס"ק (יז) שזה מיגו להוציא (סמ"ע). וי"א דלכו"ע היכא דאית לי' מגו דנאמן השוכר (ש"ך). וי"א שכאן מדובר שהשוכר תובע, ששכר ממנו על עשר שנים ומחויב ליתן לו הדירה ורוצה לשלם לו השכירות כפי הפסיקה. והמשכיר טוען שכבר כלו ושוב אינו רוצה להשכיר לו. ע"ז קאי הרמ"א "וה"ה בשאר טענות שביניהם", היינו שהמשכיר אומר בי' והשוכר אומר בה', פירוש, המשכיר מודה לו שלא כלה עדיין זמן השכירות, רק שטוען שהשכיר לו כל שנה בי', וכך נתן לו בה' שנים הראשונות, ושיתן לו כמו כן בשנים הבאות. והשוכר אומר בה', ואינו רוצה ליתן לו מכאן ולהבא אלא ה', ואומר שגם בשנים הראשונות לא נתן לו רק ה'. הדין נותן שהמשכיר נאמן ויכול להוציא מן הבית, ולזה כתב הרמ"א דיש אומרים אם הוא אחר זמן השכירות, דהיינו אף שהשכיר לו על י' שנים, מ"מ כל שנה ושנה זמנה הוא לענין פרעון, ואם האמת כדברי השוכר א"צ ליתן לו השכירות מהשנים שעברו, כיון שחייב להעמיד לו בית ויכול לשכור עליו בית אחר ולהוסיף עליו מהשכירות שעדיין בידו. ולזה אם יש בידו שכירות מהשנים שעברו, ויש לו מיגו דפרעתי משנים שעברו, כיון שהוא אחר כלות שנה שהוא זמן פרעון של השכירות, יכול לעכב מהשכירות שתחת ידו, עד שיעמיד לו בית או שישכור מעצמו בית ויוסיף עליו משכירות שתחת ידו. ובוזה יש חולקין דלא אמרינן מיגו מממון לממון, ולפ"ז בשוכר בית סתם שתובע ממנו שחייב להעמיד לו בית אחר הוי מיגו מממון לממון דלא מהני לדעה זו (נתה"מ)²⁴¹.

(ג) שטר השכירות או שטר המשכנתא שכתוב בו שנים סתם בעל הפירות אומר שלשה ובעל הקרקע אומר שנים וקדם זה השוכר או המלוה ואכל הפירות(יא) הרי הפירות בחזקת אוכליהם(יב) עד שיביא בעל הקרקע ראיה(יג) ויש מי שאומר שאם יראה ב"ד שלא יוכל השוכר(יד) או הממשכן לברר עוד דבריו(טו) מוציאין מידו(טז)

(⁸⁷) וקדם השוכר כו' ואכל הפירות - פירוש, של שנה השלישית (סמ"ע), משמע שקדם בעדים שאכילתו ידוע, דאל"כ אפי' היכא דלא אפשר לברורי אין מוציאין מידו, מטעם דאית ליה מגו דלא אכלתי. וכן מיירי בענין דלית ליה מגו דלקוח, דאל"כ נאמן במגו כדלקמן סוף סי' זה. ואף שהראה השטר בב"ד, מ"מ אי בעי כביש לשטריה. וגם לא שייך לומר דכיון שכתוב בשטר שנין סתמא לסייע ליה ללוה דמשמע שנים, דכיון דהניחו לוח למלו' לאכול פירות של שנה שלישיית איתרע ליה סהדות' דשטרא (ש"ך).

(⁸⁷) הפירות בחזקת אוכליהן כו' - אין מוציאין מידו עד שיביא המשכיר ראיה, שהיום או למחר יביא השוכר עדים שהוא כדבריו והיינו צריכים להחזיר לו, ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן, וי"א דאם מתו העדים ונשתכח הדבר מפי אחרים ויראה לב"ד שלא יוכל השוכר עוד לברר דבריו, מוציאין מיד השוכר מה שדר בו, ואלה הם שתי הדעות שכתב המחבר. ודוקא בכתב בשטר "שנים סתם" שהוא מילתא דרמיא עליה דעדים לאדכורי ולפרש לשון השטר בכמה שנים היה הקנין לפנייהם, ולפעמים הולכין העדים לדרכן ומוסרים הדברים לאחרים שביניהן, בכה"ג דוקא אמרו דאיכא לברורי. משא"כ כשכתב בשטר לי' שנים ואין בו זמן, דאין מוטל על העדים לאדכורי מתי יתחיל זמן השכירות, בכה"ג ליכא לברורי מיקרי (סמ"ע)²⁴², היכא דאיכא לברורי אין מוציאין מידו ואם לאו מוציאין מידו והכל תלוי בראיות עיני הב"ד אם אפשר להתברר או לא (ש"ך), בגמ' [ב"מ ק"י ע"א] פרכינן והא קיי"ל קרקע בחזקת בעליה קיימת, ומשני הני מילי במילתא דלא עבידא לגלויי. ופירש רש"י [ד"ה הני מילין], לעולם בטר קרקע אזלינן, ומיהו הני מילי בספק שאינו עומד להתברר לעולם כי היא דמספקא לן בין תפוס לשון ראשון או אחרון. אבל הכא מילתא דעבידא לגלויי היא. ופירש רש"י, בסוף שיבואו עדי שטר ויעידו. ואטרוחי בי דינא תרי זימני לא מטרחינן. שמא הדין עם המלוה. וכתב סמ"ע ס"ק (ט') [י"א], ונראה דה"ה בסעיף שלפני זה בשטר שכתוב בו לי' שנים ואין ידוע אימתי מתחילין,

²⁴¹ צ"ע אם הנתה"מ מספיק ברור, ואם הש"ך כתבתי מספיק
²⁴² ועיין ש"ך לעיל סוף סימן ק"ן [סק"ט]. ועיין בתשובת בית אפרים חלק חו"מ סי' ס"ח מ"ש
בזה: (פ"ת)

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

ג"כ מיקרי אפשר לברר, וכדאיתא פרק חזקת הבתים [ב"ב] דף ל"ה [ע"א] בפשט זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי כל דאלים גבר, מטעם כיון דאיכא למיקם עלה דמילתא דשמא יבואו עדים ויסתרו הדין הלכך אין ב"ד נזקקין להם עד שיבואו עדים, וכיון דחזינן דכל מקום שאפשר להתברר אין ב"ד מכניסין ראשם בדבר זה, ה"ה נמי הכא כן, אלא דשם אין אחד מהם מוחזק הוי כל דאלים גבר, וכאן שבקינן ביד המוחזק, ולא כמו שחילק בסמ"ע [שם] בזה דבזה אין שייך לברורי, דאין להבדל זה טעם ולא עיקר (ט"ז). הא דאפילו בכתב בפירוש שהשכיר לג' שנים וזה אומר כבר כלו וזה אומר עדיין לא כלו, וקדם ודר בו השוכר שנה ג' וכו'. מיירי שתובעו תוך זמן של השנה הג', דאילו אחר זמן שיכול לומר פרעתי ודאי דאין השטר מגרע לשוכר, ואפילו לא היה ביד השוכר שום שטר נאמן לומר פרעתי, וכ"כ הש"ך ס"ק (יא), ולכן המשכיר נאמן להוציאו מהבית ולא היה לו כח שטר על ג' שנים, אף אח"כ אין לו דין שוכר, רק משום שהוא מילתא דעבידא לאיגלווי והניחו לאכול שנה הג' אין מוציאין מידו, ואי ליכא לברורי מוציאין (נתה"מ).

^(טז) עד שיביא בעל הקרקע ראיה - ודוקא אם כבר דר בו אין מוציאין מידו מטעם אטרוחי בי דינא וכנ"ל ס"ק (יב), אבל אם עדיין לא דר בו פשיטא דאין מניחין לו לדור בו, דהקרקע בחזקת בעליה עומדת, אם לא שיש מיגו (סמ"ע).

^(טז) ויש מי שאומר שאם יראה ב"ד כו' - היינו אם מתו העדים, ויראה לבית דין שלא יוכל השוכר לברר עוד דבריו, היינו כי שמא העדים או בעלי דינים גילו הדבר ברבים ועשו הדבר להתגלות (ש"ך).

^(טז) או הממשכן לברר כו' - ה"ה השוכר (סמ"ע), כינה את המלוה בשטר על המשכון בשם ממשכן, כמ"ש בסעיף שאחר זה אכל השוכר או הממשכן כו', ונקט כאן הנך תרתי משום דבריש הסעיף נקט ג"כ תרווייהו, ובסמ"ע ס"ק (י"א) [י"ג] הלך בדרך רחוקה לפרש הך ממשכן על המשכיר, והוא אינו נכון כלל. גם מצד הדין אינו אמת, דאין על המשכיר שום שייכות ביורו, דכל שישאר המברר בספק הוי הדין עם המשכיר, דקרקע בחזקת בעלים קיימת (ט"ז). היינו שהממשכן הוא הלוה (נתה"מ²⁴³), וי"א שממשכן היינו במקום שכור (ש"ך).

^(טז) מוציאין מידו - מוציאין מידו אפי' אכל ג' שנים קודם שתבעו לדין (ש"ך).
(ד) אכלה השוכר או הממשכן שלשה שנים וכבש השטר ואמר לחמש שנים יש לי פירות ובעל הקרקע אמר לשלשה אמר לו הבא שטרך ואמר אבד השוכר נאמן שאילו רצה אמר לקוחה היא בידי שהרי אכלה ג' שנים ודוקא שאין עדים שהיא מושכרת או ממושכנת בידו וגם בעל הקרקע לא מיחה הא לאו הכי אינו נאמן

^(טז) שאילו רצה אמר לקוחה כו' - הא דלא חשבינן זה למיגו להוציא, לפי שכבר זכה בקרקע לפי טענתו משעה שירד בה והחזיק בה לה' שנים בחזקת דנעל גדר ופרץ (סמ"ע).
^(טז) ודוקא שאין עדים שהיא כו' - כבר נתבאר זה לעיל סימן קמ"ט ס"א וסי' ק"ן ס"ג²⁴⁴ (סמ"ע).

שיח - השוכר רחים מחבירו ושוב לא נצטרך

(א) השוכר²⁴⁵ רחים מחבירו שיטחן לו עשרים סאה בכל חדש בשכרו²⁴⁶ והעשיר בעל הרחים⁽²⁾ והרי אינו צריך לטחון שם אם יש לשוכר חטים שצריך לטחון לעצמו או לאחרים כופין אותו ליתן דמי טחינת עשרים סאה שזו מדת סדום הוא(ג) ואם אין לו יכול לומר אין לי דמים והריני טוחן לך כמו ששכרתי ואם אין אתה צריך מכור לאחרים (ד).

²⁴³ לפרש דברי הסמ"ע ולא כמכריע בינו לש"ך.

²⁴⁴ ועיי"ש בדעת הי"א (ש"ך).

²⁴⁵ לא הבנתי הציור בדיוק

²⁴⁶ במקום שכרו

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

(8) השוכר את הרחיים. כדי לברר דין זה נעתיק הסוגיא, בגמרא איתא בפרק הנושא [כתובות ק"ג ע"א] ההוא גברא דאוגר ליה לחברא ריחיא לטחינה, פירש"י [ד"ה דאוגר] לא התנה לתת לו מעות למשכיר, אלא שיטחון לו למזונות ביתו בשכרו, עכ"ל. איעתר משכיר זבין רחיא וחמרא, לטחון בה מזונות ביתו, א"ל לשוכר עד האידנא הוי טחינא גבך השתא הב לי אגרא, א"ל השוכר מטחן טחינא לך. ומסקינן דמצי אמר ליה שוכר למשכיר טחון וזבין באותו שלקחת וטחון ואותב מזונותיך באותו שאצלי, ולא אמרן דלא יהיב דמי אלא דלית ליה טחינה, שאין השוכר מוצא לטחון בשכר כל שעה, לפיכך אמר ליה אני יושב בטל אטחון לך ולא אתן דמים, אבל כל זמן שמוצא לטחון, כגון זו כופין על מדת סדום וכופין אותו לטחון בשכר ונותן לזה דמים. והקשו התוס' [שם ד"ה ולא אמרן] על מ"ש טחון וזבין טחון ואותיב, דמשמע שאין השוכר מיפטר ממשכיר אלא בזמן שהמשכיר יכול למכור, הא אפילו אם אין המשכיר יכול למכור נמי אין השוכר יצטרך להפסיד מכיסו לתת דמים להמשכיר, ותירצו דאח"כ, אלא דמ"מ היה המשכיר יכול לחזור משכירתו מהיום והלאה אף על פי שהוא תוך זמן, כיון דגם לדידיה אית ליה פסידא, ע"כ צריך שיהיה המשכיר יכול למכור, הא בלא"ה מצי לבטל השכירות. והרא"ש [שם פ"ב סי' ה'] חולק דאפ"ה לא מצי לבטל השכירות דשכירות ליומא ממכר הוא, ומי הזקינהו לקנות הרחיים ולהפסיד לשוכר, הילכך כיון דתרווייהו שוית להו פסידא, יותר ראוי שיפסיד המשכיר ויתקיים השכירות עד זמנו, והא דאמר התלמוד טחון וזבין, לרווחא דמילתא אמר כן, עכ"ל הרא"ש. וצ"ע דעת התוס', פשיטא שאם העיכוב מצד המשכיר, שאינו יכול לבטל השכירות שכבר זכה בה השוכר. ונראה לענ"ד דדברי התוס' נכונים, דיש לדקדק בגמ' שאמר שהעשיר המשכיר וקנה לו רחיים וחמור למה לי, אלא דהענין הוא דהעשירים לא היה מספיק להם טחינת רחיים מה שאדם טוחן ברחיים של יד, או אפשר שאין מאכל עשירים אותו הקמח, שאינו נטחן יפה כמו שנטחן ע"י בהמות, נמצא שמשעה שהעשיר הוצרך לרחיים של חמור וממילא בטלה השכירות, ודמיה להיא דאמרין בפרק אלמנה ניזונת [שם צ"ז ע"א] והלכתא זבין ולא איצטרך ליה זווי הדרא זביני, וכמ"ש ריש סימן ר"ז [סעיף ג'], וה"נ כיון שנעשה עשיר והוצרך בע"כ לרחיים של חמור בטל השכירות, כיון שגילה מתחילה דעתו שלצורך מזונותיו יטחון לו הוה ממש כהיא שזכרנו, משו"ה הוצרך לומר שהמשכיר יכול למכור מה שיטחון לו זה ע"כ לא בטיל השכירות. והרא"ש לא נחית לכל זה אלא פירש הפשט שבלא צורך והכרח קנה לו רחיים שניים, ע"כ יפה כתב לפ"ז שאין השכירות בטלה, וכן העתיק רבינו [הטור] בריש הסימן וקנה רחיים כו', דמשמע רחיים כמו הראשונים, לענ"ד אין כאן מחלוקת לדינא בין התוס' להרא"ש, דגם הרא"ש ורבינו מודים בנידון זה שזכרנו. ועפ"ז נראה לפרש גם דברי הרמב"ם [פ"ז משכירות הל' ח] דכאן בסוף הסימן ואם אין אתה צריך מכור לאחרים, דמשמע דבזה תליא מילתא, ודאי ליתא, לא לשוכר לחוש מה יעשה משכיר בקמח כיון שהוא הגורם, ולפי מ"ש אתי שפיר, דהרמב"ם נקט בלישנא והעשיר בעל הרחיים בענין שאין צריך כו', ור"ל בזה שבלא פשיעתו בא לו זה שא"צ, אלא ממילא בא ע"י עשירות וכדרך שכתבתי, נמצא דהיה יכול לבטל השכירות וכשיטת התוס' אי לאו שיכול המשכיר למכור לאחרים, ואף על גב דלא הזכיר הרמב"ם כאן מידי מביטול השכירות, מ"מ נתכוין במ"ש (במי) [כמו] ששכרתי(ה) ואם אין אתה כו'. כנלע"ד נכון, וכאן בשו"ע לא הביאו פלוגתא בין רמב"ם לרא"ש, ולענין דינא נ"ל נכון כמו שכתבתי

(ט"ז).

(2) והעשיר בעל הרחיים - וקנה רחיים בענין שא"צ שיטחון לו (סמ"ע).

(3) שזו מדת סדום היא - כלומר זה נהנה וזה אינו חסר, דמה לו שיטחון להמשכיר או שיטחון לאחרים הנמצאים ובאים אצלו, יקח מהן דמים ויתנם להמשכיר, וכופין על מדת סדום (סמ"ע).

(7) ואם אין אתה צריך מכור לאחרים - י"א דמ"מ יכול המשכיר לחזור משכירתו וליקח מידו הרחיים בתוך זמנו, ומהתימה שקיצר המחבר כאן ומור"ם ז"ל ולא כתבו מזה כלום (סמ"ע).

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

שיט – מי שהטעה חברו עד שהכניס פירותיו לביתו

(א) מי שהכניס²⁴⁷ פירותיו לבית חברו שלא מדעתו(א) או שהטעהו עד שהכניס פירותיו והניחם והלך יש לבעל הבית למכור לו מאותם הפירות כדי ליתן שכר הפועלים שמוציאין אותם ומשליכים אותם לשוק ומדת חסידות הוא שיודיע לבית דין וישכירו במקצת דמיהם מקום משום השבת אבידה לבעלים אע"פ שלא עשה כהוגן ויט אומרים ללכך להודיעו תחילה ואם נחנסו לאחר שהודיעוהו פטור(ב).

(ג) לבית חברו שלא מדעתו כו' - יש חולקין וס"ל דהיינו דוקא בחצר דלא קיימא לאגרא ומטעם דעביד אינש דינא לנפשיה, אבל לא בחצר דקיימא לאגרא (סמ"ע וקצה"ח). וי"א דנהי דמצי למיעבד דינא לנפשו ולהוציאו מביתו, אבל אינו רשאי למכור מגוף הסחורה לשכור בדמיה פועלים להוציאו, וגם אינו רשאי להוציאו ולהניחו במקום הפקר שיופסד שם, ודוקא היכא שהטעה לבעה"ב שעשה שלא כהוגן אמרינן שכאשר עשה כן יעשה עמו דבר שלא כהוגן (סמ"ע)²⁴⁸, זהו הוספת הרמב"ם [פ"ז משכירות ה"ז] וכמ"ש הסמ"ע [סק"א], אלא דנ"ל דדברי הרמב"ם הם תלמוד ערוך בפרק המניח [ב"ק כ"ח ע"א] בבירייתא הממלא חצר חברו כדי יין משבר ויוצא משבר ונכנס, ואף על גב דמוקי לה התם במשבר להביא זכויותיו, היינו למ"ד לא עביד אינש דינא לנפשיה, [אבל למ"ד עביד אינש כו'] והכי קיימא לן [סימן ד'], הוה הברייתא כפשוטה. אלא דנראה לענ"ד דרמב"ם מיירי כאן שהוא צריך למקום שהפירות מונחים שם דהוי דומיא דממלא חצר חברו כו' שזכרנו, אבל אם אינו צריך ה"ל זה נהנה וזה לא חסר, אלא דמ"מ אם הוא מודיע שאינו מרוצה להיות נשכר לו ודאי גם בזה הדין עמו, כן נ"ל לדעת הרמב"ם, וגם רבינו [הטור] אפשר שמודה בזה דהא יש ראייה ברורה על זה כמ"ש. וכן נראה לענ"ד להלכה דכל זמן שהוא צריך לאותו מקום א"צ להודיע כלל כההיא דהמניח, משו"ה לא הזכיר הרמב"ם כלל הודעה לבעל הפירות, וכן בחלוקה הב' שהטעהו, א"צ להודיעו כיון שלא עשה כהוגן, ומסתברא טעמא דרמב"ם בזה. וכן מוכח לענ"ד (והסוגיא) [מסוגיא] דהשואל [ב"מ ק"א ע"ב] בענין זה שאחד הטעה את האשה ונתנה לו מקום להניח יין שלו, ואח"כ גירשה, והוציאה היין מביתה לשוק למקום הפקר והוצאת יין לקחה מיין עצמו, ואמר רב אסי גמולו ישוב בראשו כאשר עשה כן יעשה לו, ולא הוזכר שם הודעה שהודיעתו תחילה, ואדרבה מוכח שם שלא היתה הודעה, דאילו היתה (הודיעתו) [מודיעתו] לא היה רב אסי צריך להביא קרא דגמולו ישיב וגו', דמי יכריח לשום אדם להיות נשכר שלא ברצונו כיון שהוא מודיעו שאינו רוצה להיות נשכר לו, אלא ודאי מיירי שלא הודיעתו ולא היתה צריכה לאותו מקום, משו"ה הוצרך רב אסי (לפוטרו) [לפוטרה] (וטעם) [מטעם] שעשו שלא כהוגן, אבל באין צריך לאותו המקום אין רשות להוציאו עד שיודיעו תחילה, כנלע"ד עיקר (ט"ז).

(א) ויש אומרים דצריך להודיעו כו' – וי"א שמודיע לב"ד, והן ישכרו פועלים להניח הפירות במקום מוצנע, אבל לבעל הפירות אין צריך להודיעו אפילו ממדת חסידות, דאם יודיעו ודאי יבוא ויכנס לתוך בית של זה להוציא הפירות, והבעה"ב לא ניחא ליה בזה שיכנס לביתו כלל. ואם לא ירצה לעשות מדת חסידות זו להודיע לב"ד, אלא ירצה להתנקם ממנו ולהוציאן ולהשליכן בשוק, עכ"פ מחויב הבעה"ב להודיעו לבעל הפירות שיבוא ויקח פירותיו מהשוק, דהרי מאז לא יכנס לביתו אלא למקום שפירותיו מונחים שם בשוק, ואם לא הודיעו זה חייב באונס לכו"ע (סמ"ע) וי"א שאין צריך הודעה כלל, הכא כיון דשלא כדין עבד וברמאות כאשר עשה כן יעשה לו, ועיקר הודעה אינו אלא ממדת חסידות (קצה"ח). מעשה שהיה בעת מלחמה שהיו בני כפרים מבריחים חפציהם לכרכים איש אל אחיו ומודיעו או בשכירות לזמן, והנה בעל בית אחד מבני כרכים שרכו ההברחות בחדריו

²⁴⁷ ש"ך חושן משפט סימן שיט
(א) מי שהכניס פירותיו. עיין בתשו' רשד"ם סי' רצ"ו: (ט"ז)
²⁴⁸ וצ"ע אם הוא פסק כן, או שזה קים לי?

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

עד שכמעט לא היה לעצמו מקום להניח בו דבר, ובדק בחבילות לידע מי ומי המניחים לשם, ומצא חבילה אחת שחקר ודרש של מי הוא ולא נודע לו, והבין שאחד הכניסו בלי ידיעתו, ונטל החבילה וזרקה לחצירו, ואחר איזה ימים בא בעל החבילה ומצא שנגב הרבה מחבילתו וגם נתקלקלו כמה בגדים ע"י גשמים, ותבע לבעה"ב לדין לפני דיין אחד, מחמת שלא הודיע לב"ד הוי מזיק בידים ומחויב לשלם אחר שישבע חבירו כמה ניזק (פ"ת).

סימן שכ – מקבל או חוכר מחבירו היאך יתנהג זה עם זה

(א) אחד השוכר (א) מחבירו שדה לזורעה או כרם לאכול פירותיו בדמים או ששכר ממנו

בפירות קצובים, דין אחד יש להם, והשוכר בפירות הוא נקרא חוכר:

(^א) אחד השוכר כו' - כלל דבריו הוא, דאחד השוכר שדה וכרם בדמים מזומנים, ואחד שלא שכרה בדמים מזומנים אלא ששכרה ליתן לבעל הבית בכל שנה כך וכך תבואה, דין אחד להם, ובשניהן אף אם ילקה השדה ולא תצמיח כראוי, צריך ליתן לבעל השדה או הכרם כל דמי קצבתו הן במזומנים הן בפירות כפי מה שיהיה השכירות, אם לא שהיה מכת מדינה ועל דרך שיתבאר בסימן שכ"א ושכ"ב (סמ"ע)

(ב) המקבל שדה או פרדס כדי לעבוד אותו ולהוציא עליו יציאות (ב), ויתן לבעל הקרקע שלישי התבואות או רביע או מה שיתנו ביניהם, הוא נקרא מקבל (ג). הגה: ולן כותצין שטר כיניהם אלל מדעת שניהם, שמשנכתב השטר אין יכולין לחזור בו והוי ליה כמלוה בשטר (ד), והמקבל נותן שכר הכתיבה מן השטר (ה):

(^ב) ולהוציא עליו הוצאות - כל המקבל על עצמו שיתן הוא ההוצאות, אזי הפירות שיוציא השדה הן שלו ואינו נותן לבעל הבית אלא חלק ממנו שלישי או רביע, לאפוקי סתם אריס דבעל השדה נותן ההוצאה והזרע, דאז בעל השדה נוטל הפירות ונותן [ל]אריס שלישי או רביע (סמ"ע).

(^ג) המקבל כו' עד והוא נקרא מקבל - ודין מקבל אינו כדין שוכר וחוכר, שהמקבל לעולם אינו נותן לנותן אלא לפי מה שיוציא מהשדה או הכרם, שאם יהיו פירות הרבה יהיה שלישי או רביעית דבעל הבית ג"כ הרבה, ואם מעט מעט. עוד יש ביניהן נ"מ לדינא, וכמו שיתבאר בסימנים שלפנינו (סמ"ע).

(^ד) והוי ליה כמלוה בשטר - שהרי משכתבו תהיה הכתיבה עליו כמלוה בשטר לטרוף על ידו ממשועבדים שלו מה שקצב עמו, ולא ניחא לסתם אנשים שיהיה עליהן שטר כזה, מיהו היינו דוקא כשפרט בתוך השטר קצבה ידועה ליתן לו, אבל אם לא נפרט בתוך השטר אלא שיתן לבעל השדה שלישי או רביעית מההוצאה כפי מה שיהיה, שאין לזה דבר קצוב וידוע, אין מוציאים בשטר כזה ממשועבדין (סמ"ע). וקשה על זה שהרי אפילו שוכר במעות וכתב שטר עליו נמי אינו כמלוה בשטר משום דלא נכתב אלא כדי שהשוכר לא יחזיק בדבר כאילו זה שלו (וכ"כ בשו"ע ש"ז סעיף א'), דאפילו שכירות בשטר יכול לטעון פרעתי ע"ש. ולכן נראה לענ"ד דמ"ש "והו"ל כמלוה בשטר" לאו למשעבדי קאמר, וכן לא לענין פרעתי, אלא לענין מ"ש ומשכתבו אין יכולין לחזור בהן ואם התנו שישלם לו כלום משכתבו קנו והו"ל כמלוה בשטר (קצה"ח). מיירי כאן בלא קנין, דאי בקנין למה לא יכתבו בלא דעתם, והרי סתם קנין לכתובה עומד כמבואר בסימן ל"ט ס"ג. ועוד, דאי בקנין א"כ שוב אין כתיבת שטר חוב להם שהרי בלא"ה בקבלן לכו"ע א"י לחזור (פ"ת).

(^ה) והמקבל נותן שכר הכתיבה - ואפילו אם בשנה זו לא יזרע השדה כמנהג עובדי האדמה, ולא תהיה לו הנאה מהשדה שנה זו, אפ"ה צריך לתת לו שכר הכתיבה (סמ"ע).

(ג) כל דבר שהוא לסייג הארץ בעל הקרקע חייב בו (ו), וכל דבר שהוא שמירה יתירה החוכר או המקבל חייב בו. הקרדום שחופרין בו הארץ והכלים שנושאים בהם העפר (ז), והדלי והכד וכיוצא בהם שדולים בהם המים, על בעל הקרקע, וחטיטת המקומות שמקבצים בהם המים, על החוכר או על המקבל, ויש אומרים דבחוכר אין על בעל השדה כלום (ח):

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

⁽¹⁾ כל דבר שהוא לסייג הארץ כו' - דינו של מקבל, שכל דבר שאין השדה נשמר זולתו, כגון הסייג והחפירה שסביב השדה, הוא על בעל השדה, וכל דבר שהוא כדי לעשות שמירה מעולה הוא על המקבל (סמ"ע).

⁽²⁾ הקרדום שחופרין בו כו' - ויתן בעל השדה עיקר הדברים הצריכים לעבודת קרקע, כמו הקרדום שחופרין בו והכלים שמוציאין בו העפר, והדלי והכד שדולין בו. והדברים שאינן מעיקר העבודה אלא כדי להקל מהעבודה, כגון היאורים שעושין להמשיך בהם מים על פני השדה, על המקבל לעשותן. והטעם, כיון דהטירחא מוטלת על המקבל, אם ירצה הוא להקל עליו טירחות ההשקאה או השמירה יעשיהן משלו (סמ"ע).

⁽³⁾ דבחובר אין על בעל השדה כו' - הטעם, כיון שהוא צריך ליתן עכ"פ להמחכיר כדי חכירתו אף אם לא יצמח השדה וכנ"ל, א"כ אין להמחכיר עסק בהשדה כל זמן חכירתו, משו"ה א"צ ליתן ולעשות שום דבר מכל הנ"ל להחוכר, ומהאי טעמא מכל שכן אם שוכר שדה מחכירו במזומנים, שאין על המשכיר לעשות שום דבר מכל אלו (סמ"ע).

^(ד) בין חוכר בין מקבל, מקום שנהגו לקצור התבואה אינו רשאי לעקור (ט), לעקור אינו רשאי לקצור, ואיזה מהם שבא לשנות חכירו מעכב עליו (י), ובמקום שנהגו לחרוש (יא) אחר הקצירה צריך לחרוש, אפילו אין מנהג לנכש עשבים רעים והוא ניכש (יב), ואם פירש בשעת הניכוש (יג) שעושה זה כדי שלא יחרוש ושתק בעל השדה, גלי דעתיה דניחא ליה, ואם נהגו לנכש (יד) והוא אינו רוצה, אין שומעין לו אפילו אם ירצה לחרוש אחר הקצירה כדי לעקור העשבים:

^(ט) אינו רשאי לעקור - פירוש, לעקור עם השורש (סמ"ע).

⁽¹⁾ חכירו מעכב עליו - דפעמים ניחא להבעל הבית שתשאר שורש התבואה בארץ להיותו במקום זבל לכשיזרע לשנה הבאה, ופעמים כשאין צריך לזבלה ניחא ליה שתתנקה השדה, ואז חפץ יותר שתיעקר ויעקר גם השרשים ויפנם משדה. וכן המקבל פעמים צריך קש ליתן לבהמותיו, ומשו"ה ניחא ליה לעקרה עם השורש, ופעמים חש על הטורח, כי טירחת העקירה היא טפי מהקצירה. והכלל שהמקבל והנותן לשניהן יש בגוף התבואה והקש שגדל בארץ לפי מנהג מקומן, ומשו"ה יכול כל אחד לומר ניחא לי בשרשי התבן או לא ניחא לי (סמ"ע).

⁽²⁾ שנהגו לחרוש - היינו כדי להפוך שרשי העשבים הרעים שבו שלא יחזרו ויצמחו לכשיזרע (סמ"ע).

⁽³⁾ והוא ניכש - והיה מקום לומר כיון דניכש ממנו העשבים רעים תו א"צ חרישה, קמ"ל דיכול בעל השדה לומר שמא לא ניכשת כל הצורך או לאחר הניכוש חזר וגדל שם עשבים רעים (סמ"ע).

⁽⁴⁾ ואם פירש בשעת הניכוש כו' - קמ"ל בזה דכתב דפירש בשעת הניכוש, חידוש הוא דאין צריך לפרש כן בשעת קבלת השדה לידו, אלא אפילו אם קיבלה מתחילה בסתם, אם בשעת הניכוש פירש דבריו והוא שותק, אמרינן ג"כ דשתיקתו הוה כהודאה (סמ"ע).

⁽⁵⁾ ואם נהגו לנכש כו' - הטעם, דיכול לומר זרע דהעשבים הרעים שיפול מהן לארץ יצמחו אח"כ ולא יהנה להו חרישה הבאה אח"כ שתשאר שם, לכך רוצה שינכש כפי המנהג קודם שיהיה בו זרע וישליכו חוצה (סמ"ע).

^(ה) אם נוהגין שהחוכר שדה סתם נוטל חלקו באילנות שבו (טו), יש לו חלק בהם אפילו אם הוסיף בעל השדה בחלק החוכר (טז), ואינו יכול לומר הוספתי לך (יז) בחלקך כדי שלא תקח חלק באילנות, ואם נהגו שלא ליטול חלק באילנות, אז הם של בעל השדה אפילו אם הוסיף בחלק של בעל השדה.

⁽¹⁰⁾ נוטל חלקו באילנות - פירוש, באילנות הגדילין באותו השדה, ואין להמקבל בהן טירחא כמו שיש לו בתבואות השדה, משו"ה תולה גידולי האילנות בהמנהג אם נהגו כך המקבלים ליטול גם מהם חלק כמו בתבואות השדה שקיבלו (סמ"ע).

⁽¹¹⁾ אפילו הוסיף בעל השדה כו' - פירוש, אם שאר המקבלים לוקחים לנפשם שני שלישי התבואה ובעל השדה שלישי, ובעל השדה זה הוסיף לו שיטול המקבל ג' חלקים מתבואות השדה והוא יקח הרביעית (סמ"ע).

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(77) ואינו יכול לומר הוספתי לך כו' - והיינו דוקא בדלא פירש בשעת הקבלה שמשו"ה מוסיף לו, אבל פירש כן פשיטא דצריך לקיים תנאו, דכל תנאי דמתנה בשעת החכירות והקבלה קיים (סמ"ע).

סימן שכא - מקבל או חוכר מחבירו היאך יתנהג זה עם זה

(א) החוכר או המקבל שדה מחבירו והוא בית השלחין (א) או בית האילן (ב), ויבש מעין בית השלחין, ולא פסק הנהר הגדול (ג) אלא אפשר להביא ממנו בדלי (ד), או שנקצין האילן של בית האילנות, אינו מנכה לו מחבירו, ואם מכת מדינה היא כגון שיבש הנהר, מנכה לו מחבירו. הגה: אבל בקבלנות אינו מנכה לו כלום, אלא חולקין במה שנמלא כפי תנאם. והא דאמרין אס מכת מדינה היא מנכה לו מן חכירותו, הוא הדין בכל כיוצא בזה לכל מקום שנפסק הענין לגמרי והוי מכת מדינה מנכה לו משכירותו, ואם אפשר לתקנו ע"י טורח ותחבולות אינו מנכה לו, וכל מקום שמנכה לו אין חילוק במה שעבר או להבא, וכן פסק מהר"ם על מלמד שגזר המושל שלא ילמוד, והוי מכת מדינה וכל ההפסד על בעל הבית, ויש חולקין וסבירא להו דמכאן ולהבא צדין חזרה קאי, כמו שאמרין לעיל סימן ש"י לענין השוכר חמור ומת, ואם לא חזר איהו לאפסיד אנפשיה ומחל, והסבירא הראשונה נ"ל עיקר:

(8) והיא בית השלחין - פירוש, שדה יבשה שאין די לה במי גשמים וצריכין להשקותה נקראת בית השלחין, וכדי שלא יגדל הטירחא להביא מים מן הנהר להשקותה רגילין לחפור בה מעין שנוטלין ממנו מים להשקותה. ומה שכתב והיא בית השלחין, כלומר אותו שדה שחוכר היה באותה עת בית השלחין, ולא שחוכר אומר למחכיר חכור לי בית השלחין זה כמ"ש בסעיף ב' (סמ"ע).

(2) או בית האילן - פירוש, שהיא שדה של תבואה שגדלים בה ג"כ אילנות, ופירות האילנות יבואו לידו דהמקבל בלי טירחא, וכנ"ל בסימן ש"ך סעיף ה' (סמ"ע).
(3) ולא פסק הנהר הגדול - דאילו פסק הוי מכת מדינה והיה מנכה מן השכירות, כמו שמסיק כאן, וכן בסי' שכ"ב ס"א (סמ"ע).

(7) אלא אפשר להביא בדלי - דאל"כ גם אחרים מסתמא אין יכולין להביא, וה"ל מכת מדינה דמנכין לו לחוכר כדמסיק. אמנם בקבלנות אינו מנכה לו אפילו במכת מדינה (סמ"ע) 249, הקשו התוס' [ב"מ ק"ד ע"א ד"ה דאפשר] ל"ל זה, (הוא) [הא] אפילו בלא אפשר אמאי ינכה לו כיון דלא הוי מכת מדינה, ותירצו דקמ"ל אפילו יבשו ג"כ יאורים קטנים של שדות אחרים דהוה מכת מדינה, אפ"ה אינו מנכה כיון שאפשר להביא ע"י טורח. ולפ"ז לא מיחשב מכת מדינה כל זמן שיש אפשרות להביא ע"י טורח. ועוד תירצו, דודאי בחכירות לא היה צריך לטעם זה, אפילו בלא אפשר נמי אין מנכה, אלא משום קבלנות איצטריך שלא יכול לומר לא אתעסק בה ואפ"ה לא (משלם) [אשלם] במיטבא, לפי שאינו מחויב להביא מנהרות אחרים הרחוקים ביותר, ועל כן הוצרך לומר דלא יבש נהרא רבה ומצי לאתויי בדוולא ולכך מחויב לעשותו בקבלנות, עכ"ל. ונראה לפ"ז במקום דלא אפשר והוא עושה מה שאינו חייב לעשות ומייתי ממקומות אחרים, ודאי לא גרע מחוכר, וכי היכי דבחוכר מנכה במכת מדינה ה"נ במקבל, שנוטל במה שגדל בשדה זו יותר ממה שפסק תחילה לפי ערך. וע"פ זה נ"ל לפרש דברי רבינו [הטור סעיף א'] שכתב בזה באם קיבלה ממנו ברביע, עתה שיבש המעין צריך להוסיף בחלקו, עכ"ל, והיינו שאין הפסד בסך התבואה בשדה זו ואפ"ה מוסיף לו כיון שזה המקבל טרח והביא לה מים די סיפוקה. וכתב המגיד משנה [פ"ח משכירות ה"ד] בשם הרמב"ן [ב"מ ק"ג ע"ב] דהא דמקשינן בגמ' אי דיבש נהרא רבה אמאי אינו מנכה הא מכת מדינה היא, דוקא אחכירות מקשינן, אבל בקבלנות אף על גב דמכת מדינה היא לא מנכה ליה ומה שימצאו יחלוקן לפי מה שהתנו ולדבריו הסכים הרשב"א, עכ"ל. דבר ברור הוא דזה מיירי דהמקבל לא

249 לא ראיתי הלכה מסמ"ע סק"ה.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

טרח והביא מים ממקומות אחרים אלא הניח השדה כמות שהיא ועי"ז בא הפסד בגידול התבואה, ובוה קאמר שמה שנשאר נוטל המקבל חלק לפי מה שהתנו. וא"כ אין כאן מחלוקת, ורמ"א שכתב כאן אבל בקבלנות כו', אתיא לדברי הכל. וצ"ע על הנמוקי יוסף ריש המקבל [ס' ע"ב מדפי הרי"ף] שכתב דברים אלו של המגיד משנה שזכרנו, וכתב שהאחרונים שכתבו כן בשם (הרמב"ם) [הרמב"ן] לא נתחווירו להם דברי [הרמב"ם, פ"ח משכירות ה"ד] דכתב דקאי (דוקא) [אף] על הקבלנות, עכ"ל. והוא תמוה ביותר, דהא הרמב"ם לא הזכיר כן, רק בתחילה כתב השוכר או המקבל שדה כו' כמו שהעתיק כאן המחבר בתחילת הסימן, וזהו גמ' ערוכה [שם ק"ד ע"א] דמתני' זו בין בשכירות בין בקבלנות, ומ"ש המגיד משנה דוקא אחכירות ולא אקבלנות, היינו אדיוקא דדייקינן הא אם יבש נהרא רבה דמנכה לו, בזה יש חילוק, והיינו אם לא טרח והביא מים וכמו שכתבתי. ונמצא דגם המגיד משנה ורבינו [הטור] אין ביניהם מחלוקת כלל, ורמ"א בדרכי משה כתב שיש מחלוקת בזה ואחריו נמשך הסמ"ע ס"ק ד' [וה'ו] והם נמשכו אחר הנמוקי יוסף, וכבר כתבתי דצ"ע רב דאין כאן מחלוקת. והוא מצד עצמו דבר רחוק לחלק בין מכת מדינה דכאן למכת מדינה דסימן שכ"ב [סעיף א'], ואין להחילוק של סמ"ע שום סברא, דכיון דהוה (כ)גידול התבואה דהכא מיפסד הוי ממש כאכלה חגב דסימן שכ"ב (ט"ז).

⁽⁷¹⁾ והא דאמרינן כו'. בסמ"ע [סק"ו] הביא כאן מחלוקת ר"מ פאדווה [סי' ל"ט] עם רמ"א, והך יש חולקים שהביא רמ"א הוא דעת ר"מ פאדווה. ובעיני דברי שניהם תמוהים כמו שיתברר בירור גמור, דדעת ר"מ פאדווה תמוהה היא, שס"ל שבכל מקום שיש קלקול להבא אין שייך מכת מדינה לנכות אלא לעולם בדין חזרה קאי, ובבית האילן ובבית השלחין לא שייך חזרה כיון דאפשר לתקנו ע"י טורח, [ו]הוא דבר שאין דעת סובלו, דאם המקבל לא חש לאותו השדה כיון שאין שם האילן או בית השלחין ורוצה לחזור בו מהיום והלאה, אמאי לא יוכל לחזור לפי דעת ר"מ פאדווה, ואמאי כתבו התוס' בפרק המקבל [ב"מ] דף ק"ד [ע"א ד"ה דאפשר] שאין המקבל יכול לחזור (כו') [בן] וצריך לעבוד השדה כיון שאין מכת מדינה, ומשמע דגם לענין חזרה תלוי במכת מדינה אף על פי שהוא להבא. ותו קשה ממה שכתבו התוס' [שם ע"ח ע"ב ד"ה אם בדרך] והטור בשם (א"ח) [ר"ח] בסימן (שי"ב) [ש"י, סעיף א'] באם לאו בדרך הילוכה ניטלה אלא שמחפשינן בבתיים אחר הבהמות הרי הפסד של בעל החמור וחייב להעמיד לו חמור אחר (שנעשה) [שיעשה] מלאכתו לאלתר, ואמאי לא יחזור בו בעל החמור דהא הקלקול הוא להבא. ותו קשה, לפי דבריו דחשיב גזירת השר לענין ריבית למום ומשו"ה פסק דמצי השוכר לחזור בו, ואמאי אמרינן בסימן (שי"ב) [ש"י, שם] באם הבריקה וראויה עדיין למשא דאומר לו השוכר הרי שלך לפניך וצריך לטלטל עצמו עמה זמן רב, הא אין לך מום גדול מזה דאדעתא דהכי לא שכרה. ודעת רמ"א ג"כ תמוה, שכתב [בדרכי משה] בשוכר החמור ומת כיון דלא הוי מכת מדינה לא אמרינן שם ניכוי וכאן שיש מכת מדינה הוי לעולם בדין ניכוי, הא אין ענין זה לזה, דמכת מדינה אינה מועלת אלא שלא יפסיד השוכר בהיא מכה דלא מזליה גרם, אבל אינה מועלת למה שלא יוכל לחזור כל היכא דמצי מנכה. והנראה לע"ד (דבכ"מ) [דנ"מ] במכת מדינה, והוא בדרך זה, דבכל מקום שנתבטל הענין ויפסיד לגמרי כמו מת או נשבר בבהמה אם שכרה אפילו למשוי בסימן (שי"ב) [ש"י, סעיף ב'], או אפילו בהבריקה ושכרה לרכיבה או לכלי זכוכית, אין ע"ז שום שכירות כלל כיון דאינה ראויה כלל (למה) [לזה], ודינו תלוי בין אם אמר בהמה זו או בהמה סתם וכמ"ש בסימן (שי"ב) [ש"י, סעיף א' - ב'], אבל במקום שיש עדיין אותו דבר בעיני [אלא] שאירע בו הפסד לא מצי שום אחד מהם לחזור. ומ"מ אין דבר זה דומה למום, דדין מום אין לו ענין רק אם היה קודם והוא מקח טעות, משא"כ כאן דנעשה אח"כ והוי החילוק במזל של מי, כמו שמורה ע"ז כל שיטי ההלכות במה שהזכירו תמיד בזה דמזליה דמאן גרים. וכלל החילוק בזה, דאם הוא מכת מדינה, בין כאן בחכירות קרקע ונלקה הקרקע בין בשוכר בהמה הוי הפסד של המשכיר דמזלו גרים, ומשו"ה כתבו התוס' ורבינו [הטור] בשם ר"ח בסימן (שי"ב) [ש"י] באם מחפשים הבהמות כו' כמו שהעתיקתי בסמוך דאז הפסד על בעל החמור, והטעם כתבו התוס' שם דאז לאו מזליה של השוכר גרים כו', והיינו ממש טעמא דמכת מדינה בכל מקום [ש]נזכר ממנו כדאיתא פרק המקבל דף ק"ו [ע"א], ועל כן ה"נ בשדה בית השלחין מנכה לו מן חכירו אם היא מכת מדינה, אבל עכ"פ אין כאן חזרה, ומשו"ה אף בשדה אילן

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

שנקצץ האילן אין השוכר חוזר בו אלא מנכה שיעור הפירות, וכן ביבש המעין ואפשר לדלות בדלי, וכמ"ש (הרמ"ה) [הרמב"ן] בהדיא הבאתיו לעיל בריש סימן זה דאפילו קבלן לא מצי הדר ביה בדרך זה וכ"ש שוכר או חוכר, ואם אינה מכת מדינה הוי ההפסד לשוכר כולו, הן כאן בבית השלחין הן בבהמה שהבריקה, ואין מנכה לו כלום והשכירות כדקאי קאי כיון שעדיין ראוי למלאכתו הראשונה אלא שנתקלקל במקצת במזל השוכר. ונמצא דה"ה בחנות שנשאל עליו ר"מ פאדווה הרי החנות קיים לענין הלואה הריבית אלא שנתקלקל קצת מחמת ההלואה באמנה, מנכה לו שיעור המגיע לאותו חלק אם היא מכת מדינה הגזירה והיא ואי אפשר לתקנה בשום ענין אפילו ע"י טורח וכמו שכתבתי לעיל, ואם אינה מכת מדינה הוי ההפסד של השוכר, אבל עכ"פ אין כאן שום חזרה. ונמצא שלפי הדין יפה פסק הרב רמ"א כאן בהג"ה שבכל מקום תלוי בניכוי כאן ולא בחזרה. אלא שמה שכתב בדרכי משה (שהעתקתי) [שהעתיקון] בסמ"ע [סק"ו] דלעיל דשאני בבהמה שאינו מכת מדינה, איני יודע שום פירוש לזה, דלפי מה שכתבתי הכל שוה. גם מה שכתב בדרכי משה ולא דמי לקרקע שאכלה חגב, אין לענ"ד שום פירוש לדברים אלו. והדברים מחוורים כשמלה חדשה כמו שכתבתי בס"ד (ט"ז).

⁽¹⁾ וכן פסק מהר"ם כו'. מה שהקשה סמ"ע על דברי מהר"ם בזה ס"ק (ד') [ו'] בסופו, מסימן של"ד [סעיף א' - ב' וד'] במילתא דלא שכיחא דהוי פסידא דפועל, ומכת זה פירש דברי המרדכי דחצי ההפסד קאמר, לא דק בזה, דבהגהת אשר"י בפרק האומנין דף קמ"ו [ב"מ פ"ו ס' ו'] כתב דין דמושל וכתב שם בפירוש ונותן לו כל שכרו, ע"ש. ועיקר קושיית הסמ"ע לא קשה מידי, דבסימן של"ד לא מיירי ממכת מדינה ולא הוי פסידא רק לזה לחוד, אבל בכל מקום שיש מכת מדינה אין הכי נמי דכל ההפסד על בעה"ב דמזל דידיה גרים, ולא אזלינן בתר שכיח או לא, וכן ראיתי בתשובת (רמ"ה) [ר"מ פאדווה] בס"י פ"ו שבמכת מדינה הוי כל ההפסד של בעה"ב מכת דין זה דגזירת המושל של המרדכי שזכרנו, והוא ברור והוא פשוט, וכמ"ש גם רמ"א בסימן של"ד [שם] לחלק בין מכת מדינה או לא (ט"ז).

⁽¹⁾ והסברא הראשונה נראה לי עיקר – וי"א דעיקר כדעה שניה, שכל מה שהוא על להבא, בדין חזרה קאי [ולא בדין ניכוי] כמי ששכר בהמה או בית ונפל בו מום או קלקול מה, ואין מחלקין בין מכת מדינה או מכה פרטית, רק מאחר דנשתנה ונפל בו מום יכול לחזור, ואם אינו חוזר הוא חפץ בשכירתו, אף שבא לחזור אחר זמן אינו יכול לנכות למפרע, אלא אמרינן מדלא חזר מתחילה מחל ליה על הקלקול, דומה למש"כ בסימן רל"ב ס"ג, מכר חפץ לחבירו ונמצא בו מום שלא ידע הלוקח, מחזיר אפילו אחר כמה ימים, שזהו מקח טעות, ואם נשתמש הלוקח בחפץ אחר שידע בו המום הרי זה מחלו ואינו יכול לחזור בו כו', עד וה"ה בנידון דידן דנפל מום וקלקול בהשכירות דה"ל להשוכר לחזור מיד בתחילת הגזירה, ומדלא חזר אמרינן דמחל, ואף שבמקח דוקא כי היה בו מום קודם המקח הוא דיכול לחזור בו משום מקח טעות אבל אם נולד אח"כ מפסיד הלוקח, שם הדין כן כיון דברשות הלוקח הוא לגמרי, אבל בשכירות אף כי הוא ממכר ליומא, מ"מ גם למשכיר שייכא כי שלו הוא, ואין לחלק בין היכא שגזר המושל שלא ללמד הוא דבר שאינו שכיח ולא ה"ל למידע לא להבעה"ב ולא להמלמד, ובכה"ג קי"ל דהוה פסידא דמלמד ודפועל דהן באים להוציא, ולא חילקו שם בין מכת מדינה לאין מכת מדינה, מסתברא לומר כיון דמכת מדינה היא המשכיר והשוכר (וכן פועל ובעל הבית) שוין בהדבר ואין לומר דמזלו דשום אחד גרם (סמ"ע), וי"א כרמ"א, שסברא ראשונה עיקר (ש"ך²⁵⁰ ונתה"מ), ובמלמד שהמושל אסר על הלימוד הרי מאז ואילך לא לימד, וכאשר מגיע סוף הזמן הרי המלמד מוכן ללמד, וכאילו קיים כל שכירותו שהרי אין שום הזיק מכאן והלאה, אלא רק בעבר (ש"ך), אבל כאשר ההזיק לעתיד ולהבא, אז הוא כשוכר חמור ונהיה חולה, שאז אפשר לחזור, אלא גם בדבר שהוא להבא שייך לחלק בין מכת מדינה (נתה"מ), וי"א שבחוכר ויבש המעין אי חכרו לכמה שנים פשיטא ששנה שניה לא יעמוד בחכירתו ויחזור בו, דכל

²⁵⁰ החת"ס הובא בפ"ת לומד שהש"ך לא חולק על הסמ"ע?

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

משך זמן שנה אחת שייכי אהדדי טורח העבודה ושכר הפירות, וע"כ יש לחלק בין מכת מדינה למכה פרטית ואי אפשר לחזור אחר תחילת השנה, משא"כ בחמור דשכר כל יום ויום בפני עצמו הוא כו', ודינו של מלמד ממש כשדה דמתחילת השנה הוא לשעבר, ולשנה הבא דינו להבא, דשכירות מלמד בכך וכך לשנה, כי אין שווי השכר והפעולה שוה, כי בתחילתו עבודתו יותר קשה לחנך הנער ולעומת זה שבח לימודו בסוף יותר טוב, אלא עיקר כסמ"ע (פ"ת בשם החת"ס²⁵¹).

(ב) היה עומד בתוך השדה ואמר לו בית השלחין זה אני משכיר לך (ח) בית האילן הזה אני משכיר לך, יבש המעיין או נקצץ האילן מנכה לו מחבירו, שהרי הוא עומד בתוכה ולא אמר לו הוזה אלא כמי שאומר כמות שהיא עתה אני משכיר. הגה: ויש אומרים דוקא שנקללו האילנות שלא נשאר מטע עסקה לבית סאה ויבש המעיין כולו, אבל אם נשאר מטע עסקה לבית סאה (ו) או שלא יבש המעיין לגמרי (יח), אינו מנכה לו, לפיכך אם לא היה עומד בתוכה ואמר ליה בית השלחין אני משכיר לך או בית האילן, ויבש המעיין או שנקצץ האילן אינו מנכה לו מחבירו. הגה: ויש אומרים דוקא שאמר מחכיר לחוכר (יג), אבל אם אמר חוכר למחכיר בית השלחין אני חוכר ממך, מנכה לו חכ"פ שאינו עומד בתוכה (יג).

(^מ) ואמר לו בית השלחין זה אני משכיר לך כו' - דלא בעינן שלשתן, דהיינו: א', עומד בתוכו. ב', ואומר "זה". ג', וגם יזכרהו בשם בית השלחין. אלא אפילו עומד חוצה לו ואומר בית השלחין זה אני משכיר לך ג"כ קפידא הוא, אלא ודאי באומר לו "זה" ה"ל כעומד בתוכו, ועומד בתוכו ה"ל כאומר לו זה (סמ"ע), וכך אם אמר בית השלחין סתם בין עומד בתוכו בין אינו עומד בתוכו ויבש המעיין חייב להעמיד לו בית השלחין עם מעין. ואם אינו עומד בתוכו וגם אינו מראהו, רק שאמר לו בית השלחין שבמקום פלוני [אף שמיים לו המקום ליכא לשון יתור, דכשאינו עומד בתוכו ואינו רואהו צריך לקרותו בשמו בית השלחין או בית האילן או כרם, למען דעת מה שם השדה שהוא חוכר ממנו אם כרם או שדה אילן או בית השלחין], ולכן אם אמר מחכיר לחוכר אינו מנכה לו מחכירו, אבל אם אמר חוכר למחכיר יש בזה מחלוקת אם הוא קפידא או לא [והוא הרמ"א בסוף הסעיף] (נתה"מ²⁵²).

(^נ) ולא אמר לו הוזה. לכאורה משמע דלשון "הזה" דייק ליתור, ואינו כן, דע"כ צ"ל "הזה" דבלאו הכי לא ידענו איזה בית השלחין משכיר לו, אלא לישנא דבית השלחין הוא העיקר, וכן איתא בגמ' [ב"מ ק"ד ע"א] מכדי דקאי בגוה עסקינן מדקאמר זה, בית השלחין דקאמר למה ליה, ושפיר כתב הסמ"ע [סק"ח] דאפילו עומד חוצה לה ומראה עליה ואומר בית השלחין זה הוי קפידא (ט"ז).

²⁵¹ עוד בחת"ס שם: ועוד היה מקרה על דבר יחידים בעיר אחת שחכרו מהקהל המכס אשר הושם על מקצבי בשר בהמה דקה ליתן מכל צאן סכום ידוע, ויהי בנפול הצאן ע"י חולי פגירה, מכר שר העיר את כל צאנו בזול גדול לאיכרים וליחידים ואין ביכולת הקצבים לקצב בשר זמן ועידן עד יעבור הזעם, ועל כן החוכרים נפסדים כי אין להם ממה לגבות דמי המכס, ורוצים להטיל דמי הפסד על הקהל כי אדעתא דהכי לא חכרו. והשיב, דנידון זה בלי ספק דהוה מכת מדינה, ואילו לא היו מחכירים ההכנסה ההיא והיה נשאר אצל הקהל גם כן היה ההפסד הזה, אבל הרמ"א פסק שבמכת מדינה הכל על הפועל, אבל אם יש זמן לחזור יחזרו בהם מכאן ולהבא וישלמו לפי ערך הזמן שהיה בידם החכירות, כחמור שמת באמצע הדרך שמשלם עד חצי הדרך, ואם עבר זמן מה ולא חזרו בהם הרי סברו וקיבלו אותו הזמן וצריכים לשלם. ועיין בתשובת פרי תבואה סי' ל"ד, בראובן ששכר בית היין עם יורה וכלים משמעון על משך שלש שנים ונקנה השכירות באופן המועיל, ואח"כ רוצה השוכר לחזור בו לצאת מהבית, ומענה בפיו שחיילות עוברים בארץ היא ושכיח היזקא אשר בוז יבוזו לבעלי בתי המזיגה כאשר אירע בכמה עירות, והדין עם השוכר דמכאן ולהבא בדין חזרה קאי, והוא חלק שהרי זה לא לכל המדינה אלא יש ויש, ולכן תלוי במזלו, ואין לו לצרת מהשכירות שמא מזלו ירד, ומעתה בנידון דידן אינו יכול אפילו לנכות עד שיבורר הפסדו בבירור.

²⁵² עי' לקמן ס"ק (יב) וצ"ע איך לסדר הנתיבות והסמ"ע שם והקצות.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

(¹) אבל אם נשאר מטע עשרה כו' – שיכול לומר עדיין שם בית האילן עליה²⁵³, ועוד, שעתה שעומדין מרווחין יגדלו בהן פירות יותר ממה שהיו עליהן בראשונה כשהיו עומדין תכופין (סמ"ע).

(²) או שלא יבש הנהר לגמרי - פירוש, אלא שיהיה לו טירחא יותר, כגון שמתחילה היה דולה בלא שהייה, ועכשיו שנתיבש בעומק כמו אמה ושתיים צריך לשחות נפשו ולדלות (סמ"ע).

(³) שאמר מחכיר לחוכר - כיון דאין על המשכיר להקפיד²⁵⁴, ודאי מה שאמר "בית השלחין אני חוכר לך" לשם בעלמא נתכוין, דנקרא בית השלחין. משא"כ כשהחוכר א"ל "בית השלחין אני חוכר ממך", אז מסתמא לקפידא אמר ליה, ואפילו אינו עומד בתוכה וגם לא אמר זה הוי קפידא (סמ"ע)²⁵⁵, דהמשכיר אינו דורש בטובתו של חוכר, אלא בודאי שמא בעלמא אמר ליה דמתקרי כך כדאיתא (בריש) סימן רי"ח סעיף י"ח לענין גפנים, משא"כ באמר לו חוכר למחכיר ודאי דרך קפידא קאמר כמות שהוא, ואפילו אינו עומד בתוכה ולא אמר זו. ונראה דהלכה כיש אומרים הללו, דהא מסיק ב"י כן בשם אחרונים, וגם רבינו הטור הכריע כן. ועיין מה שכתבתי בסימן שמ"א סעיף ז' מזה דבר נכון (ט"ז).
(⁴) אף על פי שאינו עומד בתוכה כו' - ע"ל סי' קנ"ד ס"ס כ"ז בהג"ה מה שכתבתי שם והוא תלוי בפלוגתא זו (ש"ך).

סימן שכב – המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשדפה

(א) החוכר או השוכר (א) שדה מחבירו ואכלה חגב או נשדפה, אם אירע דבר זה לרוב השדות של אותה העיר (ב), מנכה לו מחבירו הכל לפי ההפסד שאירעו (ג), ואם לא פשטה המכה ברוב השדות (ד), אינו מנכה לו מחבירו אע"פ שנשתדפו כל השדות של בעל הקרקע, נשתדפו כל השדות של השוכר או החוכר, אע"פ שפשטה המכה ברוב השדות, אינו מנכה לו מחבירו, שאין זה ההפסד תלוי אלא בשוכר:

(⁵) החוכר או השוכר כו' – אמנם המקבל אין חילוק במכת מדינה זו, דלפי מה שגדל בשדה חולקין יחד לפי תנאם, אם לא שפשע בזריעה וכמו שיתבאר (לקמן סימן שכ"ח סעיף ב') (סמ"ע).

(⁶) אם אירע דבר זה לרוב השדות – אם לא נלקה משאר השדות כי אם השעורים וכל הזרועים חיטים לא נלקו, וגם שדה ששכר היה חיטין, מצי למימר המשכיר הרי חיטים לא נלקו כלל אף על פי שהן מיעוט (סמ"ע). וה"ה אם ראובן שכר בית משמעון לשני שנים והקדים ונתן לו השכר של שני שנים, ובתוך אותן ב' שנים ברחו רוב היהודים מן העיר מפני פיקוח נפש וברח גם הוא והניח הבית ריקם, ואע"פ שיש צד שזה מכת מדינה הוא, אין שמעון צריך להחזיר לו כלום מאחר ושמא יהודי אחר שלא נגזר עליו היה שוכר הבית²⁵⁶ (קצה"ח).

(⁷) הכל לפי ההפסד שאירעו - מלשון "שאירעו" משמע, דאם לקו שאר השדות מעט ושדה שלו הרבה, מנכין לו לפי ערך מה שאירע לו ולא לפי מה שאירע לשדות האחרות, וה"ה איפכא (סמ"ע).

(⁸) ואם לא פשטה המכה כו' - דאז אמרינן מזלו דהשוכר גרם לו ההפסד. ואף על פי שאנו רואין שמדת הדין מתוחה נגד המשכיר דהרי נשתדפו כל שדותיו, יכול המשכיר לומר אף שנשתדפו כל שדותי מ"מ השאיר לי השי"ת השכירות או החכירות משדה שלי שבידך שעליך ליתן לי, כי כן מדת השי"ת לרחם במקצת אפילו בעת הזעם. אבל בנשתדפו כל

²⁵³ מסתמא מדובר שיש שטח מסוים שיש בו עשרה אילנות.

²⁵⁴ סגנון?

²⁵⁵ לא הבאתי דברי הקצה"ח מאחר וזה רק פירוש לדברי הרא"ש ועכ"ז יש מקום לרמ"א בדברי הרמה וכו'.

²⁵⁶ עי' ש"ך סי' של"ד סק"ג הובא במאיר המשפט סק"ו שרוב הוה מכת המדינה, וקשה למה זה תלוי במזלו? ובאמת זה השו"ע כאן.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

שדותיו של השוכר וגם זו השדה ששכר, אזי תלינן במזלו הרע של השוכר אף על פי שנשתדפו ג"כ רוב השדות של בני העיר, וצריך ליתן לו השכירות, ולא מצי השוכר למימר במכת מדינה נלקה גם שדה זו ששכרתי, דאילו במזלי היה נשאר לי מעט מהרבה, דאף אם לא יתן לו השכירות לא ישאר לנפשו מפירות שנה זו כלום (סמ"ע).

(ב) התנה עליו בעל הקרקע שיזרענה חטים וזרעה שעורים (ה), או שלא זרעה כלל (ו), או שזרעה ולא צמחה (ז), אע"פ שבא חגב או שדפון והוכה רוב המדינה, אינו מנכה לו מחכירו. ועד מתי חייב להטפל ולזרוע פעם אחרת אם לא צמחה, כל זמן שראוי לזריעה באותו מקום. הגה: ודוקא צקבלנות (ח), אבל צחכירות יכול לקנות לו פירות מן הסוק ונותן לו חכירתו.

(ה) וזרעה שעורים כו' - דיכול המשכיר לומר, אילו לא שינית היה מקוים בי ותגזר אומר ויקם לך (איוב כ"ב כ"ח), ואני לא ביקשתי מתחילת השנה מהשי"ת שיצליחני בשעורים כי אם על חטים ביקשתי (סמ"ע).

(ו) או שלא זרעה כלל כו' - דמצי המשכיר למימר, אילו זרעת היה מקוים בי לא יבושו בעת רעה ובימי רעבון ישבעו (תהלים ל"ז י"ט) (סמ"ע).

(ז) ועד מתי חייב ליטפל ולזרוע פעם אחרת אם לא צמחה כו' - היינו דדוקא בזרעה ולא צמחה הוא דאין מנכה לו מחכירתו עד שיחזור ויזרע כל זמן שראוי לזרוע אפילו ארבע או חמש פעמים, משום דיכול המשכיר לומר מה שלא צמחה בד' פעמים שעברו משום דעדיין לא הגיע עת וזמן הזריעה דשנה זו. אבל בזרעה ואכלה חגב מנכה לו אפילו בפעם ראשון אם היא מכת מדינה, וא"צ לחזור ולזרוע אם אינו רוצה החוכר (סמ"ע²⁵⁷).

(ח) ודוקא בקבלנות כו' - זה מדובר על מה שכתב המחבר "עד מתי חייב להטפל ולזרוע כו'", דמשמע אף אם ירצה לקנות לו מן השוק, יכול בעל השדה להכריחו לחרוש ולזרוע שדה שלו, וקאמר דהיינו דוקא בקבלנות, ומטעם דיכול בעל השדה לומר תבואה של שדה שלי ניחא לי יותר. משא"כ בחוכר, דמתחילת החכירות לא היתה דעתו דוקא אתבואה דשדה זו, דהרי אם לא יצמח שדה זו כלל, היה צריך לקנות מן השוק כדי חכירתו, וכ"ש בשכירות דנותן לו מעות ולא תבואה משדה שלו כלל, וק"ל (סמ"ע). וי"א במקבל שדה וזרעה ולא צמחה דבר פשוט שאין בעל השדה יכול לכופו לזרוע פעם אחרת וכל שכן פעם ג', אלא רק כשכבר עבדה ויש תבואה כדי להעמיד כרי דהיינו שיעור סאתים, לאו כל כמיניה דהמקבל להפסידו, דהא כתב לו בלשון השטר אנא איקום ואניר ואוקים קמך כרי כו', אבל כל שאין שם כלום, ודאי כבר יצא המקבל ידי חובתו במה שעבדה פעם אחת, דמזליהו דתרווייהו קא גרים לה. בשלמא בחוכר ושוכר דקם ליה השדה ברשותו, רק שרוצה לנכות לו מחמת המכת מדינה, ודאי מצי אמר ליה המשכיר לפטור עצמו הלא תוכל עוד להרויח כל זמן שהשדה ברשותך, משא"כ לחייב המקבל לעבוד ולהוציא הוצאות, פשיטא שאינו [יכול], דהא כבר יצא ידי חובתו. ועוד נ"ל, דלפי דברי הרמ"א דהמקבל שדה מחכירו יכול לכופו שיעבוד השדה, ונותן לו חטים של קרקעו דוקא, לא נ"ל כן, דטעם זה לא אמרינן ליה אלא אם כבר עבד השדה ויש פירות ואין המקבל רוצה לנכש ורוצה לתת לו חטים מן השוק, מצי אמר ליה אנא חטינן דארעאי בעינא, והיינו כיון שיש כבר חטים וזכה בהן הבעל וחייב המקבל להשתדלם לידו, משא"כ באם מתחילה אינו רוצה לעבוד כלל ולומר אני אשלם לך חלקך מי ימחה בידו (ט"ז)²⁵⁸.

סימן שכג - המקבל שדה מחכירו ולקתה בעומריה

(א) החוכר שדה מחכירו בעשרה כורים חטים ולקתה, נותן לו מתוכה. היו חטים יפות, לא יאמר לו הריני לוקח מן השוק, אלא נותן לו מתוכה. הגה: צמה דכרים אמוכים: שלא שניה.

²⁵⁷ עיי"ש שרש"י חולק, ולא ראיתי תועלת להביא דעתו.
²⁵⁸ לבדוק עוד פעם.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

אבל שניה, כגון שהתנה לזרעה חטין והוא יתן לו פעורים בחכירתו וזרעה פעורים ולקחה, אינו נותן לו מתוכה, אלא קונה לו פעורין מן השוק. חבר ממנו כרם בעשרה סלי ענבים והקריסו (א) פירוש: הפיגו טעמו ונתחמלו וגירסת רס"י לכדוס ופירוש: שהתליעו אחר שנבצרו, וכן עמרים שלקו אחר שנקצרו (ב) נותן לו מתוכו, אבל אם חברו ב' כדים יין והחמיץ, חייב ליתן לו יין טוב.

(א) והקריסו - פירוש, שהתליעו (סמ"ע)

(ב) אחר שנקצרו - היינו בעודם בשדה. פירוש, שהניחם שם ליבש, ומירי שלא פשע להניחם שם יותר מהשיעור (סמ"ע).

סימן שכד - המקבל שדה לזרעה מין ידוע ובא לשנותה

(א) החובר שדה מחבירו לזרעה פעורים, לא יזרענה חטים מפני שהחטים מכחישות את הקרקע יותר מהפעורים. חברה לזרעה חטים יזרענה פעורים, קטנית לא יזרענה תבואה, תבואה יזרענה קטנית, ויש אומרים בהפך, תבואה לא יזרענה קטנית, קטנית יזרענה תבואה (א), ובבבל וכיוצא בה לא יזרענה קטנית, מפני שהקטנית שם מכחישת את הארץ. הגה: ויש אומרים בהפך דבבבל יכול לזרוע מה שיראה, יש אומרים דכל זה בחכירות, אבל בקבלנות יכול לשנות אפילו לדבר המכחיש (ב), ויש חולקין, וסבירא להו אפילו לדבר שאינו מכחיש אינו יכול לשנות בקבלנות (ג).

(א) ויש אומרים בהפך תבואה כו' - המחלוקת ביניהם היא איזו מכחישת יותר (סמ"ע).

(ב) אפילו לדבר המכחיש כו' - כיון דדמים של השינוי שוים טפי, לא יקפיד הנותן שהיה יטול חלקו מדבר הטוב, ואומרים שיותר טוב שיכחש הקרקע מאשר יכחש הבעל השדה (סמ"ע).

(ג) אינו יכול לשנות בקבלנות - כיון דקבלן אינו נותן לו אלא ממה שגדל בשדה, יש לומר שקפיד הנותן לזרוע דוקא מין זה שהתנה עמו משום שהוא צריך לו (סמ"ע), וי"א שלשו"ע וכן לרמ"א חוץ משיטה זו ה"ה בחכירות (ט"ז)²⁵⁹.

סימן שכד - המקבל שדה מחבירו אם רשאי לזרעה פשתן

(א) המקבל שדה מחבירו לשנים מועטות (א) לא יזרענה פשתן, ואין לו בקורות שקמה וכיוצא בה (ב), ולא בשבח האילנות שיצאו מאליהם בשדה, אבל מחשבים לו מקום האילנות כאילו היה בהם אותה זרע שזרע בכל השדה, והוא שצמחו האילנות במקום הראוי לזריעה. הגה: ויש אומרים (ג) לאס הוא אומר דגם הוא היה נוטע אילנות, כריך ליתן לו מן האילנות כאלו נטעו, אבל אם אומר שיותר היה חפץ לזרוע מליטע אילנות, אם האילנות ראויין ליטע במקום אחר כריך ליתן לו דבבבל דמי נטיעות העומדים ליטע, ואם אינו ראויין ליטע אינו נותן לו אלא דמי עלים, אבל אם יצאו במקום שאינו ראוי לזריעה אין מחשבים לו כלום, ואם קבלה ממנו לשבע שנים זרעה שנה ראשונה פשתן (ד), ויש לו בקורת שקמה וכיוצא בה.

(א) לשנים מועטות - היינו פחות משבע שנים, דפשתן מכחיש הארעא טובא, ובפחות משבע שנים אין הקרקע חוזרת לכוחה כבראשונה (סמ"ע).

(ב) בקורת שקמה - הוא אילן סרק וכורתין קורותיו לעצים, ובפחות משבע שנים אינו חוזר להיות כמו שהיה כשבא לידו, ואפילו בשבח שהשביחו הענפים בעודן ברשותו אין לו, עכ"ל. ר"ל שאין אומרים שישומו מה שנתעבו הענפים והקורות בעוד שהיה השדה בידו, ויתן לו דמי השבח כשיסתלק (סמ"ע).

²⁵⁹ לא ראיתי תוספת בפ"ת על הסמ"ע שם?

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(א) ויש אומרים כו' - קיבל השדה לזרעה וצמחו בו אילנות מאליהן, אם עלו במקום שאין ראויין לזריעה כגון על המיצר אין לו בהם כלום, ואם עלו במקום הראוי לזריעה, אם אמר שחפץ במה שעלו בה אילנות ואם לא היו עולין מאליהן הוא היה נוטען, ואף על פי שמקבלן איירי בסימן זה וקבלן אסור לשנות, י"ל דמיירי כשהאילנות אינן מכחישין יותר מהזרע שהיה לו לזרוע. א"נ בבבל שמותר לשנות בדבר המכחיש יותר לדעת יש אומרים הנ"ל (בסימן שכ"ד), שמין לו האילנות כאילו נטען ונותן לו כשיסתלק מן השדה, אבל אם אמר שיותר היה חפץ לזרוע במקום האילנות ממה שחפץ באילנות, רואין את האילנות אם היה בענין שכשיעקרו היו ראויין לנטוע במקום אחר צריך ליתן לו בשבילם דמי נטיעות העומדות ליטע, שהוא פחות מדמי אילן הנטוע העומד, והא דלא סגי בנתינה לו דמי הזריעה כיון דחפץ יותר בזריעה, משום דמצי למימר כרכום חשוב הוי נטעי במקום האילן זה, ואם אינן ראויין ליטע אינו נותן לו אלא דמי עצים (סמ"ע).

(ג) זרעה שנה ראשונה כו' - פירוש, שנה ראשונה שירד לתוכה, בין אם ירד לתוכה בסוף שבע משנקצצה, בין אם ירד לתוכה בשנה שלישית או רביעית, קוצצה כששלמו לה שבע שנים, שהרי יחזרו ויגדלו לכשיצא ממנו עד שיהיו כמו שהיתה כשירד לתוכה (סמ"ע).

סימן שכו - המקבל שדה לזרעה שומשמן וזרעה חטין

(א) המקבל שדה מחבירו לזרעה שומשמן (א), וזרעה חטים, ועשתה חטים ששוין כמו שהיתה ראויה לעשות מהשומשמן, אין לו עליו אלא תרעומת (ב), עשתה פחות ממה שהיא ראויה לעשות מהשומשמן, משלם לו המקבל כפי מה שהיא ראויה לעשות מהשומשמן (ג), עשתה חטים יותר ממה שהיא ראויה לעשות מהשומשמן (ד), חולקין לפי התנאי שביניהם, אע"פ שמשתכר בעל הקרקע.

(א) לזרעה שומשמן כו' - לשון הטור, והשומשמן מכחישין את הקרקע יותר מחיטין, וגם דמיהן יקרים יותר מזרע חיטין (סמ"ע).

(ב) אין לו עליו אלא תרעומת - יש מפרשים דר"ל, להנותן יש תרעומת על המקבל ששינה ממה שהתנה עמו לזרעה שומשמן, משום דלשומשמן היה צריך. ואף שבדמי החיטין היה יכול לקנות שומשמן מן השוק, מ"מ ניחא ליה בשלו, ואין בזה אלא תרעומת ולא היזק ממון. אבל יותר נ"ל דר"ל דהמקבל יש לו תרעומת על הנותן על מה שטרח עד שהצליחו להיות שוים כשומשמן, וצריך ליתן לו החציה, ואינו מנכה לו מה שהרויח הנותן דלא נכחיש ארעא (סמ"ע, וש"ך), נ"ל דה"ק, דהנותן יש לו תרעומת, דא"ל אילו זרעת שומשמן אפשר שג"כ היה מצליח, וא"כ היה לנו הרווחה טפי. ומ"מ לדינא אין לו עליו כלום, דדי בכך אי חשבינן ליה כאילו היתה שנה פשוטה בשומשמן (ט"ז).

(א) משלם לו המקבל כפי כו' - קמ"ל בזה, דאין המקבל יכול לומר לטובה כיונתי שלא לכחוש ארעא, אלא צריך לשלם לו מטעם דאמרי אינשי לכחוש ארעא ולא לכחוש מריה (סמ"ע).

(ג) עשתה חיטין יותר ממה שהיתה ראויה כו' - ואין המקבל יכול לומר אילו זרעתי שומשמן היה נכחש הקרקע יותר, וגם לא היתה מצלחת בזריעת החיטין כל כך אם לא שטרחתי בה הרבה, לפיכך אנכה לך מחלקך מה שהרוחת שלא נכחש הקרקע, וגם אקח היתרון שווה החיטין יותר על השומשמן שבא מכח טרחותי, שהנותן יכול להשיב לו, וכי טרחתך לבד גרמה ולא טובת השדה, משו"ה חולקין (סמ"ע).

סימן שכו - דין מקבל שבא להסתלק ועדיין לא נגמרו הזרעים

(א) מקבל שהגיע זמנו להסתלק מהשדה והיו שם זרעים שעדיין לא הגיע להמכר, או שנגמרו ולא הגיע יום השוק למוכרו, שמין אותן ונוטל מבעל הקרקע (א):

(א) שמין אותן ונוטל מבעל הקרקע - פירוש, שמין כמה הן שוין עתה, ובעל הקרקע נותן לו דמיהן כפי חלקו שיש לו בהן (סמ"ע).

(ב) כשם שחולקין המקבל ובעל הקרקע בתבואה כך חולקין בתבן ובקש, כשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות, אבל הקנים שמעמידין תחת הגפנים, אם קנו אותם בשותפות

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

הרי אלו חולקים בהם, ואם הם משל אחד מהם זה שקנה אותם הרי הם שלו (ב), וכן כל כיוצא בזה.

(2) ואם הם של אחד מהן - פירוש, דלפעמים נותן המקבל כל הצריך לאותו כרם והשדה, ופעמים הנותן, וכמ"ש בסימן ש"ך סעיף ג' ע"ש (סמ"ע).

סימן שכח - דין מקבל שרוצה להסתלק מפני רעת השדה

(א) המקבל שדה מחבירו ולא עשתה, אם יש בה כדי להוציא סאתים יתר על ההוצאה, חייב המקבל ליטפל בה, שכך כותב לבעל הקרקע אנא אקום ואזרע וכו' (א) ואעמיד כרי לפניך (ג) ותטול חלקך וכו', ואפילו לא כתב כך כמאן דכתיב דמי (ד):

(8) חייב המקבל כו'. בסימן שכ"ב הוכחתי, דאם הוא פחות מכדי שיעור זה, אינו יכול לכופו שיעבוד פעם אחרת אפילו תוך ימי הזריעה, ודלא כמשמעות רמ"א דשם [סעיף ב'], ע"ש (ט"ז).

(2) שכך כותב - הך "שכך כותב לו" אינו טעם על חיוב הפועל לטפל בו כשיש בו להעמיד כרי, רק הוא טעם על מה דפטרין לפועל בשאין בו כדי להעמיד כרי, דודאי מצד הסברא מחויב בכל שהוא כמו שנשתעבד²⁶⁰ (פ"ת).

(3) ואעמיד כרי לפניך - ר"ל הרי שהתחייב נפשו לחרוש ולזרוע בשביל כרי, ושיערו חכמים כשמותר שני סאין נוסף על ההוצאה, באופן שהשני סאין ישארו לפניו, מיקרי כרי וחייב לטרוח עבורו, אף שמאותן שני סאין צריך ליתן להמקבל חלקו (סמ"ע).

(7) ואפילו לא כתב כו' - כיון דרגילין לכתוב כן, כל המקבל סתם על דעת הנהוג מקבל, והו"ל כתנאי ב"ד דצריך לקיימו על כל פנים (סמ"ע).

(ב) לא עבדה אלא הובירה כולה או מקצתה, שמין אותה כמה היא ראויה לעשות ונותן לו חלקו שהיה מגיע לו (ה), ואם התנה עמו אם אוביר ולא אעביד אשלם אלף זוז, הרי זו אסמכתא ואינו חייב לשלם, אלא נותן כפי מה שראויה לעשות בלבד.

(7) ונותן לו חלקו כו' - כנ"ל ס"ק (ד) (סמ"ע).

(1) אלא נותן - עי' אורים לעיל סי' ס"א ס"ק י"א (רע"א).

סימן שכט - המקבל שדה לזמן ומת והניח בן

(א) המקבל שדה מחבירו לזמן ידוע ומת והניח בן, לא יאמר תן לי מה שאכל אביך (א), וכן הבן לא יאמר לו תן לי מה שעשה אבי, אלא שמין מה שעשה עד עת מותו, ויתן לו אפילו שהתנה עמו לזמן קבוע.

²⁶⁰ המשך הפ"ת: ולפי זה במקרה שראובן לקח כרם בעיר אחרת ונתקשר עם לוי הדר שם לעבדו ולשמרו ויקח החצי בשכר טרחו, ויהי השנה ויפול קרירות גדול בכל פרחי הגפן, ולא רצה לוי לטפל כלל בכרם זה באמרו שבדוחק ישיג כדי הוצאות. וההלכה היא שאם נתקשרו יחד באופן המועיל מחויב לטפל בו לקיים מה שנשתעבד הן מעט או הרבה, מאחר דבזמננו לא ידעינן מדיני אריסות ומשטר אריסות. וכן להלכה שאם יש בה להוציא סאתים חייב לטפל בה, אם הפועל אומר דלא יוציא סאתים ובעל השדה אומר יוציא יותר, ודאי דצריך אומד מבקיאים. ואם אמדוהו לסאתים ומחייבין לפועל לטפל בו, ואומר אקנה לו מן השוק סאה או כפי חלקו, וכן בנידון דידן אם לוי אומר כך, הדין עמו, ואינו יכול לטעון אני רוצה את הפירות שלי. וכל זה לכתחילה דמחייבין ללוי לטפל בכרם אם אינו חוזר מכלל ההתקשרות, משא"כ אם חוזר בו, אם לא נתקשרו בתקיעת כף ובשבועה, לוי יכול לחזור בו אפילו עשו שטר על עשר שנים, דקיי"ל פועל יכול לחזור בו (עי' סי' של"ג ס"ג). ואפילו לא חזר בו בדיעבד והובירו, לדין שלא נכתב ולא נהיגין לכתוב אם אוביר ולא אעביד דנימא אף על פי שלא נכתב כמאן דכתב דמי, פטור לוי, דבמה שלא נתעסק בכרמו אפילו השנים כסדרן אינו רק כמבטל כיסו של חבירו, אם לא שנפסד הכרם עצמו ע"י שנשאר בור.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

(⁸) תן לי מה שאכל אביך - פירוש, אם כבר קיבל עליו אביו כדי כל קבלתו, והנותן אינו רוצה להניח השדה ביד בניו לגומרה, ומבקש מבניו שיחזירו לו המותר שאכל אביהן על עבודתו, הדין עם הבן בזה לומר הנח שדה בידי ואגמרה עבודתה, מאחר שכבר קיבל אביו חלקו. משא"כ במקרה השני שעוד לא קיבל אביהן כלום על חלקו, והבן אומר להנותן, הנח השדה בידי ואגמרה עבודתה, ותתן לי כל חלק אבי, דבזה דהנותן עדיין מוחזק, הדין עמו, ויכול לומר אין לי עסק עמך וכפי מה שעשה אביך אשלם לך (סמ"ע), לפי הסמ"ע יש ללמוד, דה"ה בכל פועל שהקדים לו שכירות על זמן קבוע ומת בתוך הזמן, שא"י לגבות מהיורשין כשרוצין הן לעשות עבודת אביהן. וכן באמת, הנושא ונותן על חצי ריוח, ועשו ביניהן שיקח המקבל עיסקא בכל שבוע ושבוע כך וכך ומת בתוך הזמן, שאין היורשין צריכין להחזיר מה שקיבל אביהן כשרוצין הן לעסוק עד כלות הזמן. אמנם אפשר לחלק, דכאן שצריך ליתן מעות בידו יכול לומר אין אתם בטוחין בהמעות שאתן לכם (נתה"מ).

סימן של

(א) המקבל שדה מחבירו ליטע מקבל עליו בעל השדה עשר בוראות פירוש: עסקה אילנות זוריס וסוממיס לכל סאה אילנות יפים לסאה, ויש אומרים למאה, יתר על זה מגלגלין עליו את הכל (א):

(⁸) ²⁶¹ מגלגלין עליו את הכל - דכל דבר שאין רגיל להיות, אמרינן דמחמת דפשע בהן נעשה כן, ומדפשע מגלגלין עליו את הכל ואמרינן דכולן נעשו בורות בפשיעתו, וכיוצא בו עי' סי' רכ"ט ס"א, וסי' רי"ח ס"ח (סמ"ע).

(ב) מקום שנהגו שיהיה הנוטע אילנות נוטל חצי השבח ובעל הקרקע החצי, ונטע והשביח ונטע והפסיד (ב), מחשבין לו חצי השבח שיש לו, ומנכין לו מה שהפסיד ונוטל השאר (ג), ואפילו התנה על עצמו שאם יפסיד לא יטול כלום, הרי זה אסמכתא ואין מנכין לו אלא מה שהפסיד:

(²) ונטע והשביח ונטע והפסיד - פירוש, נטען בפעם אחת זה אחר זה ובקצתן השביח ובקצתן הפסיד, ובצירוף השבח וההפסד נשאר שבח יתר על ההפסד. ומיירי שהיו בורות יותר משיעור הנ"ל (סעיף א'), או שהפסיד בענין אחר (סמ"ע).
(³) ומנכין לו מה שהפסיד - ומותר לסלק אותו מעבודתו ללא התראה (עי' סי' ש"ו סעיף ח') (סמ"ע).

(ג) נטע הנוטע והשביח ורצה להסתלק שנמצא בעל הקרקע צריך להוריד אריס, הרי בעל הקרקע מוריד אריס, וסתם אריס נוטל שליט מן השבח, ויטול בעל הקרקע החצי (ד) ולא יפסיד כלום, ויטול האריס שליט, והשתות הנשאר של נטע שהרי סילק עצמו ברצונו, מיהו לא יוכל להסתלק כלל קשות בעל השדה (ה):

(⁷) ויטול בעל הקרקע החצי כו' - היינו במקום שבעל השדה והשתל חולקין בשבח, ולאריס נותנין שליט השבח, והיה השבח י"ב דינרין, יטול בעל השדה חציו כמו שהיה רגיל ליטול, ומהחצי של השתל נוטל האריס ארבע שהן שליט מכל השבח, וישאר להשתל שבח בעד שני דינרין שהוא שתות מכל השבח שהיה י"ב דינרין. והטעם דבעלמא נוטל השתל טפי מהאריס, משום דשתל הוא הנוטע אילנות בגן או בשדה מעיקרא והאריס הוא אשר יורד לעבוד בשדה נטוע (סמ"ע).

(⁷) מיהו לא יוכל להסתלק כו' - היינו ²⁶² לא יוכל להכניס אריס במקומו ולא לומר אטול הרביעית מהגן או מן השדה ואעבדנו ואתה שכור אריס לעבוד ג' רביעיות שלך ותן רביעית לאריס ומחצה יהיה שלך, משום דכל החלקים משועבדים אהדי כו' (סמ"ע, ש"ך).

(ד) כל שתלן שנוטל החצי בפירות כך נוטל החצי בגפנים שהוקינו (ו), אבל אם שטפן נהר

²⁶¹ לא ראיתי צורך בסמ"ע הראשון.
²⁶² נכון לורמ היינו?

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(f) או עקרון הרוח אין לו בהם אלא רביע:

⁽¹⁾ בגפנים שהזקינו כו' - הטעם, דכל אילן עומד להיות זקן, ודבר שדרכו בכך מתחילה ירד לתוכו אדעתא דהכי לחלוק בעצי הגפנים כשיזקינו כמו שחולק בכל שנה בזמורות ובענבי הגפן שקוצצין, אבל שטיפת האילן הוא דבר שאינו שכיח, משו"ה אינו נוטל בו אלא רביעית ממה שנשאר לבעל הבית לאחר שנטל האריס חלקו שהוא שתות מהכל, שהרי יצטרך בעל השדה לשכור אריס ויתן לו שליש השבח וישאר לבעל השדה חצי השבח (סמ"ע).

⁽¹⁾ שטפן הנהר - בין ששטפן הנהר ועקרון לגמרי, בין ששטף הקרקע מעל גבי שרשים ונכחש האילן עד אשר יתקננו להיות משובח בקרקע כבתחילה (סמ"ע).
(ה) טען האריס שהתנה שיטול החצי, ובעל השדה טען שלא התנה אלא ליתן לו השליש, הולכים אחר מנהג המדינה.

שכירת פועלים

סימן שלא - השוכר פועלים ינהג עמהם כמנהג המדינה

(א) "השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב, מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב אינו יכול לכופן, אפילו הוסיף על שכרן⁽⁸⁾, כיון שלא התנה בן בשעה ששכרן²⁶³: הגה"ה ל"א היה מנהג בעיר, או שאמר להן: אני שוכר אתכם כדין תורה, חייבין ללכת מציתם בזריחת השמש^(ג) ולעשות מלאכה עד ללכת הכוכבים. וזעירב שבת, מקדים עצמו לזיתו שיוכל למלאות לו חזית של מים וללכות לו דג קטן ולהדליק את הנר⁽⁷⁾. ל"א היה מנהג בעיר, אבל רוב אנשי העיר זאו ממקום שיש סם מנהג, אזלינן בתר מנהג העיר שזאו מסם. ל"הלך ממקום שנהגו להשכים ולהעריב למקום שנהגו שלא להשכים ולהעריב או איפכא, אזלינן בתר המקום ששכר סם הפועלים²⁶⁴. וראינו קרוי מנהג ל"א דבר השכיח ונעשה הרבה פעמים⁽⁷⁾, אבל דבר שאינו נעשה רק פעם אחת או שני פעמים אינו קרוי מנהג²⁶⁵.

⁽⁸⁾ אפילו הוסיף על שכרן - שיכול לומר הא דאוספת לן כדי לעשות עבודתך שפיר וכן עשינו (סמ"ע). הכא שהבעל הבית בעצמו אמר שיוסיף להם על דעת שיעשו מלאכה יפה כיוונו שיעשו לו על צד היותר טוב שהם יכולים, ובא לאפוקי שלא יתעצלו במלאכתן. משא"כ במקרה שלא אמר להם בעל הבית כלום רק הפועלים אטעו אהדדי ואמר פועל לחבירו שהבעל הבית יתן לו ד' ושכרם על הבעל הבית ואז אין זכות לפועל לתבוע ד' רק

²⁶³ כל שכירות פועלים כפי תנאי המשכיר והשוכר, וכאשר לא קבעו בפירוש, אז הכל כמנהג המדינה (ב"מ פג ע"א), ואפילו אם לא ידע המנהג, משום שסמתמא סומך על המנהג. ובזמנינו כמה בתי דינים דנים על פי חוקי המדינה, ואפילו במקום שאין שייך דינא דמלכותא עכ"ל הוה כמנהג. [בזה הוא דאמרינן דינא דמלכותא דין וכמבואר לעיל סימן ס"ח כמו בשטרי ראייה ולא בשטרי מתנה ובפרט שישראל דנין על פי דין תורה שנצטוו עליהם מהר סיני אין לשנות ישראל בישראל (קצה"ח קד סק"ו), לא מבעיא לאותן הפוסקים שסוברים דלא אמרינן דינא דמלכותא רק בדברים שהם להנאת המלך ולא בין איש לחברו וכו' אלא אפי' לשאר פוסקים דסוברים דאמרי' דינא דמלכותא דינא בכל דבר היינו דוקא מה שאינו נגד דין תורתנו אלא שאינו מפורש אצלנו (ש"ך סי' עג סקל"ט)]. אבל כמובן זה רק כאשר עובדים ב"לבן", אבל כאשר עובדים בשחור אזי כל ההלכות כפי מנהג בשחור * ועי' סי' שכח סק"ג במאיר המשפט בשם הסמ"ע: כיון דרגילין לכתוב כן, כל המקבל סתם על דעת הנהוג מקבל, והו"ל כתנאי ב"ד דצריך לקיימו על כל פנים.

²⁶⁴ אם הלך השדכן למקום אחר, ושידך שם בן עם הבת, במקום אחד, אזלינן בתר המקום שנגמר השידוך, דמסתמא נתרצו לשלם כמו פועל במקום ששוכרים אותו בין ביוקרא ובין בזולא, אבל בנידון שהחתן היה דר במקום הזול והכלה במקום היוקר, והשדכן היה דר ג"כ במקום הזול, וא"כ עשה להכלה פעולה טובה במקום הזול ולהחתן עשה פעולה במקום היוקר, אם כן מצד החתן היה צריך ליתן כפי מקום היוקר ומצד הכלה היה צריך ליתן כפי מקום הזול, כיון דהפעולה טובה עשה השדכן עמה ה' במקום הזול (שו"ת פנים מאירות ח"ב סי' סג - הובא ברע"א).
²⁶⁵ דרך אגב - עי' מאיר המשפט שלג ס"ק (מב) שפועל נקנה בכסף ושטר וחזקה.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

מכח שאומר שעושה לו מלאכה יותר יפה משאר פועלים, ע"כ צריך שיהיה באמת יותר יפה (ט"ז). אם הבעל הבית אמר להשכים, והפועלים מכחישים, ועוד לא שילם, אין בעל הבית נאמן על אף שהוא מוחזק, כיון דטענתו נגד המנהג (רע"א).

⁽²⁾ כיון שלא התנה. והא דטפי להו בשכרם, דנעבידו ליה עבידתא שפירתא, הכי איתא בגמ' פרק הפועלים [ב"מ פ"ג ע"א]. וקשה לי ונחזי עבידתייהו, דכה"ג פריך פרק האומנין [שם] דף ע"ו [ע"א] ומשני דאי אפשר למיחזי, ופסקו רבינו [הטור] בסימן של"ב סעיף א' במה דברים אמורים שאין מלאכתן שוה ד' כו', ה"נ נחזי עבידתייהו (כו') אי הוי טפי משאר פועלים. וי"ל דהכא שהבעה"ב בעצמו אמר שיוסיף להם, על דעת שיעשו מלאכה יפה כיונו שיעשו לו על צד היותר טוב שהם יכולים, ובא לאפוקי שלא יתעצלו במלאכתן, משא"כ בפרק האומנין שלא אמר להם בעל הבית כלום, רק הפועלים אטעו אהדדי ואמר פועל לחבירו שהבעה"ב יתן לו ד' ושכרם על הבעה"ב, ואז אין זכות לפועל לתבוע ד' רק מכח שאומר שעושה לו מלאכה יותר יפה משאר פועלים, ע"כ צריך שיהיה באמת יותר יפה (ט"ז).

⁽³⁾ חייבים לצאת מביתם בזריחת כו' - ילפינן לה מדכתיב תזרח השמש יאספון וגו' יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב ובהליכתו היא צורך העבודה משום הכי סגי ביציאתו מביתו כשתזרח השמש משא"כ חזרתו לביתו שהוא לצורכו²⁶⁶ (סמ"ע).

⁽⁷⁾ ולצלות לו דג קטן - י"א ל"ד קטן (סמ"ע).
⁽⁸⁾ אינו קרוי מנהג - דווקא היכי שאנו רואים נוהגים פעמים ושלש אבל היכי דידיעי בביורו שעל פי הסכמת וותיקים נהגו כן, אפילו שאינו מצוי רק פעם א' ביובל שייך לומר ונהגו כן (רע"א).

(ב) כ"מקום שנהגו לזון, יזון⁽⁹⁾. לספק בגרוגרות או בתמרים וכיוצא בהם, יספק. הכל כמנהג המדינה⁽¹⁰⁾.

⁽¹⁾ מקום שנהגו לזון - י"א שהודעת דמים מהני נגד מנהג²⁶⁷, והעיקר שלא²⁶⁸ (קצה"ח)²⁶⁹.
⁽¹⁾ הכל כמנהג המדינה - ואפי' היה המנהג בעיר ליתן להם מזונות והוא שכר פועלים ופסק להן מזונות לא אמריןן שדעתו היה להוסיף להם על המזונות שנהגו (סמ"ע), ועל אף שבדרך כלל תנאי נוסף לא בא לקיים החיוב הקיים, אלא להוסיף, אמנם כאן שונה שאין לדבר סוף מה היא ההוספה, והיה לו לפרש, אלא ודאי לא נתכוין להוסיף (ט"ז).
(ג) כ"השוכר את הפועל⁽¹¹⁾, ואמרו לו: כאחד וכשנים מבני העיר⁽¹²⁾, מחשבין היתר שבשכירות והפחות שבשכירות, ומה שביניהם נותן החצי, כגון אם היתר בשש והפחות

²⁶⁶ § עי' חקרי לבחור"מ ח" בס' ע"ב גם פועל שצריך לנסוע ממדינה למדינה השכירות מתחיל כאשר הוא עוזב, ומפסיק כאשר הוא גומר.

²⁶⁷ וכן הוא בסמ"ע שלג סק"ח, ועי' נתה"מ שם.

²⁶⁸ איתא בתה"ד שהשוכר פועל, והפועל אמר לעדים שהוא נשכר לעשות משהו בסכום זה, "ובדעתי שיוסף לי הוצאות הדרך". ואחרי שחזר מהשליחות השוכר תובע הוצאות הדרך, והמשכיר לא מסכים. הדין עם המשכיר שהדמים מודיעים, שהרי השוכר מודה לו שאין ראוי לתת שכר גדול כ"כ בשליחות כזאת, ואע"פ שגם המשכיר מודה לו שמנהג סתם שוכרים כה"ג שיתנו הוצאתו עם השכר מכל מקום י"ל דהדמים מודיעין [ואפילו במכר, דמים מודיעים אם: למד"א א', לא מכחישים עיקר הלשון, כמו במוכר שור לחבירו ונמצא נגחן אין מקום לשאול תראה המחיר של נגחן, שהרי בלשון המכר לא מוזכר שאני קונה לחרישה ולא לבשר. לחולק: אם אין חזקת ממון או רוב, וכאן יש חזקת ממון אצל המשכיר, ואפילו אם מנהג המקום שהשוכרים נותנים הוצאות וחשיב כרוב, מ"מ הודעת דמים מהני עם חזקה נגד רוב]. והקשה הקצה"ח, שהרי איתא בפירוש, במקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב דאפי' הוסיף על שכרן לא מצי אמר אדעתא דלהשכים ולהעריב ולא אמריןן הדמים מודיעין, וכן במקום שנהגו לזון יזון משמע דאפי' הוסיף בשכרן, אלא צ"ל דלא מהני הודעת דמים נגד המנהג. ואם דעתו אינו על דרך המנהג ה"ל לפרושי בהדיא.

@לבדוק אם יש דין של בגדים. @
²⁶⁹ וכמובן כל מקום שיש עבודה שיש מגוון של משכורות אין הדמים מודיעים על כלום (שו"ת בית שלמה חו"מ סי' יח @לא מצאתי@).

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

בארבע⁽⁷⁾, נותן להם חמש⁽⁸⁾:

⁽⁷⁾ השוכר את הפועל - עני המלקט בביתו של בעל הבית ואוכל פת של עצמו ומסייע לבעל הבית במלאכתו ובעל הבית מהנהו לפעמים במאכל ובמשתה ופעמים נותן לו מלבוש אבל אין לו שכר קצוב, ואם יצא מעצמו מפשיט בגדיו מעליו, אבל שכיר שנשכר אצל בעל הבית לזמן ידוע וקנה לו בגדים אם יצא תוך זמנו ללא רצון הבעלים, לא לשם כך נתן לו בגדיו, אבל אם יצא בזמנו הסכים להקנות לו, מאחר ולא התנה אחרת²⁷⁰ (קצה"ח), עיין מה שכתבתי בסימן של"ב סעיף (ג') [ד', ד"ה ונותן להם] מזה (ט"ז).

⁽⁸⁾ ואמרו לו כאחד וכשנים מבני העיר - שוכר פועל השתא ואומר לו שיבא בקציר כיון שהוא על שער שיעמוד בקציר דהא השתא לא הוי שער כלל לזמן הקציר, וה"ל כמזכיר שער שיעמוד בקציר ודעתו אמציעו כמו בפוסק על הפירות שיתן לו בגורן (קצה"ח).

⁽⁹⁾ כגון אם היתר בשש כו' - ולפי זה אם קצתן נשכרין בג' וקצתן בה' וקצתן בו' אין נותנים להם ה' כשער הבינוני אלא כשיעור המחצה שבין הג' לו' והיינו ארבע וחצי (סמ"ע). עמ"ש בסי' של"ב ס"ג מזה²⁷¹ (ט"ז). עי' לעיל סי' ק"ג ס"ב ועיין סמ"ע שם (רע"א).

⁽⁸⁾ נותן להם חמש - לקיט הוא עני המלקט בביתו של בעה"ב ואוכל פת של עצמו ומסייע לבעה"ב במלאכתו, ובעה"ב מהנהו לפעמים במאכל ובמשתה ופעמים נותן לו מלבוש אבל אין לו שכר קצוב ואם יצא מעצמו, הוא צריך להחזיר את הבגדים. אבל שכיר שנשכר אצל בעה"ב לזמן ידוע וקנה לו בגדים אם יצא תוך זמנו כהאי דאמרינן פועל חוזר בחצי יום אדעתא דהכי לא יהיב ליה אבל אם יצא בזמנו בסתמא גמר ומקני ליה, ובש"ע השמיט הך דינא דלקיט וצ"ע למה (קצה"ח).

שלב - דין האומר לשלוחו צא ושכור לי פועלים, ושכרן יותר ממה שאמר לו (א) אמר לשלוחו צא ושכור לי פועלים בשלשה (א) והלך ושכרן בארבעה, אם אמר להם השליח שכרכם עלי, נותן להם ארבעה ונוטל מבעל הבית שלשה ומפסיד אחד מכיסו(ב),²⁷² וינן אומרים אם כל הפועלים אינן נשכרים רק בארבעה, הצעל הבית נותן לשליח כפי מה שהנהו (ג), ואם אמר להם שכרכם על בעל הבית (ד), נותן להם בעל הבית כמנהג המדינה²⁷². היה במדינה מי שנשכר בג' ומי שנשכר בד', אינו נותן להם אלא ג' (ה) ויש להם תרעומת על השליח (ו). במה דברים אמורים: כשאין מלאכתן ניכרת (ז), אבל אם היתה מלאכתן ניכרת והרי שוה ד', נותן להם בעל הבית ד' (ח), שאילו לא אמר להם שלוחו ארבעה לא טרחו ועשו שוה ארבעה²⁷³.

⁽⁸⁾ פועלים בשלשה - פי' בשלשה דינרים (סמ"ע).

⁽²⁾ ומפסיד א' מכיסו - י"א שאם כל הפועלים נשכרים בד' או בג' וחצי או שעשאו מלאכה ששוה ד' שחוזר השליח ונוטל מבעל הבית כמו שהיה צריך לשכור פועלים או כפי שיווי

²⁷⁰ עי' שבט הלוי ח"ד סי' רכ שמביא מנחת פתים שחולק, ויש לטעון קים לי, ומיהו פשוט מאד דכל זה לענין מלבושים או תכשיטים סתם, אבל מה שרגילים היום שנותנים להפועלים בגדי עבודה מיוחדים שלובש דוקא בשעת עבודה פשוט מאד דבכזה בכל אופן מפשיט בעה"ב מעליו.²⁷¹ אם אמרו בפ' כמו שאר פועלים נשכרים נותן כפחות שבפועלים שונה מכאן שנזכר כא' או כב' מבני העיר, שאז משלמים כפי הבינונים.

ועי' רשד"ם חו"מ סי' שלה, שכאשר יש ב' שערים של עובדים, אז הב"ה נותן כפי הזול, אבל כאשר יש ג' הוא נותן כפי הבינונים, אבל דווקא בקים לי???

²⁷² עי' לקמן סמ"ע סק"ח: כיון דשינה השליח בשליחותו ה"ל כאלו לא שכרן כלל אלא עשו מעצמן המלאכה זו אצל הב"ה ונוטלין מב"ה כפי שיווי מלאכתן או כשכירות כל הפועלים, וכן בוא בש"ך שם.²⁷³

יכולים לשנות אף כשהמשיך בשתיקה, כמו שנתבאר בפרק ה', ועי' עוד בסוף פרק י', ועי' שו"ת חת"ס חו"מ סימן כב בדין תוספת יוקר לרב העיר. ועי' לעיל הערה ב בדין קבלן שטעה בהערכת המלאכה.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

המלאכה. ואע"ג דבעל הבית א"ל לשכור בשלשה וגילה דעתו שאינו רוצה ליתן יותר מג'. אמנם אם עשה עבודה ששוה יותר מד' לא חייב לשלם יותר מד' (סמ"ע, וש"ך²⁷⁵), וי"ח (רע"א).

(א) כפי מה שהנהנו - ופשיטא דאין חילוק בין הוסיף להם השליח רביעית או יותר ודלא כבית יוסף (ש"ך²⁷⁶).

(ג) ואם אמר להם שכרכם על ב"ה כו' - ואם שכרם סתם ואין הפועלים יודעים שאין המלאכה שלו דינו כאומר שכרכם עלי כדלקמן סי' של"ט סעיף ז' (ש"ך).

(ה) אינו נותן להם אלא שלשה - דמסתמא דעת הבעל הבית אשער הזול והפועלים צריכים להתנות שאינן נשכרין אלא בד' ולא ה"ל לסמוך אדברי השליח שא"ל בד' מאחר שא"ל ג"כ שכרכם על הבעל הבית (סמ"ע וש"ך), ואפי' יש פועלים שאינם נשכרים רק בד' אינו נוטל אלא ג' אף שהפועל עצמו בעל הבית, ומשמע בש"ס דפועל בעל הבית יש לו תרעומות על השליח אפי' כל הפועלים נשכרים בג' משום דא"ל דאי לאו דאמרת לי בד' היה זלזול לי הדבר להיות נשכר (ש"ך). עי' קצה"ח סי' של"א סק"ג (הובא במאיר המשפט שם ס"ק (ט)) (קצה"ח).

(ו) ויש להן תרעומות כו' - דיאמרו לו לולי שאמרת לנו בד' הווי טרחנו עצמינו להשכיר נפשינו בד' שהרי יש שוכרין בד' (סמ"ע וש"ך), ולפ"ז משמע דאם כל הפועלים נשכרים בג' אין להם עליו אפי' תרעומות (ש"ך).

(ז) כשאין מלאכתן ניכרת - כמה היא שוה (ש"ך), ומפרש בגמ' כגון ששכרן לחפור חפירה עמוקה סביב השדה ונתמלא החפירה מים ואינן יכולין לשער מה שבתוך המים (סמ"ע, וש"ך), וכן כל כיוצא בזה (ש"ך).

(ח) והרי שוה ארבע נותן להם כו' - משמע אפי' כל הפועלים נשכרים בג' כיון ששוה מלאכתן ד' נותן ד', והיינו דוקא כשיש נשכרים בד' לעשות מלאכה יפה כזו שעשו (ש"ך).

(ב) אמר לו בעל הבית שכור לי בארבעה והלך השליח ושכר בשלשה, אע"פ שמלאכתן שוה ארבע(ט), אין להם אלא שלשה^(ט) שהרי קיבלו על עצמם, ויש להם תרעומות על השליח^(ט), ולא שנא אמר שכרכם עלי או שאמר להם שכרכם על דעל הבית:

(ט) אע"פ שמלאכתן שוה כו' - היינו אע"פ שלפנינו ברור שמלאכתן שוה ד' (סמ"ע וש"ך). אין להם אלא שלשה - ונראה שהבעל הבית אין צריך ליתן הדינר הד' אף להשליח²⁷⁸ (ש"ך).

(י) תרעומות על השליח - לשון הגמ' דאמרי ליה וכי לית לך מאי דכתיב אל תמנע טוב מבעליו ור"ל כיון שבעל הבית אמר לך לשכור בד' לא היה לך לימנע אותה טובה מאתנו (סמ"ע), היכא שלא א"ל בעל הבית כלום אלא א"ל סתם שכור לי פועלים והוא שכרם סתם ועביד עבידתא שפירתא שוה ד' נותן להם ד' (ש"ך).

(ג) אמר לו בעל הבית בג' והלך השליח ואמר להם בד', ואמרו הריני כמו שאמר בעל הבית, אין דעתם אלא שיתן בעל הבית יתר על ארבעה(יב), לפיכך שמין מה שעשו(יג),

בשו"ת בית יצחק חו"מ סימן פא²⁷⁴ אריכות גדול בחיוב השליח

²⁷⁵ ולפי דבריו אין מח' מחבר ורמ"א בזה.

²⁷⁶ עי"ש שצ"ן שכן הוא בסמ"ע ולא מצאתי שם בפירוש.

ערך ש"י סוף סימן קפב.²⁷⁷

²⁷⁸

כשלא עשאו שליח אלא מעצמו שכרו לעשות בשל חבירו, יתכן שירויח ויתכן שיפסיד. כתב במנחת פתים סימן שלב סעיף א בשם שו"ת מבי"ט ח"ג סימן רב, ראובן שנתן לשמעון כגד לתקן וקצץ עמו שכרו, ושמעון מסרו ללוי ונתן לו פחות, חייב להחזיר המותר לראובן, שלא קצץ עמו אלא כשיעשה בעצמו. אבל אינו יכול לעשות סחורה בפרתו של חבירו. ועי' פרק יא הערה מ. (ול' עי' לעיל בדין אמר

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

אם שוה ארבעה נוטלין ארבעה מבעל הבית, ואם אינו שוה או שאינו ידוע, אין להם אלא שלשה (יד). הגה: 'ואם אמר השליח שכרכם עלו, בכל ענין נותן להם ארבעה, וכן אם לא היו פועלים נשכרים רק בארבעה:

(279) אין דעתם אלא שיתן כו' - פי' ולא תאמר כיון שאמרו בפי' כמו שאומר הבעל הבית לא יתן להם הבעל הבית אלא שלשה אפי' מלאכתן שוה ד' או שכל הפועלים אינן נשכרין אלא בד' שהרי סברו וקבלו אנפשמ בפי' כמ"ש הבעל הבית, אלא דודאי לא לגרוע חלקן ממה שאמר להן השליח אלא כוונתן הי' שאם אמר בעל הבית יותר מד' אזי יתן להן יותר כפי מה שאמר (סמ"ע²⁷⁹), דמים מודיעים עוזר בשכירות פועלים להבחין אם השכירות כולל הוצאות הדרך (סמ"ע²⁸⁰). הסמ"ע [סק"ח] כתב שצריך להגיה בדברי רבינו כאן [טור סעיף ב']. והדין עמו, דמבואר בדברי הרא"ש [ב"מ] פרק האומנין [סי' א'] דהך מילתא דאמרינן [שם ע"ו ע"א] בבעל הבית אומר ג' והשליח אומר ד' והם אומרים כמו שאמר בעל הבית דעתייהו אעילוויא לא לפחות ממה שאמר השליח, זה מיירי באומר שכרכם על בעל הבית ואיכא דמיתגרי בג' ואיכא דמיתגרי בד', וזה דינו מבואר לעיל בסעיף א' דכל שמלאכתו ניכרת שהיא שוה ד' נותן לו ד', אלא דכאן קמ"ל דלא נימא כיון שאמרו כמו שאמר בעל הבית גרע טפי, ואפילו במלאכתו ניכרת שהיא שוה ד' לא יטלו ד' דהוי כאילו סברו וקיבלו מבעל הבית מה שאמר ג', קמ"ל דאין זה מזיק להם דאעילוויא אמרינן, והוי דינו כאילו לא אמר כלום ודינו נתבאר בסעיף א'. וכן הוא בהדיא בפסקי הרא"ש שחיבר רבינו [שם אות א'] דבזה בעינן מלאכתו שוה אף ביש נשכרים בד', וממילא כיון שעיקר תלוי במלאכתן שוה ד' מהני אפילו כולן נשכרין בג', ולא נקט יש נשכרים בד' אלא לרבותא דאפילו הכי בעינן מלאכתן שוה ד', וא"כ צריך למחוק (בדרישה) [בדברי רבינו] מלת או, וכצ"ל, ויש שנשכרים בד' אם מלאכתן כו', והיינו ממש בדרך שכתבתי. וראיתי מי שפירש דברי רבינו בלי תיקון, דהיינו שכאן מהני יש שנשכרו בד' אפילו באין מלאכתן שוה ד' מטעם שכאן אמרו כמו שאמר בעל הבית וזה נחשב למעליותא, ודחק לפרש דברי הרא"ש עפ"י כוונה זו. ואינו נכון כלל בעיני, דהאיך נאמר שאם אמר שכרכם על בעל הבית שיתן להם ד' באין מלאכתן שוה ד' כיון שיש נשכרים בד', דאין לזה יד ורגל לומר כן, דכיון שאין עליהם שום תביעה על השליח לשלם השכירות דהא שכרכם על בעל הבית קאמר, וא"כ כשיבואו לתבוע מבעל הבית והוא אמר בהדיא ג' והם לא עשו מלאכה ששוה יותר מג', מי זהו ואיזהו שיחייב על בעל הבית לתת טפי מג', ומאי איכפת לי במה שאמרו הפועלים לשליח כמו שאמר בעל הבית, וכי בשביל זו יתחייב הוא יותר ממה שהתחייב עצמו בפירושו. וזה מבואר בדברי התוס' שם שכתבו [בד"ה] דעתייהו אעילוויא, דמיירי באומר שכרכם עלי, דאי בשכרכם על בעל הבית פשיטא שלא ישלם יותר ממה שהתנה. ואפילו הרא"ש [שם] דמוקי ליה בשכרכם על בעל הבית, היינו במלאכתן שוה ד' דיש סברא לחייב בעל הבית יותר כיון שעשו לו מלאכה חשובה מה שלא היה עולה על דעת בעל הבית, וזה ברור לא יכחישנו אלא המתקש על האמת, ויפה כיון בעל הסמ"ע, והוא ממש כדברי הפוסקים והרא"ש שהכל עולה בקנה אחד, ואי אפשר לישב (הדריש') [דברי רבינו] בלי הגה"ה (ט"ז). נראה שדמים מודיעים רק כאשר לפי דברי הפועל יש בו שינוי מהמנהג, שכולם מפשרין עצמן על ההוצאה ונותנין קודם השליחות, והכא שלא תבע ליתן ההוצאה קודם ולפי דברי שניהם יש בו שינוי מהמנהג לזה אמרינן הדמים מודיעין (נתה"מ²⁸¹).

(281) לפיכך שמין כו' - כלומר הרי הדין הזה כאלו לא אמרו הרינו כמו שאמר בעל הבית והוה ליה כאילו אמר השליח שכרכם עלי נותן להם ד' ונוטל מבעל הבית מה שההנהו ואם אמר שכרכם על בעל הבית שמין מה שעשו אם שוה ד' נוטלים ד' מבעל הבית (אע"פ שכולם נשכרים רק בג' רק שפועל שעושה מלאכה יפה כזו אינו נשכר רק בד') ואם אינו שוה

²⁷⁹ לא הבאתי דברי ה"ט"ז, שלא נ"ל הלכה יצא ממנו.

²⁸⁰ עי' קצה"ח הובא במאיר המשפט לעיל של"א ס"ק (ו) שחולק על זה.

²⁸¹ עי' פ"ת שמביא דברי הסמ"ע קצה"ח ונתיה"מ.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

ד' אע"פ שיש נשכרים בד' אינו נותן הבעל הבית רק ג' כיון שמקצתן נשכרים בג'. ואם כולם נשכרים דוקא בד' נותן להם ד' (ש"ך).⁽⁷⁷⁾ אין להם אלא שלשה כו' - גם בזה דינם כאלו לא חזרו ואמרו כמו שאמר בעל הבית דנתבאר דינו לעיל בס"ב דבכל ענין אין להן אלא ג' משום דסברו וקבלו ואיבעי' דלא איפשטא הוא זה בגמ'²⁸² והולכין בה לקולת הנתבע ואין מוציאין מידו (סמ"ע).^(ד) אמר לו בעל הבית בארבעה והלך השליח ואמר להם בג' ואמרו לו כמו שאמר בעל הבית, אע"פ שמלאכתן שוה ארבעה אין להם אלא ג'²⁸³ (טו), שהרי שמעו ג' וקבלו עליהם. הגה: בעל הבית שאמר לפועלים עשה עמי מלאכה בצרבעה כמו שעשו חזיריכם, ואמרו כמו שעשו חזירנו, ואשתכח דיהיב להו יותר, לריך ליתן לאלו כמו לחזיריהם(טז). בעל הבית שהטעה פועלים(יז) ואמר להם עשו עמי דל' כמו ששאר פועלים נשכרים, ונמלאו שנסכרים ציורת(יט), או שהפועלים הטעו בעל הבית צכהאי גוונא, הוי כאלו לא שכרו זה את זה כלל, ונותן להם כפחות שפועלים²⁸⁴. בעל הבית ששכר פועלים ואל"ל ליתן לו חפץ בשכרו, יכול ליתן לו אחר כך דמיו, הויל ולא משך החפץ לא קנאו²⁸⁵(כז)(כג)(כד)(כה):

^(טו) אין להם אלא שלשה כו' - עי' ב"מ עו ע"א, שכאשר השליח אומר מחיר שונה מהבעל הבית, וגם אמר "כמו שאמר בעל הבית" יש מח' אם הפועלים עשו על דעת השליח או על דעת הבעל הבית, ולכן נוהגים לקולא לנתבע, והמוציא מחבירו עליו הראיה, ולפ"ז אם תפסו פועלים ד'²⁸⁶ לא מוציאים מידם. ואפי' אין מלאכתן שוה ד', תפיסתן עוזר, מאחר שאמר בעל הבית ד', ואמרו כמו שאמר בעל הבית, ואפי' כולם נשכרים רק בג' הדין כך (ש"ך). ואם הפועל ידע מזה שאמר בעה"ב בד' ואינו רוצה להשלים פעולתו עד שיתן לו ד', אע"ג דכבר התחיל במלאכה, אינו צריך להשלים את הפעולה עד שיתן לו ד', כיון דפועל מוחזק בגופו²⁸⁷. ומזה נראה דאם ראובן שלח שלוחו לשמעון להשכיר לו ביתו בשלשה אדומים לשנה ואזל שלוחו ואמר לו בשנים ואמר שמעון כמו שאמר השוכר, דאפי' אם כבר דר בו ראובן כל השנה צריך לשלם שלשה אדומים כיון דהוא ספק והדירה בחזקת שמעון (קצה"ח). וי"א דזה דוקא כשהודיע השליח לראובן השוכר שהמשכיר אמר כמו שאמר השוכר וכבר ידע מהספק קודם שנכנס, וכיון שנכנס להמרחץ שלא ברשות, הוי כתפס מספק²⁸⁸, דחייב להחזיר, אבל אם השליח לא הגיד דברי המשכיר להשוכר ולא אמר לו רק ששכר בארבעים ונכנס על דעת ארבעים, אע"פ שאמר שהמשכיר לא נתרצה רק מחיר הגבוה דהשוכר, מ"מ כיון דהשוכר לא היה לו פיסוק דמים גמור עם המשכיר, ודומה לדר בחצר חבירו בלא פיסוק דמים, אינו נותן רק שיווי (נתה"מ²⁸⁹).

^(טז) כמו לחבריהם - דמה שחזרו ואמרו כמו שעשו חבירינו, לא היה דעתן שמאמינים לו שלא נתן להן אלא ד' וסברו וקבלו, אלא דעתם היה על מחיר הגבוה שהם קבלו, שאם נתן להן יותר יתן גם להם יותר, והרי נתן להם יותר. ואע"ג דיש פועלים דנשכרין בפחות, וגם

²⁸² האיבעיא דלא אפשיטא היא בסעיף ד' ולא כאן (ש"ך).

²⁸³ עי' רכז לג שאין אונאה בשכירות

²⁸⁴ עי' לעיל הערה 271.

²⁸⁵ עי' ב"י בשם הריב"ש (סימן תע"ו) כל מה שאדם נודר בשכירות אפילו בעל פה ובלא שום קנין יש להשלים כל שהנשכר עשה מלאכתו [הובא בסמ"ע שטו ס"ז]. וכן עיי"ש בשם מהר"ק בשורש קע"ב: המבקש מחבירו להצילו מהסכנה וכן עשה ואמר שנתן שוחד כך וכך נאמן בשבועתו כמה הוציא ואינו צריך לגלות למי נתן השוחד מפני הסכנה. וצ"ע למה לא מובא בשו"ע ונ"כ. עי' חז"א ליקוטים בחו"מ סי' ט סק"א החולק על הרמ"א שאם יש לו חפץ בבית הבעל הבית, אז קנו הפועלים בעבודתם, וצ"ע.

²⁸⁶ שלא בצורת גזל, וחוזק יד, אלא כמו שתקנו דבר, והוא בידם, ולא החזירוהו לבעל הבית.

²⁸⁷ אבל אם גמר הפעולה אז השכירות ניתן לבעל הבית, והוה כתפיסה ברשות (קצה"ח שיב

סק"ו).²⁸⁸

אם יש ספק בכסף, לא מוציאים מאיפה שהוא נמצא, אבל אם היה ספק וא' תפס, התפיסה

שלו נחשב כגזל ומוציאים מידו ליתן לאחר, ואז מחשבים בספק.

²⁸⁹ עי' קצה"ח בס"ק הבאה.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

מלאכתן אינו שוה כל כך. שונה ממקרה הקודמת שהפועלים לא תלו עצמם על דבר חוץ מדברי השליח, ולכן הסכימו לדברי השליח (סמ"ע, וקצה"ח²⁹⁰). וי"א שזה כאלו לא שכרו זה את זה כלל, ונותן לפועלים כמחיר הנמוך ביותר, ולפחות ד' כמו שאמר²⁹¹, מאחר ואמר כמו חברכם שהוא יותר מד' וגם אמר בפירוש בד', ולכן לא הסכים ליותר (ש"ך). וי"א שהחילוק היא שגם בבעל הבית אמר ד' והשליח אמר ג' ואמרו כמו שאמרו בעל הבית, אם אמרו בפירוש כמו שאמרו בעל הבית אם זה יותר, אז ודאי חייב ד', שודאי דעתם על המחיר הגבוה, ולפי"ז הכא דהטעה אותן הבעל הבית בשיווי המקח ובשער שכירות פועלים אונאה הוא, תדע דאילו היה בקבלן ובשנות היה בו דין אונאה, ואונאה בכלל גזל הוא, וכיון דגזל הוא הוי כתפסן שלא ברשות לעשות מלאכתן וחייב לשלם כמו במרחץ (בסימן שי"ב סעיף ט"ו), דה"נ הפועל הוא מוחזק בעצמו, משא"כ בשליח שהטען ושינה בדברי הבעל הבית מה לו להבעל הבית בכך, שהוא לא הטען וסמכו עצמן על השליח לא הוי כתפיסה שלא ברשות. ועוד דמה שהטעה אותן שליח באמירת בעל הבית אין הטעות בענין שיווי השכירות, ואפשר שאפילו היו יודעין שהבעל הבית אמר ד' והשליח לא היה רוצה לשוכרן רק בג' היו ג"כ משכירין עצמן, דהבעל הבית שאמר ד' היה כוונתו שאם לא ימצא בפחות יתן ד' וסמך עצמו אהשליח, משא"כ כאן כשהטען בשיווי השכירות וסתמא דאינשי שאין נשכרין בפחות מחבריהם ובודאי מחמת שהטען עשו מלאכה ולכך חייב להן כמו שעשו חבריהם (נתה"מ).

^(מ') בעל הבית שהטעה פועלים כו' - כשהפועלים הטעו לבעל הבית אין לו עליהן אלא תרעומות אבל כשהבעל הבית הטעה את הפועלים כיון ששמעו וקבלו הפחות ועשו מלאכה יוכל הבעל הבית לומר אלו לא נתרציתם לשכירותי לא הייתי שוכר אתכם ואף בהטעו פועלים את הבעל הבית אם כבר נתן להם הבעל הבית השכירות ואח"כ נודע לו שנשכרים בפחות א"י להוציא מידן²⁹² (ש"ך). וי"ח דאדרבה דגם בעל הבית שהטעה לפועלים אין להם רק תרעומת משום דבלא תנאי ג"כ צריך לשלם הפחות, משמע דלולי זה כגון דאף הפחות הוא ה' או ו' צריך לשלם (רע"א).

^(מ') כמו ששאר פועלים נשכרים. קשה לי כי אמר לפועלים תעשו עמי מלאכה בד' כמו שנשכרים אחרים והפועלים שותקין, מנ"ל דסמכו על שיעור שכירות אחרים דילמא סבר וקיבל בקציצה שזכר בעל הבית, ואמאי נבטל השכירות מספק ונוציא ממון טפי מהקציצה. וראיה לזה ממ"ש המחבר בסעיף זה אמר בעל הבית שכור לי בד' ואזל השליח ושכר לו בג' ואמרו לו כמו שאמר בעל הבית, דסבר וקיבל בג', וע"כ מיירי שאמר השליח שבעל הבית שלחו להשכיר לו בג', דהא בזה מיבעיא לן בגמרא [ב"מ ע"ו ע"א] מי אמרינן מהימנת לן דהכי אמר בעל הבית כו', שמע מינה דבשם הבעל הבית אמר השליח, ואפ"ה לא הוי השכירות בטעות דהא בעל הבית אמר בד', אלא ע"כ דכיון דאין לנו הוכחה סמכו על דברי הבעל הבית עצמו אלא שאפשר שעיקר הסמיכות שלהם על דברי השליח ע"כ לא נתבטל מה שדיבר השליח עמו, וה"נ מאי שנא. והמעייין בדברי ב"י [סעיף ב' ג'] שמביא דינים אלו בשם רבינו ירוחם [נתיב כ"ט ח"א] לא קשיא מיד, דכתב דינים אלו דרך שאלה, דהיינו שהפועלים עצמן שאלו בפירוש בשעת קציצה כמה אתה נותן לשאר פועלים, משמע דעל זה דוקא סמכו, וכן הוא בהטעו פועלים את בעל הבית. וכן מוכח ממה שהעתיק רמ"א כאן בסמוך קודם לזה כמו שעשו חבריכם ואמרו כמו שעשו חברינו, משמע דבענין שהפועלים יזכירו בפירוש סומכים על שכירות חבריהם, אבל בלא"ה ודאי עיקר סמיכתם על הקציצה שקצץ בפירוש, וכאן קיצר רמ"א במקום שהיה לבאר, ומעשים בכל יום שאדם מוכר לחבירו חפץ ואומר כך נתנו לי סך זה ולא רציתי למכור בזה הסך, ואח"כ נתברר שלא היה שום קונה בסך קיצבה שזכר הוא, וכי בשביל זה יבטל המקח, אלא ע"כ כדפרישית דבענין גילוי מילתא סמך עצמו על שכירות אחרים דדוקא אז תלוי בשכירתם, כנלע"ד (ט"ז).

²⁹⁰ עי' נתה"מ בס"ק הקודמת.

²⁹¹ קצת צ"ע בדבריו שאם הפחות שבפועלים היא ג' בשורה אחרונה כותב שצריך לתת ד'.

²⁹² חלש קצת?

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(ט') ונמצאו שנשכרים ביותר - פי' כל הפועלים נשכרין ביותר, רק שאותו יותר אינו בשוה, כגון שיש שנשכרין בה' ויש בו' ויש בו' ויש בח' כו' ע"ז מסיק ג"כ וכתב שנותן להן בפחות שבפועלים, ור"ל מה ששכרן בד' עכ"פ בטל, הואיל וכולן נשכרים ביותר, אלא משלם להן בה' שהוא הפחות נגד מה שנשכרים באמת דהיינו בה'. אבל אם נמצא דהמועט נשכרין בד', א"צ ליתן להם אלא ד', שכל אדם דעתו על הכי זול שאפשר²⁹³. גם מה שמסיק הרמ"א, או שהפועלים הטעו להבעל הבית בכח"ג כו' היינו שהפועלים א"ל סתם תן לנו י' שגם שאר פועלים נשכרים ב' ונמצא שכולם נשכרים בפחות ואותו פחות אינו שוה רק קצת בט' וקצתם בח' ז' ו' וקאמר דנותן להן בפחות כיון דקציצת שכירתן בטלה שכל אדם דעתו על ההכי זול שאפשר. וכל זה אם אמר סתם, אבל אם אמר הפועלים "אנו רוצים י' שרובם נשכרים ב'", ובאמת רובם נשכרים בו', ומיעוט בה', צריך לשלם ו', שהוא הרוב (סמ"ע), וי"א שכך דרך בעל הבתים לשכור כפי הרוב (ש"ך). נראה שברור במקרה הקודם של "עשה עימי כמו חברכם" שעיקר השכירות ופיסוק דמים היה על המקח שעשו חבריהם, רק אחר ששאלו אותו בכמה, הטעה אותן, וכיון דבגוף השכירות נגמר הפיסוק על המקח של חבריהם נתקיים השכירות כן, ומה בכך שהטעה אותן אח"כ י"ל שסמכו עצמם שיבררו אח"כ. ועוד נראה דאפילו בלשון שכתב ברמ"א "בד' כמו שאר פועלים נשכרים", נראה שלשון השכירות מוסב על זה ג"כ ששוכר אותן על הסך שנשכרו שאר פועלין, והוא כאומר שתי לשונות הסותרות, וכיון שהטעה אותן בסך השער הוי כאונאה בשיווי המקח דבכלל גדל הוא וכתפס שלא ברשות דמי, דחייב ליתן להם כפי תפיסת הלשון שהוא לטובתם²⁹⁴. ולפמ"ש יש לקיים דברי שניהם, דינא דרמ"א כשאמר דברים אלו בתוך פיסוק דמים, ודברי הש"ך בלא אמר לו בפיסוק דמים רק בד', ובפיתוי השכירות שישכיר עצמו בסך זה אמר לו שגם שאר פועלים משכרין עצמן בסך כזה, אז אין לו רק דין אונאה ופועל אין בו דין אונאה (נתה"מ). ולפי דבריהם אם באמת הזכיר בעל הבית רוב שוכרין בד', היה צריך ליתן כפי שנשכרים רוב הפועלים ולא כפחות, וי"ח על זה שאי אפשר לדמות הטעה בעל הבית להטעו הפועלים, שפועלים שהטעו לבעה"ב ונתרצה ליתן להם י' אך שהטעו אותו שאמרו שרובן ב' ופע"כ נתרצה באם רובן בט' ליתן להם ט', לכך נותן להם ט', אבל בהטעה את הפועלים ואמר שרובן בה' דרוצה ליתן רק ה' ולא יותר, אף דלא נתרצה אלא על הרוב, מ"מ הוי כלא התנה, ורק חייב כפי המיעוט ולא כפי הרוב (פ"ת בשם רע"א).

(כ) או שהפועלים הטעו כו'. בסמ"ע ס"ק (ח) [י"א] טרח לישב למה נקט רבינו ירוחם בסיפא רוב הפועלים וברישא לא נקט. ודבריו מגומגמים מאד וכמעט אין להם פירוש. ובחנם טרח, דבירושלמי גופיה שמקור דין זה משם [ב"מ] ריש פרק האומנין שם כתב באמת גם ברישא רוב הפועלים, אלא ע"כ דלאו דוקא הוא בדברי רבינו ירוחם, ויפה עשה רמ"י [בעיר שושן] שכתב בשניהם בשוה (ט"ז).

(כב) ונותן להם כפחות שבפועלים. ואין להקשות כיון שהם אמרו בפירוש כמו שאר פועלים נשכרים יש לנו לשום בשער הבינוני כמ"ש המחבר סוף סימן של"א. ונ"ל דהיא דסימן של"א הוי דוקא באופן הנזכר לשם שאומר כאחד או כשנים מבני העיר, משא"כ אם אמר סתם תשלם לי כדרך שבני העיר משלמין, הולכין אחר הפחות, כנלע"ד (ט"ז).

²⁹³ עי' פתחי חושן חלק ז' פרק ח' סק"א, שהולכים לפי סוג העבודה והמקצוע, ואל כפחות ממש, וזה אפילו שיש יחידים המשכירים עצמם בזול, ואם יודע שהפועל לוקח במקומו תאחרים יות רמשאר פועלים אינו יכול לתת לו כפחות שבשכירות.

²⁹⁴ עוד בנתה"מ: (וכן הדין במקח שאם אמר להלוקח הריני מוכר לך בד' כפי השער, דלשון פיסוק דמים מוסב על שני הלשונות, תופסין הכל לטובת הלוקח אף שכבר נתן הדמים לפי שתופס המעות ע"י אונאה וגזל, ומכל שכן כשאמר הריני מוכר כפי השער ושאלו הלוקח אח"כ בכמה השער והשיב בד' ונמצא בפחות שאינו נותן לו רק הפחות כיון שהמקח נגמר רק כפי השער ועל זה משך הלוקח. אבל אם בשעת פיסוק אמר לו רק בד' רק שאח"כ שאל לו על השער ואמר לו שהשער הוא ג"כ כך או שכולן מוכרין כך, אין זה רק בדין אונאה ובעינין שתות, ותלוי בראות עיני הדיין אם הלשון היה מוסב על הפיסוק דמים אם לא רק שאמר לו כן בדרך אונאה למען יקנה או ימכור לו ואז יש לו דין אונאה).

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(כב) ליתן לו חפץ בשכרו - ודוקא בחפץ דינא הכי ולא בשטר חוב²⁹⁵ (סמ"ע), אבל חייב ליתן לו מה ששוה השט"ח כפי מה שהוא שוה למכור²⁹⁶, כמו גבי מוחל שט"ח לעיל סימן ס"ו סל"ב (ש"ך)²⁹⁷, וי"א ששמין את השט"ח בגמר המלאכה, ולא בשעת פיסוק השכירות²⁹⁸ (נתה"מ).

(כג) שם - ואם פסק עמו חטים סתם אינו חייב לתת לו חטים אלא נותן לו שכרו במעות ואע"ג שמובא (לקמן סי' של"ו ס"ב) דאינו יכול לומר קח חטים בשכרך, שחייב ליתן לו מעות כמו שהתנה עמו ולא שויו, התם הוא דסתם שכירות במעות הוא שכל השוכרים על דעת כן שוכרים פועליהן²⁹⁹ (ש"ך), אם משכיר פועל לעשות מלאכה והתנה עמו ליתן חפץ מסוים בשכרו, לאחר כן כשגמר מלאכתו תובע ממנו אותו חפץ שהתנה, וזה אומר אתן לך דמי החפץ, יכול לחזור בו מאחר שלא משכו, ששכירות לא קונה חפץ, אמנם דמי החפץ ודאי צריך ליתן ומשום דשכירות אפי' אלף זוז קונה בדיבור, אבל אם השוכר רוצה ליתן לפועל את החפץ אין הפועל יכול לומר תן לי דמי החפץ, אע"ג דמעוה דאינו קונה שניהם חוזרין הלוקח והמוכר ואפי' רוצה המוכר ליתן לו החפץ הלוקח יכול לחזור וליקח את כספו, היינו משום דמעוה אפשר להחזירם אבל הפעולה אי אפשר להחזירו, וכיון דרוצה ליתן החפץ בשכרו כאשר הבטיחו אינו יכול לומר תן לי דמים כיון שלא שכרו אלא בחפץ, ראוי להסתפק היכא דנשרף החפץ אם יכול השוכר לומר שלך הוא דנאבד, כיון דיכול היה לפוטרו בחפץ, ונראה דאינו יכול לומר שלך נאבד דכיון דטעמא דאינו צריך ליתן החפץ משום דמחסרא משיכה³⁰⁰, וכיון דקי"ל כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ומשום שלא יאמר נשרף חטך בעליה, וצ"ע (קצה"ח). עיין מ"ש לעיל (סימן רג סק"ז), ולפמ"ש שם נראה דדינו כאפותיקי מפורש שאף שיכול לסלק בדמים אם נשרף פטור מליתן דמים אחרים (נתה"מ)³⁰¹.

(כד) שם - אם חוזר בו השוכר הוא במי שפרע (עי' לעיל סי' רא ס"א) כיון דשכירות ה"ל כמו כסף, אם לא שהמכוש אחרון אינו שו"פ דאז הוה מלוה, ואין במלוה מי שפרע (קצה"ח).
(כה) שם - אם הבטיח לשכיר בשכרו דבר שלא בא לעולם כגון פירות דקל ולא אמר דקל לפירות נמי מחויב ליתן שכרו, דלא גרע מהבטיח לו חפץ דלא קנה החפץ ואפי"ה בדמיו מיהו נתחייב, וא"כ ה"ה בדבר שלא בא לעולם בדמיו מיהו נתחייב, ואין שמין כמה שוה עכשיו קודם שגדלו הפירות שהוא בזול אלא צריך ליתן פירות דקל אחר שגדלו או דמי הפירות אחר שגדלו (קצה"ח), וי"ח רק שנותן לו כפי מה ששוין למכור בשעת גמר פעולה דאז הוא פרעון השכירות (נתה"מ)³⁰².

(ה) שכר בעל הבית בעצמו בסלע ונתדלולה המלאכה והראה להם בעל הבית פנים זועפים ופייסוהו בדברים³⁰³, אינו יכול לומר לא נתפייסתי אלא על דעת שתפחתו משכרכם כפי

²⁹⁵ עי' תרומת הדשן רל, שהרי שטר רק נקנה בכתיבה ומסירה, ואין כאן.

²⁹⁶ היינו ולא הפחות שבפועלים.

²⁹⁷ לא ראיתי הלכה שיצא מהקצות, שהרי הרמ"א וכן הש"ך וסמ"ע ונתה"מ לא מדברים בצירו של התרומת הדשן, וכל התה"ד עוזר שלא קנה השטר עצמו.

²⁹⁸ ולענ"ד נראה שזה דווקא אם הפחות שבפועלים כזה או פחות, אבל אין ליתן לו פחות מהפחות שבפועלים.

²⁹⁹ עי' סי' של"ו סק" (ט). ועי' רדב"ז ח"ג תתצט שאין חומרא זו בשכירות כלים ובתים, אמנם בשכירות בהמה אכן צריך לשלם במזומן.

³⁰⁰ יש עוד תירוץ בשם אחר, ולא זכיתי להבינו בבירור

³⁰¹ לא הבאתי את הפ"ת.

³⁰² לא הבאתי את הפ"ת.

³⁰³

ובערוה"ש כתב שאין הפועל וכן לא בעה"ב צריכין ליתן טעם על הפיוס.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

הזול, שהם יאמרו לא פייסנוך אלא על דעת שנעשה המלאכה טובה וכן עשינו. הגה: ל"ז
מתקין לאס צעל הבית אמר בפירוש אינו נותן לכס אלא כך (כז) והיה יכול לחזור בלא
תרעומות(כח), לע"ג לחזרו ופייסוהו אינו נותן אלא כמו שאמר, וכן אם הוקרה המלאכה והם
הראו לו פנים זועפות ופייסם בדברים, אינם יכולים לומר לא נתפייסנו אלא על דעת
שתוסיף על שכרינו כפי היוקר, שהוא ישיב לא פייסתי אלא על דעת להוסיף לכם אכילה
ושתייה (כט) וכן עשיתי:

^(כז) לא פייסנוך כו'. עיין מ"ש בסימן רכ"א מזה (ט"ז).

^(כח) אלא כך - כלומר סך פלוני לאפוקי חזר בו בסתם (ש"ך).

^(כח) והיה יכול לחזור בלא תרעומות - כגון שחזרו בהן הפועלים תחלה ובטלה שכירותם
אלא שמנכה להם וכדלקמן (סימן שלג ס"ד), ואח"כ נמלכו ורוצים לגמור המלאכה וחזר בו
בעל הבית, ואמר בפירוש אינו נותן לכם אלא סך פלוני ופייסוהו, יכלו לומר, רק על תנאי זה
עבדיתי (ועיין מ"ש לקמן סי' של"ג סעיף א' וסעיף ה' ס"ק ל') (ש"ך). עי' דברי רכא ס"א
(נתה"מ).

^(כט) אלא ע"ד להוסיף לכם אכילה ושתייה - לשון הש"ס על דעת שטרך לכם³⁰⁴ באכילה
ושתייה (ש"ך).

(ו) אם המלאכה שוה ה' ושכרם בד' והזולה ועמדה על ד', נותן להם ד', ולא יוכל לומר להם
גם עתה תקחו לינכ פחות ממה שקשה (ל), וכן אם שכרן ביותר דינר מהראוי והוקרה
המלאכה, אינם יכולים לומר גם עתה תוסיף לנו דינר יותר מהראוי לפי היוקר של עכשיו.
^(ז) ולא יוכל לומר - בגמ' מפרש הטעם, שיאמרו הפועלים מתחלה לא נתרצנו בפחות אלא
מפני שראינו שאינך יודע דרך שכירות הפועלים ולדעתך גם שאר פועלים לקחו כן ואנו
היינו דחוקים למעות ונתפייסנו בפחות מהראוי לנו מה שאין כן עתה שאתה רואה שכל
הפועלים נשכרין בכך וכן הטעם בסוף הסעיף דהבעל הבית אומר על דרך זה להפועלים
(סמ"ע).

שלג - השוכר את הפועל להשקות השדה, והשוכר מלמד וחלה בנו

(א) ל"השוכר את הפועלים והטעו את בעל הבית או בעל הבית הטעה אותם, אין להם זה
על זה אלא תרעומות³⁰⁵ (א). הגה: ויט אומרים (ב) לאס משך (ג) צעל הבית כלי אומנות שעושה
בהם מלאכה, אין הצעל הבית יכול לחזור בו ולא הפועל אס הוא קבלן³⁰⁶ (ד), אצל אס הוא שכיר

הנ"י לא משמע כדברי הש"ך, עיי"ש. ובערוה"ש סיכס הלכה זו וז"ל, אם דיברו בפירוש לפחות או
להוסיף, כגון שהוקרה המלאכה ואמרו הפועלים לא נעשה בלי הוספה כך וכך, ופייסם בעה"ב, אפי' לא
אמר הנני מוסיף לכם, אלא אמר לכו עשו מלאכתכם, צריך להוסיף להם, ולא מיבעיא אם היה עדיין קודם
התחלת מלאכה, אלא אפי' אחר ההתחלה, כיון שפועל יכול לחזור הוי כהתחלת מלאכה, ולכן במקום
שאינו יכול לחזור בלא הפסד, כמו שיתבאר בסימן שלג, אין באמירתו כלום אם בעה"ב עצמו לא אמר אני
מוסיף לכם כשאר פועלים או הוספה כך וכך, ואם החלה המלאכה ואמר בעה"ב אין רצוני שתעשו א"כ
³⁰⁴ האם זה מוסיף משהו?

³⁰⁵ השוכר עני"א שזה נדר וחייב לקיים אפילו ללא קנין (קצה"ח רסד סק"ד), ו"א שאין בזה
שום נדר, שנדר צדקה היינו שמקבל על עצמו ליתן לעני בתורת מתנה ונדבה (שו"ת בית שלמה
ח"מ ז).

עי' רש"ש ומעיני החכמה. (ט) עי' לעיל פרטי זמן השכירות, וכתב במנחת פתים סימן שלג סעיף א
שאע"פ שבלא התחילו במלאכה דין קבלן ופועל שווים לענין חזרה, מ"מ לענין שיתחייב לשלם מפני
שאין מוצאים עתה להשכר לא שייך לחייבו בקבלן, שהרי קבלן אינו קשור לזמן מסוים, והיה יכול
לקבל עוד קבלנות, עיי"ש. ויש לעיין במזמין מלאכה אצל אומן וחזר בו בעה"ב, אם צריך לשלם לו.
³⁰⁶ עי' מחנ"א שכירות פועלים ו שכל זמן שאין הפסד יכול המשכיר לחזור. וקבלן שמשך כלי
לתקן זכה בכל שכרו. ונראה שאם היו הרבה כלים, עצם זה שמשך כלי א' אינו מועיל לכלים

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

יום יכול לחזור כמו שנתבאר, מיהו יכול לעכב כלי אומנתו ולסכור אחרים (ה). במה דברים אמורים: בשלא הלכו³⁰⁷ (ו), אבל הלכו החמרים ולא מצאו תבואה (ז), פועלים ומצאו שדה כשהיא לחה, או ששכרם להשקות השדה ומצאוהו שנתמלא מים (ח), אם ביקר בעל הבית מלאכתו מבערב ומצאה שצריכה פועלים (ט), אין לפועלים כלום ומה בידו לעשות, ואם לא ביקר נותן להם שכרן (י) כפועל במל פירוש: ששמן מי שהשכיר עצמו למלאכה זו וכן חמר שהשכיר חמור להציל משאוי כמה היה רוצה לפחות משכרו ולישכב בטל ולבא ריקן ריקן, שאינו דומה הבא טעון לבא ריקן ועושה מלאכה לבטל (יא)³⁰⁸:

(כ) אלא תרעומות – ואין בו חסרון של מחוסרי אמנה (עי' לעיל סי' רד סי"ד), וי"ח (סמ"ע). שיכול בעל הבית לומר לפועל השכר עצמך במקום אחר וגם הפועל אומר לבעל הבית צא ושכור לך פועל אחר אלא שיש על החוזר תרעומות בשביל הטורח, ולכן איפה שאין כאן טרחא כגון שמוצאין בעל הבית אחר להשכיר את עצמן, אין להן עליו אפי' תרעומות והיינו דוקא בעל הבית על הפועלים משום שאין דרך בעל הבית לטרוח ולהשכיר פועלים אחרים אף שמוצא לשכור, אבל אם פועלים מוצאין בעל הבית אחר להשתכר אין להן עליו אפי' תרעומות³⁰⁹, ונ"מ במה שיש תרעומות לענין אם קצץ פעם שניה וכדלעיל סי' של"ב ס"ק כ"ב ע"ש³¹⁰ (ש"ך), אמנם כל מקום שיש לבעל הבית טענה רבה לחזור בו [כגון ששכרו להביא ממקום למקום, ועצר בחצי הדרך, ומכר דבריו, והשוכר יכול להשכיר את עצמו במקום החדש³¹¹], אין לו עליו תרעומות (קצה"ח).

(ל) וי"א דאם משך – אין בזה מח', ולכן וי"א"א לאו דווקא (ש"ך), וי"ח (נתה"מ).

(מ) דאם משך הבעל הבית כלי אומנות כו'³¹² - ואפי' החזירו לפועל אחר המשיכה מ"מ מחשב המשיכה לקנין דאין יכול לחזור זה בזה אם לא פועל שחז"ל נתנו רשות לחזור אפי' באמצע המלאכה כדי לקיים מ"ש כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים (סמ"ע וש"ך). הוא הדין אם לא משך, רק שנתנה לחצירו של בעל הבית קנאה הבעל הבית,

אחרים, ולכן המשכיר אדם להעביר עצים ממקום למקום, באלה העצים שמשך זכה בשכרו ולא יותר (פתחי חושן הלכות שכירות פ"ז סק"ז), אמנם בסק"י משמע בקבלן שהתחלת המלאכה על א' נוגע לכולם, ועי' בית יצחק לקמן הערה 347, והעיקר שזה תלוי אם יש חסרון בחילוק הדבר. ועי' נתה"מ סי' ש"ו סק"ו שכל שליח וכו' שלא עשה העבודה וגרם הפסד צריך לשלם כמו אם אוביר (סי' שכ"ח ס"ב), ועי' קפג סק"א שאם רוב הסוחרים הרויחו סך מסוים, והשליח התבטל השליח צריך לשלם מכיסו, אמנם עי' נתה"מ סי' קעו שמביא שהקצה"ח שם סק"ז חולק [ול"נ שהקצות חולק בגלל שזה שותפין, וצ"ע אם יש כזה סברא בשותפין, עי' רמ"א קעו י שזה דווקא שהתרו בו].

מדברי הפוסקים שמ"מ חייב מדיני שמים כמו גרמא, ויתבאר עוד בע"ה בידיני נזיקין. וכתב בשו"ת נוב"ח

אהע"ז סימן עא ועב ששליח שסמך עליו המשלח ולא קיים השליחות נקרא רמאי ורשע, ועי' להלן הערה³⁰⁷ בענין אם התחלת המלאכה של יום א' שייך ליום השני עי' מנחת פתים הובא לקמן הערה

323.

³⁰⁸ לא ברור המקום הכי טוב לזה.

עי' שו"ת הרשב"א ח"ב סי' ע"ב באשה שמשכירה את עצמה להניק לילד אם יש טענה שכעת אין חלב בדדיה, ולכן הוה שכירות בדבר שלא בא לעולם, ולא חל. ותירץ: אין אומרים בשכירות דבר שלא בא לעולם, שגוף השכיר הוא שמשועבד למה שנשכר, כשוכר שדה או כרם מחבירו שהפירות הבאים לשוכר, ואם נתכוין בקנין זה כדי שלא תוכל לחזור בה תוך הזמן גם זה אינו, דבין בקנין בין בשכירות יכולה היא לחזור בה. אמנם עי' שו"ת מהרי"ק חו"מ סי' לב: בנידון דמעלתו שלבעלים עצמם אין להם בהם כי הוא אינו שלהם אלא ששכרו אותו הרענד"א על זמן. ומשכלה ונגמר הזמן צריכים לשכור מחדש. וגם זה אם יזדמן שלא יהיו שוכרים אחרים וא"כ הוי דשלב"ל ודבר שאינו ברשותו. ואין אדם מקנה דשלב"ל ודבר שאינו ברשותו וממילא אין להם טענת חזקה. ולא זכיתי להבין דברי המהרי"ק. ועי' לקמן סי' שלט ס"ק (ט) שהשוכר אדם לעשות בשל עצמו, הוה כמכר, ולא כשכירות.

³⁰⁹ יש חשבון של ה"ה ולא ראיתי להוסיפו

³¹⁰ לא זכיתי להבין

³¹¹ קשה שהרי כתוב בסי' שיא ס"ו שיש לו עליו תרעומות.
³¹² הש"ך סק"ב כותב על דברי הרמ"א, וכן עיקר ולא ראיתי תוספת בזה.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

שרשותו קונה כמו משיכה, אמנם אם היה כבר דרך פקדון אצלו, לא מהני מידי לענין זה. ודבר פשוט שכל שקנאום ב"ה לכליו של קבלן לא מתבטל הקנין אע"פ שחזר הקבלן ולקחם (ט"ז)³¹³.

⁽⁷⁾ ולא הפועל כו' – אע"ג דאם התחיל במלאכה יכול לחזור בו ויהיה ידו על התחונה, הכא לא מהני אפי' אם ירצה להיות ידו על התחונה³¹⁴ (ש"ך). לעשות המלאכה אם ירצה בעה"ב. נ"ב לענ"ד הכי מוכח. דהרי מדברי הרמ"א משמע דהחילוק בין פועל לקבלן. דבקבלן כיון דמשך כלי אומנתו אף דהחזירו אחרי המשיכה. מ"מ אין הקבלן יכול לחזור בו וכמ"ש הש"ך ס"ק ג'. ואם נימא דמשיכת כלי הוי רק בהתחיל במלאכה. כמו דנראה בדרישה דשנה ושלש כמה פעמים דלא עדיף מהתחילו לענין דאם יחזיר דיהי' ידו התחונה. הא גם בהתחיל א"צ לשלם מכיסו. והדרישה לשיטתו בסמ"ע ס' ט"ז י"ל דנ"מ באם הבעה"ב תפס דיכול לשכור מזה כיון דמשך הוי כהתחיל אבל להש"ך ס"ק כ"א דס"ל דאין לשכור ממה שתפס. א"כ הכא בלא התחיל והחזיר כלי אומנתו לידו מה נ"מ דידו על התחונה אע"כ דעדיף ולענין אם יש כאן ב"ד כופי' אותו שלא לחזור ודו"ק ומ"מ אם לא הי' ב"ד מצוי לכופו ושכר אחרים א"צ הפועל לשלם לו כך מבואר בש"ך ס"ק ל"ד: (רע"א). אין להקשות דמאי קמ"ל בש"ך, די"ל דקמ"ל דהוה אמינא דלא עדיף מדבר האבוד דאינו שוכר עליהן רק כדי שכרן (לקמן סעיף ה' ו'), קמ"ל דאינו יכול לחזור בשום ממון. ונראה דהמשיכה אינו קונה, אלא רק מעות קונות, דהיינו אם הקדים שכר אפילו לא נתן רק פרוטה לפועל לקנין קנהו ואינו יכול לחזור, ואף דר' יוחנן מודה דמדרבנן מעות [אינו] קונה, היינו דוקא במקום דשייך לומר נשרפו חיטיך בעליה, אבל בשכירות מטלטלין דלא שייך החשש דנשרפו חיטיך מעות קונות, ומכל שכן בשכירות פועל. ובשוכר עכו"ם אומן ודאי דקונה בכסף, אם שכרו עם כלי אומנות או עם שוורים, תלוי במחלוקת בסימן קצ"ד (בסמ"ע ס"ק א' וסקט"ז ובש"ך ס"ק א' וסק"ד). ואם משך האומן הכלי שנתנו לו לתקן לכ"ע קנה ואין שניהם יכולין לחזור בהן (נתה"מ).

⁽⁷⁾ מיהו יכול לעכב כלי אומנתו כו' - ור"ל כשעדיין כלי אומנתו דפועל בידו דבעל הבית (סמ"ע). יש מקום לומר שאינו יכול לעכב כלי אומנות, ולכן ירא שמים יחמיר בדבר ויחזיר להפועל את שלו (ש"ך). יכול לעכבו עד שיספרנו דיכול לומר שכרתי המספרים שיהיה בידי עד שתספרני בו, אבל שיהיה יכול למכור המספרים ולשכור אחרים בדמיו לא שמענו מהם (נתה"מ).

⁽¹⁾ בד"א שלא הלכו - רבים ששכרו מלמד או יחיד העושה על דעתן, אף דלא התחיל, אינו יכול לחזור, דרבים לא בעיא קנין, וג' מקרי רבים³¹⁵ (רע"א). שלשה ששכרו מלמד דא"צ

³¹³ הובא בפ"ת ולא הבאתי דבריו.

³¹⁴ אבל כמובן יכול להתחיל ולסיים מיד אחר כך, ולהיות ידו על התחונה, וצ"ע מה נוסף בדברי המרדכי?.

³¹⁵ עי' מרדכי (ב"מ סי' תנז, תנח): רבים שהשכירו מלמד אם יכולין לחזור קודם שהתחיל במלאכתו או לא. הדין פשוט מההיא דפרק בני העיר, כל דבר הנעשה בפני שבעה טובי העיר, ואפילו בפני ג', אין יכול לחזור, דאין דומה מעשה רבים למעשה יחיד. ורבים הם שלשה כדאיתא פרק השולח ואפילו יחיד העושה ע"פ רבים [אין] יכול לחזור כגון נדר שנעשה ברבים או על דעת רבים כ"ש רבים עצמם, ולכך נהגו שכל דבר הנעשה ברבים אין צריך קנין במקום שיחיד צריך קנין, ועוד ראייה דאין יכולין לחזור דלא גרע ממתנה, דאם היו אומרים לאדם אחד אנו רוצים ליתן, אינם יכולין לחזור, דה"ל לגבי רבים מתנה מועטת, דאמרי' בפ' הזהב מתנה מועטת אין יכול לחזור אפילו יחיד, ובשלהי מסכת שבועות קאמר דנעשה נדר, וכו' והיכא דאיכא ערב בדבר אף על גב דליכא קנין נשתעבד מדין ערב בב"ד ולא בעי קנין, ע"כ. א', אין שום משמעות של דבר מצוה. ב', צ"ע אם כוונתו לומר שזה ממש כנדר, ואם יש ערבות, שאם לא עושים, אז כל א' חייב למלאות. ג', משמע שדבר של רבים, לא שיש קנין, אלא שאי אפשר לחזור בו.

ועי' לעיל סי' קסג ס"ו ברמ"א: כל דברי הקהל אינן צריכין קנין, ועי' בסמ"ע סי' כ"ב ס"ק י"ב. ועי' ערך ש"י סי' סו ס"א שמעשה הקהל מועיל אפילו להקנות שטר שבכל מקום צריך כתיבה ומסירה, וכאן בהסכמה לבד. ועי' שו"ת בית שלמה חו"מ נד שזה אפילו בדבר שלא בא לעולם, מכח הרא"ש (כלל ו' סי' יט וסי' כא) שזה מועיל מטעם מנהג.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

קנין, דכל מילי דרבים א"צ קנין. ומהתימה שלא הובא זה בכל פועלים ששלשה שכרו פועל דאין יכול לחזור, ואפשר דדין זה אינו רק במלמד שהוא דבר מצוה ודמי קצת לנדר שהודר ברבים ועל דעת רבים³¹⁶ (נתה"מ)³¹⁷.
(¹) החמרים ולא מצאו כו' - ר"ל כשהפועל היה חמר להביא לו תבואה הלך ולא מצא, וכשהפועל היה רוצה לחרוש שדהו, הלך ומצא לחה, ואינה ראויה אז לחרישה (סמ"ע).
(²) שנתמלא מים - פי' ואינו צריך להשקאתו (סמ"ע).
(³) אם ביקר בעל הבית מלאכתו כו' - היינו שבדק את הארץ בלילה, והלכות אלו נזכרים בסי' שלד (סמ"ע), ע"ל סי' של"ד סעיף ב' ומ"ש שם (ש"ך).
(⁴) נותן להם שכרן - כיון דבעל הבית פושע וההליכה היא כהתחלה במלאכה, משום הכי אין בעל הבית יכול לחזור בו, ואם חוזר צריך לשלם להם כפועל בטל, ואף שאין לפועל פסידא דממון מכח חזרה זו, דאף שלא היה משכירן, לא היה להם אצל מי להשתכר כו' (סמ"ע וש"ך)³¹⁸.
(⁵) כפועל בטל שאינו דומה כו' - שמין מי שהשכיר עצמו למלאכה זו וכן חמר שהשכיר חמורו להביא משוי כמה היה רוצה לפחות משכרו לישב בטל ולבא ריקן וכן ינכה לו משכרו (סמ"ע, וש"ך), וי"א חצי שכרו (ט"ז).

(ב) במה דברים אמורים שאין להם עליו אלא תרעומות בשלא הלכו, דוקא בשלא היו יכולים להשכיר עצמם אמש כששכרם בעל הבית זה, אבל אם היו נשכרים אמש ועכשיו אינם נשכרים כלל, הרי זה כדבר האבוד להם (יב) (יג) ונותן להם שכרם כפועל בטל³²⁰, ואם נשכרים בפחות (יד) משלם הפחת (טו), ואם הלכו ודוקא שאלכו עמם אצל לא פלוג (טז), אע"פ שלא היו מוצאים להשכיר עצמם אמש (יז) נותן להם שכרם כפועל בטל³²¹ (יח), והוא שעכשיו אינם נשכרים כלל (יט), אבל אם מוצאים מי שישכירם בשכירותו אין להם אלא תרעומת³²², ויש לומרם דאפילו לא מלאו רק מלאכה כזוהי מוז רק שרואים להוסיף צרכן, לריכין להשכיר עצמן במקום אחר, ויש חולקין (כא). ואם אינם מוצאים להיות נשכרים אלא בפחות משלם להם הפחות (כב). וכל אלו הדינים כשלא ביקר בעל הבית מלאכתו מבערב

³¹⁶ עי' שו"ת בית יצחק (חושן משפט סימן עח) דדוקא לדבר מצוה אם אין לדבר מצוה תליא במנהג, וכתבת ס"ת הוה דבר מצוה.
³¹⁷ עי' פ"ת סק"ב אם צריך להביאו.
³¹⁸ הש"ך מוסיף "הלכו אורחא דמילתא נקט דמסתמא כשלא הלכו מוצאין להשתכר ומשהלכו אין מוצאין כו" ולא ראיתי צורך להביאו.
³¹⁹ מהסמ"ע וש"ך כאן וכן בס"ב משמע שהתחלת המלאכה היא קנין גמור. ועי' קצה"ח שז סק"א שזה קנין גמור ואפילו לשומרים. אמנם עי' מחנ"א שכירות פועלים ד' שזה קנס ולא חיוב מדינא, אמנם יש מספיק ראשונים לא כך, ולכן לא ראיתי תועלת. ועי' קצה"ח שי סק"א שגם על הסוסים משלמים כפועל בטל, ואין טענה שהוא מעדיף שהם יעבדו כמש"כ בסי' של"ד ס"ד.
³²⁰ ולכן הקובע תור לרופא או עו"ד חייב לשלם לו, אם מבטל התור, וכמקרה הנ"ל.

במניעת הריוח עי' פרק יב הערה ג, ובשו"ת מהרי"ל דיסקין פסקים אות רכב במי ששכר פועל לילך למקום פלוני ושלת אחריו שליח להחזירו, ופשע השליח ולא מסר לו, שחייב בעה"ב בשכרו, ועי"ש
ועי' לעיל סי' שט"ז ס"ק (ה).
³²¹

בשל חברו, או שאמר תחלה לפועל שהוא שלו. וכתב בשו"ת חת"ס חו"מ סימן קצו במי שאמר למוהל שיש לו בן למול והלך למקום פלוני ונמצא שהיתל בו, שחייב לתת לו שכרו משלם, דגם ששכרו למלאכה ונמצא שאין לו חייב בשכרו, אלא שחז"ל לא דיברו ברשיעי, עיי"ש. (עח) לכאורה עי' אג"מ חו"מ ח"א סי' ל"ז: בהבטחת ממון לאחד שיעזוב משרתו, ללא קנין, אם חייבים לו כשעזב המשרה, ובאחד ששיקר שיתנו לו ממון כשיעזוב המשרה אם יש עליו חיוב ממון. אם היה זה בעת שנסתלק המורה ונסע להשיג משרה במקום האחר וטוען שהמנהל אמר לו שישלמו לו עבור הוצאת העברת חפציו למקום החדש, וא"צ קנין ע"ז כיון שהוא קיים מה שרצו ממנו עבור הבטחתם, ובודאי אין יכולין לומר משטה אני בך.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

שהוא בפשיעתו, אבל אם לא היתה פשיעת בעל הבית בדבר כלל, הרי זה אנוס ונפטר (כג) (כד) כמו שנתבאר. הגה: ועיין לקמן סימן שלד סעיף ב. מלמד שהשכיר עלמו לסני שנים והתחיל שנה ראשונה, מקרי התחלה גם לשנה שניה והוא הדין כל פועל³²³:

(ב) ה"ז כדבר האבוד להן - פי' וחייב מדינא דגרמי³²⁴ (סמ"ע), וי"ח דהיא מדין דבר האבוד, והוא אף בלא פסידא. כגון דלא היה מוצא לשכור אחרים מבלעדו (רע"א). דוקא כשהלכו שהוא כהתחלת מלאכה שכשם ששאר דברים נקנה בקנין כך שכירות פועלים נקנה בהתחלת מלאכה, אבל י"א דאין חילוק בין התחילו במלאכה (קצה"ח). הא דשוכר עליהן עד כדי שכון ע"כ לאו דינא דאורייתא הוא, וע"כ הוא מצד תקנת חז"ל, או שאמדו חז"ל דעתן שבכך מחייבין עצמן זה לזה להשלים ההיזק עד כדי שכון, ועל תקנת חז"ל ואומדנא שלהם אין להקשות כלל (נתה"מ)³²⁵.

(ג) שם - דוקא בפועלים הוא דחייב משום דינא דגרמי היכא דמצאו אמש והיום לא מצאו מקום להשתכר, אבל שכר בהמותיו ולא התחיל במלאכה אפי' מצאו אמש להשתכר והיום לא מצאו אין זה אלא כמבטל כיסו של חבירו ואין בו נזק כלל ופטור, אבל היכא דלא התחילו במלאכה דאין בו משום קנין כלל אלא דברים בעלמא א"כ אפי' הוי דבר האבוד אינו אלא משום דינא דגרמי שהפסידו על ידו. וכה"ג דאינו אלא מניעת ריוח אפי' בנזק אדם פטור ומשום דלא מיחייב בדיני דגרמי אלא בנזק ולא בארבעה דברים ומספיקא לא מפקינן ממונא (קצה"ח).

(ד) ואם נשכרין בפחות כו' - פי' עתה נשכרין בפחות ממה שהיו נשכרין אתמול (סמ"ע). משמע דאם מוצאין להשתכר א"צ הבעל הבית לשלם להם כפועל בטל אלא משלם להם הפחת, משמע דר"ל דהפועל מחויב לעשות המלאכה וא"י לומר אשב בטל ותשלם לי כפועל בטל³²⁶ (ש"ך).

³²³ עי' שו"ת רע"א ח"ב סי' טז, שאם התחיל המלאכה הוה קנין לכל הג' שנים, ואם באמצע השני השלישי קבעו לעוד שנה, אין התחלת המלאכה עד שנה הרביעית, ואפילו קנין לא יעזור שזה דבר שלא בא לעולם. עי' שו"ת הרא"ש סי' יג אות כא: אף דבר שלא בא לעולם ואינו ברשותו, מכל מקום מהני קנין מצד המנהג כמו קנין סיטומתא, ועי' פ"ת שט"ו [בתשובת חתם סופר [ח"מ] סימן ס"ו], ושו"ך ונתה"מ ריש סי' רא לגבי סיטומתא בשכירת קרקעות. עי' מחנה אפרים (הל' שכירות סי' יב): השכיר ביתו לג' שנים כל שנה בכך וכך, נראה דיכול לתבוע לו השכירות בסוף כל שנה ושנה, שכל שנה ושנה הוי שכירות בפני עצמו, וה"ה אם אמר בכך וכך כל חדש, יכול לתבוע השכירות בסוף כל חדש וחדש, דכל חדש שכירות בפני עצמו. ואם שכר בית סתם שא"ל השכיר לי בית זה בכך וכך ליום, אף על גב דא"ל כל יום כך וכך, ה"ז שכורה אצלו לחדש אחד, דסתמא דמלתא לא אגר אינש ביתא לפחות משלשים יום, ע"כ. [קשה על דבריו, שלפי זה כל א' יכול לחזור בכל חדש וחדש, וקשה להאמין - עי' מנחת פתים שט"ו] ועי' בית שלמה ח"מ סי' קטו, שבשכירות פועלים אם אמר כל יום בכך וכך, אז כל יום הוא שכירות בפני עצמו, וכל א' יכול לחזור [וקשה כנ"ל, ונראה שזה תלוי במנהג, ועי' בית יצחק לקמן הערה 347].

324

'ברעק"א כדרו"ח לוף עו כתב שלדעת האומרים שהחוב הוא מדינא דגרמי, אם החל השער פטור אבל מדין דבר האבוד חייב, ועוד כתב שאם השער כרוכ פועלים הוא כד' ומיעוט בג', מדינא דגרמי אינו חייב אלא ג', דשמא לא היו מוצאין להשתכר כד' (ודינא דגרמי אינו אלא בכרי הזיקא), אבל מדין דבר האבוד חייב ד', דגם זה מיקרי דבר האבוד, דשמא היו מוצאים להשתכר כד', עיי"ש שהאריך בסכרא זו.

325

³²⁶ אלא הברירה ביד הבעל הבית - לא הבנתי מילים אלה בש"ך. עי' רע"א ולא הבנתי: רבי עקיבא איגר חושן משפט סימן שלג סעיף א [ש"ך אות ד] לעשות המלאכה אם ירצה בעה"ב. נ"ב לענ"ד הכי מוכח. דהרי מדברי הרמ"א משמע דהחילוק בין פועל לקבלן. דבקבלן כיון דמשך כלי אומנתו אף דהחזירו אחרי המשיכה. מ"מ אין הקבלן יכול לחזור בו וכמ"ש הש"ך ס"ק ג'. ואם נימא דמשיכת כלי הוי רק בהתחיל במלאכה. כמו דנראה בדרישה דשנה ושלוש כמה פעמים דלא עדיף מהתחילו לענין דאם יחזיר דיהי' ידו התחתונה. הא גם בהתחיל א"צ לשלם מכיסו. והדרישה לשיטתו בסמ"ע ס' ט"ז ל"ל דנ"מ באם הבעה"ב תפס דיכול לשכור מזה כיון דמשך הוי כהתחיל אבל להש"ך ס"ק כ"א דס"ל דאין לשכור ממה שתפס. א"כ הכא בלא התחיל והחזיר כלי אומנתו לידו מה נ"מ דידו על התחתונה אע"כ

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(טו) משלם להן הפחת - ר"ל מה שנשכרין היום פחות מאמש משלם לו לפי ערך כפועל בטל (סמ"ע), וי"א שלא לפי ערך כפועל בטל (ש"ך). היינו במקרה שלא הוולה המלאכה, אלא שלא מצאו מלאכה כבידה זו שנשכרין לה אתמול, אלא קלה מזו. ולכן נשכרין לה בפחות, ובזה משלם כפועל בטל על פי שכירות של אתמול דהיינו מכבידה לקלה (קצה"ח³²⁷).

(טז) ודוקא שהלכו הם עצמם - שאז נתקיים ביניהם השכירות, ששכירות פועלים נגמר בהתחלת המעשה, (אבל) הלך שם שליח אין להם אלא תרעומות (ש"ך).

(יז) ואם הלכו אע"פ כו' - וכן לא הלכו ועכבם עד שאין מוצאין להשתכר צריך ליתן להם שכרם כפועל בטל כיון שגרם להן הפסד אלא אורחא דמילתא נקט דמסתמא כשלא הלכו מוצאין להשתכר ומשהלכו אין מוצאין (סמ"ע).

(יח) נותן להם שכרם - וה"ה אם שאר פועלים נשכרים בג' והוא שכון בד' כיון שהלכו ה"ל כאלו התחילו ואינו יכול לחזור בו ואינו יכול לומר השכירו עצמיכם כשאר פועלים אלא צריך ליתן להם כפועל בטל לפי התנאי הגדול שפסק עמהם או ישכירו עצמם כשאר פועלים והוא ישלים להם כתנאי שפסק עמהם (ש"ך).

(יט) והוא שעכשיו אינם נשכרין כלל כו' - נמצא דאין חילוק בין הלכו ללא הלכו אלא כשזולת שכירתו לא היו מוצאין מי שישכירין או שהיו שוכרים אחרים בפחות (סמ"ע).

(כ) מי שישכירם - ואם אמר כששכרם, אם יחזור ישלם להם שכרם משלם, י"ל דלישנא יתירה לטפויי אתי דאף אם ימצא מי שישכירם ישלם להם, ואפשר שזה דוקא במלמד שלא שייך בו כפועל בטל דבלא"ה לומד עם אחרים, אבל כפועל רגיל ההוספה מוסיף שישלם לו לא כפועל בטל אלא שכר שלם ורק אם לא ימצא מי שישכירם (רע"א).

(כא) וי"ח - אפשר דאין מי שחולק (ש"ך).

(כב) אלא בפחות משלם להן כו' - פי' הן ישכירו נפשם לאחרים למלאכתן ומה שיפחתו להן אחרים צריך בעל הבית זה שחזר בהן למלאות שכירתן כשיעור ששכר אותן (סמ"ע).

(כג) אנוס ונפטר - קהלה אחת קטנה קיבלו איש אחד להיות שוחט וכתבו ונתנו לו שטר סתם בלי קביעות זמן, ונקצב לו שכירותו מכל מה שישחוט יתנו לו כך וכך. ואחר זמן מחמת מסים קבלו בשר ממקום אחר, והשוחט תובע שכרו. והקהל טוענים שהם אנוסים בדבר. להלכה, אם האמת כטענת הקהל שהם אנוסים בדבר, בודאי שע"פ הדין הקהל פטורים, אבל מ"מ היה להם להתנות עם האדון שהשחיטה יהיה דוקא בקהלתם, ואפשר שלא היה מקפיד בזה, וא"כ מחוייבים הקהל לשלם להשוחט כפועל בטל. ואפשר שאין חילוק לגבי שוחט בין עביד ללא עביד, ואז אין מנכין הרבה אף אי לא עביד, כמבואר בתשובת רמ"א סימן נ' לענין רב מורה הוראה. ואף שלא קבעו להשוחט זמן בכתיב שנתנו לו וא"כ תלוי במחלוקת שהביא הרמ"א בסי' ס' ס"ג גבי מי שקיבל לזון חבירו סתם אי כל ימי חייו או שנה אחת במשמע, וא"כ הממע"ה, וממילא הקהל פטורין³²⁸ (פ"ת).

(כד) שם - רב אחד ששכרו אותו לרב וכאשר הקריב הזמן חזרו בהן, וכתב שם דודאי אף שעדיין לא התחיל במלאכה אין יכולין לחזור בהן, וכמ"ש המרדכי דכל דבר הנעשה ברבים או ע"י ג' טובי העיר ליתא בחזרה כו'³²⁹, אמנם אם היה אנוס שחזרו בהן מחמת חשש אויר ל"ע³³⁰ [דהוי אנוס דלא שכיח דהוי פסידא דפועל - שעה"מ], נראה דיכולין לחזור כו'. אך אמנם אם חזרו בהן קודם שנודע חשש אויר, אע"ג דהוי אויר אח"כ פסידא דבעל הבית, דמיד דחזרו בו נתחייבו לפועל כו', וי"ח שאף אם חזרו, ואח"כ היה שינוי אויר פטורים (פ"ת).

(ג) ל"ד התחיל הפועל במלאכה (כה) וחזר בו בחצי היום חוזר (כו), ל"ה ואפילו קבל כבר דמי

דעדיף ולענין אם יש כאן ב"ד כופי' אותו שלא לחזור ודו"ק ומ"מ אם לא הי' ב"ד מצוי לכופו ושכר אחרים א"צ הפועל לשלם לו כך מבואר בש"ך ס"ק ל"ד:
³²⁷ לדוגמא, אתמול היה צריך להעביר דבר כבד למאה שקל ליום, ועכשיו רק מוצא משהו קל בחמישים שקל ליום, ובהפרש של חמישים שקל, בזה הוא משלם לו כפועל בטל. עי' סמ"ע סק"י"ג?
³²⁸ היינו בסוף השנה מאז שנהיה שוחט?
³²⁹ עי' נתה"מ לעיל בס"א.
³³⁰ היינו שהיה מגפה במקום שהרב נמצא.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

שבירותו³³¹ ואין בידו לשלם לבעל הבית (כו), יכול לחזור בו והמעות חוב עליו, שנאמר (ויקרא כה נה) כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים. הגה: ומאלי טעמא אסור לפועל (כה) אפילו מלמד או סופר להשכיר עצמו להיות צדית בעל הבית בקבע שלשה שנים (כט):

^(כה) התחיל הפועל כו' - בעל הבית אסור לחזור בו מאחר שהתחיל הפועל ואפי' לא הלכו ממקומן³³² (סמ"ע).

^(כו) חוזר כו' - יש צד א' שלא אמרו שפועל יכול לחזור בו אלא בשוכר עצמו באמירה אבל כל שנשתעבד בקנין לטפויי מילתא אתא שלא יוכל לחזור בו³³³, אבל שאר כל הפוסקים לא חלקו, וכן עיקר, וכל הקנין הוה קנין דברים בעלמא, ולא כולם, ולכך לא חילק כאן בש"ע בין שנשתעבד בקנין או לא, ואפילו הצד הנ"ל לא קאמר אלא בקבלן ולענין שאינו יכול לחזור בו בשום ממון וכמו שכתבתי לעיל ס"ק ד"ש³³⁴ (ש"ך)³³⁵, כתב ב"י [סעיף א'] בשם הריטב"א בתשובה [סי' קי"ז], לא אמרו דפועל יכול לחזור בו אלא (בשוכר) [במשכיר] עצמו באמירה, אבל כל שנשתעבד בקנין לטפויי מילתא אתי שלא יוכל לחזור בו, עכ"ל. ותמוה לי מאי שנא מפועל שמשך בע"ה את כליו, דהא משיכה קונה בקבלן כמ"ש בסעיף א', ואפ"ה בפועל לא יוכל לבטל מה שאמרה התורה ולא עבדים לעבדים ולא מהני משיכה, ולמה יועיל קנין בזה. ובפסקי מהרא"י [תרומת הדשן] סי' ר"ל כתב בנידון זה וז"ל, ומה שקיבלו קנין סודר הבעל עם הפועל שמא לא גמר להקנות אלא בשטר כו', דמיירי שם בענין קונה שאינו בקנין, וכעין שמצינו בשכיב מרע שמקנה בקנין סודר בסימן ר"ן [סעיף י"ז] דגרועי גרעיה לקנין. ואמר שם מהרא"י דאותו שטר ג"כ גרוע גרעיה, כיון דשכירות א"צ קנין והוא עבד קנין, שמא לא גמר להקנות אלא בשטר, ושם מוכח דלא ס"ל כהך דריטב"א, דאל"כ מגליה לומר דלא גמר להקנות אלא בשטר שלא כתבו בקנין כדי שלא יוכל לחזור בו, אלא ע"כ דלא ס"ל כריטב"א בזה, וכן עיקר, כן נראה לע"ד (ט, ז), וי"א שהצד הזה הוא העיקר שבקנין אינו יכול לחזור בו אך מחלק שם בין קנין לקנין, דודאי כל הקנינים שבעולם לא מהני בזה דהוי קנין דברים, אך קנין כסף ושטר דמהני לקנות בו עבד עברי מהני ג"כ כאן כו'³³⁶ (פת"ש).

^(כז) ואין בידו לשלם כו' - לא נחשב כאן כדבר האבוד כיון דאפשר שיהא לו (ש"ך), וי"א דהוה דבר האבוד, ולכן אינו יכול לחזור (קצה"ח)³³⁷.

^(כח) ומה"ט אסור כו' - נ"ל דהיינו דוקא כשיש לו פרנסה וכסות דבכה"ג אסור למכור עצמו לעבד עברי, אבל אם הוא עני ביותר כשאין לו אפי' כסות, דמותר למכור את עצמו ופשיטא דהיכא דמותר למכור את עצמו מותר אפי' לשנים הרבה, וא"כ בכה"ג פשיטא נמי דמותר להשכיר עצמו בקבע ליותר משלש שנים דלא גרע ממוכר עצמו (ש"ך).

^(כט) בקבע שלשה שנים - דג' שנים שם עבד ושכיר עליו דכתיב (ישעיה טז יד) מקצה שלש שנים כשני שכיר כו' (סמ"ע). וי"א צ"ל יותר מג' שנים (ש"ך וט"ז). ונ"ל דמה"ט יש לזיזוהר למלמד או לסופר או שאר מלאכות שלא להשכיר עצמן להיות בבית בעל הבית בקבע עמו ולהיות סמוך על שלחנו בלי הפסק יותר מג' שנים, דכל טפי מג' שנים נפקא לי' מתורת שכיר ועבד גמור לא הוי לכל הלכותיו, מ"מ כיון דנפקא מתורת שכיר קא עבר על כי לי בני ישראל עבדים, וי"א שמותר אפי' יותר מג' שנים דדוקא עבד עברי שאינו יכול לחזור בו ואינו יוצא קודם זמנו אלא בשטר שחרור עובר משום עבדי הם (ש"ך), חזן שנתקשר עם הקהל בתקיעת כף לששה שנים והחזן רוצה לחזור. י"א שאינו יכול לחזור, שאינו כפועל,

³³¹ אמנם הבעל הבית לא יכול לחזור, ואפילו אם לא התחיל במלאכה (מחנ"א שכירת פועלים א'), אמנם לפי דברי המאיר המשפט שלג ס"ק (מב) שזה פשוט, וצ"ע, וכן פשוט הוא במהרי"ק.

³³² נכון?

³³³ וה"ה אם קבל כל הכסף (לשון הריטב"א בשטמ"ק).

³³⁴ איתא בש"ך בשם הריב"ש שקבלן יש קנין בתחילת המלאכה, ועי' נחל יצחק לט יז שזה תקנת חכמים, ועי' לקמן הערה 346.

³³⁵ הקצה"ח חולק על הש"ך שאין כאן קנין דברים בעלמא, אבל אין מחלוקת בהלכה בכלל. ולאותו טעם לא הבאתי את דברי הט"ז.

³³⁶ וה"ה חזקה עי' מאיר המשפט שלג ס"ק (מב).

³³⁷ לא ראיתי הלכה יוצא מנתה"מ.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

אבל חזן שכל עצמו אינו רק להוציא ציבור ולעבדו כפולחן הראוי ואפי' נכלל בשכרו מה שמשורר ובכה"ג, מכל מקום הואיל שמכבד בקול ה' מהונו ממה שחננו ומשמת אלקים ואנשים לא נקרא בכך עבד לעבדים. וצ"ע ברב ושמש העושה צורכי בית הכנסת ע"ש. וי"א דמלמד חוזר דאע"ג שהוא עושה עבדות ה' עבד ה' מיקרי אבל מה שהתקשר לאחרים אינו עבד שלהם ויכול לחזור וא"כ ה"ה בחזן וזה ברור. אמנם בנשבע, צריך לקיים שבועתו, דאדם אסור להשכיר עצמו ביותר משלש אינו אלא מדרבנן, ובדרבנן לא הוי מושבע ועומד מהר סיני. בביטול מצוה דרבנן אסור לעשות המצוה כדי שלא לעבור על השבועה בקום ועשה, וכה"ג שלא לחזור ה"ל שב ואל תעשה ואסור לו לחזור דחזרה דידיה היינו קום ועשה, ועוד דכיון דכבר השכיר עצמו ביותר משלש א"כ איסורא דעבד עבד ועכשיו שבא לחזור אחר שלש אין לו לחזור מחמת השבועה (קצה"ח). ואין שום ספק דמ"ש קבע עמו ולהיות סמוך על שלחנו לא אתי למעוטי חכם העיר שאינו סמוך על שלחנו, דמה בכך הרי כל הקהלה משותפים שכרו להם פועל ונותנים לו בית ונותנים לו דמי מזונותיו ואם הקהל מתנים עם הרב באם יזו מהם צריך לחזור להם ההוצאות ולא יזקפן עליו במלוה גרע טפי ואסור (פ"ת). נוהגין ברוב תפוצות ישראל לכתוב שטר הרבנות על זמן יש על שלשה שנים ויש על חמש שנים והטעם לפי דמבואר כאן שאסור להשכיר עצמו יותר מג"ש דא"כ יצא מכלל שכיר ונכנס לכלל עבד ואסור למכור עצמו בעבד עברי, וי"א שאינו מוכח לאסור יותר מג' שנים רק שלא יהא מושכר לשש שנים וע"כ יש כותבין שטר הרבנות על ג' שנים ויש על חמש שנים אבל סתם אין כותבים. ומה דכותבין זמן בשטר הרבנות היינו לטובת הרב המשכיר עצמו ושיהי' יכול לחזור אחר כלות הזמן אבל הקהל אין בידם לחזור אפי' ככלות הזמן אלא במקום שנהגו (פ"ת).

(ד) כיצד דין הפועל שחזר בו אחר שהתחיל (ל), שמין לו מה שעשה ונוטל, זין הוקרה המלאכה או הוזלה (לז), ודוקא שחזר סתם, אבל אם חזר מכח יוקר אין שומעין לו, ואם קבלן הוא (לג) שמין לו את שעתיד לעשות, בין שהוזלה בעת ששכרו בין שלא הוזלה, בין שהוזלה המלאכה אחר כך בין שלא הוזלה, שמין לו מה שעתידי לעשות. כיצד: קבל ממנו קמה לקצור בשתי סלעים, או שקבל על עצמו לעשות כך וכך חציות של יין (לה), קצר חציה והניח חציה, בגד לארוג בשתי סלעים ארג חציו והניח חציו, שמין לו מה שעתידי לעשות, אם היה שוה ו' דינרים נותן לו שקל או יגמרו את מלאכתן, ואם היה הנשאר יפה שני דינרים, אינו נותן אלא סלע שהרי לא עשו אלא חצי מלאכה. הגה: ובעל הבית החוזר בו (לו) דינו כקבלן שידו על התחונה:

(^ב) כיצד דין הפועל שחזר בו - הפועל אם הוא שכיר יום יכול לחזור בו אפי' בחצי יום וידו על העליונה כגון ששכרו בעד ח' דינרים ליום ועשה עמו חצי היום ואפי' אם נתיקרו שצריך ליתן לפועל אחר על חצי יום הנשאר ו' דינרים, אפי' צריך ליתן להראשון ד' דינרים מחצי היום שעשה (סמ"ע ש"ך).

(^א) שמין לו - ואף אם הולך מבה"ב זה ונשכר אצל אחר (רע"א).
(^ב) או הוזלה - וכן אם הוזלה שיכול לגמור חצי היום הנשאר בב' דינרין צריך ליתן ו' דינרין ואינו מעכב בידו אלא ב' דינרין כדי שתגמר מלאכת היום בח' דינרין כפי מה שהתנה (סמ"ע), וי"א שאין נותן לפועל יותר מקביעות הראשונה, היינו ד', וכאלו שכרו לחצי יום בד' דינרים (ש"ך), ועיקר שנותן לו ו', ואין לחלק בין היכא שהכניס פועל הראשון לשני דאז הוי משום שליחות, ובין היכא דבעה"ב צריך לשכור את השני (קצה"ח). רע"א.
(^ג) ואם הוא קבלן - ואם הוא קבלן עליו מלאכה בכך וכך (פי' ואינו כעבד דמלאכת רבו מוטלת עליו לעשות בו כל היום בלי הפסק אבל זה גומר מלאכה שקיבל עליו איזה שעה ביום שירצה וכדרך כל בעל הבית העושה במלאכה שלו למכור ולהשתכר בה) מ"ה³³⁸ גם הוא א"י לחזור בו ואם חזר בו ידו על התחונה שאם קיבל עליו המלאכה בח' דינרין ועשה

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

חציה וחזר בו ונתיקרה המלאכה שא"א לגומרה אלא בו' דינרין לא יתן לו אלא ב' דינרין כדי שתגמר מלאכתו בח' כפי מה שהתנה ואם א"י לגמרו בפחות מח' דינרין אינו נותן לו כלום ומיהו אם נתיקרה הרבה שצריך ליתן עליה יותר ממה שפסק עמו אינו צריך לשלם לו מכיסו כלום ואם לא התחיל עדיין בהמלאכה רק הלך לעשות מלאכתו ונתיקרה המלאכה וחזר בו הקבלן נמצא דאין ביד הבעל הבית שכירות משל קבלן כלום שהרי עדיין לא התחיל כלל בעשיית המלאכה אין הקבלן מפסיד אלא טורח הליכתו כיון שאינו תופס משלו והוא א"צ לשלם מכיסו, אבל אם תפס הבעל הבית משל קבלן אפי' דבר שאינו מכלי אומנתו יכול לשכור עליו מאותו תפיסה באופן שיגמור מלאכתו כפי תנאו (סמ"ע), ו"א דלא שמעינן זה אלא דבשבאית כלי אומנתו ליד הבעל הבית אבל שאר דבר מי שמעת להו (ש"ך).

^(לז) שם - ואם הוזלה שיכול לגמרה בב' דינרין אפי' אינו נותן לו אלא ד' דינרין וכן הדין בבעל הבית החוזר בו אפי' בקבלן שידו על התחונה שאם הוזלה המלאכה ויכול לגמרה בב' דינרין צריך ליתן לו ו' דינרין על מה שעשה ולא ישאר בידו אלא ב' כדי שיוכל לגמור בהם מלאכתו כפי תנאו ואם הוקרה צריך ליתן לו ד' דינרין (סמ"ע).

^(לה) או שקבל על עצמו לעשות לו כך וכך חביות של יין - אע"ג דימי הבציר קצבתן ידוע ואינו משועבד רק זמן הזה מ"מ הואיל ואינו קוצב לו שכר לפי הימים או לפי השבועות או החדשים חשוב קבלנות כמו קמה לקצור דימי הקציר נמי ידועים הם (ש"ך) ³³⁹:

^(לו) ובעל הבית החוזר בו דינו כקבלן - וכן בעל הבית השוכר מלמד ומצא אח"כ מלמד אחר טוב מזה, אינו יכול לחזור בתוך שנה כיון שהתחיל זה במלאכתו ואינו פושע, ואם הוא חוזר צריך לשלם שכר שלם מטעם דאי לא עבדו חלשי וע"ל סי' של"ה ס"א בהג"ה שנייה (סמ"ע). משמע שאם הוקרה שהבעל הבית יצטרך ליתן בעד הגמר ו' דינרין, שנותן להפועל ד' דינרין בעד החצי, וקשה אמאי לא קאמר שאם אין לפועל פעולה אחרת לעשות דצריך לשלם לו כל דמי מלאכתו רק לנכות כפועל בטל כמו בפועל בסעיף ב'. אבל פועל שבעל הבית חוזר בו, ותובע כל שכרו מטעם מזיק ³⁴⁰, יש ביד הבעל הבית להטיל עליו עבודה באותו רמה, או אפילו יותר קשה אם יוסף לשכרו (עי' לקמן סי' שלה ס"א), אבל כשהפועל לא תובע שכרו רק על מה שעשה מחויב ליתן לו שכירותו על מה שעשה ואינו יכול לכופו שיעשה אצלו אפילו מלאכה כיוצא בו, וכ"ש דקשה ממנו, כיון שהשכירו בפירוש ואמר מלאכה זו, אינו יכול לשנותו למלאכה אחרת (נתה"מ) ³⁴¹.

(ה) במה דברים אמורים: בדבר שאינו אבוד (לו), אבל בדבר האבוד (לח) כגון פשתן להעלות מהמשרה, או ששכר חמור להביא חלילין למת או לכלה וכיוצא בהם, אחד פועל ואחד קבלן אינו יכול לחזור בו (מסכתת) (לט) או עבד של צעל הצית מקרי דצר האצוד דצעל הצית לא יכול לעשות מלאכה צעלמו ועל ידי זה נאצל שלו), אחד פועל ואחד קבלן אינו יכול לחזור בו אלא אם כן נאנס כגון שחלה הוא או אשתו וצנו או ששמע שמת לו מת ³⁴². ומיהו אינו צריך לשלם להם כל שכרם רק מה שפסדו וידם על העליונה (מא), ואם חזר צעל הצית וקבלן

³³⁹ לא הבאתי ש"ך סק"ב

³⁴⁰ שלא יכול למצא עבודה אחרת

³⁴¹ האם כאן מקומו הנכונה?

³⁴² עי' ריב"ש סי' קעה: [אם] בשעת השכירות [המלמד תינוקות] החמרת עליהם בתנאים שאף

אם יחלו התלמידים או אתה חדש או שנים או כל השנה, שלא יפחתו לך משכירותך אפילו פרוטה. הדין עמו דכל תנאי שבממון תנאו קיים, עם היות שאלו התנאים בלתי הגונים ובמלאכת השם אין ראוי למי שהוא ירא שמים להתנות כאלה. אמנם להתנות שאם לא יפרעו לך שכירות לשנה שעברה עד פרוטה אחרונה שיהיו חייבים לפרוע לך שכירות אף אם תגרש הנערים מבית הספר ויהיו בטלים ושלא תחזירם עד שיפרעו לך כל מה שהם חייבים, זה התנאי אף אם קבלו אותו ברצון אינו כלום, לפי שזו אסמכתא היא דכל שאמר מילתא יתירתא כי הכא אסמכתא היא ולא מהני. ועי' שו"ת שער אפרים סימן קמג: פועל א' שרצה ללמוד אצל בעל הבית מלאכה מסוימת, בתנאי שיעשה כך וכך לשבוע, ואם יחסר לו ישלם לו ההפסד הפועל. וטוען הפועל שאי אפשר לעשות כזה שיעור, ורוצה לפטור את עצמו. וההלכה היא שהדין עם הבעל הבית, ואינו קנין בטעות, וטענת בעה"ב הוא שישלם לו המעות המפסיד תמורת המלאכה.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(מז) לאחר שעבר האונס סתם וחזרו ועשו אחר כך מלאכתו, כריך לשלם בהן כל מלאכתו ואינו מנכה להן כלום, אבל כלאו הכי מנכה לו כל ימי חליו או אנסו אע"פ שלא חזר בו הפועל, והוא הדין למלמד שחלה שמנכין לו דמי חליו (מג). ומיהו אם כבר קבל הפועל או המלמד שכרו, יש אומרים דאינו כריך להחזיר. ומלמד החוזר בו מקרי דבר האבד, וכן סופר המקבל לכתוב ספר אחד וחוזר בו מקרי דבר האבד. מלמד דין כשאר פועלים שרכיכין לעשות כמנהג להשכים או להעריב כמו שנתבאר סימן שלא, ואסור לעשות מלאכתו עם הלמוד או לנעור כלילה יותר מדאי או להרבות במאכל, וכל המשנה ידו על התחבונה ומעבדין ליה. שכר עאמו לזמן יש לו דין פועל, אבל אם שכר עאמו ללמוד ספר או חלי ספר יש לו דין קבלן, ועיין לקמן סימן שלד ושלד מדיני מלמד. ואם לא נאנס וחזר בו, אם היה מוצא פועלים אחרים לשכור בששכר את אלו ועבשיו אינו מוצא, שוכר עליהם או מטען. הגה: ואם מלא פועלים אחרים לשכור והטעה את אלו, כריך ליתן להם כפי מה שפסק לה באחרונה. ביצד מטען, אומר להם סלע קצצתי לכם בואו וטלו שתים עד שיגמרו מלאכתו ולא יתן להם אלא מה שפסק תחילה, ואפילו נתן להם השתים מחזיר מהם התוספת. הגה: פועל שעוסק בחנם עם בעל הבית, יכול לחזור אפילו בדבר האבד (מז):

^(ז) בדבר שאינו אבוד - פי' שאינו צורך שעה בו כי אף שיחזור בו הפועל ולא ימצא פועל אחר לשכור כי אם בדמים יקרים הרבה יכול להמתין עד שימצאו פועלים לשכור לפי דרך שכירות הפועלים או מעט יותר (סמ"ע).

^(ח) אבל בדבר האבוד כו' - שהוא צורך שעה ויתקלקל אם לא יוגמר מלאכתו מיד (סמ"ע) ³⁴³.

^(ט) משרתת כו' - מאחר ושורש הלכה זו נשאר בצ"ע, א"כ הדין עם השכיר דהמוציא מחברו צריך להוכיח ולא המחזיק, ונראה דהכל הוא לפי הענין לפי ראות עיני הדיין (ש"ך) ³⁴⁴, וי"א שכל הספק היא רק אם חשוב כדבר האבוד של ממון ולענין שיהיה יכול לשכור עליהן אפילו לא באתה חבילה לידו, אבל ודאי דחשיב כדבר האבוד שאינו של ממון, דודאי יש דברים שאי אפשר להבעל הבית לעשות בלי משרתת (נתה"מ).

^(י) א"כ נאנס כגון שחלה - המוסר דבר לחבירו לארוג וכדומה בקבלנות ואירע אונס להאומן. י"ל דאין הבעה"ב יכול לטלו ממנו דיכול לומר לא שכיר יום אנא ואעשה לך הפעולה אחר עבור האונס אם לא שרואי' שצריך לזה לאותו הזמן כגון לצורך הרגל וכדומה (רע"א).

^(יא) וידם על העליונה - כלומר שאינה על התחתונה ונראה שדינו בכל דבר כדין פועל החוזר (ש"ך).

^(יב) ואם חזר בעל הבית וקבלן כו' - אם חלה בכל ענין אינו נוטל אלא כפי מה שלמד אפילו אם כבר קיבל הכסף, שהוא כשכיר יום לעולם אין נותנין לו שכר מאשר לא עשה אע"ג דנאנס, ונראה דפועל אפי' השכיר עצמו לכל מלאכות מ"מ כיון דאין גופו קנוי לו שהרי לא נקנה לו בכסף ושטר וחזקה כקנין העבדים, אין לו אלא לפי חשבון, והמשכיר עצמו לכל המלאכות מקנה את גופו בכסף או שטר או חזקה ³⁴⁵ (ש"ך), כ"כ רבינו [הטור סעיף ג'] בשם הרא"ש וז"ל, והני מילי שאינו נותן להם כל שכרן, דוקא שבא להם האונס בחצי היום האחרון, אבל אם בא להם האונס בחצי יום הראשון ואחר שעבר האונס קיבלן בע"ה למלאכתו סתם, אינו מנכה להם מה שביטלו בשביל האונס, עכ"ל. ודברי הרא"ש האלו הם בפרק האומנין [סי' ו'] וז"ל, והא דאמר הכא היכא דאניס שכיר או קבלן אינו נותן להם אלא שכרן שלפני האונס, ובפ"ק דקדושין [י"ז ע"א] אמרינן דעבד עברי שחלה ג' שנים אינו צריך

³⁴³ ע"י פ"ת קפ"א ס"ג שאם שכרו סתם, ויש לו דבר האבד יכול לחזור בו.

³⁴⁴ עיין תשו' ושב הכהן סי' יג (רע"א).

³⁴⁵ נכון? ועי' מחנ"א שכירת פועלים א' ששיטת הריטב"א דווקא כאשר שכרו סתם ולא לפעולה מסוימת, וצ"ע, וכן משמע בערך ש"י ריש שלג. ועי' שו"ת מהר"ש ח"א סי' פ שגם סיטומתא היינו קנין על פי מנהג המדינה חל. וכן עי' פ"ת סק"ב שמביא נוד"ב חו"מ ח"א סי' ל אות ח' שקנין סודר מהני.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

להשלים. תירץ רבינו מאיר דהתם מיירי שקיבל העבד כל שכרו, אם נתן לו האדון לא ישלים ואם לא נתן ישלים. ולי נראה דהתם מיירי שחלה ג' ועבד ג', וכיון שאחר חליו קיבלו בע"ה למלאכתו ולא אמר לנכות לו מסתמא מחל לו, אבל הכא שהחולי היה סוף זמנו אין הוכחה שמחל לו, עכ"ל. יש לתמוה על תירוצו הרא"ש לפמ"ש רבינו בשמו דאפילו לא נתן לו עדיין יתן כל שכרו, האיך שייך ע"ז לשון מחילה דאין קרוי מחול לך אלא אתן לך, ובודאי צריך קנין, ולא סגי אפילו אמר בפירוש לא אנכה לך דאין זה אלא מתנה דהא הממון תחת ידו והעבד בא להוציא. ואין לומר דזה הוי כמו שכירות חדש, דהא אם חלה בסוף כתב הרא"ש דאין הוכחה שמחל לו, ש"מ בהוכחה סגי וכ"ש באמירה בפירוש, ובזה אין שייך שכירות חדש. ותו קשה לי, אמאי הפסיד בע"ה בשתיקתו, יכול הוא לומר סבורני שתשלים לי אותן השנים שהיית חולה ומשו"ה לא אמרתי לך כלום. ותו קשה לי מהא דתנן בסוף פרק הכותב [כתובות צ' ע"א] גר שנתגיירה אשתו עמו כתובתה קיימת שע"מ כן [נתקיימה] [קיימה], אמר רב הונא לא שנו אלא מנה ומאתיים שהן תנאי ב"ד אבל תוספת אין לה, וק"ל כרב הונא שם, ומזה יליף ריב"ש בסי' תע"ה דכל מידי שנתבטל החיוב אין לחייבו בשתיקה בעלמא, וכמו שנעתיק דבריו בסוף סימן זה שפסק רמ"א [סעיף ח' כן, א"כ ה"נ כיון שנתבטל החיוב של השנים שהיה האונס ואין העבד יכול לתבוע שום דבר מהאדון והאדון שתק כשבא בסוף ג', במה יתחייב. גם על הרב רמ"א יש לתמוה עוד, דהא פסקו בסמוך מיהו אם כבר קיבל כו', והיינו כדעת רבינו מאיר שגם המרדכי [ב"מ סי' שמ"ו] מביא דעת ר"מ ושם פסקו רמ"א, וא"כ פסקיו סתרו זה את זה דהא בגמ' דקידושין גבי עבד עברי איתא בפירוש שחלה תחילה ואח"כ עבד ג', ואפ"ה ס"ל למהר"מ דאם לא הקדים תחילה השכר שאינו צריך לתת לו כל השכר, וכיון שפסק רמ"א כדעת מהר"מ לענין דאם כבר נתן דיכול הפועל לומר לא [אחזור] דלא אעשה כדעת הרא"ש שצריך להחזיר היכא שחלה בסוף אלא קים לי כמהר"מ, ה"נ יכול בע"ה לומר קים לי כמהר"מ דא"צ ליתן אעפ"י שהאונס תחילה ואח"כ קיבלו, ואמאי פסק רמ"א תחילה דיש חילוק אם נעשה האונס תחילה או אחר כך אפילו לענין שצריך בע"ה ליתן מכיסו. וכמדומה לי שהרב רמ"א לא עיין בדברי הרא"ש פרק האומנין בזה, דגם הב"י לא כתב מראה מקום בזה, רק ראה דברי הרא"ש שהביאם רבינו, ומדברי רבינו מאיר ראה במרדכי ובתשובת מיימון, ע"כ לא הרגיש שהם חולקין אהדדי, אבל לפי האמת יש כאן מחלוקת בבירור. ולענין הלכה אין להוציא ממון ודעת רבינו מאיר עיקר, וכמו שסיים בתשובת מיימון דקנין סי' ל"א, שכן יש לפסוק הלכה למעשה, וק"ו כאן שיש תמיהות רבות לפי דעת הרא"ש כמו שזכרנו, ע"כ אין לחלק בין קדימת החולי או האונס, רק במוחזק תליא מילתא, כנלע"ד (ט"ז).

^(מ"ג) והוא הדין למלמד שחלה כו' - ונראה דגם במלמד אם חזר בעל הבית וקיבלו בסתם ולא אמר לנכות לו, דצריך לשלם כל שכרו, דזיל בתר טעם דעבד דאמרינן מדלא התנה מחל לו, ה"ה במלמד (סמ"ע).

^(מ"ד) פועל שעושה בחנם כו' יכול לחזור כו' - נלפע"ד דהיינו שיכול לחזור ולומר איני עושה בחנם אלא בשכר, ואפי' הוא דבר האבוד יכול לומר כן, אבל פשיטא דאם זה רוצה ליתן לו שכר ואינו רוצה לעשות עוד אפי' בשכר, והוא דבר האבוד, כגון שהיו מתחלה פועלים אחרים ועתה אין כאן פועלים צריך לשלם לו כל הזיקו מדינא דגרמי (ש"ך) ³⁴⁶.

³⁴⁶ ועי' מחנ"א שיכרות פועלים ו, היינו בדווקא בעניין שזה גרם לו הפסד, וכגון שמתחילה היה מוצא אחרים לעשותה ועכשיו אינו מוצא, ומשום הכי נשתעבד זה באמירה בעלמא לעשותה, וכל זה כשאמר הריני שאול לך, שהקנה את גופו לחברו ותו לא מצי לחזור ואפי' לתבוע ממנו שכר, שכבר נשתעבד גופו לעשותה בחינם וגופו קנוי לב"ה. אבל כשאמר הריני מקבל עלי לעשות שלא הקנה גופו לב"ה, ה"ז יכול לחזור בו ולומר איני רוצה לעשות בחנם אלא בשכר. ועי' בהגר"א שם (סקל"ו): דלכן פועל שעושה בחנם יכול לחזור אף בדבר האבוד, משום דטעמא דהתחלת מלאכתו הוא קניינו משא"כ כה"ג ועש"ך עכ"ל. ועי' נחל יצחק (ח"מ סי' עח ס"א אות ד' בהגה"ה) התחלת המלאכה נחשב לקנין, לפי דהוי כמו קנין חליפין לשיטת הרמב"ן, דכיון דזוכה להשעבוד על הבעה"ב שהתחייב לתת לו השכירות כו' ע"ש. ע"כ זה אינו שייך רק בפועל בשכר, אבל בפועל שהשאיל את עצמו בחנם אף על זמן, אינו נתפס ביה שום קנין כלל, ולכן לא הוי התחלת המלאכה

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

(מה) לכתוב ספר אחד - דספר הנכתב בכתיבת יד שני סופרים הוא מנומר ומיקרי מקולקל (סמ"ע), כיון דידוע שא"א לתקן הוי כקיבל עליו לשלם גוף הדבר הנאבד וצ"ע לדינא (רע"א)³⁴⁷.

(ו) כיצד: שוכר עליהם (מו) פועלים וגומרים מלאכתן שלא תאבד, וכל שיוסיף לאלו הפועלים האחרים (מו) על מה שפסק לראשונים נוטל מהראשונים. עד כמה, עד כדי שכרן של ראשונים (מה), ואם היה להם ממון תחת ידו (מט), שוכר להשלים המלאכה עד ארבעים או חמשים וזו בכל יום לכל פועל (ג), אע"פ שישכר הפועל בשלשה או ארבעה. הגה: ואם לא שכר עליהם אחרים (נא), אין הפועלים חייבים לשלם לו הזיקו. ויש אומרים הא לשוכר עליהן עד ארבעים או חמשים זוז, היינו דוקא שפסק כלי אומנותם (נב), אבל שאר דברים לא, ודוקא בדבר האבדו שאינו ממון כגון מלמד או כדומה לזה, אבל בדבר האבדו של ממון כדקל לשלם לו כל הזיקו (נג) (נד):

(מז) כיצד שוכר עליהן - צ"ל כיצד שוכר עליהם שוכר פועלים כו' (סמ"ע).
(מח) וכל שיוסיף כו' - כלומר כפי מה ששכר את הראשונים יכול להוסיף לאחרונים ונוטל מהראשונים אפי' לא נתן להם עדיין כלום כגון ששכרן בב' סלעים וחוזרים ועדיין לא נתן להם כלום שוכר אחרים בד' סלעים ונוטל מהראשונים ב' סלעים, וי"א עד מה שבעל הבית תפוס משכרן וקשה, ועיקר כדעה ראשונה (ש"ך) דבר האבדו כגון פשתן ששרו במים, אם פשתן בעצמו שוה רק דינר, והשכירות הפועלים הוא ב' דינרים, ואורגים ממנו בגד ושוה אח"כ למכור ה' דינרים, וחזרו בהם הפועלים ומצא אחרים לשכור בג' דינרים, אם יוכל לשכור עד כדי שכרן, או כיון דהאבדו רק דינר א' א"כ יאמרו היינו משלמים לך הפשתן ודוק (רע"א).

(מח) עד כדי שכרן של ראשונים - אם שכרו להפועל בב' דינרין ליום וחזר באמצע היום שוכר עליהן ונתן להשני ב' דינרין, וי"א עד כדי הכפל משכר ראשונים ואין חילוק בין כבר נתן להן השכירות או לא נתן עדיין (סמ"ע), אפי' ממון אחר שאינו כלי אומנות וי"א דווקא חבילתן והוא הי"א שכתב הרמ"א, ולפע"ד הוא דעת יחיד נגד רבים³⁴⁸ (ש"ך), מסתפקא אם הוא פשתן שרוי במים בעצמו שוה רק דינר. והשכירות פועל ב' דינרין ואורגין ממנו בגד ושוה אח"כ למכור בה' דינרין וחזרו ומצא אחרים לשכור בג' אם שוכר עד כדי שכרן. או כיון דהאבדו הוא רק דינר א' יכול לומר הנני משלם לך כל הפשתן (רע"א).

(מט) ואם היה להם ממון כו' - אפי' לא נתנו לו הממון בתורת משכון ולא הקנו לו הממון בקנין (ש"ך), לענ"ד בלא"ה ניחא דמיירי דלא משך הבעה"ב הכלי אומנות. וגם לא נתן בדרך קנין שיזכה הבעה"ב אלא האומן הביאום שם לצורך מלאכתו וליכא קנין ופשוט (רע"א)³⁴⁹.

(ס) עד ארבעים וחמשים - כשיעור שדרך בעלי בתים לשכור לעת הצריך למלאכתן שלא תאבד, ושיעור מ' ונ' ל"ד הוא אלא כפי דרכו של בעל הבית וכפי הענין של הדבר האבדו להוסיף או לגרוע משיעור מ' ונ' (סמ"ע וש"ך)
(סא) ואם לא שכר עליהם אחרים - והפסיד עי"ד (ש"ך)

נחשב לקנין כלל בפועל שעושה בחנם.

³⁴⁷ עי' שו"ת בית יצחק (חושן משפט סימן עח): סופר ששכרו אותו לכתוב ספר תורה עבורם ועשו כתב בפיסוק דמים עבור כל יריעה ויריעה ושישלמו לאחר כתיבת כל יריעה וכתב י"ב יריעות ונתן להגבאים ואח"כ הוזילו סופרים אחרים המקח, אין יכולים לחזור ומחויבים ליתן לסופר לגמור הס"ת, כיון שכבר התחיל במלאכה, ואין לומר דכל יריעה ויריעה הוי מלאכה לעצמה, דהרי מבואר בסי' של"ג דמקבל לכתוב ספר אחד הוי דבר האבדו ע"כ. עי' ש"ך יו"ד סי' ר"פ ס"ק ט': טוב שסופר הראשון יכתבם אם אפשר.

³⁴⁸ ואין אפילו קים לי?

³⁴⁹ נכון?

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(ב) היינו דוקא שתפס כלי אומנתן - וסמכה דעתם טפי ולכך יכול לתפוס אפי' יותר מכדי שכון מה שחייבים לפי הדין אבל שאר דברים אינו שוכר עליהם עד מ' ונ' אלא עד כדי שכון ואפי' דבר אחר יכול לתפוס עד כדי שכון (ש"ך³⁵⁰).

(ג) ודוקא בדבר האבוד שאינו ממון כו' - נראה שהרמ"א מסביר שמדובר בדבר האבוד שאינו ממון אבל נראה דאפי' הפסיד לו ממון אינו חייב לשלם לו היזקו (ש"ך), משמע בדבר האבוד של ממון אף דחייב לשלם כל ההיזק מ"מ אינו שוכר עליהן רק כדי שכון בלא באתה חבילה לידו, דהא חשיב בסעיף ה' ג"כ להעלות פשתנו ממשרה דבר האבוד של ממון ועלה קאי דאינו שוכר עליהן רק עד כדי שכון בלא באתה חבילה לידו. והוא תמוה מאוד כיון דאם יופסד הפועלים צריכין לשלם כל ההפסד מדינא דגרמי ודאי דיכול לשכור עליהן עד מ' ונ' כדי להצילו מההפסד. ולהמחבר אין חילוק בין דבר האבוד של ממון או שאינו של ממון ובכולם אינו שוכר עליהן רק עד כדי שכון בלא באתה חבילה לידו, והיש אומרים חולקין וס"ל בדבר האבוד של ממון חייב לשלם כל ההיזק מדינא דגרמי, וממילא שוכר עליהן אפילו בלא באתה חבילה לידו עד כדי שינצלו הפועלים מההיזק (נתה"מ).

(ד) בדבר האבוד שאינו ממון - כלומר שהענין אבוד, אבל מ"מ אין לו הפסד ממון, כגון השוכר את הפועל להביא לו חלילין ופרפרין לכלה ולא הביא לו, ועכשיו אין צריך לחלילין ולפרפרין וכן מלמד שהענין אבוד ואין הפסד ממון (ש"ך).

(ז) במה דברים אמורים: שאין שם פועלים לשכור בשכון (נה) להשלים המלאכה, אבל אם יש פועלים לשכור בשכון (נו) ואמר לו צא ושכור מאלו והשלם מלאכתך, בין שכיר בין קבלן אין לו עליהם אלא תרעומת, ושמיין לשכיר מה שעשה ולקבלן מה שעתיד לעשות (זז):

(ה) שאין שם פועלים לשכור בשכרם - פי' שאינם נמצאים פועלים לשוכרן אפי' אם יוסיפו להן כפי כל הפיסוק שפסק להראשונים, כגון ששכון בשני סלעים ועשו חציה או יותר ולחציה השניה לא ימצאו פועלים לגמרן אפי' יתן להן שני סלעים, ובזה אמר ששוכר עליהן עד כדי שכון דהיינו עד ד' סלעים, ומוציא מיד הפועלים שני סלעים או מ' ונ' אם יש בידו משלהן, וגם מה שעשו כבר א"צ לשלם להן (סמ"ע).

(ז) אבל אם יש פועלים לשכון בשכון - דהיינו כפי מה שפסק עמהן (סמ"ע).
(ח) ושמיין לשוכר כו' - פי' בכה"ג שנמצאו שוכרים אחרים, בזה דינו כאלו לא הוה דבר האבוד, לכן פועל שניתן לו רשות לחזור ואם חוזר ידו על העליונה, גם כאן הדין כן, ואין מנכין לו ממה שעשה כלום, אלא צריך לשלם שכרו. וקבלן שדינו כשחוזר בדבר שאינו אבוד דידו על התחונה גם כאן הדין כן (סמ"ע).

(ח) אמר לאומן עשה לי דבר פלוני ואקחנו ממך (נה), ועשאו האומן ואחר כך אינו רוצה לקחתו והוא דבר שאם לא יקחנו מיד יפסיד, חייב (נט). הגה: שלח לצור שהשכיר עלמו (ס) עם מנהיגי העיר לשנה בתנאי כך וכך, ואחר כך השכיר עלמו לצני העיר הזאת עם מנהיגים שניים (סא) ולא התנה ודאי על תנאי הראשון השכיר עלמו (סב), ודוקא שחזר והשכיר עלמו בשנה שנייה, אבל אם עמד עמהן בשתיקה (סג), לא אמרינן דנשאר על תנאו הראשון. האז שהשכיר בנו למלאכה, אע"פ שאינו מעלה לו מזונו, ודאי ניחא ליה במה שעושה האז ונוטל כפי מה שקצב האז עד שעה שיחזור בו (סד). מלמד אכל בעל הבית שאמר לו בעל הבית לך מעמדי ונתרצה המלמד, יוכל הבעל הבית לחזור בו ולעכבו³⁵¹ דאינו יכול למחול שעבודו של נער (סה), מיהו בשאר פועל, אם אמר לו בפני שנים (סו) לך מעמדי פטור בלא מחילה (סז), ויש אומרים אם אמר לו דרך כעס שאינו פטור³⁵².

³⁵⁰ עי' נתה"מ שמתקן לשון הש"ך האם יש הלכה שיוצא מזה?

³⁵¹ עיין בב"ש סי' קיד ס"ק ו' (רע"א).

³⁵² עיין תשובת מהרי"ט ס"ב חח"מ סי' קיח ובתשו' דרכי נועם סי' ג' רע"א.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

^(נח) אמר לאומן עשה לי - קשה למה הוצרך שיהיה דוקא דבר שאם לא יקחנו מיד יפסיד דהיינו דבר האבוד, ובסימן של"ו (סעיף ב') מבואר דאפילו בציוה לו לעשות דבר של הפקר ואמר שכרך עלי חייב לשלם ואינו יכול לומר טול מה שעשית בשכרך, ולכן נראה דדוקא בשכירות פועל דאין צריך קנין חייב, דמזה מיירי בסימן של"ו, והכא מיירי שלא אמר לו שיעשה בתורת שכירות, רק שאמר לו שאחר שיעשהו לעצמו יקנהו ממנו בתורת קנין לפי שוויו, דאז לא נעשה שלוחו להתחייב תיכף, רק בדבר האבוד חייב מטעם גרמי (כדלעיל ס"ק(יג) (נתה"מ)).

^(טז) שאם לא יקחנה מיד יפסיד חייב - חייב לשלם לאומן כל הפסדו כו' אמנם הטיפול מוטל על האומן למכור הכלי, רק הפסד שיהיה לו כפי הפיסוק שפסק עמו הבעל הבית מתחלה מהכלי, צריך להוסיף לו על הדמים שקיבל האומן (סמ"ע).

^(ע) שליח צבור שהשכיר עצמו כו' - דין זה מוזכר ג"כ לעיל סי' קס"ג ס"ה ע"ש (סמ"ע), האי פסקא צ"ע רב להבין כונת רמ"א. ותחילה נזכיר בכירור מה שנמצא בדברי האחרונים שמשם יצאה הג"ה זאת. הריב"ש [סי' תע"ה] פסק בש"ץ שהיה לו תנאי עם הבוררים הראשונים שיהיה פטור ממס, וכשחזר (ושכר) [והשכיר] עצמו להבוררים השניים בסתם, אמרין על תנאי שכירות הראשון השכיר עצמו דוקא, ומייתי ראייה ממ"ש רב האי גאון בתשובה [תשובות הגאונים הקצרות סי' קנ"א] והובא לעיל סימן שי"ב [סעיף ט'], שהשוכר בית מחבירו בסך ידוע לשנה ועמד שם יותר ונתיקרו הבתים שאינו חייב לשלם יותר משכירות הראשון. וכתב עוד וז"ל, ואף על גב דאמרין סוף פרק הכותב [כתובות צ' ע"א] בגר שנתגייר עם אשתו דכתובה הראשונה קיימת, א"ר הונא לא שנו אלא מנה ומאתיים אבל תוספת אין לה א"כ חידשו, זהו בשתיקה לבד, שהדבר [ש]היה בטל מתחילה כשנעשה, אינו מתקיים עתה בשתיקה, אבל השכירות הקיים שהאריכוהו, על דעת התנאים הראשונים האריכוהו, עכ"ל. נראה ביאור דבריו שכל שאין חיוב בדבר עכשיו, אין שום הכרח לומר דאף דלא הותנו דהוה כהותנו כיון דהיה מעיקרא כן כהיה דתוספת כתובה, אבל מה שיש חיוב בדבר כגון שכירות הש"ץ דודאי יתנו לו השכירות, ואם נאמר שיהיה שינוי בסך השכירות ממה שהיה בתחילה, היה לקהל להתנות שלא יתנו לו ככראשונה, וכל שלא הותנו ילמד סתום מן המפורש מעיקרא. ולפ"ז נראה דאף אם לא קיבלו הש"ץ בפירוש מחדש, אלא קיבלוהו על שנה אחת בפירוש ואח"כ לא אמרו לו כלום והניחוהו לעבוד עבודתו ככראשונה, ודאי על שכירות הראשון הניחוהו, וזהו ממש ההיא דרב האי גאון, דמה לי שמניח אותו בביתו ולא אמר כלום ומה לי שמניחין הש"ץ על עבודתו. ואף שכתב הריב"ש ששכרוהו הממונים השניים שנית, לאו בזה תליא עיקרא דמילתא, אלא בא לומר שם במעשה שהיה כך, שאף שדיברו סתם איתו לשוכרו הוה כמחודש שיהיה פטור ממס, שדבר זה הוא ממש שכירותו ועל תנאי הראשון נשכר, וכך הוא דבר זה בתשובת מהרי"ק סי' קי"ח, בב' שותפין שהיתה פשרה ביניהן עפ"י פשרנין דאיזה משך זמן יתן ראובן לשמעון שותפו מאה דוקאט"י ויתעסקו ביחד בשותפות, ואחר אותו זמן היו עוד שותפין שנה אחת, וביקש שמעון מראובן שיתן לו גם בעד שנה ההיא מאה דוקאט"י, והשיב ראובן על הראשונות אני מצטער שנתתי לך עפ"י פשרנין ועכשיו בשנה זו ודאי איני נותן לך כלום, ופסק מהרי"ק שהדין עם ראובן, ומביא ראייה ממתני' דהכותב שהבאתי לעיל ומאי דאמר עלה רב הונא שתוספת אין לה, ה"נ אין לו המאה דוקאט"י כיון דמן הדין אין שום חיוב בנתינת הדוקאט"י דהא תרווייהו עסקו בשותפות ומעיקרא היה עפ"י פשרנין. כלל העולה שכל מה שהוא עפ"י החיוב אז אומרים כיון שלא דיברו בפירוש סך החיוב ודאי אמעיקרא סמיך, אבל כל שהיא תחילה דרך מתנה כהיה דתוספת כתובה ונתינת הדוקאט"י, כל שלא הותנה עכשיו כיון דעבר זמן בטל הדבר. והנה דברי הרמ"א צ"ע שכתב דוקא שחזר והשכיר עצמו, כיון שזה אינו בריב"ש אלא מדברי מהרי"ק למדו כמה שזכרנו, הנך רואה עין בעין שאינם דומים כלל, ומהרי"ק לא פטר מן הדוקאט"י אלא מצד שהיו מתחילה בלי חיוב, משא"כ בש"ץ לפטור מן המס שזה היה מצד שכירות הש"ץ שלא רצה מתחילה להיות ש"ץ כי אם בתנאי זה, ה"ל כסך השכירות ממש, וכמו שאין כח לפחות מסך השכירות בשום אמתלא אף אם הניחוהו ולא קיבלוהו בפירוש שנית, וה"נ אין כח לפחות מה שפטרוהו ממס. ודברי רמ"א עצמן מוכיחים שאין כח לפחות מן השכירות אף אם עמד עמהם בשתיקה, דהא לא כתב אלא דלא אמרין דנשאר על תנאי הראשון, משמע דגוף השכירות קיים ככראשונה, והוא

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

תמוה, ואמאי לא נחשב גם התנאי על המס דהא מתחילה לא נתרצה כי אם בתנאי זה וזהו שכירותו, ע"כ נלע"ד דברי הרמ"א תמוהין בזה. והעיקר, דכל שהיה מתחילה דרך חיוב מצד עיקר הדבר שעל תנאי זה היה דוקא, לא גרע כלל עכשיו אפילו עמד בשתיקה כמו השכירות עצמה ממש, וכן הוא מעשה בכל יום ששליחי ציבור בקהילות גדולות אינם צריכין להתקבל מחדש בכל שנה אלא נשארים בתוקפם ובכל זכותיהם מדי שנה בשנה עד כי (ימחול) [ימחול] בהם הקהל בפירוש, כן נראה לע"ד ברור ופשוט (ט"ז).

^(א"ב) שניים - לשון זה מרבה שכל שכן אם נשכר שנית עם מנהיגים ראשונים שיודעים מהתנאי משעה ראשונה (סמ"ע וש"ך).

^(ב"ב) ואח"כ השכיר עצמו בסתם - פי' שהשכיר עצמו בסתם להיות אצלם עוד שנה, הלכך אמרין כיון שלא התנה ודאי על תנאי הראשון השכיר, אבל אם השכיר עצמו וקצב סך השכירות ולא הזכיר התנאי, ודאי אמרי' שפיר דמדקצבו השכירות ולא התנאי אם כן לא על התנאי שכרוהו דה"ל כקציבה חדשה³⁵³ (ש"ך).

^(ג"ג) אבל אם עמד עמהן בשתיקה כו' - קשה דברי הרמ"א, ולפי דבר נראה דכיון שלא שכרוהו הקהל מחדש, הו"ל כש"ץ בלא קציבה, א"כ גם השכירות לא ישלמו לו כבראשונה, רק כדין פועלים בלא קציבה שמשלם כפחות שבפועלים (ש"ך), כל שאין חיוב בדבר עכשיו, אין שום הכרח לומר דאף דלא הותנו דהוה כהותנו, כיון דהיה מעיקרא כן, כההיא דתוספת כתובה. אבל מה שיש חיוב בדבר, כגון שכירות הש"ץ, דודאי יתנו לו השכירות, ואם נאמר שיהיה שנוי בסך השכירות ממה שהיה בתחילה, היה לקהל להתנות שלא יתנו לו כבראשונה, וכל שלא התנו ילמד סתום מן המפורש מעיקרא. ולפי"ז נראה דאף אם לא קבלו הש"ץ בפ"י מחדש, אלא קבלוהו על שנה א' בפירוש, ואח"כ לא אמרו לו כלום, והניחוהו לעבוד עבודתו כבראשונה, ודאי על שכירות הראשון הניחוהו, וזה צריך להיות אפילו אם רק עמד בהם בשתיקה, וקשה על הרמ"א (ט"ז). והעיקר כרמ"א שבש"ץ אין בו משום גזל, כששומעין אותו בשעה שמתפללין, ויכולין לומר, מה היזק היה לנו, [ולכן עצם זה שנתנו לו להתפלל לא נחשב כאילו הסכימו לשכר הראשון] (נתה"מ).

^(ד"ד) ודאי ניחא ליה כו' - היינו שידע בתנאי האב בקציבתו, ולפי"ז מש"כ "אב" לאו דווקא, אלא ה"ה אחר שהשכירו וידע בקציבתו של האחר. וגם נראה שא"צ לידע סך הקציבה רק שידע שהבעל הבית או אחר קצץ עמו ונכנס במלאכה, א"כ מסתמא הוא מרוצה בכל מה שקצץ עמו האב או האחר (ש"ך), מקור הלכה זו נאמר בדווקא באב, ולכן נראה שמדובר בשכרו בפחות מהשכר הרגיל, ובאחר שאינו אביו, כשידע שקצץ עמו האחר ולא ידע בקצבתו, אף שיעשה עמו מלאכה על סמך קצבתו של זה, מ"מ הא לא עדיף האחר משליח גמור, שאם נתאנה, המקח בטל ואפילו בכל שהוא, דיכול לומר לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי, וכיון שקצבתו נתבטל והוי כעשה עמו בלא קצבה ממילא נוטל כפחות שבפועלים. משא"כ באב, אמרינן דמסתמא הוא מרוצה על כל מה שיעשה האב, והוי כהתנה עם אביו בין לתקן ובין לעוות והקצבה קיימת, ואינו נוטל רק כקצבת האב (נתה"מ).

^(ה"ה) יוכל הב"ה לחזור בו כו' - וזה אפילו אם מחל בכתיבה (ש"ך³⁵⁴).

^(ו"ו) בפני שנים כו' - ה"ה אם א"ל כך בינו לבינו ומודה בכך הוי מחילה דלא איברי סהדי

אלא לשיקרא (ש"ך³⁵⁵).
^(ז"ז) פטור בלא מחילה - כלומר ואע"ג שכבר קבל כל השכירות א"צ להחזיר כלום (ש"ך), וי"א דלענין ממון בעינן דוקא לומר "ואין לי עליך כלום" ורק אז לא צריך להחזיר את השכירות (פ"ת)³⁵⁶.

(טו) כתב בערוה"ש עפ"י דברי הש"ך ס"ק מב דהיינו שלא דיברו כלל על שום תנאי, אלא הסכימו להאריך השכירות, אבל אם הזכירו חלק מהתנאים וחלק לא הזכירו, אותם התנאים שלא הזכירו בטלים, ³⁵⁴ עי' נתה"מ שמסביר דברי המהרשד"ם אחרת, ולא ראיתי הלכה שיוצא מזה. וכן ש"ך סקמ"ז לא ראיתי הלכה למעשה ממנו.
³⁵⁵ ועיין בתשו' רשד"ם חאה"ע סי' קצח (רע"א).

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

שלד – השוכר את הפועל להשקות השדה, והשוכר מלמד וחלה בנו

(א) השוכר את הפועל להשקות השדה מזה הנהר ופסק הנהר בחצי היום (א), אם אין דרכו להפסיק, או אפילו שדרכו לפסוק והפועל יודע דרך הנהר, פסידא דפועל ואין בעל הבית נותן לו כלום (ב) אע"פ שגם בעל הבית יודע דרך הנהר, אבל אם אין הפועל יודע דרך הנהר ובעל הבית יודע, נותן לו שברו כפועל בטל. הגה: וכן בכל אונס שאירע לפועל בין ששניהם היו יודעין שדרך האונס לבא או ששניהם אינו יודעין הוא פסידא דפועל, אבל אם בעל הבית יודע והפועל אינו יודע הוא פסידא דבעל הבית, ולאס הוא מכת מדינה עיין לעין סימן שכא (ג). מי ששכר בית לדור בו ומת בתוך זמן השכירות, אין צריך לשלם לו רק מה שדר בו דבעל הבית הוא כפועל והוא ליה להתנות (ד), מיהו יש חולקין (ה), לכן אם קבל השכר כולו אין צריך להחזיר כלום כן נראה לי, אם נרחו מחמת שינוי אויר (ו), הוא כשאר אונס והוא פסידא דפועל או המלמד (ז):

(ח) ופסק הנהר כו' - צ"ל דלאו נהרא רבה קאמר דאם לא כן הוה מכת מדינה וכל ההפסד על בעל הבית, עי' לקמן ס"ק (ג) (ט"ז).

(י) פסידא דפועל ואין הבעל הבית נותן לו כלום - פי' אפי' כפועל בטל אינו נותן לו, ולעולם לא יתחייב בעל הבית אלא אם כן הוא היה יודע והפועל לא היה יודע, שהיה לו לבעל הבית לגלות לו ולהתנות. אבל אם שניהן יודעין או שניהן אינן יודעין, הפועל מפסיד שהמוציא מחבירו עליו הראיה וידו על התחתונה (סמ"ע). אם חזר בעה"ב ואח"כ אירע אונס, צריך לשלם דכבר נתחייב להם (רע"א).

(יא) ואם היה מכת מדינה – מקור דיני מכת מדינה באמת בסי' שכב, ומזה שצייין לסי' שכא לרמז על מה שכתב שם בסי' שכ"א ס"א דבמכת מדינה לפעמים יד הפועל על העליונה, ועי"ש דברינו עי' לעיל ס"ק (א) (סמ"ע), וי"א דאין דעת הרמ"א כאן דבמכת מדינה משלם כל שכרו כמ"ש בסי' שכ"א ס"א³⁵⁷, רק כוונת הרב דכפועל כגון בפסק הנהר ויש לו טירחא יתירה או שנתמעט הטירחא, דינו הוא חוזר, והיינו אף אם הפועל רוצה לעבוד שיוסיפו או שימעטו לו משכירותו כפי שנתרצה (או שנתמעט הטירחא) והבעל הבית אינו רוצה, או שהוא להיפך שהבעל הבית רוצה והפועל אינו רוצה, אין אחד יכול לכוף לחבירו. משא"כ מכת מדינה, שם הדין שמנכים ממשכורתו, וכל אחד יכול לכוף את חבירו שיגמור העבודה³⁵⁸ (נתה"מ³⁵⁹).

(יב) דב"ה הוא כפועל כו' - פי' כמו דכפועל אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה כך הבעל הבית הבא להוציא מיורשיו דהמת. והחולקין ס"ל שאני שכירות בתים, שזה כאילו מכר לו הבית כל אותו שנה (סמ"ע).

(יג) מיהו יש חולקין כו' - ועיקר כדעה הראשונה, אמנם אם כבר קיבל השכירות כולו א"צ להחזיר, רק שצריך להחזיר לו כפועל בטל מה שהבית פנוי לו לעשות בו מה שירצה, מטעם דכיון דנתן לו שכרו נתרצה לו שיהיה שלו אפי' יארע אונס (ש"ך וט"ז)³⁶⁰.

(יד) מחמת שינוי כו' - דוקא כשהמועט ברחו אבל אם הדבר חזק, לא עלינו, שרוב ברחו, הוא מכת מדינה ונותן לו כל שכרו (ש"ך)³⁶¹.

³⁵⁶ לא ראיתי הלכה יוצא מפ"ת סק"ז.

³⁵⁷ עיי"ש אריכות בסמ"ע ש"ך ונתה"מ, ופ"ת

³⁵⁸ עי' פ"ת שכ"א סק"א שהביא חת"ס החולק על הנתה"מ, הטוען, כיון דמלמד אינו נוטל אלא שכר שימור ועל השימור לא גזר המושל ומש"ה צריך בעה"ב לשלם, אף על גב דעיקר כונת בעה"ב על התורה מ"מ צריך לשלם כיון דעכ"פ משמר לו בניו. והחת"ס כתב דסברא זו רחוקה מן הדעת, וגם לא קי"ל הכי, אלא הוא שכר ביטול, ואפילו לטעם דשימור הלא לזה סגי בנטירא בר זוזא ושומר מאן דהו כו'. אך טעמו של המרדכי במלמד נראה משום דמלמד הוא ממש כשדה דמתחילת השנה הוא לשעבר, דידוע כו', עיי"ש דברינו סק"ה.

³⁵⁹ עי' דבריו בסי' ש"ג סק"ג שמשמע שזה בגלל שלא הנהו כלום, וצ"ע.

³⁶⁰ לא הבאתי דברי הנתה"מ.

³⁶¹ עי' קצות לעיל שכב סק"א הובא במאיר המשפט שם סק"ב שמשמע שרוב אינו מכת

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

⁽¹⁾ והוי פסידא דפועל או מלמד - עיין מ"ש בס"ס זה (סמ"ע), וה"ה באחד שהיה משכיר בית לחבירו ונתהוה שינוי אויר בר מינן שצריכים הכל לברוח, נראה פשוט שההפסד של בעל הבית, חדא דזה הוה מכת מדינה דאי אפשר לדור בבתיים שבעיר, ואין לומר דהא בבית גופא ליתא שום מכה, דהא בגזירות המושל שלא ללמוד דבמרדכי פרק האומנין [ב"מ סי' שמ"ג] פסק דלא הוי מכת מדינה כיון דרוב העיר לא ברחו, מ"מ משמע במקום שצריכים הרוב לברוח ודאי הוה מכת מדינה. ועוד, דעכ"פ הוה שם אונס על מכת דבר ח"ו, וכיון דהבעל הבית ושוכר שניהם לא ידעו הוה ההפסד על המוציא שהוא הבעל הבית שהוא המשכיר, כל זה נ"ל פשוט. אלא שראיתי פסק אחד נדפס בספר האלפסי דפוס קראקי בזה דהשוכר צריך לשלם כל השכירות, וטעות הוא, ומביא שם ראייה מתשובת מיימוני סי' קכ"ט, והמעייין שם יראה שאין שום ראייה משם, הנראה לענ"ד כתבתי (ז, ט).

(ב) שכרו להשקות שדהו ובא מטר בלילה בענין שאינו צריך אינו נותן לו כלום (ח), וכן אם בא בחצי היום, אינו נותן לו מחצי היום ואילך כלום, אבל אם בא הנהר נותן להם כל שברן מן השמים נסתייעו (ט). הגה: שכר פועלים לחפור שדהו וצא מטר צלילה בענין שאין יכולין לחפור, אם לא ראו הפועלים הקרקע פסידא דבעל הבית הוא דהו"ל להודיעם שלא יצאו (י). יס אומרים דאם ציקר בעל הבית המלאכה מצערב ורחה שצריכים פועלים פטור ככל ענין (יא), ועיין לעיל סימן של סעיף א' וז'. יס אומרים הא דלמדינת דאם אירע אונס הוי פסידא דפועלים היינו ששכרם למלאכה ידועה (יב), אבל אם שכרן סתם יכול לומר תן לי מלאכה אחרת כזו:

⁽¹¹⁾ אינו נותן לו כלום - ג"ז מטעם הנ"ל דרוב השדות שבעולם אם ירד הגשם א"צ להשקותן נמצא דבעל הבית ופועל שוים בידיעתם, ואמרינן ביה המוציא מחבירו עליו הראיה אפי' אי לא הראה הבעל הבית השדה להפועל קודם לכן משא"כ. במניעת המטר חפירת שדהו שכתב הרמ"א דינו אחר זה דאין רוב השדות נמנעות מלחפור מחמת המטר שירד עליהן והבעל הבית היודע דרך שדהו היה לו להתנות (סמ"ע).

⁽¹²⁾ אבל אם בא הנהר נותן כו' - הא דלא מפליג גם בזה בין דרכו לבא לאין דרכו לבא, או אם הפועלים מבני העיר או לא כמו שמחלק בס"א בשכרו להשקות השדה מן הנהר ופסק הנהר, משום דסתם נהר עשוי לבא, דלכך עושין חריצין, להוליך המים בכל השדה. והבעל הבית הוא היודע דרך שדהו וחריציו, משא"כ הפועלים, דאע"פ שהן מההוא אזור, אינן יודעין אם עשה בעל הבית חריציו לשדהו, שיביא דרך שם. אבל אם פוסק הנהר או לא, זה יודעין כל בני העיר (סמ"ע).

⁽¹³⁾ דה"ל להודיעם - עמ"ש לפני זה (ס"ק (ח)) (סמ"ע).

⁽¹⁴⁾ דאם ביקר הבעל הבית כו' - פי' אפי' לא הראה השדה להפועלים בשעת שכירתו אותן, מ"מ כיון דהבעל הבית ראה שדהו ומצאו שהיה ראוי לחפור, תו לא מקרי גרם היזק לפועלים, דמה היה לו לעשות. משא"כ כשלא ראה הוא שדהו קודם לכן, דה"ל להעלות על דעתו שמא אינה ראויה לחפור אותו מחמת ליחות הקרקע, ואיך שכר פועלים לחפור, דנראה מדעתו שדעתו לשלם להם עכ"פ (סמ"ע).

⁽¹⁵⁾ למלאכה ידועה כו' - צריך לשוכרן לשדה ידוע, דאל"כ יכול הפועל לומר לבעל הבית, תן לי שדה אחר שראוי לחפור, דמי יימר דאשדה זו שכרתני. ועי' ריש סי' של"ה דכמו שהרשות ביד הפועל לומר תן לי מלאכה אחרת כזו, כן יש רשות ביד בעל הבית לשנותו למלאכה אחרת כזו, אם כלה לו זה המלאכה (סמ"ע).

(ג) במה דברים אמורים: בפועל, אבל מי שפסק עם אריסו שאם ישקה שדה זו ד' פעמים ביום יטול חצי הפירות וכל האריסין שהם משקין שני פעמים אינם נוטלים אלא רביע הפירות, ובא המטר ולא הוצרך לדלות ולהשקות, נוטל חצי הפירות כמו שפסק עמו, שהאריס כשותף ואינו כפועל (יג):

המדינה ותלוי במזלו. אבל באמת זה בשו"ע שם שכב.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(ג') כשותף ואינו כפועל - הטעם מבואר, דכפועל צריך הבעל הבית לתת לו שכירתו אף אם לא יעשה השדה פירות כלל, משא"כ אריס דאם אין השדה עושה פירות אינו נותן לו הבעל הבית שום דבר, לכן כשעושה פירות מקבל פירותיו כפי מה שהתנה עמו אפי' לא השקוהו כלל, דמזלו גרם ומן השמים נסתייע (סמ"ע).

(ד) מי ששכר מלמד לבנו וחלה התלמיד, אם אינו רגיל באותו חולי והוא הדין אם מת הנער, ואפילו אם רגיל והמלמד מהעיר ומכיר בו, פסידא דמלמד (יד), אבל אם רגיל בחולי ואין המלמד מכיר בו, כגון שאינו מן העיר, פסידא דבעל הבית (טו) ונותן לו כל שכרו משלם. הגה: לכל לומדי תורה יותר נוח להן ללמוד מליכך בטל (טז), ועיין לקמן סימן פלה קצת דיני מלמד ציורה לעה סימן רמה וזי"ד סימן רמח סעיף ה, מדין אשה שהשכירה מלמד לבנה אם בעלה יוכל למחות, ועיין לעיל סימן פא סעיף א' וסעיף ז (יז) מי שאמר לחבירו ללמוד עם בן חבירו אם חייב לשלם, ועיין לעיל סוף סימן רלז אם יש מקום השגת גבול אצל מלמד, ועיין לעיל סימן פלג דיני הרבה מדין מלמד.

(ט') פסידא דמלמד - כבר כתבתי בסי' של"ג ובריש סי' זה דנראה, אם חוזר ומקבל אחר שהבריא סתם, ולא א"ל לנכות לו בשכרו, דצריך ליתן לו שכירתו משלם דומיא דפועל ע"ש (&) (סמ"ע), עיין מה שכתבתי בסימן של"ג (ס"ד) [סעיף ה'] אם חוזר ומקבלו סתם אחר שהבריא מה דינו (ט"ז).

(טו) פסידא דבעל הבית - ע' פרטי דין זה בר"ס שאחר זה בהגהת רמ"א (סמ"ע).
(טז) דכל לומדי תורה - ולענין פרעון, תלוי בראיית בעל הבית שאם רואין שמלמד זה הוא טורחו בלימודו הנאה לו בשיבתו בטל, נותן לו שכרו משלם. ואם לאו נותן לו שכרו כפועל בטל, מאותה מלאכה דבטיל מיניה (ט"ז).

(יז) וע"ל סימן פ"א כו' - ע"ש שלא כתב שם מדין זה מידי בפירוש, אלא מסעיף א' [מי שאמר לחתנו העשיר תלמד עם בנך ואני משלם לך, פטור, כיון דלאו עני הוא ובלאו הכי חייב ללמד עם בנו, יכול לומר משטה הייתי בך] וכן בס"ז [מי שהתנה עם בחור ללמוד עם בן חבירו, בפני אבי הבן, ואבי הבן שתק, שתיקה כהודאה דמיא (וחייב לשלם לו), ואף על פי שלא דבר האב כלום, דהוי ליה לאב לאסוקי אדעתיה ולמחות] דוקא אם התנה עם אחר בפני אבי הבן הוא דפטור, הא לאו הכי חייב זה השוכר לשלם לו למלמד, ואינו יכול לומר משטה הייתי בך, ועי' רמ"א עוד מדינים אלו בסי' של"ו ס"א בהג"ה (סמ"ע)

שלה - השוכר את הפועל למלאכה סתם או למלאכה ידועה

(א) השוכר את הפועל³⁶² למלאכה ידועה ונשלמה בחצי היום, אם יש לו מלאכה כמותה או קלה ממנה עושה, ואם אין לו נותן לו שכרו כפועל בטל. הגה: ואם רוצה ליקח מחבירו מלאכה כזו וליתן לפועל הרקות זידו, ויש אומרים דאם רוצה להוסיף צשכרו (ב), לריך לעשות אפילו מלאכה כזידה מן הרלשונה³⁶³, ואם הוה מהחופרים או עובדי אדמה וכיוצא בהם שדרכם לטרוח הרבה ואם לא יעשה מלאכה יחלה, נותן לו כל שכרו משלם, ודוקא שלא הראה לו אותה מלאכה תחילה, אבל אם הראה אותה לו (ג) וראה שלא היה בה מלאכת יום ולא התנה, אינו נותן לו כלום לאחר ששלמה כמו שנתבאר בסימן שקודם זה, דכל מה ששניהם יודעים יש לפועל להתנות. ואם שכרו סתם למלאכת יום אחד, יכול לשנותה ממלאכה קלה לכבירה (ד). הגה: מלמד שחלה התלמיד נתבאר צסוף סימן פלה, מקום שהוא

³⁶² שפתי כהן - (א) השוכר את הפועל כו'. עיין בתשו' רא"ן חיים סי' נ"ג:

³⁶³ עי' שו"ת חו"י סי' קו בענין משרתת שברחה מטענת הכבדת עול, אז אם מנהג בני העיר בשפחותיהם להטיל עליהם עול ההוא, ואפילו אם רוב נוהגים כן, אז זה הקובע. ואם אי אפשר לברר זה נ"ל דאע"פ דבכל ספק קי"ל יד הפועל על התחתונה מ"מ במלאכה אם תתחייב לעשות אחר דקי"ל דפועל יכול לחזור בו לא יטיל בה"ב עלי' עול שאינו נהוג בבירור.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

פסידא דבעל הבית כריך ליתן לו שכרו משלם, ולא כפועל בטל דאי לא עבדי חלשי (ה), ואפילו יס לו תלמידים אחרים שלומד עמהם לדבור לאחד דבור למאה, ואין בעל הבית יכול ליתן לו נער אחר ללמוד עמו (ו), ויש אומרים דיוכל ליתן לו נער אחר המבין וחרוף כראשון³⁶⁴, אבל לא קשה ממנו וכן נראה לי להורות. והא דלריכין ליתן למלמד שכרו משלם, היינו דוקא אם נראה לבית דין שנהנה בלימודו יותר מציטולו, אבל אם נראה לבית דין שנוח לו בצטול אינו נותן לו אלא כשאר פועל בטל. המלמד עם בן חבירו שלל מדעת האב (ז), יש אומרים דחייב לשלם לו כדין היורד לתוך קדה של חבירו שלל ברשות שיתצאר לקמן סימן שעה, ויש חולקין, ואם אחד אומר למלמד ללמוד עם בני ולא קצב לו שכירות, כריך ליתן לו כפי מה שנותנים אחרים. בעל הבית ששכר מלמד ואמר שילך אל קרובו לנסותו אם יוכל ללמוד עם הנער ולא הלך, ואחר שלמד עמו אומר שינסנו עדיין, ועד מעיד שלל ידע ללמוד עמו הדין עם המלמד (ט), מאחר שידע עכשיו מוקמינו ליה אחזקה שידע כבר, ונשבע נגד העד ונטול שכרו (י). רב שהיה בעיר כמה שנים והורה לקהל ואח"כ קצבו עמו שכר להבא, לא יוכל לחבוע מה שעבר דודאי מחל להם³⁶⁵. פועל שקבל עליו כל אונס (יא) וזא אונס דלא שכיח כלל, פטור שעל מנת כן לא התנה, וכן הוא בש"ס פרה מי שאחזו. אחד ששכר סוס על שמונה ימים לילך למקום אחד וכאשר הלך ב' ימים נמלך וחזר למקומו, יכול לעשות דאלו ו' ימים עם הסוס מה שיראה להשכירו בעיר להביא עדים או שאר מלאכות המיוחדות לסוסים באותה עיר, אע"פ שזו המלאכה כבידה מן הראשונה, דניחא ליה שתהא בהמתו בעיר ועושה מלאכה כבידה ממה שתלך למקום:

⁽⁸⁾ למלאכה ידועה כו'. פירוש, שכיר הוא למלאכה ידועה דוקא רק שלא הראהו המלאכה, משו"ה כל שאין נותן לו מלאכה אחרת כיוצא בה או קלה צריך לשלם כפועל בטל, משא"כ בהראהו המלאכה שיעשה ליום אחד, כיון ששניהם ידעו המוציא מחבירו עליו הראיה. ובסמ"ע ס"ק ב' כתב דמיירי שלא הזכיר יום אחד כו'. ודבריו מגומגמין ואין להם פירוש, דהאיך יפרש דבריו מה שכתב ברישא השוכר את הפועל למלאכה ידועה, דאי לא זכר היום האיך שייך אח"כ ונשלמה בחצי היום, דהא קבלן הוה. ומ"ש הסמ"ע באומר ליום אחד יכול הפועל כו'. איני יודע מקורו לזה, דכיון דאמר בפירוש מלאכה זו ה"ל שניהם שוין ועל הפועל לפרש ולא לסמוך על ספק פירוש שלו, וכן מוכח גם בסיפא שכתב ואם שכרו בסתם למלאכת יום אחד, משמע דגם ברישא מיירי בזה אלא שהוא למלאכה ידועה (ט"ז).

⁽²⁾ ויש אומרים דאם רוצה להוסיף לו בשכרו כו' – עי' סי' שלג ס"ג ברמ"א שבעל הבית יכול לחזור בפועל אף אחר שהתחיל לעשות לו מלאכה, אם הפועלים יכולים להשכיר נפשם במקום אחר, אפי' למלאכה כבידה מזו, ורוצים להוסיף להן שם בשכרן כפי כבידות המלאכה (סמ"ע).

⁽³⁾ אבל אם הראה אותו לו כו' – היינו דוקא כשלא שכרו לאותו מלאכה על יום א' אלא א"ל סתם עשה עמי במלאכה זו אבל אם שכרו על יום א' אע"ג דהראה לו אותה המלאכה יכול הפועל לומר מדשכרת לי על יום א' אמרתי ודאי יש לך עוד מלאכה כיוצא בזה במקום אחר לעשות בה כשתגמרה מלאכה זו שהראיתני (סמ"ע).

⁽⁷⁾ יכול לשנותו ממלאכה קלה לכבידה – דמדשכרו סתם הרשות ביד בעל הבית ליתן לו מתחלה מלאכה כבידה, ומשום דנתן לו מתחלה קלה לא גרע (סמ"ע).

³⁶⁴ שפתי כהן על חושן משפט סימן שלה (ב) ויש אומרים דיוכל ליתן לו נער כו'. עיין במהרי"ק סימן קי"ב:

³⁶⁵ עי' רמו יז ברמ"א שכל שיש אומדנא שעשה על חנם לא יכול לתבוע. עי' ערוה"ש שזה רק במורה הוראה שצריך לעשות בחינם

בשו"ת רב"ז ח"א סי' רצג בשכיר שנשתעבד בו בעה"ב במלאכות נוספות, ולא תבע עבורן שכר נוסף, וטוען השכיר שמפני היותו טועה בדין לא תבע, ובעה"ב טוען שחשב שנתרצה באותה שכירות ושתיקה כהודאה, והעלה שהדין עם בעה"ב, שיכול לומר אילו היית מגלה דעתך שרצונך בשכר נוסף הייתי מוצא

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(ה') דאי לא עבדי חלשי - דפקודי ה' ישרים משמחי לב גם משום דסתם מלמדים רגילים לעסוק במלאכת למוד הנערים כל היום, ואי לא מייעסקי ה"ל כשינוי וחלשי דומיא דפועל הנ"ל (סמ"ע).

(י) ואין בעה"ב יכול ליתן לו נער אחר - יש כמה ענינים שדעת המלמד נוח בנער א' מחבירו אף שאינו מענין הלימוד, ואם שכרוהו מתחילה סתם ללמוד עם הנערים ה' ו' או כמו שפרט עמו דלכ"ע יכול ליתן לו אחר במקום הראשון אף בלא אונס ודומה לשכרוהו למלאכה סתם דיכול להחליפו מקלה לכבידה (סמ"ע).

(י) המלמד עם בן חבירו שלא מדעת י"א דחייב כו' - ועיקר כ"ח (ש"ך), אם היה למלמד בידו משל האב ולמד עם בנו לכ"ע יכול לעכב עבור שכר לימודו (פ"ת³⁶⁶).

(מ) ויש חולקין. נראה טעמם, דאפשר משום מצוה קעביד הלה שלומד עמו ולא משום תשלומין, ופשוט דקיי"ל כיש חולקין דהמוציא מחבירו עליו הראיה. ומכאן נ"ל ראייה למה שכתבתי בסימן ט' סעיף ה' בדיין שאינו יכול לתבוע שכר בטלה אם לא גילה דעתו תחילה שישלם לו (ט"ז).

(ט) הדין עם המלמד כו' - וצריך לשלם למלמד (ש"ך).

(י) ונשבע נגד העד כו' - ואם לא היה העד נוטל בלא שבועה (ש"ך).

(יא) פועל שקיבל עליו כל אונסים כו' - עי' לעיל רכה ס"ג וס"ד (סמ"ע).

(ב) השוכר את הפועל להביא לו שלוחות (יב) ממקום למקום, והלך ולא מצא שם מה שיביא, נותן לו שכרו משלם (יג). הגה: דהרי כבר עסקה שלוחות (יד), אלזל אס שלח שלוח עם איגרת ומלא מי שנסלחו אליו וחזר (טו), אין לשלוח כלום, אלזל אס כן הוא לזעל הבית לידע ולזל לשלוח, דאז הוא פסידא דזעל הבית כמו שנתבאר לעיל סימן סלד, ואם היה דבר כבד מה שיש לו להביא מנכה לו, שאינו דומה בא טעון לבא ריקם, אלא אם כן הוא מאותם אנשים שדרכם לטרוח:

(כ) להביא לו שלוחות - ראובן ששכר לשמעון שישימשו בדרך נסיעתו ומת ראובן בחצי הדרך נותנין לו כל שכרו, וכן אם שלח אחרי אשתו ולא רצתה לבא דחייב לשלם (סמ"ע, ש"ך), אם הזכיר לו המקום בשעה ששכרו ומת קודם שהגיע להמקום פטורין היורשין ואינן נותנין לו [רק] מחצי הדרך שהלך, אבל אם שכרו סתם לשמשו כל זמן שיהיה בדרך, כיון שאף אם יתעכב הרבה בהדרך מחוייב לשמשו ה"נ כשמת ולא שמשו רק יום אחד נתחייב בכל השכירות (נתה"מ), וי"א שאם מת בחצי הדרך מאז מקבל כפועל בטל (רע"א³⁶⁷), והיינו דא"צ לשלם לו מחצי הדרך ואילך דאם אינו טורח למה יתן לו שכר (פ"ת).

³⁶⁶ ע' בס' בית הילל ביו"ד סי' רמ"ה ס"ד ובספר יד שאול שם מ"ש בזה

הדיין. וד"ג כלל ז סימן יד כתב בשם הנוב"ח חו"מ סימן לד שאפוטרופוס שלא התנה מתחלה אינו יכול לתבוע שכר טרחה, ושם אות יח הביא בשם שו"ת טוטו"ד מהדו"ק סי' לד דמשמע שאפוטרופוס יכול לתבוע שכר טרחה, ואפשר דשם איירי כשטרח יותר מהמוטל עליו כאפוטרופוס, וצ"ע. ובשו"ת מהרי"ל דיסקין ח"א סימן כב משמע שאפילו עשה טובה או פעולה לעני יכול מדינא לבקש שכר, שלא מצינו מצות צדקה בגופו, ודוקא באבידה חייב לטרוח אבל לא להרויח לחבירו, ועיי"ש שדן אם ובאיזה אופן יכול לנכות מחשבון המעשר כנגד הפעולה שעשה לעני, והבאתי דבריו בספר צדקה ומשפט פרק א הערה ח, פרק ד הערה צא ופרק ה הערה מג. ומשמע מדברי האחרונים דהיינו דוקא שזהו באמת כוונת הט"ז במ"ש שהיתה האבידה נאבדת לגמרי. והקצה"ח בסימן ט סק"ב מודה לט"ז בעיקר הדין שהעושה לחבירו פעולה של מצוה שלא מדעתו ואין ברי הזיקא שאינו חייב לתת לו אף כפועל בטל, אבל בדיין סובר הקצה"ח שכיון שבאו לפניו לדין, ה"ז כאומר הצל את שלי, שאע"פ שלא

ועי' שו"ת שו"מ מהדו"ב ח"א סימן יג.

וצ"ע בזה"ז שיש שלומדים עם תלמידים וזה יותר מחצי בייביסטר.
³⁶⁷ עיי' ש שצ"ן ל: ועיין בשו"ת משפטי שמואל סי' של"ח ובמחנה אפרים הל' שכירות סי' ה'

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(ג') נותן לו שכרו משלם – היינו שבשעה דשלחו להביא שליחות לא הוי מצוי כלל אותו דבר באותו מקום ובעל הבית היה סובר שימצא שם, וא"כ אונס זה לא אירע לשליח רק לבעל הבית, אבל אם הוא מצוי ולא הצליח בשליחותו אז נותנו כפועל בטל (פ"ת).
(ד') דהרי כבר עשה השליח שליחותו³⁶⁸ - דמה לי אם הוציא מעות על פיו או שהוציא טרחתו על פיו (נתה"מ).

(ט') אבל אם שלח שליח עם אגרת ומצא מי שנשתלחו לו כו' – וי"א דאין זה מיקרי אונס ועוד כיון דעכ"פ עשה תכלית שליחתו, למה לא ישלם שכירתו אפי' משלם וכ"ש מחצי הדרך שהלך (סמ"ע). בודאי האמת כמ"ש סמ"ע [סק"ט] בזה, רק מ"ש הוא דאם מצא אותו כיון שעשה שליחותו שהגיע אליו הכתב נותן שכרו משלם, זה אינו אמת, דעכ"פ אין צריך ליתן לו אלא שכר אותו דרך שהלך לחוד, דהא איתא בסימן של"ד סעיף (ה') [ב' באם בא מטר שאינו צריך להשקותו אינו נותן לו כלום (ט"ז)], אבל באונס שאירע להבעל הבית ודאי דצריך לשלם לו מה שעשה, דמה לו לפועל מה שנאנס הבעל הבית, ואפילו כשלא נהנה הבעל הבית צריך לשלם, אבל באונסא דפועל אפילו מה שעשה א"צ לשלם כשלא נהנה (נתה"מ).

(ג) שכרו להביא תפוחים לחולה והלך והביא ומצאו שמת או שהבריא, לא יאמר טול מה שהבאת בשכרך אלא נותן לו כל שכרו, וכן כל כיוצא בזה.

שלו – השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו

(א) השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו, נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מחבירו מה שההנהו (א), ואינו יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך (ב), אפילו לא אמר לו שכרך עלי אלא שכרו סתם, אבל אם שכרו לעשות בשל חבירו סתם (ג), יכול לומר טול מה שעשית בשכרך, ואם אמר לו שכרך עלי אינו יכול לומר לו כן. הגה: סכרו צפני חזירו³⁶⁹ וסתק חזירו, סתיקה כהולאה וחייב לתת לו סכרו, והוא הדין צוכר מלמד³⁷⁰ לזן חזירו (ה). אחד שאמר לחתנו תלמוד עם בנך ואני אשלם לך, פטור מלשלם לו (ו) (ז):

(ח)³⁷¹ וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שההנהו - עיין לעיל ריש סימן של"ב ומש"כ במאיר המשפט שם ס"ק (ב) (סמ"ע), מה שהקשה [הסמ"ע סק"א] מסימן ל"ז והגיה במקום שהמערער צ"ל שהמערער, לא נהירא כלל, ועיין סימן ל"ז [ד"ה בטור סעיף ד'] כתבתי פירוש דברי רמ"ה לענ"ד (ט"ז)..

(ט)³⁷² ואינו יכול לומר טול מה שעשית בשכרך – היינו דוקא בתבן וקש לא יוכל לומר טול מה שעשית בשכרך, אבל במידי דאכילה כגון חיטין ושעורין שומעין לו (סמ"ע), וי"ח (ש"ך³⁷²).
(י) אבל אם שכרו לעשות בשל חבירו סתם כו' - פירוש, שאמר לו עשה מלאכה בשדה זו והפועל ידע שהיא של חבירו, ואף על פי שלא אמר לו בפירוש עשה בשדה של חבירי, כיון שלא אמר לו שכרך עלי וג"כ ידע שהיא של חבירו אין שכרו מוטל על השוכר. וכל שלא ידע הפועל שהשדה היא של חבירו, אף על גב דלא אמר לו השוכר עשה עמי בשדה שלי, מ"מ בכלל השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו הוא כיון שהפועל סבר שהוא שלו (סמ"ע).

(י') פירש"י [ב"מ קי"ח ע"א ד"ה אין שומעין] אף על גב דכל שוה כסף ככסף, הכא גבי פועל כתיב [ויקרא י"ט י"ג] לא תלין שכר שכיר, מה דאתני (בהדיא) [בהדיה] משמע (ט"ז).

ולא ראיתי תוספת.

³⁶⁸ לא הבנתי את הסמ"ע שלא ראיתי הלכה שיוצא ממנה.

³⁶⁹ ועיין ברש"ל פרק בתרא דב"ק סי' נ"ט (ש"ך).

³⁷⁰ לקבל כסף עבור לימוד תורה עי' ש"ך רמ"ו סק"כ.

³⁷¹ לא ראיתי הלכה יוצא מסמ"ע סק"א וש"ך סק"א.

³⁷² ואולי דוקא בחטין ושעורין דאינן ראויין לאכילה כמות שהן, אבל פת אפוי וכיוצא גם הש"ך יודה (פ"ת סק"א).

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

(ה) וה"ה השוכר מלמד לבן חבירו - פירוש, בפני חבירו אבי הבן ואבי הבן שותק, ועי' לעיל רמא סי' פ"א ס"ז [ז"ל: שתיקה כהודאה דמיא ואף על פי שלא דבר האב כלום, דהוי ליה לאב לאסוקי אדעתיה ולמחות] (סמ"ע)³⁷³.
(ו) אחד שאמר לחתנו תלמוד כו' - כיון דלאו עני הוא ובלאו הכי חייב ללמוד עם בנו יכול לומר משטה הייתי כך כו' (סמ"ע).

(ז) שם - ראובן ששכר מלמד לבנו ולבן חבירו ונתרצה חבירו לתת חלקו, ואח"כ בחצי הזמן קם חבירו ושכר לאחר, חייב לפרוע לראשון, ומה שטען חבירו שלא שכרו לשנה אלא על תנאי אם יעשה מלאכתו כראוי ושלא ימשוך זמן השכירות אלא עד הפסח, הרי מודה מקצת וחייב שבועה דאורייתא (סמ"ע).

(ח) השוכר את הפועל לעשות בשלו או ללקט לו דבר של הפקר (ח), אינו יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך³⁷⁴ (ט), ואם נתרצה הפועל ליטלו בשכרו ואחר כך חזר בו אין שומעין לו, והוא שעשה משיכה או הגבהה או שהוא ברשותו³⁷⁵:

(ט) או ללקט לו דבר של הפקר - וכל מה שהפועל מערים הוא של הבעל הבית, שמיד שהגביהו מן הארץ כאילו הגביהו המשכיר ובא לרשותו. דמי, ואפילו למ"ד [ב"מ י' ע"א] המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו, בפועל מודה דידו כיד רבו דמי, ועיין לעיל סוף סימן ר"ע סעיף ג' (סמ"ע)³⁷⁶.

(י) מה שעשית בשכרך כו' - אפי' אין לו לבעל הבית רק זה צריך לטרוח ולמכור ולהשתדל לו מעות מזומנים³⁷⁷ (ש"ך). י"א שטעם האיסור משום "לא תלין שכרו", שהוא מה שהתנה עמו בפירוש, ולפ"ז היכא דשלח שליח לשכור פועלים ואמר השליח שכרם על בעל הבית, דבכה"ג אינו עובר על בל תלין (עי' סי' של"ט ס"ז), א"כ יכול לומר טול מה שעשית בשכרך. וי"א הטעם הוא דצריך למזונות לערב ושלא יהא צריך לירד לשוק לחזור ולמכור, ולפ"ז אפילו היכא דשלח שליח שאינו עובר על בל תלין מ"מ אינו יכול לומר טול מה שעשית בשכרך. ומדברי הרמ"א (סי' של"ב ס"ד), נראה כדעה השניה, ולפי זה מובן דברי הסמ"ע (ס"ק (ב)) (פ"ת).

(י) או שהוא ברשותו. קשה, הא בגמרא שם לעיל מיניה [ב"מ קי"ח ע"א] ופסקו רבינו [הטורן] בסימן קס"ו בכותל שנפל לגינתו של חבירו כו' דלא קניא ליה חצירו מטעם דלא נתכוין בעל הכותל להפילו [לרשותו ולא אמר אלא] לדחותו, ומשו"ה בעינן שם דפנינהו דוקא ולא שבאו שם ממילא לרשותו. ובסמ"ע ס"ק (ד') [ט'] מתרץ דשאני הכא דיש לו אגרא גביה, ואגב חורפיה לא עיין בשמעתתא, דהא הך דינא דסימן קס"ו והך דהכא תרווייהו איתנהו במתניתין [שם] גבי אהדדי, ועביד שם בגמרא צריכותא, דאי איתמר הך דהכא הוה אמינא הכא משקיבל עליו (ב"ה) שיטלם בשכרו אין שומעין לו אח"כ לחזור כיון דאית ליה אגרא גביה, אבל ברישא דהיינו הא דסימן קס"ו דלית ליה אגרא גביה הוה אמינא אפילו משקיבל עליו שומעין לחזור בו, קמ"ל. שמע מינה מזה דלפי המסקנא אין חילוק בין אגרא גביה או לא, דאי ס"ד דלפי האמת יש חילוק בין הך דסימן קס"ו ובין הך דהכא היאך שייך עוד לומר צריכותא דמשמע דחד דינא אית להו לתרווייהו, וכאן דיניהם מחולקים דהיינו ברישא צריך דוקא פינה וכאן לא צריך. ע"כ נלע"ד פשוט דגם הכא ע"כ מיירי בפינה אותן, ולא צריך התלמוד והפוסקים להזכירו כיון דמיירי ג"כ בשל הפקר דהיינו ששכרו ללקוט דבר של הפקר, וכל (ה) הפקר הוא ברשות הרבים, וממילא כי אמרינן בזה שהוא ברשותו ע"כ מיירי (שהשוכר) [שהשכיר] לקחם מרשות הרבים ופינה אותם לרשותו, ואף

³⁷³ עי' יו"ד רמח ס"ה: (ה) אם האשה השכירה מלמד לבנה אם ידע הבעל ושתיק ודאי ניחא ליה במה שעשתה אבל אם מוחה לאלתר אין במעשיה כלום (ואפי' אם נושאת ונותנת תוך הבית יכול למחות בה). ועיי' ש בש"ך שזה אע"פ שלא השכירה בפניו.

³⁷⁴ לא הבנתי דברי הסמ"ע ועי' לעיל ס"ק (ב).

³⁷⁵ לא ראיתי הלכה מהסמ"ע וכן מהש"ך, אבל אולי אני טועה בש"ך.

³⁷⁶ לא ראיתי הלכה יוצא מהקצה"ח.

³⁷⁷ עי' לעיל סי' של"ג סק"כג).

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

על גב דנקט רבינו [הטור] כאן [סעיף ג'] ג"כ לעשות בשלו, היינו ג"כ כגוויי דהפקר דהוא מונח ברשות הרבים ופינה אותם לרשותו, אבל באמת אי הוה כבר ברשותו של (שוכר) [שכיר] לא מהני קיבל עליו (ב"ה) וכההיא דרישא וכמשמעות הלכה דתרווייהו שוים הם, כנלע"ד פשוט (ט"ז).

(ג) שכרו לשמור לו דבר של הפקר³⁷⁸, יכול לומר לו מול מה שעשית בשכרך לפי שעדיין לא זכה בו בעל הבית, וילך הוא ויזכה בו³⁷⁹;
(ד) השוכר את הפועל ונאחז באנגריא לעבודת המלך, אין יכול לומר הריני לפניך אלא אינו נותן לו אלא כפי מה שעשה עמו.

שלו – דין אכילת פועל בשעת מלאכה ממה אוכל או מתי אוכל

(א) פועל העושה מלאכה לבעל הבית בדבר מאכל (א), הרי זה אוכל ממה שהוא עושה³⁸⁰, אפילו אינו עושה לא בידיו ולא ברגליו רק שנושא על כתפו (ב), ואסור לחסמו שלא יאכל (ג), ואם חסמו, שלומי משלם ליה מלקי לא לקי (ד):

(⁸⁰) פועל שעשה מלאכה כו' - כללי דיני דסימן זה ילפינן לה מדכתיב (דברים כג כה) כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך ואל כליך לא תתן. ודרשינן בגמרא (ב"מ פז ע"ב) כי תבא, בפועל הכתוב מדבר (סמ"ע), אמנם זה דווקא בכרם רעך ולא של הקדש וכן לא של עכו"ם, דקי"ל גזל העכו"ם אסור (סי' שמ"ח ס"ב) (ש"ך), וי"א דמותר בשל עכו"ם (רע"א ופ"ת).

(²) אפילו אינו עושה לא בידיו ולא ברגליו כו' - דדרשינן (ב"מ צא ע"ב) מדכתיב בפועל כי תבוא, ביאה סתם משמע, בכל מה שאתה באת שם לעבוד (סמ"ע).

(²) ואסור לחוסמו - היינו דוקא כשחסמו בעל כרחו, אבל אם מתנה עמו שלא יאכל אין בו איסור בכך (סמ"ע).

(⁷) שלומי משלם - כשיעור שהיה אוכל (סמ"ע).

(ב) במה דברים אמורים שאוכל כשהוא עושה: בגדולי קרקע במחובר בשעת גמר מלאכה, כגון בוצר ענבים ומוסק בזתים ואורה בתאנים וגודר בתמרים, ובתלוש מהקרקע קודם שיגמר סוף מלאכה המחייבת אותו בחיוב האחרון שבו (ה), אבל העושה בדבר שאין גדולי קרקע, כגון החולב והמחבץ פירוש: המוציא חמאה מן החלב ויש אומרים המקפה את החלב בקיבה להיות נקרש והמגבן אינו אוכל (ו), וכן העושה במחובר שלא בשעת גמר מלאכה, כגון העודר בגפנים או מכסה שרשי האילנות, ואפילו המנכש בבצלים ושומים (ז) כגון שעוקר את הקטנים מן הגדולים, לא יאכל מהם, ואע"פ שהוא גמר מלאכת הקטנים, שעיקר המלאכה לצורך הגדולים להרחיב להם ועדיין לא נגמרה מלאכתן³⁸¹.

(⁷) בחיוב האחרון שבו - מפורש בסעיף שאחר זה, ע"ש (סמ"ע).

(¹) והמגבן - עושה גבינות, ומחבץ היינו שמקפה את החלב להיות נקרש, דאינו גידולי קרקע (סמ"ע):

(¹) ואפילו המנכש בבצלים כו' - פירוש, לא מיבעיא כשעוקר מביניהם שאר ירקות שאינן יפות דאינו אוכל, דהא ילפינן מאל כליך לא תתן דאינו אוכל אלא בשעת גמר בישולו שנותן לכליו של בעה"ב, אלא אפילו במנכש בבצלים קטנים שקורין ציבליש, שהן לא נעשים

³⁷⁸ עיין בהרמ"ה שהביא הטור ודו"ק (ש"ך).

³⁷⁹ האם יש הלכה מהסמ"ע?

³⁸⁰ עי' אר"ח (סי' קסט ס"א): כל דבר שמביאין לפני האדם שיש לו ריח והאדם תאב לו, צריך ליתן ממנו לשמש מיד. ועי' שם במ"ב: צריך ליתן וכו' - דדבר שיש לו ריח מזיק לאדם כשאוכלין בפניו והוא תאב לו ואין נותנין לו מיד אבל דבר שאין לו ריח יכול לאכול תחלה ואח"כ יתן לשמש כדלקמן בסימן ק"ע ס"ג.

³⁸¹ היו כמה דיבורים בסמ"ע שלא ראיתי בהך צורך.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

גדולים לעולם ועוקרין אותן מבין הגדולים להרחיב להן מקום להתפשט, דאיכא השתא נתינה לכליו דהבע"ב אותן בצלים קטנים, מ"מ כיון דעיקר מלאכה זו אינו אלא משום הגדולים ולהן אינו גמר מלאכה, אינו אוכל אפילו מן הקטנים (סמ"ע).
(ג) העושה בתלוש לאחר שנגמרה מלאכתו למעשר כגון בודל, פירוס: שנדקנו זו וזו ומנדילן בתמרים ובגרוגרות, אינו אוכל שכל דבר שאין אחר חיוב מעשר חיוב אחר כגון תאנים וענבים לאחר שנתחייבו במעשר אינו אוכל ממנו (ח), ובדבר שיש בו חיוב אחר כגון חטים העומדים לעשות פת שחייבת בחלה, אוכל עד שיגמור מלאכתו להתחייב בחלה ולאחר מכאן אינו אוכל:

³⁸² (ח) וענבים - היינו כשדעתו לאוכלן כמות שהן, אבל כשבצרן לעשות מהן יין או זיתים לעשות מהן שמן גמר חיובן אינו אלא לאחר שנעשה היין והשמן (סמ"ע)³⁸³.
^(ט) חייטין העומדים לפת. כתב סמ"ע [סקי"ג] דוקא חייטין דסתמו לפת כו'. וק"ל מהא דתניא בפרק הפועלים דף צ' [ע"א] ת"ר פרות הדשות בתרומה ומעשר אינו עובר משום לא תחסום כו'. ופירש רש"י [ד"ה והדשות וד"ה תרומה], כגון שהקדים לתת תרומה בעודן שבלין, משו"ה אינו עובר דסתם דיש שאמרה תורה לא הוי תרומה ומעשר שאין רגילות לתת תרומה ומעשר אלא אחר המירוח. וכתבו תוס' [ד"ה והדשות] ע"ז, ותימה דא"כ אפילו חולין מתוקנים לא יעבור דאין רגילין להיות מתוקנים קודם מירוח, ונראה דטעמא דכתיב דישו דמשמע הראוי לו, ומעשר ממון גבוה, עכ"ל. ויש לנו ללמוד מדברי התוס' דלא איכפת לן ברגיל להיות, דאל"כ תיקשי לך לפי האמת לדידהו נמי יהיו פטורין של חולין מתוקנים קודם מירוח כמו שהקשה תוס' לפירוש רש"י, אלא ע"כ לדידהו לא תליא מילתא ברגיל להיות, וכן מוכח נמי מדאיצטריך קרא דדישו הראוי לו לפירוש, ואמאי לא סמכא רחמנא דבלא"ה תרומה ומעשר ממועט מכח שאינו רגיל, אלא ע"כ אין חילוק בין רגיל ללא רגיל, וזה פשיטא אין סברא לומר דלשיטת תוס' יהא זה מיקרי רגיל, דאין שייך לומר דפליגי בזה, וא"כ ה"נ לענין זה דחיוב חלה נמי לא מחלקינן בין רגיל לעשות ממנו פת או לא, דהא גם לענין גמר חיוב חלה ילפינן לה מדיש כדאיתא התם בגמרא [פ"ט ע"א] מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו לחלה וכו', ומשו"ה אין חילוק בין חייטין ושעורים ושאר מינים כיון שהם נכללים בסתם דיש וראויים לעשות מהם חלה ולא מיקרי נגמרה מלאכתו עדיין, כנלע"ד לשיטת התוס'. אלא כיון דלפירוש"י תלוי ברגילות, יש להחמיר שלא יאכל פועל במידי דהפועל יודע שאין דרך בעל הבית לעשות ממנו פת, ואין חילוק בין חייטין ושעורים ושאר מינים אלא בדרכו של בעל הבית תליא מילתא, כנלע"ד (ט"ז).
^(י) להתחייב בחלה. בסמ"ע ס"ק (י) [י"ד] כתב שהוא שנותן מים על קמח לערבן. משמע אעפ"י שעדיין לא עירבן, וזה אינו, דדוקא כשעירבן כמ"ש שם ביו"ד, ופשוט שט"ס יש בסמ"ע וצ"ל ועירבן יחד (ט"ז).

(ד) הבודל בתמרים רעים שלא נתבשלו כל צרכן ונותנים אותם בסל ומתחממים ומתרככים שם, עדיין לא נגמרה מלאכתו ויכול לאכול מהם:

(ה) נפתחו חביותיו (יא) ונתפרסו עיגוליו ושכרו לעשות בהם, לא יאכל מהם שכבר נתחייבו במעשר, במה דברים אמורים: כשיודע הפועל שנפתחו, אבל אם לא ידע וסבור שעדיין לא נתחייבו במעשר, חייב לעשר ולהאכילו:

^(א') נפתחו חביותיו - פירוש, ושוכר פועל לסתום החביות, או נשפך היין מהחביות למקום אחר ושוכר הפועל להחזירו לחביות, דבכל אלה יודע הפועל שכבר נגמרה מלאכת היין למעשר, אבל אם נשפך היין מהחביות לגת ושכרו לדלותו משם לחביות, איכא מקום לפועל לסבור שעדיין לא הועלה מעולם מהגת ועדיין לא נגמרה מלאכתו למעשר. וכן כשנתפרסו עיגוליו, והיינו שהיו תחילה יחד מחוברין בכלי הנקרא ע"ש זה עיגולי דבילה, ונתפרדו זה

³⁸² לא הבאתי סמ"ע סקי"א.

³⁸³ היו עוד כמה דיבורים מהסמ"ע שלא הבאתי.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

מזה, ושכר הפועל להחזירן לעיגולן יחד, אם כששכרו הראה לו לעשות באלה ודאי ידע שכבר נתחייבו במעשר ואדעתא דהכי נשכר לו שלא לאכול מהן, אבל אם לא הראם לו בשעת שכירות אלא אמר לו תעשה לי עיגולין, יש לו מקום לומר לא אדעתא דהכי נשכרתי והוי מקח טעות, משו"ה חייב לעשרן ולהאכילו (סמ"ע).

(ו) השומר במחובר (יב) אפילו בשעת גמר מלאכה אינו אוכל (יג), אבל השומר בתלוש עד שלא נגמרה מלאכתו, אע"פ שאינו אוכל מן התורה אוכל מהלכות מדינה שנהגו כן:

(כ"ב) השומר במחובר כו'. דק"ל (ב"מ צ"ג ע"א) שומר לאו כעושה מעשה דמי, והתורה לא התירה לאכול אלא לפועל העושה מעשה (סמ"ע)³⁸⁴.

(כ"ג) אפילו בשעת גמר מלאכה. פירוש, כגון שבצר חצי שדה בצד צפון והוא שומר באותו שדה בצד דרום במקום שלא בצרו עוד, אינו אוכל מהן כיון דעדיין מחובר הוא (סמ"ע):

(ז) יכול הפועל לאכול יותר משכרו, כגון ששכרו אינו אלא דינר יכול לאכול קישות או כותבת שוה סלע, ומכל מקום מלמדין אותו שלא לעשות כן, כדי שלא ימנעו מלהשכירו. הגה: ויש אומרים דוקא ששכרו לעשות כל היום, אבל אם לא שכרו רק ללקוט קישות אחד לא יאכלנו (יד), ואפילו שכרו כל היום לא יאכל קישות הרחשון שליקט, אלא יתן תחילה לכליו של בעל הבית ואחר כך יאכל הוא:

(כ"ד) קישות אחד לא יאכלנו - דבעינן אכילה בשעה שנותן לכליו של בעל הבית, והרי זה לא יתן: (סמ"ע).

(ח) היה משמר ארבעה או חמשה ערימות של חמשה בני אדם (טו), לא ימלא כריסו מאחד מהן, אלא אוכל מכולם לפי חשבון:

(ט"ו) היה משמר ד' וה' ערימות - כנ"ל (סעיף ו') דמשמר בדבר תלוש כגון ערימות אוכל מהלכות מדינה (סמ"ע).

(ט) היה עושה בתאנים, לא יאכל בענבים אפילו שכרו לעשות בשניהם (טז), אבל יכול הוא למנוע עצמו מלאכול עד שמגיע למקום היפות ואוכל (יז), לפיכך הפועלים עד שלא הלכו שתי וערב בגת, אוכלים ענבים ואין שותים תירוש, מפני שאין מלאכתן ניכרת ביין והוה ליה כעושה במין זה ואוכל במין אחר, משהלכו שתי וערב, אוכלים בענבים ושותים בתירוש:

(טז) היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים כו' - גם זה נדרש (ב"מ צ"א ע"ב) ממ"ש (דברים כ"ג כ"ה) ואל כליך לא תתן, ממה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל (סמ"ע).

(י"ז) למקום היפות - הלשון משמע דר"ל כשעושה בענבים יכול למנוע עצמו מלאכול בשעה שעושה באילן שאינו מבושל כל כך עד שיגיע למקום שמבושל כל צרכו ומשם יאכל כל שבעו, דאילו בשני מינים לא אתי שפיר לשון יפות דהא כל אחד יפה במינו. ונראה דהוא הדין כששכרו לעשות בענבים ותאנים יכול למנוע עצמו מלאכול בענבים כדי לאכול כל שבעו מהתאנים אם ניחא ליה בהן יותר, אלא שבשני מינים רגיל האדם לאכול משניהן כי ריוחא לבסומי שכיחי (סמ"ע), יפה כתב הסמ"ע [סקכ"ג] הוא הדין בתאנים וענבים יכול למנוע עצמו עד המין השני. ור"ל שימתין מלאכול עד שיעשה פעולתו במין השני ואז יאכל כדי שבעו. ובס' פ"ח הבין דעת הסמ"ע שאף בשעת עבודת מין אחד יאכל ממין השני ע"כ חלק ע"ז, אבל באמת לא כיון הסמ"ע בדבריו אלא כמו שכתבתי (ז, ט).

(י) היה עושה בגפן זה לא יאכל בגפן אחר (יח), ואי אוכל לא מפקין מניה ולא מנכין מאגריה, ומיהו גפן שמודלת על גב חבירתה ועושה באחד מהם, יכול לאכול מהשניה:

(י"ח) לא יאכל בגפן אחר כו' - היה עושה במין זה לא יאכל במין אחר, ואף על גב דהוא עסוק בשניהן, כגון בתאנה המודלית על הגפן, שהרי צריך להגביה ולהפריד הענפים זה מזה

³⁸⁴ : השומר במחובר כו'. עיין בתשובת מנחם עזריה סי' ע"ז (ש"ך) { לא ראיתי מה שהוא רצה

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

כשהוא חותך ומיהו לא ממין שאתה נותן הוא, הא תאנים ותאנים דומיא דהני כגון המודלית על חברתה אין צריך להבחין מאיזה מהן יאכל, דממין שאתה נותן וממה שאתה נותן הוא דבשניהם הוא עסוק, אבל בתאנה מודלית על ענבים ולהפך, אם אכל, זה ספק ולא מוציאין ממנו (סמ"ע), וי"א שכן מוציאין ממנו (ש"ך):

^(ט) ולא מנכינן ליה מאגריה. הגם כי אני יודע בעצמי שאיני כדאי לחלוק על המחברים, מ"מ גיליתי דעתי שאין להוציא ממון ע"פ פסק זה, כי הרא"ש [ב"מ פ"ז סי' י'] פסק זה מטעם דכל סלוקי בלא זווי אפוקי הוא, וסיים בזה כדאמרינן לעיל גבי משכנתא, עכ"ל, ור"ל מאי דאמרינן בפרק איזהו נשך דף ס"ז [ע"א] גבי אבק ריבית דהיינו משכון באתרא דמסלקי והוא אכל שיעור זווי לא מסלקינן ליה בלא זווי, דכל סלוקי בלא זווי אפוקי היא ואבק ריבית אין מוציאין בדיינים, כמ"ש ביו"ד סימן קע"ב [סעיף א' בהג"ה]. משמע דמדמי להדדי האי דאבק ריבית עם הך דנשאר בגמ' [שם צ"א ע"ב] באיבעיא דלא איפשטא, כיון דבשניהם אין מוציאין מיד המוחזק. ותמהתי על פה קדוש יאמר כן, דתפיסה יוכיח, דזה פשוט דאם ראובן נטל משמעון אבק ריבית ויש כבר שום ממון מצד אחר לשמעון משל ראובן, ודאי חייב להחזיר ואינו יכול לתופסו בשביל האבק ריבית, וזה נלמד מק"ו ממה שאמרו לא מסלקינן ליה בלא זווי, וכ"כ [הטור] ביו"ד בשם הרא"ש [שם פ"ה סי' ה'] בסיומן קס"א, והא חזינן דבמקומות דהוי בעיא דלא איפשטא קי"ל המוציא מחבירו עליו הראיה, ואי היה ביד אחד מהם משל חבירו ממקום אחר מצי להחזיק בו בשביל אותו ספק, לא מיבעיא לרמב"ם דס"ל בכל דוכתי מהני תפיסה אפילו בספיקא דדינא [פ"א מנוקי ממון הי"א ועוד], אלא אפילו להרא"ש [ב"ק פ"ב סי' ב'] דס"ל דלא מהני תפיסה בספיקא דדינא, וראיתו מפ"ק דב"מ [ו'] ע"ב גבי תקפו כהן מוציאין מידו, ואפ"ה אי היה תפיס מקמי דנולד הספק ודאי מהני תפיסה וכמ"ש התוס' שם ד"ה פוטר ממונו כו' וז"ל, וי"ל דהתם נכנס בהיתר לכך מהני תפיסה כו', אלא ע"כ דאין דומה ספיקא דאיבעיא ולא נפשטה להך דאבק ריבית, דבריבית אין הטעם משום ספק אלא דאבק ריבית הוא דרבנן והם עצמן אמרו באם כבר נתנו לו אין איסור להחזיקו והוי כממון שלו, משו"ה לא מסלקינן להמלוה מהשדה בלא זווי, דאי תסלקו בלא זווי הוה ממש כמחזיק בשל חבירו, משא"כ במקום שיש ספק דין דקי"ל דמהני תפיסה אם בא לידו כבר כמו שכתבתי לעיל, למה יגרע מה שחייב לו בשכירות ולא יוכל לנכות לו, אין זה אלא תימה לענ"ד (ט"ז).

^(ב) גפן] שמודלית כו'. במה שחלק הסמ"ע ס"ק (י') [כ"ד] על רמ"י [בעיר שושן] באכל מתאנים וענבים במודלית, נראה לע"ד שהדין עם רמ"י דבשני מינים אף במודלית מ"מ לא מקיים פירוש ממין שאתה נותן לכליו של בעל הבית כדפירש בגמ' [ב"מ צ"א ע"ב], וזהו לימוד ברור בלי ספיקא. ותו, דלמה לא מיבעיא לן בגמרא אפילו בב' מינים אם יש היתר במודלית, וכן כל הפוסקים לא זכרו דין דאין מוציאין מה שאכל רק בגפן זה ואכל באחר אבל לא בב' מינים ובמודלית, ע"כ יפה פסק רמ"י דאסור בזה, דחד טעמא הוא ממש לאיסור בב' מינים הן במודלית הן בדלא מודלית, ולית בזה ספיקא אלא לדיוקא דגפן בגפן, כנלע"ד (ט, ז).

(יא) אין רשאי לאכול אלא בשעת עשיית מלאכה, ולא שישב ויאמר מנעתי עצמי עד עתה ולא בטלתי לאכול ועל כן אשב עתה ואוכל, ומפני תקנת בעל הבית שלא יתבטל ממלאכתו (כא), אמרו חכמים שאחר שגמר מלאכת שורה זו והולך להתחיל שורה אחרת יכול לאכול אע"פ שאינו בשעת מלאכה, שטוב הוא לבעל הבית כדי שלא יתבטל:

^(בא) שלא יתבטל ממלאכתו - דבשעה שהוא אוכל אי אפשר לו לעשות מלאכתו (סמ"ע).

(יב) לא יאכל עם הענבים פת או דבר אחר כדי שיאכל הרבה מהענבים ולא יאכל במלח (כב), ואם קצץ על בעל הבית שיאכל עד שיעור כך וכך (כג), אוכל בין בפת בין במלח בין בכל דבר שירצה:

^(כב) ולא יאכל במלח - כנ"ל (ס"ק א) (א) שלומדים מזה שכתוב "ענבים", ולא ענבים ודבר אחר, דהיינו למתקן להן ע"י מלח או יבהבם באור או יפרכם ע"ג סלע שע"ז יאכל הרבה (סמ"ע).

^(כג) ואם קצץ כו' - דאז לא שייך הטעם המוזכר בס"ק הקודם שהרי לא יאכל אלא שיעורו (סמ"ע).

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(יג) אסור לפועל למוץ הענבים (כד) וכן אסור לו להבהב השבולים באור (כה) או להפריך על גב הסלע, אפילו אין מתבטל ממלאכתו בהבהב או בהפרכה (כו):

^(כד) למוץ הענבים כו' - כנ"ל (ס"ק (א)) שלומדים מדכתיב ואכלת, ולא מוצץ (סמ"ע), דבהנך אף על גב דאיכא איסורא כגון מוצץ, ענבים וד"א או מלח, או מהבהב, אין בהם תשלומין אם עבר ועשה אחד מהם, דאע"ג דע"י זה נאכל טפי, מ"מ אין לנו בירור לומר דבלאו אלו לא היה אוכל, דשמא ג"כ היה אוכל אלא שעכשיו נטעמים לו ביותר, ע"כ אין שייך לומר שישלם המותרות שאכל, ובזה ניחא מה שהקשה הסמ"ע ס"ק (י"ח) [כ"ט] למה כללם הטור יחד, דלדידיה גם באינך לא מפקינן מיניה (ט"ז).

^(כה) להבהב השבולים באור או להפריך על גב סלע - גם בענבים שייך תיקון בהבהב ופריכה ע"ג סלע ואפילו בענבים המבושלים כל צרכן (סמ"ע) ^(כו) אפילו אין מתבטל כו' - כגון שאשתו ובניו יעשו לו זה (סמ"ע).

(יד) אסור לפועל לאכול ממה שהוא אוכל אכילת גסה (כו):

^(כו) אכילה גסה - כנ"ל (ס"ק (א)) שלומדים מדכתיב שבעך, ולא אכילה גסה (סמ"ע): ^(טו) רשאי הפועל לטבל פתו בציר (כה) פירוש: לחלוח היוצא מכניסה ועצירת הדג כדי שיאכל ענבים הרבה, ורשאי בעל הבית להשקות את הפועל יין כדי שלא יאכל ענבים הרבה:

^(כה) לטבל פתו בציר - דלא ממעטינן ענבים ולא ענבים ודבר אחר, אלא שלא יהא ההכשר לתיקון הפירי, אבל להכשר הפועל נפשו ע"י טיבול פתו בציר כדי לאכול הרבה לא נתמעט מזה ומותר, וכן איפכא, יכול הבעה"ב לעשות תקנה לנפשו שלא יאכל הפועל הרבה כגון להשקותו יין תחילה וכל כיוצא בזה (סמ"ע).

^(טז) פועל שאמר לבעל הבית תן לאשתי ובני מה שהיה לי לאכול, או שאמר הריני נוטל מעט (כט) מזה שנמלתי לאכול לאשתי ובני אין שומעין לו (ל), אפילו נזיר שהיה עושה בענבים ואמר תנו לאשתי ובני, אין שומעין לו (לא):

^(כז) או שאמר הריני נוטל מעט כו' - קמ"ל בזה דאע"ג דכבר נטלו לעצמו לאכול, לא אמרינן דכבר זכה בו ויכול ליתנו למי שירצה, והטעם, דהא דהפועל אוכל אינן מכת דהתורה זכתה לו מכת תוספת שכרו דפועל, דאז היה מותר ליתן את שלו למי שירצה, אלא מחמת חנינה וחסד כשאר מתנות עניים לקט שכחה פיאה זכתה התורה לפועל במתנה, ואמרינן דלא זכתה לו אלא בשעה שנתנו לפיו ללועסו (סמ"ע)

^(ל) אין שומעין לו - נראה פשוט דהיינו כשלא התנה עם בעל הבית כן מתחילה, דאם התנה עמו פשיטא דמותר, דכל תנאי שבממון קיים (סמ"ע)

^(לא) ואפילו נזיר שהיה עושה - פירוש, דלא תימא כיון דידע הבעה"ב שהוא נזיר ולא יאכל ה"ל כאילו התנה עמו שיתן [ממה שיש לו לאכול] לאשתו ולבניו, קמ"ל (סמ"ע, וש"ך)

^(יז) פועל שהיה עושה הוא ואשתו ובניו (לב) ועבדיו והתנה עם בעל הבית שלא יאכל ממה שהם עושים, אם הם גדולים ומדעתן לא יאכלו (לג), אבל אם הם קטנים יאכלו³⁸⁵:

^(לב) שהיה עושה הוא ובניו כו' - קמ"ל דמחלקינן התנאי שהתנה על שלשתן יחד, ואמרינן דמהני התנאי לגבי דידיה (כנ"ל ס"ק (ג)) ולא מהני לגבי בניו ואשתו אם לא שהם גדולים (סמ"ע)

^(לג) גדולים ומדעתן - כצ"ל, דלא יוכל להתנות שלא מדעתן מה שזכתה להן התורה (סמ"ע).

(יח) האוכל בשעה שאין לו לאכול, וכן אם הוליד בידו ממה שעושה, או שנתן לאחרים, עובר בלא תעשה (לד):

^(לד) בשעה שאין לו לאכול כו' עד עובר בלא תעשה - ר"ל דעובר אלאו דלא תגזול (ויקרא יט יג) או לא תגנובו (שם יא) שאוכל ממה שלא התירה התורה, וכן בנותן ממנו לאחרים, ואם הוליד ממנו בידו לביתו נתרבה לו לאו דואל כליך לא תתן (דברים כג כה) (סמ"ע).

³⁸⁵ . ע' בתשו' מהרא"ן ששון סי' קצ"ט (ש"ך):

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

(יט) אין הפועל רשאי לעשות מלאכה בלילה ולהשכיר עצמו ביום, ולא ירעב ויסגף עצמו ויאכיל מזונותיו לבניו (לה), מפני ביטול מלאכתו של בעל הבית³⁸⁶, שהרי מחליש כחו שלא יוכל לעשות מלאכת בעל הבית בכח³⁸⁷:

(לה) ויאכיל מזונותיו לבניו כו' - פירוש, מזונותיו של עצמו שניזון מהן בביתו, דאילו ממה שאכל מהכרם כבר נתבאר סעיף ט"ז דאסור ליתן לאשתו ולבניו מהן (סמ"ע).

(לו) מחליש כוחו. זה קאי אשאר פועלים ולא אפועל בכרם, דאילו בפועל בכרם כיון שיש לו לאכול בכרם והוא יכול להתקיים שפיר, ודאי יכול להרעיב עצמו תחילה כדי שיאכל אח"כ ענבים כדי שבעו, וכמ"ש בסימן של"ח [סעיף ט"ו] שאדם רשאי להרעיב בהמתו, ודברי הסמ"ע ס"ק (כ"ה) [ל"ט] אינם נוחים לי, שהוא מפרש דין זה אכרם, וזה אינו (ט"ז).

(כ) מוזהר הפועל שלא יבטל מעט כאן ומעט כאן אלא חייב לדרקק על עצמו בזמן, שהרי הקפידו על ברכה רביעית של ברכת המזון שלא יברך אותה (לו), וכן חייב לעבוד בכל כחו שהרי יעקב הצדיק אמר (בראשית לא ו) כי בכל כחי עבדתי את אביכן, לפיכך נטל שכרו בעולם הזה שנאמר (שם ל מג) ויפרוץ האיש מאד מאד³⁸⁸.

³⁸⁶ עי' י"ד רמ"ה ס"ז: אין למלמד לנעור בלילה יותר מדאי שלא יהיה עצל ביום ללמוד וכן לא יתענה או לעצור במאכל ומשתה או לאכול ולשתות יותר מדאי כי כל אלו הדברים גורמים שלא יוכל ללמד היטב וכל המשנה ידו על התחתונה ומסלקין ליה. ועי' שע"ת אר"ח (סי' תקעא ס"ב) שהמעט בלימוד התינוקת גוזל את הרבים.

הפ"ח היבא מהערוך השלחן שקבלן אינו מוזהר בסעיף זה וצ"ע שלא מצאתי אותו. עי' דובב מישרים (חלק ב סימן טו): שאם שכרו לאחד לומר קדיש, ועתה רוצה עוד אחד לשכרו, ומסתפק אם מותר או לא שחשיב כמקפח הראשון. ונראה דכל קדיש שיאמר עולה לכל אחד ואחד, ועולה לזה וגם לזה אם כונתו שיעלה לטובת שניהם. אמנם עי' מנחת יצחק (ח"ג סי' קמד): עכ"פ יש יתרון מעלה אם אומר קדיש בשביל כל אחד ואחד, על כן נראה, דצריך הנשכר להודיע להמשכיר, שהוא כבר נשכר לאחר, אם יסכים שפיר, ואם לא, אולי יש ענין אונאה ומקח טעות.

³⁸⁷ עי' פתחי חושן הלכות שכירות פ"ז סקכ"ז, שמסברא נראה שכל זה כשעוסק בקביעות או לעתים קרובות במלאכה אחרת, אבל אם ניעור במקרה קצת יותר, וכ"ש מסיבה מיוחדת מסתמא אין בעל הבית מקפיד בכך, שכך דרך העולם.

עי' שו"ת המיוחסות לרמב"ן א: [מלמד ששכרוהו ללמד לי' תלמידים] רשאי הרב להביא לפניו תלמידים אחרים מלבד הראשונים ולהוסיף עליהם כדי להרבות בשכרו על עשר ליטרות. שאם לא כן איך הוסיפו להרב אותו תלמיד שאמרת. אלא שתנאי היה להם או בתחילה או בסוף שיוכל להוסיף כדי להרבות שכרו.

ועי' שו"ת מהרש"ם ח"ב רטו: בענין ש"ץ שנשכר להתפלל מוסף במקום א', והלך והתפלל שחרית במקום א' בשכר, והקהילה פטרו אותו בגלל שנחלש קולו (לא ראיתי שהוא תירץ ופסק בענין זה).

עי' שו"ת הרשב"א חלק ז סימן תקטז: (בשם הרי מיג"ש): אין הפועל רשאי לעשות מלאכתו בלילה ולשכור עצמו ביום ולחרוש בפרתו ערבית ולהשכירה בשחרית מכאן דקדקו ז"ל שיש בידו של בעל הבית למחות למלמד המשכים לעשות מלאכתו.

³⁸⁸ שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק א סימן נט: ובדבר מלמדים אם רשאי לא ללמד בעצמן וגם לא להניח לאחרים ללמד כשאין משלמין להם בזמן או ששכרן מועט ורוצים שיוסיפו להם כפי הצורך להם. הנה כבר אמרתי דכיון שהתשלומין להם הוא רק דמי בטלה פירושו שמשלמין להם כדי שישבו בטל ממלאכה ומכיון שהן בטלין מחוייבין ממילא ללמד מדין התורה בחנם וא"כ אין שייך שלא ילמדו הא עכ"פ עתה הם בטלין ממלאכה ומחוייבין ללמד עם התלמידים ורק שכיון שממה שמשלמין להם אין להם כדי צרכם רשאי לילך לבקש מה להרויח וממילא יתבטלו אבל א"כ אין יכולין למנוע לאחרים הרוצים ללמד עמהם. וזהו מדינא אבל אם הוא באופן שאין להם כדי צורכין שלכן קשה לפניהם ללמד בטוב עם התלמידים והאומדנא חזקה וברורה שאם לא ילמדו יום או יומים יועיל שהמתעסקים ישלמו בזמן ויוסיפו להם כדי צורכין אז אולי יש מקום להתיר מהא דעת לעשות לה' הפרו תורתך כדי שזה יועיל שיוכלו ללמד אתם כהוגן כשלא יצטרכו לדאוג ולהטרד בחזרה אחרי עוד איזה פרנסה. אבל צריך ע"ז ישוב דעת גדול ולאמוד הדבר היטב בכל הפרטים ולכן צריך להתרחק מזה בכל האפשרי. וממילא לפ"מ שבארתי אין חלוק במלמדים בין יש להם חוזה או לא ואין חלוק בין התנו שיוכלו לבטל העת כשלא ישלמו

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

(לו) שהרי הקפידו על ברכה רביעית כו' - נראה דגרסינן בזימון ועל ברכה רביעית, ותרתו קאמר, ור"ל בזימון, שלא הצריכו לפועל להמתין על אחרים עד שיברכו בזימון כדי שלא לבטל ממלאכתו (סמ"ע)

שלה - דין אכילת בהמה בשעת מלאכה ואיסור חסימתה

(א) הבהמה אוכלת (א) כל זמן שהיא עושה בגידולי קרקע בין במחובר בין בתלוש, ואוכלת ממשוי שעל גבה עד שתהיה פורקת, ובלבד שלא יטול בידו ויאכילנה (ב):

(א) הבהמה אוכלת כו' - דכתיב (דברים כה ד) לא תחסום שור בדישו (סמ"ע)

(ב) שלא יטול בידו כו' - דדוקא לא תחסום כתיב, לא תעשה מעשה למנוע אותה מאכילה, ולא שיאכילנה בידים (סמ"ע):

(ב) כל המונע הבהמה מלאכול בשעת מלאכה לוקה, שנאמר (דברים כה ד) לא תחסום שור בדישו (ג). אחד שור ואחד כל מיני בהמה וחיה, בין טמאים בין טהורים, ואחד הדישה ואחד כל שאר מלאכות של גדולי קרקע, ולא נאמר שור בדישו אלא בהווה:

(ג) לוקה שנאמר לא תחסום כו' - שונה מהאדם שאינו לוקה כנ"ל של"ז ס"א (סמ"ע).

(ג) אחד החוסם אותה בשעת מלאכה ואחד החוסם אותה מקודם ועשה בה מלאכה והיא חסומה, אפילו חסמה בקול לוקה (ד):

(ד) ואפילו חסמה בקול לוקה - דקי"ל עקימת שפתים הוי מעשה (סמ"ע).

(ד) שכר בהמה וחסמה ודש בה לוקה, ומשלם לבעלים ד' קבין לפרה (ה) ג' קבין לחמור היינו צכל יוס, וצדקסה מרובה קס לזק כל היום, שמשעת משיכה נתחייב במוזנותיה, ואינו חייב מלקות עד שידוש בה חסומה:

(ה) ד' קבין לפרה - כך שיערו חכמים ז"ל שיעור אכילתה כשהיא דשה כל היום, ואם דשה חצי היום או שלישי או מה שהיא, נותן לה לפי ערך זה השיעור (סמ"ע).

(ה) ישראל הדש בפרתו של עכו"ם עובר משום לא תחסום (ו), ועכו"ם שדש בפרתו של ישראל אינו עובר משום לא תחסום:

(ו) בפרתו של גוי כו' - פירוש, אפילו הדישה היא של גוי, דלא תחסום סתם כתיב. וכן גוי שדש בפרתו של ישראל, אפילו הדישה היא של ישראל, אינו עובר עליו, ומיירי באפילו הישראל יודע מזה, דמ"מ הוא אינו עושה החסימה בידים, ואם הוא שלא בפני ישראל, אז אפילו איסור אין בו (סמ"ע).

(ז) אמר לעכו"ם חסום פרתי ודוש בה (לחמיכה לעכו"ם חסור צכל חסורין כמו צצצ³⁸⁹), ישב לה קוץ בפיה ודש בה והרי אינה אוכלת, רבץ לה ארי מבחוץ (ז), הרביץ בנה מבחוץ, הרי שצמאה ואינו משקה אותה, פירש עור על הדיש כדי שלא תאכל, כל זה וכיוצא בזה אסור ואינו לוקה (ח):

(ח) ישב לה קוץ כו' רבץ לה ארי כו' - היינו דוקא כשנעשה כן מאליו הוא דאיבעיא להו אבל אם הושיב בידו קוץ בפיה וכן אם הרביץ ארי מבחוץ כדי שתראנו ולא תאכל בשעת דישה לוקה, אבל בהרביץ בנה מבחוץ, אף על פי שעושה כן בידים מ"מ כיון דאינה מונעת כל כך מלאכול בשביל זה, וכן בפירש עור על הדיש, אף שעושה כן בידים מ"מ כיון שלא ראתה התבואה ואינו עושה דבר חסימה בגופה, דבר זה אסור אבל ספק אם לוקים עליו (סמ"ע).

להם בזמן ובין לא התנו. ולא בין לבטל לגמרי גם שלא להשיג עליהו ובין רק שלא ללמד אתם. ולענין השכר לימים שלא למדו אם היה כדן מחמת שאמדו שיהיה תועלת והיה באופן שקשה לפניהם ללמד ודאי צריך ליתן להם השכר. ואם היה באופן שהיה אסור להם שלא ללמד מסתבר מדינא שאין חייבין ליתן להם.

³⁸⁹ עי' בהגר"א אה"ע סי' ה סקל"ב: אסור כו'. (ליקוט) הרא"ש והרמב"ם וגם הראב"ד כ' הרא"ש דלא איפשיטא ולקולא אבל בהשגת הראב"ד בריש ה' כלאים כ' דלא איפשיטא ולחומרא וצ"ע.

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

(ח) ואינו לוקה - אף על גב דמלקות אינו נוהג האידינא מ"מ עי' השמטות הש"ך יו"ד סי' כז³⁹⁰ (ש"ך):

(ז) היה הדבר שהוא עושה בו רע לבני מעיה ומזיקה, או שהיתה חולה ואם תאכל מזה תתרוין פירושו: חולי מעיים מוציאה רעי כמים, מותר למונעה, שלא הקפידה תורה אלא על הנאתה והרי אינה נהנית:

(ח) פרות המהלכות על התבואה לפי שירט להן הדרך (ט), אינו עובר על לא תחסום. הגה: שעורין שהוקרו צמים ומייבסין אותן צתנור ולאחר כך דסין אותן צפרות להסיר קליפותיהן, אין צהס מקום כל תחסום שכבר נתחייב צמעקר (י), אצל מקום מרלית העין שלא יאמרו שחוסס פרתו, מביא מעט מאותו המין (יא) ותולה צלוארה שתאכל ממנו:

(ב) לפי שירט לה הדרך - פי' שעוברת על התבואה דרך הליכתה למקום אחר כדי לקצר הליכתה, ובזה לא צריכין להביא מעט מאותו המין ולתלות בצוארה כו' כמ"ש אחר זה בשעורין שהושרו כו' ובדשה בתרומה ובמעשר, דכאן הכל רואין שאין כוונתה לדוש ולית ביה משום מראית עין (סמ"ע).

(ג) שכבר נתחייב במעשר - פירוש, וצריך להיות דומה לדיש ופעולת כרם וקמה, דכל אלה לא נגמרו עדיין למעשר, וכמ"ש לעיל סימן של"ז סק"א (סמ"ע).

(ד) מביא מעט מאותו מין כו' - ונותנו בשק ושק תולה בצוארה דאז לית בה משום מראית עין, דהרואה תחילת החסימה יראה שג"כ נותן מן התבואה לאכול, ומי שיבוא אח"כ יאמר בלבו כבר אכלה מהשק כל שבעה ושאר שעה יחזור וימלאנו מאותו המין שתאכל ממנו (סמ"ע):

(ה) רשאי השוכר להאכילה פקיעי עמיר פירוש: אגודת קס של סבלים שנוקו כדי שלא תאכל (יב) הרבה מהדיש, ורשאי בעל הפרה להרעיבה (יג) כדי שתאכל הרבה מהדיש.

(כ) פקיעי עמיר כדי שלא תאכל כו' - כנ"ל סי' של"ז סט"ו, דלאכשורי גברא לית ביה איסור, ע"ש (סמ"ע)

(ג) ורשאי בעל הפרה להרעיבה - עי' סי' של"ז סי"ט ומש"כ שם (סמ"ע).

שלט - לתת שכר אדם בהמה וכלים בזמנו, ומתי זמנו

(א) מצוה לתת שכר שכיר בזמנו (א), ואם אחרו עובר בלאו. אחד שכר אדם, או בהמה, או כלים, ל"אבל על שכר קרקע יש מי שאומר שאינו עובר (ב)³⁹¹:

(א) מצוה לתת שכר שכיר בזמנו כו' - בסעיף ב' יתבאר דהכובש שכר שכיר עובר בחמשה לאוין, ששם אינו עובר אא"כ אין דעתו לשלם לו כלל, משא"כ בלאו דלא תבוא כו' דעובר מיד שעבר זמנו אף שדעתו לשלם לו (סמ"ע).

(ב) אבל על שכר קרקע - י"א להחמיר אף בקרקע ממש (קצה"ח ושעה"מ בפ"ת).

(ב) כל הכובש שכר שכיר כאלו נוטל נשמתו, ועובר בחמשה לאוין ועשה (ג):

(ג) ועובר בחמשה לאוין ועשה - נמנו בגמרא ב"מ קיא ע"א: לא תגזול, לא תעשוק שכר שכיר, לא תעשוק את רעך, לא תלין, לא תבוא עליו השמש, ועשה דביומו תתן שכרו (סמ"ע):

(ג) איזהו זמנו: שכיר יום יש לו זמן ליתנו לו כל הלילה, לא נתנו לו עובר עליו בבקר משום בל תלין שכיר לילה (ויקרא יט יא), זמנו ליתנו לו כל היום, לא נתנו לו עובר עליו בערב משום ביומו תתן שכרו (דברים כט, טו). הגה: ופועלים דיקן שאין עושין מלאכה עד הלילה,

³⁹⁰ לא מצאתי.

³⁹¹ עי' לקמן סי' שפ"ט סי' שמותר לפועל להיכנס לרשות של בעל הבית לתבוע שכרו. ועי' לעיל סי' צ"ז סי"ד: מי שיש לו שכר אצל חברו, בין שכר עצמו בין שכר בהמתו או כליו או שכר ביתו, מותר למשכנו שלא על פי ב"ד, וליכנס לביתו למשכנו, ואם זקף עליו השכר בהלואה, אסור.

מאיר המשפט על אושן משפט חלק ו'

כיון ששקעה עליו חמה (ד) עובר עליו מקום זיומו תתן שכרו, ואם עשה מלאכה עד הלילה יק לו זמן כל הלילה, אע"פ שלא שכרו בפירוש כן ודאי אדעתא דהכי אגריה (ה):

(ו) כיון ששקעה עליו החמה כו' - דהו"ל כשכיר שעות או שכיר שנה דבסעיפים שאחר זה (סמ"ע).

(ז) אף על פי שלא שכרו אדעתא דהכי - פירוש, ששכרו לעשות לו כסתם פועלים, והרי פועלים דידן אינן עושין מלאכה עד הלילה (סמ"ע):

(ח) שכיר שעות: אם כלה שכירותו ביום, יש לו תשלום כל אותו יום (ו), אם כלה בלילה, יש לו תשלום כל אותו הלילה:

(ט) יש לו תשלום כל אותו יום - פירוש, ולא יותר, כיון דכלה מלאכתו קודם שקיעת החמה חלו עליו האזהרות דביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש. וזהו הטעם דשכיר שבת כו' דבסעיף שאחר זה (סמ"ע).

(י) שכיר שבת, שכיר חדש, שכיר שנה, שכיר שבוע, יצא ביום גובה כל אותו היום, יצא בלילה גובה כל אותו הלילה:

(יא) נתן טליתו לאומן לתקנה בקבלנות וגמרה, כל זמן שהטלית ביד האומן אינו עובר (ז), נתנו לו אפילו בחצי היום, כיון ששקעה עליו חמה עובר משום בל תלין, שקבלנות כשכירות לפורעו בזמנו (ט):

(יב) נתן טליתו - ראובן שצוה לסופר שיכתוב לו כתובה והסופר כתבה וחתמה כו' אם אינו נותן לו שכרו, אינו עובר משום בל תלין דאין אומן קונה בשבח כלי, מכל מקום היינו באומן שאין לו כלום בכלי, אבל באומן שהכלי עצמו הוא שלו, נראה דודאי נאמר דדמי למכר (קצה"ח ורע"א).

(יג) כל זמן שהטלית ביד האומן כו' - דאז אין פעולת שכיר מוטל על בעל הבית לעבור עליו, שהרי תופס משלו כנגדו (סמ"ע). עיין מ"ש בסימן ע"ב סק"ג (קצה"ח), עי' שו"ע הרב (הלכות שאלה ושכירות סעיף י"ג) שכתב, דמזה יש ללמוד שאם נותן משכון לפועל, אינו עובר כלום, אף אם יש לו מעות כו', ע"ש. אולם בלבוש כתב הטעם דכיון שאין האומן נותנו לו, מוחל לו על תשלום שכירותו כל זמן שהוא בידו, ע"ש, לפ"ז אין ללמוד מזה למשכון אחר. ועיין בקצה"ח לעיל סימן ע"ב ס"ק כ"ג האריך בענין זה, ומסיק וכתב, ומזה יוצא לנו דין מחודש דשכירות שנתן בעל הבית לאומן משכון עליו, אף על גב דהחזיר לו המשכון, כיון דכבר קנה במשכון נגד שכרו תו ליכא בל תלין (פ"ת).

(יד) שקבלנות היא כשכירות - דקי"ל דאין אומן קונה בשבח כלי נוכמ"ש לעיל סימן ש"ו סעיף ב' והו"ל שכר פעולה לגבי בעל הבית (סמ"ע). וי"א שזה אפילו למ"ד אומן קונה בשבח כלי (ש"ך³⁹²), עי' מה שכתבתי בפ"ת לאה"ע סימן ק"כ סק"ז (פ"ת):

(טו) האומר לשלוחו צא ושכור לי פועלים (י), ושכרם ואמר להם שכרכם על בעל הבית, אין שום אחד מהם עובר על בל תלין (יא), ומיהו בעל הבית עובר משום אל תאמר לרעך לך ושוב אם אינו טרוד ומכוין לדחותם, ואם לא אמר שכרכם על בעל הבית, אפילו לא אמר להם שכרכם עלי אלא שכרכם סתם הוא חייב בשכרכם, לפיכך הוא עובר משום בל תלין. הגה: מיהו אם הפועלים יודעים שאין המלאכה שלו אין השליח עובר בסתם³⁹³.

³⁹² עי' שו"ע, אה"ע כח סעיף טו ב' דעות.

פרק ח באיזה אופן מתחייב השליח בשכרו, וכתב באהבת חסד פרק י סעיף ד כדן אפוטרופוס על נכסי חבירו, אע"פ שהפועל יודע שאין המלאכה שלו, ואפילו שכרו סתמא, הרי כאומר שכרך עלי, וכן אשה הנושאת ונותנת בתוך הבית ושכרה פועלים אפילו בסתמא, עוברת משום בל תלין. ובנתיב החסד שם (סז) אהבת חסד פרק ט סעיף ו, שאין היורש שכיר גביה, ולא עדיף משוכר ע"י שליח, ופשוט שמשום בל תשהא עובר. (סח) רמ"א סימן שפט סעיף י, והיינו שאם ניוזק שם דינו כנכנס ברשות

מאיר המשפט על אושן משפט ולק ו'

(⁹¹) האומר לשלוחו - מדלא קתני אומר אדם לשלוחו כו', משמע דוקא בדיעבד אינו עובר אבל לכתחילה עובר משום בל תשהה, ומיהו הבעה"ב עובר משום אל תאמר לרעך לך ושוב כו' (פ"ת).

(⁹²) אין שום אחד מהם עובר - דהא הבעל הבית לא שכרם, והשליח אין פעולתם עליו אלא אמר להם שבעל הבית יתן להם³⁹⁴ (סמ"ע) ועיין מה שכתבתי לעיל סימן פ"ט סעיף ג' סק"ב³⁹⁵ (פ"ת).

(ח) עבר זמנו אין בעל הבית עובר משום בל תלין³⁹⁶, ומכל מקום חייב ליתן לו מיד, ובכל עת שישהא עובר על לאו של דבריהם שנאמר אל תאמר לרעך:

(⁹³) עובר משום בל תלין - וכן שכיר לילה אם עבר עליו יום ראשון אינו עובר אח"כ משום לא תבא עליו השמש (רע"א).

(ט) שכיר שמכיר בבעל הבית שאין דרכו להיות בידו מעות אלא ביום השוק, אינו עובר בכל תלין אפילו יש לו מעות (יג), ומיום השוק ואילך אם אינו נותן לו, עובר משום אל תאמר לרעך. הגה: והוא הדין הני שאין דרכן לשלם עד שיחשבו עם הפועלים אינם עוברים עד שיחשבו עמהם (יד):

(⁹⁴) אפילו יש לו מעות - פירוש, ואפילו תבעו בבוקר ראשון, דהא מתחילה אייבש נפשו שלא יתן לו עד יום השוק, ואז לאו בר אעבורי לאו הוא וכנ"ל (סעיף ח') (סמ"ע).

(⁹⁵) עד שיחשבו עמהם - אפילו תבעו בזמנו בדבר שודאי חייב לו בלא חשבון, מ"מ לאו בר חיובא הוא כיון דלא הגיע זמן פרעונו עד שיחשבו והרי עדיין לא חשבו (סמ"ע).

(י) אין בעל הבית עובר משום בל תלין אלא אם כן תבעו השכיר (טו), לא תבעו (טז), או שתבעו (יז) ולא היה לו מעות ליתן לו (יח), או שהמחהו אצל שולחני (יט) ליתן לו וקבל עליו ליתן לו, אינו עובר אפילו אין לבעל הבית ביד שולחני כלום, ומכל מקום אם רצה השכיר לחזור בו שלא לקבל מהשולחני אלא מבעל הבית הרשות בידו. הגה: ואם קנו מידו לא יוכל לחזור בו:

(⁹⁶) אלא אם כן תבעו כו' - כשלא תבעו, אז השחייה היא מדעתו דפועל³⁹⁷ (סמ"ע)³⁹⁸.

(⁹⁷) לא תבעו - מיעבר הוא דלא עבר הא איסורא איכא³⁹⁹ (פ"ת). ומ"מ מידת חסידות ללוות ולפרוע לשכיר בזמנו, ע"ש (פ"ת).

³⁹⁴ עי' שו"ת שואל ומשיב (מהדורה תניינא ח"ג סי' מב): אחד שנתן לחייט בגד לעשות עבור החייט בעצמו במתנה, והבטיחו שיתן לו שכר מלאכה גם כן, אינו עובר בזה על לא תלין, מסברת עצמו.

³⁹⁵ יד שלא ברשות אף דיש לו שכרו, מ"מ אם טען בעל הבית פרעתי, אפשר דלא תיקנו חז"ל נשבע ונוטל, ותו, דבירד מעצמו נראה לפום ריהטא דלא שייך בל תלין, וכן הוא בנתה"מ (סי' פ"ט סק"ה), וכן הוא בקצה"ח (סי' ע"ה סק"ג) שהוא ככל חוב בעלמא.
³⁹⁶ למה?
³⁹⁷

שלט סעיף י, וכתב באהבת חסד פרק ט בנתיב החסד ס"ק כט שאם בא אצל בעה"ב בגמר המלאכה כנהוג אצל הפועלים, הו"ל כאילו תבעו בפירוש, שמחמת בושה נמנע מלתבעו בפירוש, ובס"ק לב כתב שה"ה אם אירע אונס לפועל שאינו יכול לתבוע ולא לשלוח שליח, הו"ל כתבעו וצריך בעה"ב להמציא לו מעותיו. וכתב עוד שאם שכר בהמה וכלים וגמר מלהשתמש בהם, צריך להזהר לשלם דמי השכירות ערך ש"י ובאהבת חסד פרק ט סעיף י, שעל כל פרוטה שאינו נותן עובר,
³⁹⁸ לא הבאתי דברי הפ"ת, וכן ש"ך סק"ב.

בשו"ת תשורת ש"י ח"ב סוף סימן פו.

אמרי"ת 1234567

399 וי"ח

ובנחל יצחק סימן ט

מאיר המשפט על וזשן משפט ולק ו'

(77) או שתבעו - ואם תבעו ע"י שליח, י"א שאין לו כח לעשות שליח לחייב את הבעל הבית וכמו שליח לדבר עבירה, וי"ח (רע"א).
(78) ולא היה לו מעות - היינו שאין לו גם כן שוה כסף, וכן אם אין יכול לפרעו באותו יום אא"כ יאבד הרבה משלו, לא חייב הכתוב בזה (רע"א⁴⁰⁰).
(79) שהמחהו אצל שולחני - עיין מ"ש בסימן ע"ב דהיכא דבעל הבית נתן משכון לאומן על שכרו דאומן קנה המשכון הו"ל כפרוע ותו ליכא איסור בל תלין ואף על גב דהחזיר לו אח"כ את המשכון, וע"ש סקכ"ג (קצה"ח)⁴⁰¹.
(יא) דיני שכיר שנשבע ונוטל נתבאר בסימן פט.

- א ב"מ צד ע"ב.
ב ב"מ פ ע"ב.
ג שם פא ע"ב.
ד רמב"ם שכירות פ"ב ה"ח.
ה רמב"ם שם.
ו שו"ת הרא"ש כלל צד סימן ב' וסימן ד'.
ז טור בשם שו"ת הרא"ש הנ"ל.
ח מקור?
ט ב"ק מח ע"ב.
י ב"מ לו ע"א.
יא מרדכי ב"ק קצח.
יב הרמב"ם שכירות (פ"ב ה"ח).
יג ב"מ צג ע"א ושבוטות מט ע"ב.
יד תוס' ב"ק נז ע"א ד"ה כגון, ורא"ש ב"ק פ"ו סי' ה.
טו ב"ק נז ע"א, ב"מ כט ע"ב נח ע"א.
טז מרדכי ב"מ סי' רפב וסי' שעו.
יז ת"ה סימן ש"ו
יח ב"מ פג ע"א
יט טור
כ ירושלמי ב"מ פ"ז ה"א, אשרי ב"מ פ"ז סי' א.
כא נ"י ב"מ נב ע"א ד"ה וגרסינן
כב שם
כג ריב"ש תעה.
כד ב"מ שם.
כה ב"מ פז ע"א.
כו ב"ה עה ע"ב ורי"ף מו ע"א ורא"ש סי' א.
כז רמ"ה.
כח ב"מ עו ע"א.
כט שם.
ל שם.
לב נ"י &
לג ב"מ & רא"ש
לד ב"מ עו ע"ב.
לה מהרי"ק קפב.

שו"ע הרב ה' שכירות סעיף טו, 400

עי' לעיל ס"ק (ז), 401

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

ל' סנהדרין נו ע"ב, רמב"ם שכירות פי"ג ה"ג, רא"ש סנהדרין & סי' ו', רמב"ן צ ע"א ד"ה הא
דבעינן.
ל"ז רמ"ה בטור.